

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

ЕФИКАСНОСТ

**ТРАНСПАРЕНТНОСТ
И ОТЧЕТНОСТ**

**КВАЛИТЕТ НА
СУДСКАТА ПРАВДА**

**НЕЗАВИСНОСТ
И НЕПРИСТРАСНОСТ**

**ПРОФЕСИОНАЛЕН
РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА
ЗАСТАПЕНОСТ**

ПРВ НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

ОД МАТРИЦАТА НА ИНДИКАТОРИ
ЗА МЕРЕЊЕ НА ПЕРФОРМАНСИТЕ
И РЕФОРМИТЕ ВО ПРАВОСУДСВТОТО

ПРВ НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

ОД МАТРИЦАТА НА ИНДИКАТОРИ
ЗА МЕРЕЊЕ НА ПЕРФОРМАНСИТЕ
И РЕФОРМИТЕ ВО ПРАВОСУДСВОТО

Скопје, февруари, 2019 година

ИМПРЕСУМ

Наслов:

Прв национален извештај од Матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството

Издавач:

Центар за правни истражувања и анализи

За издавачот:

Лидија Стојкова Зафировска, ЦПИА

Автори:

Лидија Стојкова Зафировска, ЦПИА

Жарко Алексов, ЦПИА

Александар Гоџо

Редакција:

Никола Јовановски

Симона Трајковска

Лектура:

Дијана Ристова

Графички дизајн:

Релатив

Печатење:

Полиестердеј

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

347.97/.99:303.2(497.7)(047.31)

СТОЈКОВА Зафировска, Лидија

Прв национален извештај од Матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството / [автори Лидија Стојкова Зафировска, Жарко Алексов, Александар Гоџо]. - Скопје : Центар за правни истражувања и анализи, 2019. - 180 стр. : илустр. ; 21 см

ISBN 978-608-65909-6-3

1. Алексов, Жарко [автор] 2. Гоџо, Александар [автор]

а) Правосудство - Мерење на перформанси - Македонија - Истражувања

COBISS.MK-ID 109672714

British Embassy
Skopje

Funded by
UK Government

Овој извештај е подготвен во рамки на проектот „Подобрување на транспарентноста, правната сигурност и ефикасноста на судството во Македонија“ финансиран од Владата на Обединетото Кралство, со поддршка на Британска амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската влада.

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ:	9
БЛАГОДАРНОСТ	10
ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	11
ВОВЕД	14
МЕТОДОЛОГИЈА НА ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ПРВОТО НАЦИОНАЛНО МЕРЕЊЕ НА ПЕРФОР- МАНСИТЕ НА ПРАВОСУДСВОТО	15
Податоци од институциите во правосудството	16
Податоци од меѓународни извори	17
Методологија на процесот на мерење на перформансите на правосудството	18
I. ОБЛАСТ: ЕФИКАСНОСТ	21
1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: ЕФИКАСНОСТ	22
А) Подобласт: Човечки ресурси	24
Б) Подобласт: Обем на работа на судот	26
В) Подобласт: Систем за поднесување и следење на предмети	27
Г) Подобласт: Инфраструктура и модернизација	28
2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ:	
ОБЛАСТ ЕФИКАСНОСТ	31
2.1 ПРАВНА РАМКА	31
2.2 ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ	32
2.3 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ	33
3. КОРЕЛАЦИИ: ЕФИКАСНОСТ	35
II. ОБЛАСТ: ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ	37
1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ	
А) Подобласт: Пристап до судски одлуки	40
Б) Подобласт: Отвореност на судството кон јавноста	43
В) Подобласт: Чување на судски списи	46
Г) Подобласт: Соработка со други органи и институции	47
2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: ОБЛАСТ ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ	50
2.1 ПРАВНА РАМКА	51
2.2 ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ	52
2.3 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ	53
3. КОРЕЛАЦИИ: ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ	54

III. ОБЛАСТ: КВАЛИТЕТ НА СУДСКА ПРАВДА.....	55
1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА.....	56
А) Подобласт: Функционирање на судот.....	60
Б) Подобласт: Квалитет и ефект на судската одлука.....	64
В) Подобласт: Судски надлежности и заштитни мерки.....	71
2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА.....	74
2.1 ПРАВНА РАМКА.....	74
2.2 ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ.....	77
2.3 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ.....	80
3. КОРЕЛАЦИИ: КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА.....	82
IV. ОБЛАСТ: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ.....	85
1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ.....	86
А) Подобласт: Процес на избор и разрешување.....	89
Б) Подобласт: Дисциплински процес.....	93
В) Подобласт: Оценка и унапредување.....	94
Г) Подобласт: Надворешни и внатрешни влијанија во судството.....	96
Д) Подобласт: Финансиски ресурси и судски надомест.....	98
Ѓ) Подобласт: Судска непристрасност.....	102
2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ.....	104
2.1. ПРАВНА РАМКА И ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ.....	104
2.2 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ.....	114
3. КОРЕЛАЦИИ: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ.....	116
V. ОБЛАСТ: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ.....	119
1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ.....	120
А) Подобласт: Континуирана правна едукација.....	123
Б) Подобласт: Етничка и полова еднаквост.....	125
2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ.....	127
2.1. ПРАВНА РАМКА И ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ.....	127
2.2 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ.....	130
3. КОРЕЛАЦИИ: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ.....	131

АНЕКС 1	
Извештај од интервјуа со претставници на здруженијата на граѓани и фондации.....	133
АНЕКС 2	
Извештај од интервјуа со претставници на академската заедница.....	143
АНЕКС 3	
Извештај од интервјуа со претставници од Академијата за судии и јавни обвинители..	157
АНЕКС 4	
Правна рамка на областите на евалуација.....	171
АНЕКС 5	
Матрица со индикатори за мерење на перформансите и реформата на правосудството.....	179

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ:

АКМИС	Автоматизиран информациона систем за управување со судски предмети
АС	Апелационен суд
АСЈО	Академија за судии и јавни обвинители „Павел Шатов“
ВРСМ	Врховен суд на Република Северна Македонија
ГО	Граѓански организации
ГРЕКО	Групата на земји против корупција на Совет на Европа
ЕК	Европска Комисија
ЕКЧП	Европска конвенција за човековите права
ЕМСС	Европска мрежа на судски совети
ЕСЧП	Европски суд за човекови права
ЕУ	Европска Унија
ЗКП	Закон за кривичната постапка
ЗПП	Закон за парничната постапка
ИТ	Информатичка технологија
ЈОРСМ	Јавно обвинителство на Република Северна Македонија
КСЕС	Консултативен совет на европските судии
ОЈО	Основно јавно обвинителство
ОС	Основен суд
РСМ	Република Северна Македонија
СБС	Судски буџетски совет
СЈО	Специјално јавно обвинителство
СЈОРСМ	Совет на јавни обвинители на Република Северна Македонија
СРПС	Стратегија за реформа во правосудниот сектор
ССРСМ	Судски совет на Република Северна Македонија
УСРСМ	Уставен суд на Република Северна Македонија
УСАИД	Американска развојна агенција
ЦПИА	Центар за правни истражувања и анализи
СЕРЕЈ	Европска комисија за ефикасност на судството
ROLI	Индекс на владеење на правото
WJP	Проект за светска правда

БЛАГОДАРНОСТ

Подготовката на Првиот национален извештај од Матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството е резултат на повеќегодишните напори на Центарот за правни истражувања и анализи во насока на поддршка на реформите во правосудството и креирање на ефикасен, праведен и независен судски систем.

Матрицата за мерење на перформансите и реформите во правосудството беше изработена од тимот на Центарот за правни истражувања и анализи во блиска соработка со претставници од Министерството за правда и претставници од Судскиот совет на Република Северна Македонија. Во процесот на креирање на Матрицата учествуваа и претставници од академската заедница и професори по право, како и претставници од сите засегнати страни кои се вклучени во мерењето.

Во таа насока, Центарот за правни истражувања и анализи се заблагодарува на значајниот придонес и активна вклученост и соработка во процесот на националното мерење на перформансите и реформите на правосудството на: претставниците во сите основни и апелациони судови, Врховниот суд на РСМ, Управниот и Вишиот управен суд, Јавното обвинителство на РСМ заедно со основните и вишите јавни обвинителства, Советот на јавни обвинители на РСМ, Адвокатската комора на РСМ, Нотарската Комора на РСМ, Комората на извршителите, Комората на медијатори, Академијата за судии и јавни обвинители Павел Шатев, Државното правобранителство на РСМ, здруженијата на граѓани кои делуваат во областа на правосудството, претставниците од академската заедница и медиумите, како и сите оние кои ја дадоа својата несебична поддршка кон успешно спроведување на овој процес.

Центарот ја изразува својата посебна благодарност кон Британската амбасада Скопје за укажаната доверба, долгогодишната соработка и континуираната поддршка, со цел успешно спроведување на првото национално мерење на перформансите и реформите во правосудниот систем на Република Северна Македонија.

Со почит,
Центар за правни истражувања и анализи

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Националниот извештај од Матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството е прв извештај од ваков вид кој преку егзактни податоци прибавени во рамки на научно издржан методолошки пристап ги анализира перформансите на правосудниот систем, со посебен фокус на судството во Република Северна Македонија¹.

Матрицата е алатка изработена од Центарот за правни истражувања и анализи во соработка со Министерството за правда и Судскиот совет на Република Македонија, во рамки на програмата „Подобрување на транспарентноста, правната сигурност и ефикасноста на судството во Македонија“, и е резултат на повеќегодишните програмски активности поддржани од Британската амбасада во Скопје.

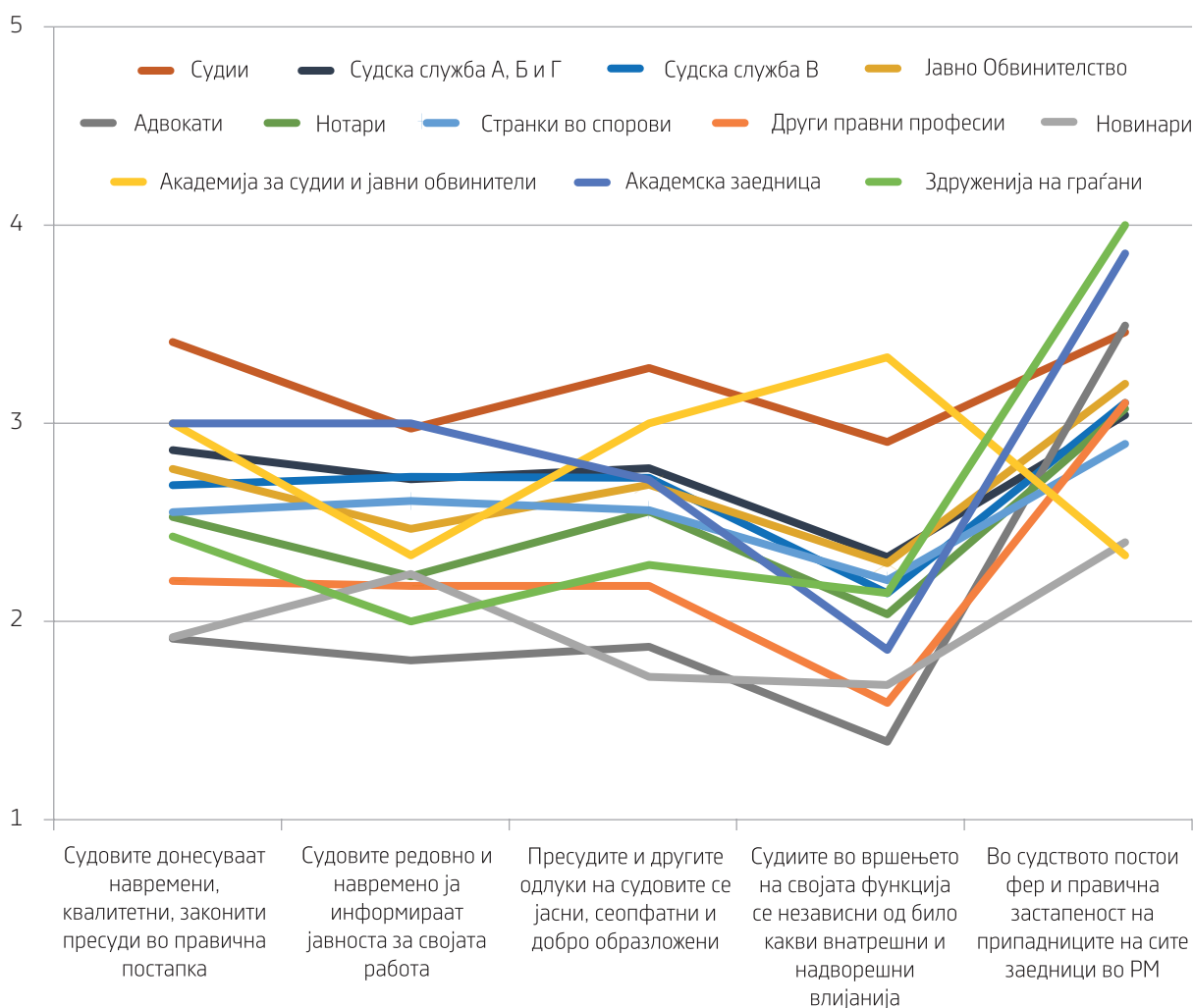
Матрицата за мерење на перформансите и реформите во правосудството е заснована на меѓународно признати стандарди за правосудството, како и на приоритетите на земјата во областа на правосудството утврдени во Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022 година. Целта на овој пристап е преку сеопфатен и инклузивен процес да се измерат резултатите од спроведените иницијативи и реформи со што ќе се постават основите за системско мерење наспроти целите утврдени во Стратегијата, европските стандарди и практики. Примената на алатката овозможува проценка на перформансите во пет клучни области: **ефикасност, транспарентност и отчетност, квалитет на судската правда, независност и непристрасност, и професионален развој и соодветна застапеност.**

Матрицата на индикатори нуди првично мерење и анализа на перцепциите на сите релевантни целни групи кои имаат допирна точка со работата на судскиот систем и чии погледи и мислења може да дадат значаен придонес во градење на што пореална слика за состојбите и воопшто перформансите на истиот. Притоа, перцепциите се само еден сегмент од севкупното мерење кое е предмет на овој извештај. Со цел да се добие вистинска и реална слика околу перформансите на правосудството, или пак одреден специфичен аспект поврзан со функционирањето на судскиот систем беа анализирани **1) перцепциите на релевантни целни групи** (преку користење на Матрицата), **2) правната рамка и релевантните извештаи** (домашни и меѓународни) кои го следат судството и текот на реформите во правосудството, и **3) податоците од правосудните институции** (судовите, Судскиот совет, Министерството за правда, Врховниот суд, Академијата за судии и јавни обвинители, Здружението на судии и сл.).

¹ ЦПИА во соработка со РвС Македонија, во рамки на проектот креирање на Матрица за мониторинг на перформансите на јавното обвинителство е финансирано од владата на Обединетото кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје креираше Матрица за мониторинг на јавното обвинителство. Матрицата беше пилотирана од 9-ти до 25-ти Јануари 2019 година.

Главните наоди од истражувањето на перцепциите на сите целни групи за судството преку 5-те области илустративно се прикажани во следнава сумарна табела:

Табела 1 - Графички приказ на оценките за перцепциите од релевантни целни групи по области

ОБЛАСТ	СРЕДНА ОЦЕНКА
ЕФИКАСНОСТ	2.7
ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ	2.6
КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА	2.7
НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ	2.2
ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ	3.1

Просечната оценка од перцепциите за сите области на судството изнесува **2.5/5**.

Главните наодите од длабинската анализа во која беа вкрстени перцепциите, правната рамка и релевантните извештаи, и податоците од правосудните институции сумарно и по области се следните:

I. Ефикасност

Судовите и покрај недостатокот на судска служба и недоволно развиената инфраструктура покажуваат високо нивно на ефикасност во својата работа.

II. Транспарентност и отчетност

Постоечкиот систем за објавување на судските одлуки нема функционална примена ниту за стручната ниту за општата јавност.

Зголемена е отчетноста на Судскиот совет на РМ, но таа е сè уште ниска на ниво на целото правосудство.

III. Квалитет на судска правда

Не постојат соодветни критериуми за мерење на квалитетот на судска правда, но се создаваат услови за нејзино мерење преку измена на законската рамка, зголемената аргументација на судските одлуки и употребата на судската пракса.

IV. Независност и непристрасност

Постои делумна независност на судството условена од финансиски и политички фактори.

Непристрасноста е сè уште на ниско ниво, но постои тренд на создавање на механизми за нејзино конзистентно обезбедување.

V. Професионален развој и правична застапеност

Професионалниот развој задолжително треба да се специјализира и да продолжи да ги следи трендовите и потребите на правосудството.

Правичната застапеност по основ на пол, возраст и етничка припадност е на солидно ниво, но постои потреба од избор на судии од ромска етничка припадност.

Редовното и циклусно имплементирање на *Матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството* ќе послужи за мерење на реформските процеси низ определен временски период, преку дијагностицирање на проблеми и пречки со кои се соочува правосудството. Крајната цел на ваквиот пристап е да се оценат и поттикнат понатамошни реформи во системот на правдата кон обезбедување на правна сигурност, но и за зголемување на довербата кај граѓаните во судството.

ВОВЕД

Овој извештај за мерење на перформансите и реформите во правосудството ги рефлектира наодите од иницијалната примена на Матрицата со индикатори за мерење на перформанси и реформи во правосудството која е предвидена со Стратегијата за реформа на правосудството 2017-2022 година и Акцискиот план на Министерството за правда.

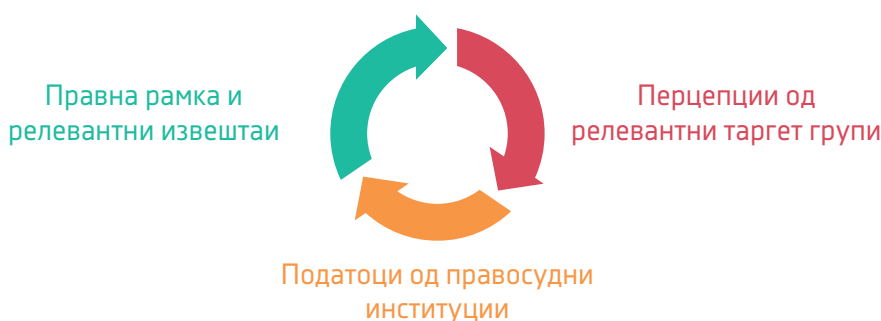
Извештајот во прилог е структуриран во три дела:

1. Првиот дел дава детален приказ на методолошкиот дизајн, репрезентативниот примерок, целните групи вклучени во истражувањето како и структурата и индикаторите на Матрицата за националното мерење на перформансите и реформите во правосудството;
2. Вториот и суштински дел од извештајот дава сеопфатен приказ на резултатите од анализата на перцепциите дадени во рамки на селектираните целни групи за петте области релевантни за правосудството. Наодите од длабинска анализа во која беа вкрстени перцепциите, правната рамка, релевантните домашни и меѓународни извештаи и податоците од правосудните институции се прикажани на крајот од секоја област која е предмет на оценување со ова истражување;
3. Третиот дел ги инкорпорира интегралните извештаи од интервјуата со претставниците на Академијата за судии и обвинители, академската заедница и граѓанските организации спроведени во рамки на истражувањето.

Извештајот има за цел да му помогне на судскиот систем да ги оцени клучните области на активност и да ги евалуира достигнувањата на реформите во конкретните области на евалуација на Матрицата, но и да ги постави приоритетите за судските реформи и натамошен развој на правосудниот сектор.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ПРВОТО НАЦИОНАЛНО МЕРЕЊЕ НА ПЕРФОРМАНСИТЕ И РЕФОРМИТЕ НА ПРАВОСУДСТВОТО

Методолошкиот дизајн на Матрицата за мерење на перформансите на правосудството има за цел да оствари сеопфатен увид, пред сè, во работата на македонскиот судски систем преку анализа која се заснова на три (3) столба од податоци: *перцепции од релевантните целни групи, правна рамка и домашни² и меѓународни извештаи, како и податоци од домашните институции.*

Матрица на индикатори за мерење на перформансите и реформите во правосудството

Главниот истражувачки инструмент е *Матрицата на индикатори за мерење на перформансите на правосудството³* која се состои од 5 области: Ефикасност, Транспарентност и отчетност, Квалитет на судската правда, Независност и непристрасност, Професионален развој и соодветна застапеност. Секоја од овие области има подобласти кои се однесуваат на релевантни специфични аспекти од работата на судството.

ОБЛАСТИ НА ЕВАЛУАЦИЈА

I. ЕФИКАСНОСТ
II. ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ
III. КАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА
IV. НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ
V. ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ

Преку примена на овој пристап на мерење беа добиени квантифицирани податоци за перцепциите на целните групи за секоја од горе споменатите области и нивните подобласти. На тој начин, овој извештај ја поставува референтната основа на оценки добиени од сите целни групи во правосудството, кои што ќе бидат следени низ одреден временски период со цел утврдување на статистички трендови во перформансите на правосудството во Република Северна Македонија.

² Во ова истражување користени се податоци и извештаи со кои располагаат клучните институции во правосудството (Судскиот совет на РМ, Министерството за правда, Врховен суд на Република Македонија, Академијата за судии и јавни обвинители итн.).

³ Центар за правни истражувања и анализи (2017) Матрица за мониторинг на перформансите на правосудството во Република Македонија; Достапно: <https://goo.gl/vN6Fd1>

Податоци од институциите во правосудството

Со цел сеопфатна анализа на функционирањето на судскиот систем, користени се егзактни податоци од националните институции во правосудството (судовите, Судскиот совет на РСМ, Врховниот суд на РСМ, Академијата за судии и јавни обвинители, Министерството за правда и други).

За потребите на ова истражување првенствено беа користени податоците со кои располагаат Судскиот совет и Судскиот буџетски совет на РСМ⁴. Судскиот совет на Република Северна Македонија располага со статистички податоци за бројот на избрани и разрешени судии и судии поротници, за бројот на поведени и завршени дисциплински постапки, за кадровската и материјално-финансиската состојба и националната и половата структура во судството. Сепак, треба да се напомене дека Судскиот совет во моментов располага со ограничен вид податоци и статистички показатели релевантни за споредување со релативно мал број на индикатори од матрицата. За потребите на ова истражување беше користен Годишниот извештај за работата на Судскиот совет за 2017 година и парцијални податоци за 2018 година прибавени од Советот. Од Судскиот буџетски совет беа користени податоци од Извештајот за реализација на судскиот буџет за 2017 година кој опфаќа податоци за кадровската состојба во судската власт, платите на судиите и судската служба, просторните и ИТ капацитетите, извршувањето на судскиот буџет како и буџетот на Академијата за судии и јавни обвинители.

Годишниот извештај на Врховниот суд на Република Македонија за 2017 година и извештајот Оценки и заклучоци по извештаите за работењето на судовите во Република Македонија за 2017 година даваат преглед на предметното работење на нивно на суд, нивно на оддел, како и состојбата со судската управа, старите предмети, човечките ресурси и условите за работа во судовите во државата. Врз основа на насоките и приоритетите утврдени во Стратегијата за реформа на правосудниот сектор (2017-2022), во истражувањето беа користени податоците од Годишниот извештај на Министерството за правда за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за 2018 година. Податоците од Годишниот извештај овозможуваат увид во степенот на реализација на мерките и активностите предвидени во Акцискиот план на Стратегијата.

Беа прибавени и информации и податоци од Академијата за судии и јавни обвинители, кои се однесуваа на континуираната правна едукација, како што се бројот на обуки, области на обуките, број и категории на слушатели и сл. за 2018 година.

⁴ Во времето на подготовка на овој извештај беа користени парцијални податоци од Судскиот совет за 2018 година бидејќи Годишниот извештај за работата на Судскиот совет за 2018 година беше во процес на подготовка.

Податоци од меѓународни извори

Повеќето меѓународни извештаи имаат различен методолошки пристап и систем на евалуација на состојбите поврзани со правосудството од аспект на прибирање на податоците, статистичка обработка, правна анализа и презентирање на наодите. Оттука, анализата е направена низ призмата на функционирање на судскиот систем во државата преку областите наведени во Матрицата.

При селекција на меѓународните извори ЦПИА ги зеде предвид нивните карактеристики и по детална анализа ги утврди следните најзначајни извори релевантни за Матрицата за мерење на перформансите и реформите во правосудството:

Карактеристично за сите нив е следното:

- а) Различен методолошки пристап** - Повеќето меѓународни извештаи имаат различни методологии за анализа на состојбите поврзани со правосудството од аспект на прибирање на податоците, статистичка обработка, правна анализа и презентирање на наодите;
- б) Разновиден систем на евалуација** – Поради различните методи на оценување, отежнато е споредувањето на резултатите од областа од правосудниот систем со Матрицата;
- в) Парцијални и со ограничен фокус** - Ниту еден од меѓународните извештаи не нуди сеопфатен увид во правосудните системи и реформските процеси во истите.
- г) Ограничен пристап до информации** - Повеќето меѓународни извештаи имаат регионален или глобален пристап евалуирајќи поголем број на земји.
- д) Фокус на квантитативни параметри** - Меѓународните извештаи најчесто се засноваат на квантитативни податоци кои се полесно достапни за сметка на квалитативните. Со ваквиот пристап се отежнува споредувањето на наодите од Матрицата добиени преку квантитативни методи и утврдување на одредени дискрепанци во однос на меѓународните извори.
- ѓ) Временска рамка и опсег** – Меѓународните извештаи најчесто се продуцираат на одреден временски интервал и затоа се анализирани само оние извештаи кои укажуваат на „трендови“ на подобрување односно влошување на состојбите.

1. Индексот за владеењето на правото (ROLI) на Проектот за светска правда (WJP)⁵

Индексот за владеење на правото на WJP ги истражува стандардите за владеење на правото преку еден сеопфатен и мултидимензионален сет на индикатори во областите: ограничувања на владините овластувања; отсуство на корупција; транспарентност и отвореност на власта; заштита на основните права; јавен ред и безбедност; спроведување на законите во пракса; правда во граѓанската сфера и правда во кривичната сфера.

2. Европската комисија за ефикасност на правдата (CEPEJ)⁶

Европската комисија за ефикасност на судството - CEPEJ има за цел да ја подобри ефикасноста и функционирањето на правосудството во земјите членки на Советот на Европа. Опфатот на оценката на правосудните системи не се однесува само на ефикасноста, туку и на квалитетот и ефективност. Иако CEPEJ ги објавува извештаите во ретроактивен аспект, сепак дел од областите што се опфатени како судски буџети, плати, човечки ресурси, инфраструктура и ефикасност на судскиот систем се релевантни за дел од областите кои се предмет на мерење со Матрицата.

⁵ World Justice Project, Global Insights on Access to Justice. Достапно на: <https://goo.gl/JWpfbq>;

⁶ Кратенката е на француски јазик и потекнува од називот Commission Européenne pour l'Efficacité de la Justice, достапно на: <https://www.coe.int/en/web/cepej/>

3. Извештаите на ЕК за напредокот на државите кандидати за членство во ЕУ⁷

Извештаите на ЕК за Македонија даваат значајни информации за прогресот во повеќе области од реформските процеси во земјата. Од посебен интерес за споредување на наодите од Матрицата е поглавјето 23 од извештајот на ЕК кој е во директна корелација со функционирањето на судскиот систем во Република Северна Македонија.

Методологија на процесот на мерење на перформансите и реформите во правосудството

Првото национално мерење на перформансите и реформите во правосудството (во понатамошниот текст мерење) се спроведе во периодот од **24 октомври до 24 ноември 2018 година** врз следните категории на целни групи:

1. **Прва категорија:** судии, судски службеници и судска администрација,
2. **Втора категорија:** адвокати, јавни обвинители и државни правобранители, нотари, извршители, медијатори и новинари,
3. **Трета категорија:** физички лица (како странки во спорови) и
4. **Четврта категорија:** Академија за судии и јавни обвинители, академска заедница и здруженија на граѓани и фондации.

Индикаторите на матрицата беа прилагодени за оние целни групи кои се компетентни и релевантни за соодветниот индикатор, односно сите прашања не беа поставени на сите целни групи. Сепак, Матрицата има утврдено 5 генерални прашања/индикатори, по еден за секоја од областите кои беа истражувани и беа одговорени од сите целни групи.

Прва категорија на целни групи

Целна група: сите судии и судски службеници/судски администратори кои беа во постојан работен ангажман за време на спроведувањето на истражувањето (согласно Закон за судска служба).

Втора категорија на целни групи⁸

Целна група: Сите адвокати активно регистрирани во адвокатската комора и сите регистрирани нотари, медијатори и извршители активни во периодот на спроведување на истражувањето. Јавни обвинители и државни правобранители во постојан работен ангажман за време на спроведувањето на истражувањето. Во оваа целна група се вклучени и медиумите.

Трета категорија на целни групи

Целна група: Физички лица (како странки во судски спорови). Анкетирање со физички лица како странки во спорови. Примерокот од оваа целна група беше испитуван преку користење на snowballing техника (квази случаен примерок) со пропорционално анкетирање во сите судови.

Четврта категорија на целни групи

Целна група: Академија за судии и јавни обвинители, академска заедница и здруженија на граѓани и фондации. Начинот на собирање на податоците беше преку спроведување на длабински интервјуа со задолжените лица или претставници на институциите опфатени во целната група, со цел стекнување квалитативен увид за состојбите во судството.

*Табела на категории на целни групи опфатени со мерењето

⁷ European Commission, EU Enlargement Package 2018, Strategy and Reports, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en

⁸ Во прикажаните графикони измерените перцепции на целните групи: извршители, медијатори и државни правобранители се означени како Друга правна професија.

Метод на испитување на целните групи:

Судии Судски соработници А, Б и Г Судски соработници В Јавни обвинители	Печатени прашалници доставени до судии во запечатена кутија во секој суд
Странки во спорови	Анкетно теренско испитување на странки
Адвокати, нотари, извршители, медијатори, државни правобранители и новинари	Онлајн-прашалник, линк за пополнување пратен до официјални електронски адреси доставени од надлежните лица од институциите/коморите, бази на податоци (регистар на нотари, адвокати итн.)
Академија за судии и јавни обвинители, академска заедница и здруженија на граѓани и фондации	Длабински интервјуа за индикаторите од матрицата со задолжени лица или правни застапници за институциите.

За истражувањето беше применет комбиниран пристап од **онлајн и теренско истражување** на национално ниво. Теренското истражување ги вклучи испитаниците од прва категорија, втора категорија само јавните обвинители и третата категорија, наведена во Матрицата, на кои им беа доставени печатени формати од прашалниците за секој испитаник по категорија, заедно со пропратно писмо за поддршка од Министерството за правда и Судскиот совет на Република Северна Македонија. По завршувањето на мерењето, ЦПИА организираше нивно преземање во затворени и означени кутии. Мерењето на перформансите беше спроведено на национално ниво, и тоа во *27 основни, 4 апелациони судови, Врховниот суд на Република Северна Македонија, Управниот и Вишиот управен суд на Република Северна Македонија, како и во 28 јавни обвинителства* согласно организацијата на Јавното обвинителство на Република Македонија. Подготовката и спроведувањето на овој дел од мерењето беа спроведени од ЦПИА. Мерењето наменето за овие целни групи се одвиваше во период од 24 октомври до 14 ноември. Третата категорија на испитаници беше испитувана преку ангажирање на 19 теренски истражувачи кои во периодот на мерење ги анкетираа физичките лица како странки во спорови пред основните и апелационите судови во земјата.

Онлајн делот од истражувањето ги вклучи испитаниците од втора категорија наведени во Матрицата, кои одговараа на веќе подготвен структуриран анонимен прашалник во електронска форма. Со овој метод беа опфатени адвокатите, нотарите, извршителите, медијаторите, државните правобранители и новинарите. За целите на онлајн делот на истражувањето беше ангажирана специјализирана агенција за обработка на податоци⁹.

Во однос на четвртата категорија на испитаници, беа ангажирани три правни експерти¹⁰ кои спроведоа интервјуа со претставници на раководството на Академијата за судии и јавни обвинители, професори по право (од граѓанска, казнена и управна материја) и здруженија на граѓани и фондации кои работат во областа на правосудство. Интервјуата беа спроведени врз основа на претходно утврдени прашања од индикаторите на Матрицата.¹¹ Одговорите од овие целни групи квалитативно ги надополнуваат и контекстуализираат наодите во овој извештај, а воедно беа оценети и петте главни прашања за секоја од анализираните области.

⁹ За целите на истражувањето и запазувањето на методолошките аспекти на процесот, ЦПИА ги ангажираше Тим институт - специјализирана агенција за обработка на податоци, кои во периодот на мерење го подготвија онлајн прашалникот и го испратија до целните групи. Тим институт ја изработи обработката на податоците и од теренското истражување.

¹⁰ За спроведување на интервјуата беа ангажирани: проф. д-р Беса Арифи, Иван Штерјовски и Ирена Здравковска.

¹¹ Извештаите од спроведените интервјуа со АСЈО, академската заедница и здруженијата на граѓани се Анекс 1, 2 и 3 на овој извештај.

Со истражувањето беа опфатени вкупно **6.595** испитаници од следните примероци од целните групи:

ПРОЦЕНТУАЛЕН ПРИКАЗ НА ОДГОВОРЕНИ ПРАШАЛНИЦИ И КАТЕГОРИИ	ИСПРАТЕНИ ПРАШАЛНИЦИ	ДОБИЕНИ ОДГОВОРИ	ОДЗИВ
СУДИИ	511	347	68%
СУДСКИ СОРАБОТНИЦИ А, Б И Г	1329	1026	77%
СУДСКИ СОРАБОТНИЦИ В	597	427	72%
ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ	176	128	73%
СТРАНКИ ВО СПОРОВИ	1550	845	55%
АДВОКАТИ	2038	219	11%
НОТАРИ	188	110	59%
ИЗВРШИТЕЛИ	99	7	7%
МЕДИЈАТОРИ	30	14	47%
ДРЖАВНИ ПРАВОБРАНИТЕЛИ	33	18	55%
НОВИНАРИ ¹²	44	25	57%
Вкупно	6595	3166	48%

Областите кои беа предмет на евалуација во ова истражување се однесуваа на работата на судството проследено низ индикатори врз основа на кои испитаниците избираа одговори кои се најблиску до нивните ставови и мислења. Така, испитаниците имаа можност да бираат меѓу пет степени на изјави во врска со прашањата од подобластите, и тоа: *целосно се согласувам, се согласувам, ниту се согласувам, ниту не се согласувам, не се согласувам, целосно не се согласувам и не знам*. Испитаниците од сите категории опфатени со испитувањето даваа генерална оценка за заедничките прашања во секоја од петте области посебно од 1 (недоволно), до 5 (одлично). Средните генерални оценки за секоја од областите се изведени од оценките на сите категории испитаници за таа област.

Со исклучок на судиите, кои одговараа на сите 70 индикатори/прашања, испитаниците од другите категории целни групи го даваа своето мислење за оние прашања кои се во директна корелација со таа група или кои можат да дадат дополнителни сознанија за некои важни прашања од работата на судовите и функционирањето на судскиот систем воопшто.

При креирањето на Матрицата беа утврдени 5 генерални заеднички индикатори, по еден за секоја од областите на анализа кои беа оценети од сите целни групи, со цел да се добие една збирна оценка за секоја од областите на мерење. Длабинскиот увид во причинителите за овие интегрални оценки ќе се добие преку оценките дадени од секоја целна група посебно за секој индикатор, при што ќе се увиди разликата или совпаѓањата меѓу оценките на различни целни групи за еден индикатор (на пример дали постои невоедначеност помеѓу перцепцијата на судиите и судската служба или јавните обвинители).

По спроведената анализа на овие извори со перцепциите во рамки на мерењето се примени методот на синтеза. Преку него се изведени сознанија и заклучоци од измерените перцепции на ниво на индикатор во секоја од областите на Матрицата.

12 Во вкупниот број на новинари, земени се предвид новинарите кои работат во областа на правосудството.

ЕФИКАСНОСТ

**ТРАНСПАРЕНТНОСТ
И ОТЧЕТНОСТ**

**КВАЛИТЕТ НА
СУДСКАТА ПРАВДА**

**НЕЗАВИСНОСТ
И НЕПРИСТРАСНОСТ**

**ПРОФЕСИОНАЛЕН
РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА
ЗАСТАПЕНОСТ**

1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИ ОД МЕРЕЊЕТО: ЕФИКАСНОСТ

Ефикасноста на правдата е една од главните компоненти на концептот на правично судење. Членот 6 на Европската конвенција за човекови права, кој го штити правото на правично судење, во првиот став предвидува дека *„секој има право на... судење во разумен рок...“* Барањето за ефикасност на судската постапка, изразено низ концептот на судење во разумен рок, е вткаено и во домашното право како една од главните компоненти на поширокиот концепт на правото на правично судење. Оттука, ефикасноста како една од најзначајните параметри кои го отсликуваат успехот на работата на правосудството, е опфатена и со матрицата¹³.

„Од областа ‘Ефикасност’ испитаниците беа прашани да дадат мислење за **квалитетот на поддршката која ја добиваат судиите од страна на судската служба** при вршењето на својата работа, како во делот на стручната, така и во делот на административната помош. Исто така, испитаниците го оценуваа **обемот на работа на судиите, судењето во разумен рок, автоматизираниот информационален систем за управување со судски предмети – АКМИС**. Дополнително, во областа ‘Ефикасност’ испитаниците ги евалуираа и **условите во судовите и пристапот до нив, како и информатичко-техничката опременост и функционалност на постоечките информатички системи**.

Испитаниците од сите целни групи дадоа мислење и за еден заеднички индикатор со цел да се добие една збирна оценка за оваа конкретна област.

Областа „Ефикасност“ од Матрицата се состои од еден заеднички индикатор и осум (8) индивидуални индикатори поделени во четири (4) подобласти:

>>> Подобласт а) Човечки ресурси: Судска администрација и помошен персонал со три (3) индивидуални индикатори:

1. Судовите донесуваат навремени квалитетни закони пресуди во правична постапка;
2. Судовите имаат доволно судски службеници за да ги извршуваат своите активности
3. Судовите имаат соодветен персонал за вршење документирање и правно истражување
4. Односот, професионалноста и стручноста на судската служба е на задоволително ниво

>>> Подобласт б) Обем на работа на судот со еден (1) индивидуален индикатор;

5. Судиите се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите

>>> Подобласт в) Систем за поднесување и следење на предмети со еден (1) индикатор

6. Автоматизираниот информационален систем за управување со судски предмети (АКМИС) ги распределува предметите без надворешни вмешувања

>>> Подобласт г) Инфраструктура и модернизација со три (3) индивидуални индикатори

7. Условите во судот, пристапот и судниците се соодветни и задоволителни
8. Судовите работат со доволен број на компјутери и останата опрема
9. Информатичката инфраструктура (електронска архива, систем за управување со податоци, интранет) е соодветна, брза, сигурна и лесно достапна

¹³ Детална анализа на правната рамка и изворите како појдовна точка за креирање на матрицата е прикачена како Анекс 4 дел 1 кон овој извештај.

Испитаниците од сите категории опфатени со истражувањето одговараа на прашањето:

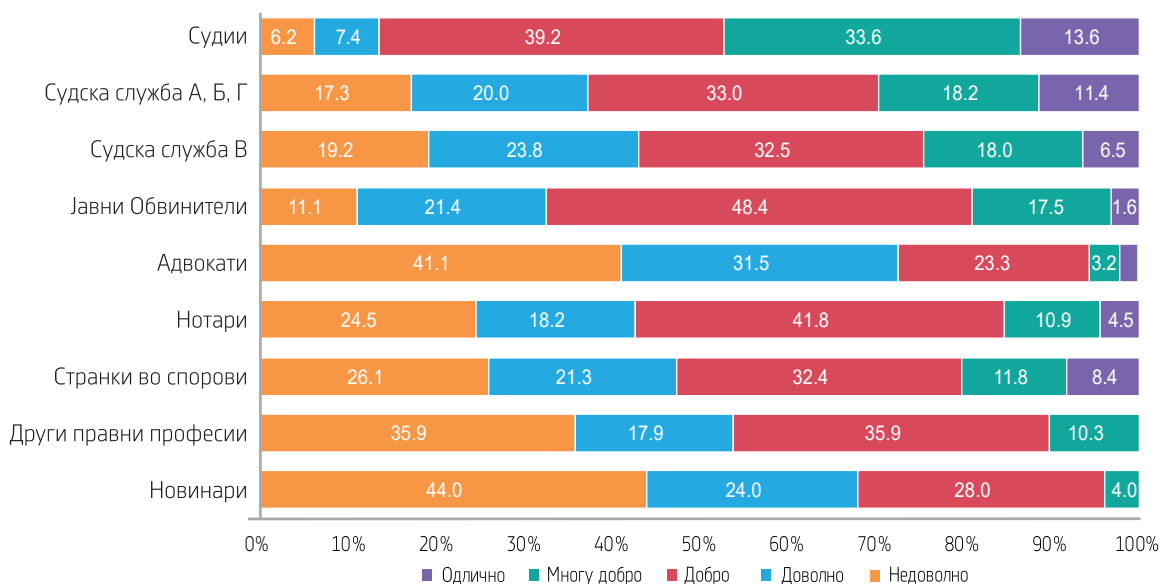
Со која оцена би ја оцениле ефикасноста на судовите во РСМ дефинирана со следната изјава:

„Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка“

Заеднички индикатор за областа Ефикасност за сите целни групи:

Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка

Графикон 1

Целна група	Средна оценка
Судии	3.4
Судска служба А, Б и Г	2.9
Судска служба В	2.7
Јавно обвинителство	2.8
Адвокати	1.9
Нотари	2.5
Странки во спорови	2.6
Други правни професии	2.2
Новинари	1.9
Академија за судии и јавни обвинители	3.0
Академска заедница	3.0
Здруженија на граѓани	2.4
Вкупно	2.7

Перцепциите за овој заеднички индикатор за сите целни групи вклучени во истражувањето може да се поделат во три засебни категории.

Во првата категорија спаѓаат судиите кои со 47,2% (13,6% одговориле со 'одлично' додека 33,6% со 'многу добро') се согласуваат со констатацијата дека судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка. Индикативен е високиот процент (39,2 %) на испитаници судии кои дале средна оценка односно одговориле со 'добро'. Само 6,2 % од судиите одговориле со 'недоволно'.

Во втората категорија припаѓаат вработените во судската служба и јавните обвинители. Заедничко за нив е што процентот на збирните оценки за 'одлично' и 'многу добро' во просек се поголеми од процентот на одговори дадени за најслабата оценка односно 'недоволно'. Така, судската служба со 24,5% и 29,6% позитивно ја оцениле ефикасноста на судството додека помалку од 20% се изјасниле за спротивното. Сепак, скоро 1/3 од испитаниците во судската служба дале средна оцена 'добро' додека висок процент (над 48%) од испитаниците јавни обвинители го подвлекле истиот одговор.

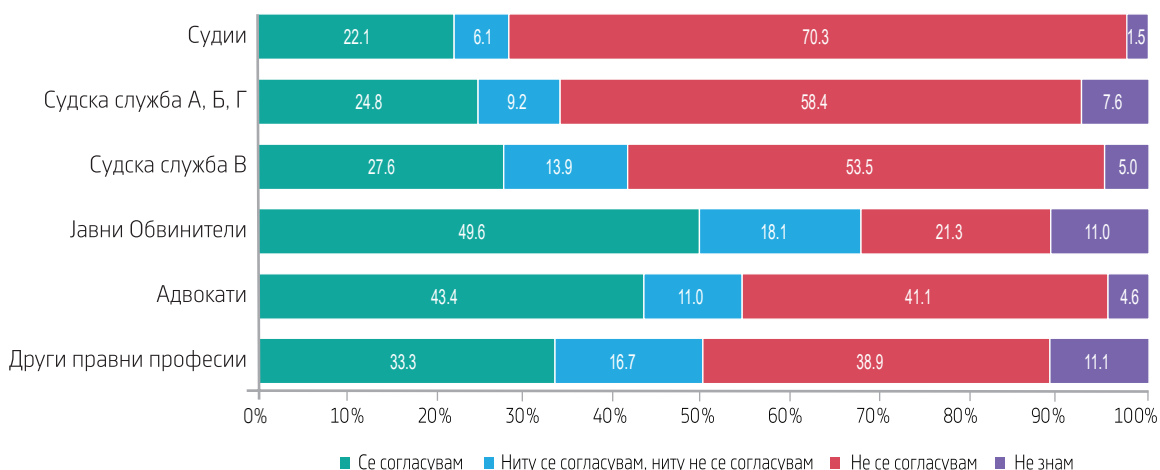
Во третата категорија влегуваат преостанатите целни групи за кои карактеристично е што најмалку 1/4 од истите се изјасниле дека ефикасноста на судовите е на незадоволително ниво и ја дале најниската оцена (недоволно). Оттука, 1/4 од испитаниците нотари и странки во спорови негативно се произнеле во врска со овој индикатор додека 1/3 од професионалната правна заедница го дели истиот став. Мнозинството адвокати (41,4 %) и новинари (44%) сметаат дека судовите не донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди, во правична постапка. Значително висок е процентот (во распон од 23% до 41%) на испитаниците од овие целни групи кои дале средна оцена 'добро'.

Од спроведените длабински интервјуа со претставниците на **Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО)**, по однос на индикаторот за ефикасноста на судовите изразен преку изјавата: „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди, во правична постапка“, сите испитаници дале средна оцена 'добро'. По однос на истиот индикатор, најголемиот дел од испитаниците од академската заедница (43%) односно (29%) се изјасниле позитивно и сметаат дека судовите 'многу добро' односно 'добро' донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка. За разлика од академската заедница, граѓанските организации кои ја следат работата и реформските процеси во правосудството се повоздржани по однос на овој индикатор и далеку понегативно ја оценуваат работата на судовите (3 организации со 'добро', 2 со 'доволно' и 1 со 'недоволно').

Средната оцена за овој заеднички индикатор за сите целни групи вклучени во истражувањето е: 2,7.

А) Подобласт: Човечки ресурси

Индикатор 2: Судовите имаат доволно судски службеници за да ги извршуваат своите активности

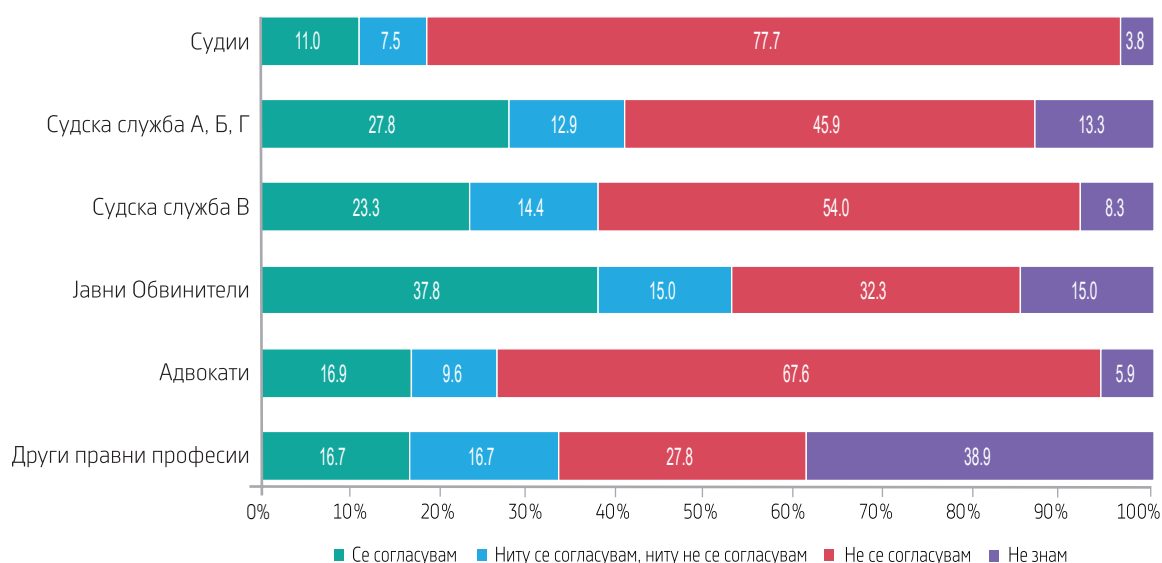
Повеќе од 2/3 од судиите (70,3%) не се согласуваат со констатацијата согласно која судовите имаат доволно судски службеници за извршување на своите активности. Со сличен став и прилично висок процент од 58,3% односно 53,5% се и испитаниците кои работат во судството од категоријата судски службеници и судска администрација.

За разлика од погоренаведените целни групи, речиси една половина (49,1%) од јавните обвинители се согласуваат дека судовите имаат доволно расположлив човечки персонал. Кај адвокатите е изразена поделеност на перцепциите по однос на овој индикатор каде 43,4% се согласуваат, додека 41,1% не се согласуваат во врска со овој индикатор. Дополнително, 1/3 од другите правни професии сметаат дека судовите имаат доволно човечки ресурси потребни за ефикасно извршување на работите.

По однос на овој индикатор преку длабинските интервјуа беа прашани и претставниците на **академската заедница и АСЈО** кои во најголем број се согласуваат дека судовите немаат доволно судски службеници и дека ваквата состојба влијае на квалитетот на работата на судиите и воопшто пресудите кои ги донесуваат. Дополнително, поголемиот број испитаници од редот на граѓанските организации вклучени во ова истражување се согласуваат со оваа констатација и сметаат дека во судовите нема доволно судски службеници, посебно судовите во Скопје и дел од другите судови со проширена надлежност. Дел од испитаниците од истата целна група пак сметаат дека судовите имаат доволен број на судски службеници, но проблемот е во организацискиот менаџмент и управувањето со човечките ресурси во судовите.

Преовладува мислењето дека судовите немаат доволно судски службеници за да ги извршуваат своите активности.

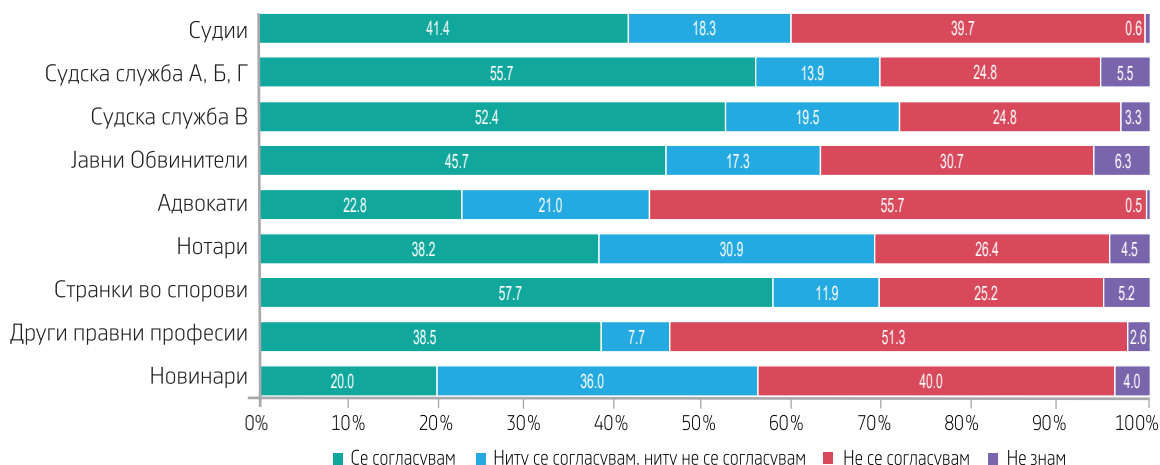
Индикатор 3: Судовите имаат соодветен персонал за вршење документирање и правно истражување
Графикон 3

По однос на овој индикатор, **мнозинството судии (повеќе од 3/4 или 77,7%) не се согласуваат дека судовите имаат соодветен персонал за вршење документирање и правно истражување**. Во распон од 45,9% до 54% со оваа констатација не се согласуваат вработените во судската служба, јавните обвинители (32,3%) и речиси 2/3 од адвокатите кај кои со 67,6% несогласувањето со оваа констатација е значително поизразено. Значителен е и процентот (38,9%) на испитаниците во рамки на професионалната правна заедница кои имаат одговорено со „не знам“.

Мнозинството испитаници сметаат дека судовите немаат соодветен персонал за вршење документирање и правно истражување.

Индикатор 4: Односот, професионалноста и стручноста на судската служба е на задоволително ниво
Графикон 4

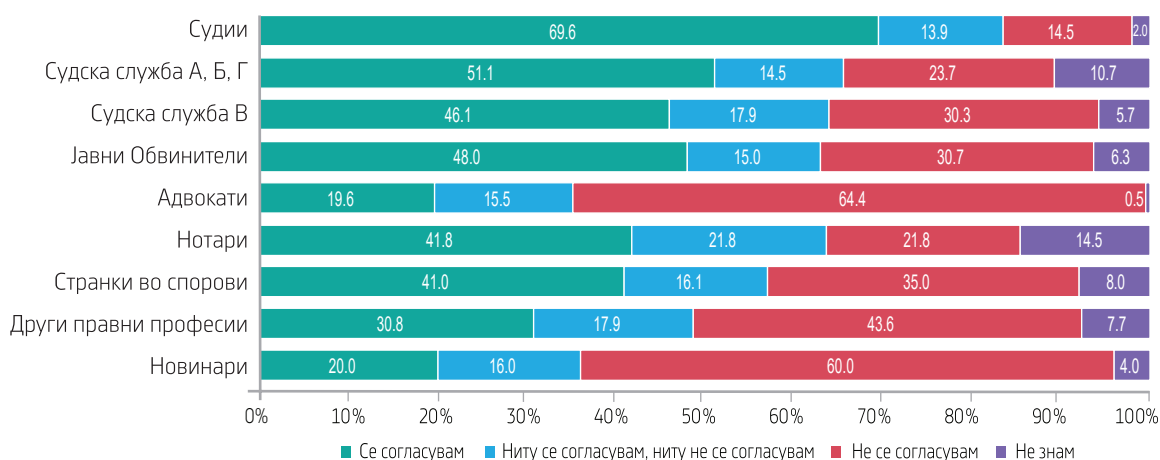

Карактеристично за овој индикатор е **очигледната поделеност помеѓу сите целни групи вклучени во истражувањето**. Судииите кои имаат директен увид во работата на стручната служба истата ја оценуваат позитивно со 41,4%, додека 39,7% сметаат дека односот, професионалноста и стручноста не е на задоволително ниво. Повеќе од една половина (57,7%) од странките во спорите како и вработените во судската стручна служба (52,4% и 55,7%) позитивно се изјаснуваат по ова прашање. **Од друга страна, повеќе од една половина од адвокатите и другите правни професии не се согласуваат дека односот, професионалноста и стручноста на судската служба е на задоволително ниво**. Висок процент од испитаниците новинари не се согласуваат со констатацијата (40%) додека повеќе од 1/3 ниту се согласуваат ниту не се согласуваат, односно имаат неутрален однос кон овој индикатор.

Постои очигледна поделеност помеѓу сите целни групи вклучени во истражувањето. Индикативен е прилично високиот процент на судии и адвокати кои сметаат дека односот, професионалноста и стручноста не е на задоволително ниво.

Б) Подобласт: Обем на работа на судот

Индикатор 5: Судииите се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите
Графикон 5

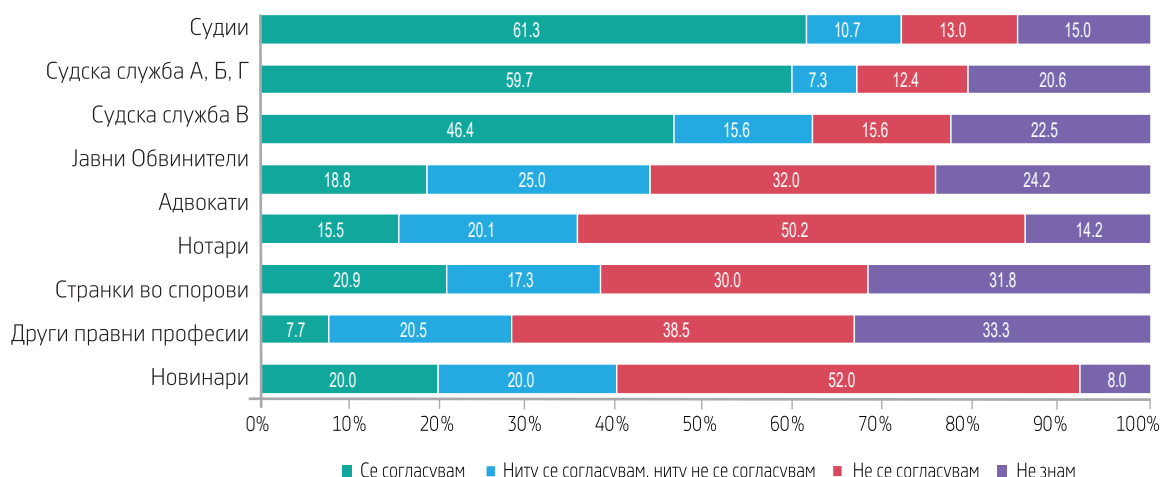
Во поглед на овој индикатор тесно поврзан со концептот за судење во разумен рок и ефикасноста во работењето, **мнозинството судии (повеќе од 2/3 или 69,6%) позитивно се изјаснуваат и сметаат дека успешно се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите.** Во распон од 41% до 51% со оваа констатација се согласуваат и јавните обвинители (48%), нотарите (41,9%), странките во спорови (41%) како и скоро половина од вработените во судската служба. Спротивно на погоренаведените целни групи, адвокатите во најголем дел (64,4%) и новинарите (60%) не се согласуваат со констатацијата дека судиите се ефикасни во исполнувањето на нормите и успешно се справуваат со обемот на работа.

Кај овој индикатор, преку длабинско интервју, прашани за мислење беа и претставници на **академската заедница, АСЈО и граѓанските организации** со релевантно искуство и познавање на состојбите во правосудството. Кај испитаниците од академската заедница постои поделеност во однос на ова прашање. Додека едни се согласуваат дека нормата е нужност и мора да постои за да ги одржува судиите во динамика и континуирана работа, други сметаат дека преку притисокот за исполнување, нормата може да ги сведе судиите на административни работници, а тоа не е судијата кој одлучува за човековите слободи и права. Оттука, нормата не може никогаш да влијае позитивно на квалитетот на пресудите. Според поголемиот број претставници на **АСЈО**, при оценувањето на ефикасноста на судиите преку исполнување на нормите треба да се води сметка и за квалитетот на пресудите за сметка на квантитетот посебно земајќи го предвид различниот степен на комплексност на предметите. За разлика од погоренаведените целни групи, претставниците на **граѓанскиот сектор** во целост се против постоење на нормите како еден од критериумите за следење на ефикасноста во работата на судовите. Повеќето интервјуирани сметаат дека нормата влијае на квалитетот, но во исто време не смее да биде оправдување за постапки кои не се спроведени согласно закон или за пресуди со несоодветен квалитет.

Мнозинството судии сметаат дека успешно се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите. Висок процент на адвокати и новинари го сметаат спротивното.

В) Подобласт: Систем за поднесување и следење на предмети

Индикатор 6: Автоматизираниот информациоен систем за управување со судски предмети (АКМИС) ги распределува предметите без надворешни вмешувања
Графикон 6

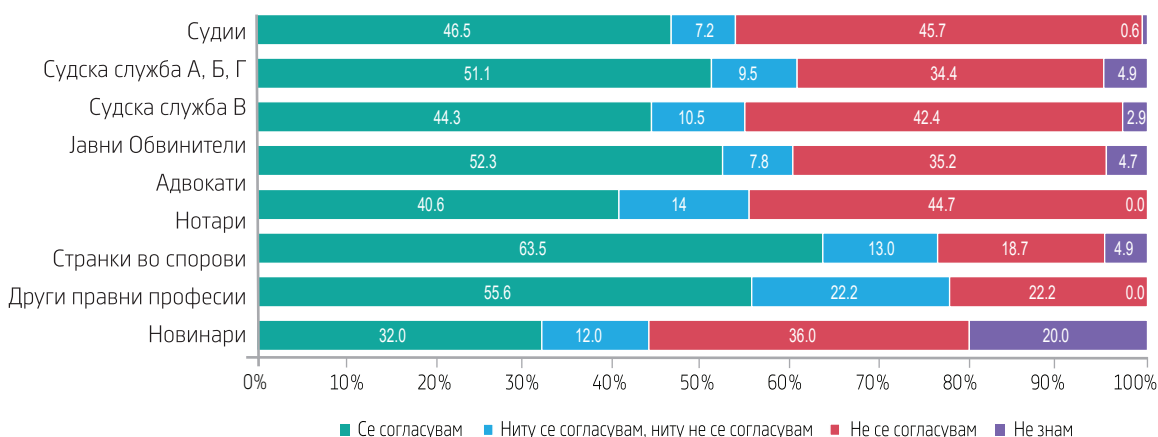
Анализата на перцепциите поврзани со овој индикатор укажува на очигледна дискрепанција и големи разлики во погледите помеѓу три засебни групи: Од една страна се судиите и вработените во судската служба кои во прилично висок процент (над 60%) се согласуваат во целост со констатацијата, од друга страна се испитаниците адвокати и новинари кои (над 50%) *искажуваат отворена недоверба и сметаат дека автоматизираниот информациски систем за управување со судски предмети (АКМИС) подлежи на надворешни влијанија*. Во третата група спаѓаат јавните обвинители, нотарите и другите правни професии кои во распон од 32% до 38% искажуваат недоверба во објективното и независното функционирање на АКМИС-от, но истовремено и скоро 1/3 во просек од истите испитаници се изјасниле дека не се запознаени за евентуални влијанија и злоупотреби поврзани со автоматизираниот информациски систем.

Од спроведените длабински интервјуа со *АСЈО*, сите испитаници од оваа целна група се на ставот дека АКМИС-от потфрли како системско решение за независна распределба на предметите по случаен избор, со оглед на сознанијата за злоупотреба на системот и флагрантно местоње на предметите. Во однос на прашањето дали е потребна надградба или целосно ново софтверско решение, преовладуваат ставовите за првата опција. Претставниците на *академската заедница* се на ист став дека АКМИС-от како информатичка алатка за независна распределба на предметите по случаен избор укажува на големи безбедносни пропусти и очигледни надворешни влијанија кои ја компромитираат неговата објективност. Сепак, претставниците на оваа целна група сметаат дека ново софтверско решение е посигурниот и побезбедниот начин за обезбедување идно непристрасно и независно распределување на предмети. Конечно, испитаниците од *граѓанскиот сектор* сметаат дека имало еклатантна злоупотреба на системот. Кај дел од испитаниците постои и сомнеж дека АКМИС-от бил злоупотребуван и од адвокати, а простор за влијание имало и во помалите судови. Во делот на надградба на АКМИС-от или целосно ново решение, преовладува ставот за целосно ново софтверско решение.

Висок процент судии и судски службеници сметаат дека автоматизираниот информациски систем за управување со судски предмети ги распределува предметите без надворешни вмешувања. Повеќе од половина од испитаниците адвокати и новинари не се согласуваат со ова.

Г) Подобласт: Инфраструктура и модернизација

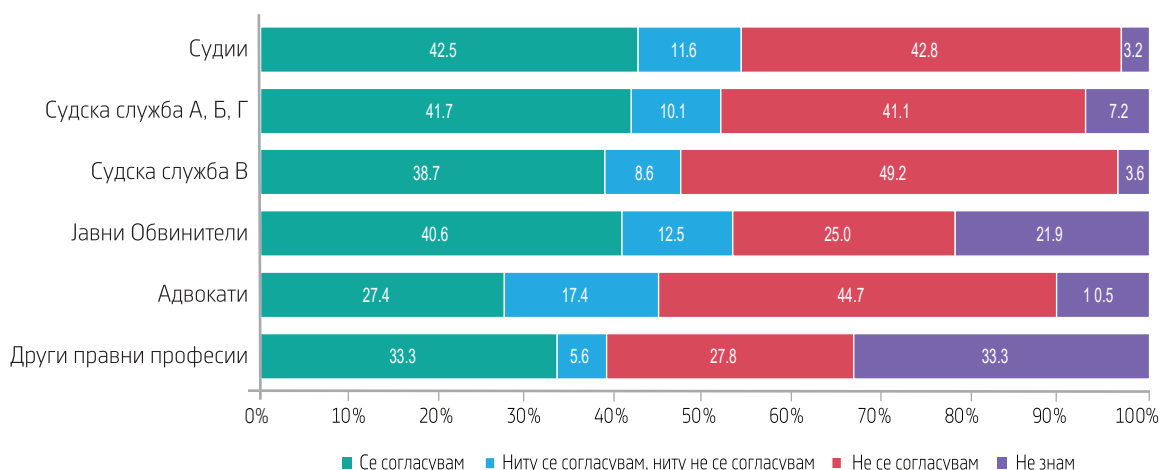
Индикатор 7: Условите во судот, пристапот и судниците се соодветни и задоволителни
Графикон 7

При евалуирањето на **инфраструктурата и модернизацијата во судовите** како двигатели на ефикасното спроведување на правдата, најголем дел од испитаниците странки во спорови (63,5%) и од другите правни професии (55,6%) се изјасниле дека условите во судот, пристапот и судниците се соодветни и задоволителни. За разлика од нив, значителен број од судиите (45,7%) одговориле дека не се согласуваат со тоа дека условите во судот се задоволителни, додека исто толков број (46,5%) сметаат дека постојат соодветни и задоволителни услови и пристап до судот. Слична поделеност во перцепциите за овој аспект од ефикасноста на судовите постои и кај испитаниците од судската служба, адвокатите и новинарите. Забележително е што повеќе од половина од јавните обвинители¹⁴ (52,3 %) вклучени во истражувањето се изјасниле позитивно по однос на овој индикатор.

Додека мнозинството странки во спорови сметаат дека условите во судот, пристапот и судниците се соодветни и задоволителни, индикативен е значителниот број на судии и адвокати кои го сметаат спротивното.

Индикатор 8: Судовите работат со доволен број на компјутери и останата опрема
Графикон 8

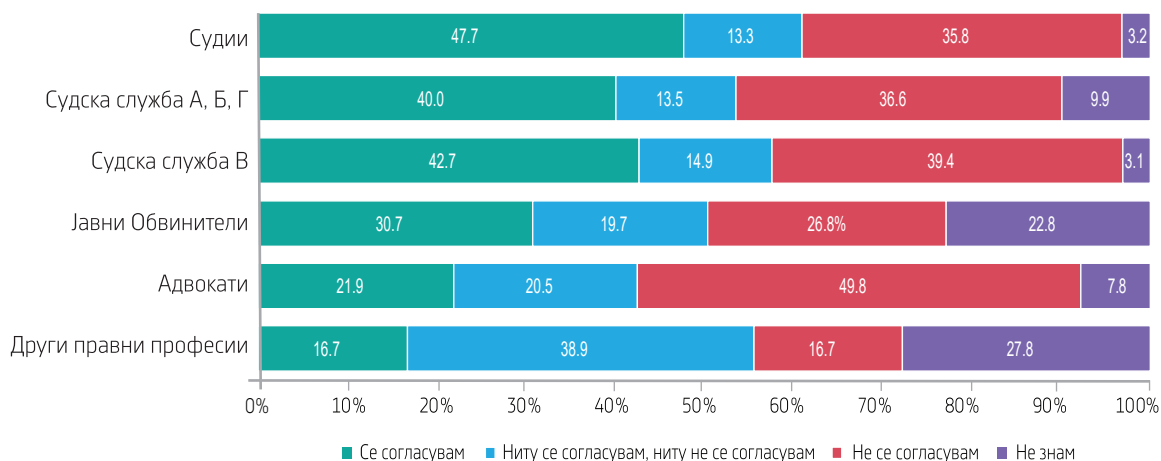
Во поглед на **опременоста на судовите со компјутери и останата техничка опрема** која е во директна корелација со ефикасноста во извршувањето на работните обврски, во најголем дел постои поделеност во перцепциите помеѓу селектираните целни групи релевантни за давање мислење по однос на овој индикатор. Во распон од 40,6% до 42,5% со оваа констатација се согласуваат дел од судиите, вработените во судската служба и јавните обвинители додека во скоро идентичен процент испитаниците од истите целни групи се произнеле токму за спротивното. Адвокатите во најголем дел (44,7%) не се согласуваат дека техничката опременост во судовите е соодветна за ефикасно извршување на задачите. Кај другите правни професии не постои јасен консензус по однос на ова прашање и поделеноста на перцепциите е најизразена токму кај оваа група испитаници.

Постои поделеност на ставовите кај поголемиот број испитаници. Висок процент на судии, судски службеници и адвокати сметаат дека судовите не располагаат со доволен број на компјутери и останата опрема.

¹⁴ Јавните обвинителства и судовите се сместени во исти згради/објекти и го делат пристапот и дел од просториите во рамките на овие објекти.

Индикатор 9: Информатичката инфраструктура (електронска архива, систем за управување со податоци, интранет) е соодветна, брза, сигурна и лесно достапна

Графикон 9

По однос на овој индикатор, повеќето судии (47,7%) се согласуваат со констатацијата согласно која судовите располагаат со соодветна информатичка инфраструктура додека 35,8% го изјавуваат токму спротивното. Слична поделеност на мислењата по однос на овој индикатор има и помеѓу судската служба и јавните обвинители додека скоро половина од испитаниците адвокати (49,8%) не се согласуваат дека информатичката структура во судовите е доволно брза, соодветна, сигурна и лесно достапна. Позначајна отстапка од овие ставови има кај другите правни професии каде 38,8% ниту се согласуваат, ниту не се согласуваат, додека значителен е и бројот на тие (27,8%) кои одговориле со „не знам“.

Постои очигледна поделеност помеѓу сите целни групи вклучени во истражувањето. Значителен процент на судии, судски службеници и адвокати сметаат дека информатичката инфраструктура во судовите не е соодветна, брза, сигурна и лесно достапна.

2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: ОБЛАСТ ЕФИКАСНОСТ

2.1 ПРАВНА РАМКА

Ефикасноста на правдата е една од главните компоненти на концептот на правично судење. Имено, ефикасноста подразбира обезбедување на конечни пресуди во разумен рок. Во оваа смисла, член 6 на Европската конвенција за човекови права, кој го штити правото на правично судење, во првиот став предвидува дека „секој има право на... судење во разумен рок...“

Според практиката на Европскиот суд за човекови права, разумноста на должината на постапката треба да се утврди во светло на околностите на случајот, при што е потребна сеопфатна проценка (*Boddaert v. Belgium*, § 36)¹⁵. Онаму каде што одредени фази на постапката сами по себе се спроведуваат со прифатлива брзина, вкупното траење на постапката сепак може да го надмине „разумниот рок“ (*Dobbartin v. France*, § 44)¹⁶.

Членот 6 од Европската конвенција за човекови права бара судските постапки да бидат експедитивни, но исто така го утврдува и поопштиот принцип на правилно спроведување на правдата. Треба да се направи правичен баланс помеѓу различните аспекти на ова основно барање (*Boddaert v. Belgium*, § 39)¹⁷.

При утврдувањето дали времетраењето на судската постапка е разумно, Европскиот суд за човекови права ги зел предвид факторите како што се комплексноста на случајот, однесувањето на жалителот и однесувањето на релевантните административни и судски органи (*König v. Germany*, § 99¹⁸; *Neumeister v. Austria*, § 21¹⁹; *Ringeisen v. Austria*, § 110²⁰; *Kemmache v. France*, § 60²¹; *Pélissier and Sassi v. France* [GC], § 67²²; *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, § 45²³). Она што е во прашање за жалителот во конкретниот случај исто така мора да се земе предвид при проценката на разумноста на должината на постапката (*Abdoella v. the Netherlands*, §24²⁴).

Барањето за ефикасност на судската постапка, изразено низ концептот на судење во разумен рок, е вткаено и во домашното право како една од главните компоненти на поширокиот концепт на правото на правично судење.

Така, во член 6(2) од Законот за судови е предвидено дека „при одлучувањето за граѓанските права и обврски и при одлучувањето за кривичната одговорност, секој има право на... судење во разумен рок...“, додека во член 10(1) од истиот закон е предвидено дека едно од начелата врз кои се заснова постапката пред судот е начелото на судење во разумен рок. Уште повеќе, во член 36 од Законот за судови е предвиден правен лек во рамки на домашното право за заштита на правото на судење во разумен рок. Така, доколку странката „смета дека надлежниот суд го повредил правото на судење во разумен рок, има право да поднесе барање за заштита на правото на судење во разумен рок до Врховниот суд на Република Северна Македонија“.

15 Европски суд за човекови права, *Boddaert v. Belgium*, бр. 65/1991/317/389, § 36, 12 октомври 1992 година.

16 Европски суд за човекови права, *Dobbartin v. France*, бр. 13089/87, § 44, 25 февруари, 1993 година.

17 Европски суд за човекови права, *Boddaert v. Belgium*, бр. 65/1991/317/389, § 39, 12 октомври 1992 година.

18 Европски суд за човекови права, *König v. Germany*, бр. 6232/73, § 99, 28 јуни, 1978 година;

19 Европски суд за човекови права, *Neumeister v. Austria*, бр. 1936/63, § 21, 27 јуни 1968 година.

20 Европски суд за човекови права, *Ringeisen v. Austria*, бр. 2614/65, § 110, 16 јули 1971 година.

21 Европски суд за човекови права, *Kemmache v. France*, бр. 12325/86 и 14992/89, § 60, 21 март и 22 октомври 1991 година.

22 Европски суд за човекови права, *Pélissier and Sassi v. France* [GC], бр. 25444/94, § 67, 25 март 1999 година.

23 Европски суд за човекови права, *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, бр. 49017/99, § 45, 17 декември 2004 година.

24 Европски суд за човекови права, *Abdoella v. the Netherlands*, бр. 12728/87, § 24, 25 ноември 1992 година.

Секако, за да се постигне соодветно ниво на ефикасност на постапката, потребни се и соодветни услови за работа. Во таа насока, став 6 од Мислењето бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа за Комитетот на министри при Советот на Европа за принципите и правилата за професионално поведение на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност, го утврдува следново: „Судиите, исто така, треба да ги вршат своите функции со грижливост и во разумен рок. Секако дека за оваа цел им се неопходни соодветни услови, опрема и помош. Така обезбедени, судиите треба да бидат во можност внимателно да ги извршуваат своите обврски содржани во членот 6 (1) на Европската конвенција за човекови права, односно да донесуваат пресуди во разумно време“.

2.2 ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ

Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022

Според годишниот извештај за 2018 година на Министерството за правда, за имплементацијата на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017/2022, во делот на ефикасност се утврдува дека Судскиот совет на Република Македонија на квартално ниво ја следи состојбата со нерешени судски предмети постари од 3, 7 и 10 години²⁵. Министерството за правда има подготвено детална анализа за состојбата со бројот на судии и бројот на предмети во судскиот систем, која ќе послужи како основа за идните планирања во рамките на судството²⁶.

Годишен и квартални извештаи за работата на Судскиот совет на Република Северна Македонија

Во однос на ефикасноста, Судскиот совет во последниот извештај за 2017 и кварталните извештаи од 2018 година го утврдува следното:

>>> Просечната бројка на активни судии во 2016 е 576, додека во 2017 години истата изнесува 553 активни судии со што е очигледен падот на бројот на активни судии за 23. Овој тренд на опаѓање на бројот на активни судии продолжува и во 2018 година бидејќи согласно претпоследниот квартален извештај на Судскиот совет бројот на пополнети места за судии до тој момент е 517.

>>> Согласно со наодите од претпоследниот квартален извештај на Судскиот совет за 2018 година каде од предвидени 4164 работни места за судски службеници во сите судови, пополнети се само 51% односно 2119 места.

>>> Од друга страна, во годишниот извештај на Судскиот совет за 2017 се констатира екстремно мал процент на средства за капитални расходи (1,25% од вкупниот буџет) каде се вклучени и вложувањата во компјутерска и софтверска модернизација.

>>> Во однос на ефикасноста на решавање на предмети, Судскиот совет според неофицијалниот извештај за 2018 утврдува просек од 101,54% на решени предмети во сите судови, но и просечно ниво на решавање на предметите изразено во денови (65,36 просек за сите судови)²⁷.

>>> Судовите во 2018 имале вкупно за работа 603.156 предмети, од кои решени се 511.548. Останале нерешени 91.608 предмети.

²⁵ Стратешка насока 2.4.2: Доследно спроведување на Акциониот план за решавање на старите предмети и следење на состојбата со нерешени предмети.

²⁶ Стратешка насока 2.4.3: Усогласување на бројот на судии во Република Македонија со европскиот просек по глава на жител.

²⁷ Треба да се напомене дека должината на траење на судската постапка во денови од 65,36 денови се просек од работата на сите судови по вид на предмет. Сепак согласно неофицијалните податоци добиени од ССРМ во февруари 2019, евидентно е дека обемот на работа на Управните судови влијае на нивната ефикасност (во просек 1022 денови за управни прекршоци-конкурентција, управни спорови од денационализација во просек 545 денови). Во делот на граѓанските предмети, оставинските постапки во просек траат по 339,54 денови, а во однос на предметите од организиран криминал во просек судските постапки траат 479,06 денови).

Оценки и заклучоци за работата на судовите за 2017 година на Врховниот суд на Република Македонија²⁸

Според Оценките и заклучоците за судовите за 2017 година на Врховниот суд на Република Македонија, од 29.10.2018 година, судовите во Република Северна Македонија вложиле голем труд со што се констатира дека скоро сите судови со постоечките персонални, материјални и финансиски услови за работа, успеале да го совладаат приливот на нови предмети, а решавале и од заостатокот со што ажурно ја завршиле 2017 година. Судовите во 2017 имале вкупно за работа **568,388** предмети, од кои решени се **473.985**. Останале нерешени **94.403** предмети. Ова според Врховниот суд е своевиден успех бидејќи судовите успеале да го совладаат приливот на предмети и истовремено да го намалат заостатокот за **34.406** предмети.

По однос на условите за работа кои се потесно поврзани со концептот на ефикасност, Врховниот суд на РСМ смета дека Вишиот управен суд е опремен со соодветна техничка опрема (компјутери) и канцелариски простор за нормално функционирање. Она што недостасува е канцелариски мебел за архивирање на предметите. Од друга страна, Врховниот суд оценува дека Управниот суд нема соодветни простории за ефикасно и нормално функционирање. Во однос на основните и апелационите судови, Врховниот суд смета дека судовите во Скопје немаат соодветни простории (згради и канцеларии) за успешно извршување на својата работа додека постои поделеност на мислењата по ова прашање за останатите судови ширум земјата.

2.3 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ

Европска комисија за ефикасност на правдата - CEPEJ²⁹

Согласно CEPEJ, на секои 100.000 жители во Република Северна Македонија има во просек по **1,6 судови (што е европски просек)** додека секој професионален судија има на располагање во просек **3,9 стручен и помошен/административен персонал** што е во рамки на европскиот просек. Перцепциите за овој индикатор во голема мера кореспондираат со наодите од претпоследниот квартален извештај на Судскиот совет за 2018 година каде од предвидени 4164 работни места за судски службеници во сите судови, пополнети се само 2119 места.

Во однос на ефикасноста и справувањето со граѓански предмети, во случајот со Република Северна Македонија е утврден негативен тренд од 2010 до 2016 година од 131% во 2012 до 95% во 2016 и постојан раст на нерешени предмети. Од друга страна, според податоците на ССРСМ од 2018 година на Судскиот совет, **просекот од 101,41% решени предмети во основните судови донекаде кореспондира со податоците од CEPEJ.**

Во однос на управните предмети, по напредокот и зголемувањето на ефикасноста во решавање на предметите од 2010 до 2014, во последниот циклус е утврден пад во овој сегмент од правосудството. Согласно податоците од Судскиот совет **од 2018 година, стапката на решени предмети во Управниот суд е 113,27% додека на Вишиот управен суд е 97,5%**. Сепак, просечното време на решавање на предмети пред Управниот суд (186,54 денови) е скоро трикратно поголемо од времето на решавање на предмети пред Вишиот управен суд (65,07 денови).

28 Врховен суд на Република Македонија (2017) Оценки и заклучоци за работата на судовите за 2017 година на Врховниот суд на Република Македонија; Достапно на: <https://goo.gl/shu9ws>;

29 The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) *European judicial systems Efficiency and quality of justice 2018 report*; Достапно на: <https://goo.gl/Ytjt7k>;

Во однос на справувањето со предметите пред второстепените и највисоките судски инстанции, Македонија е во група со земји како, Германија, Литванија, Шведска, Словенија и други во кои е забележан позитивен тренд во последните циклуси на мерење. Податоците од извештајот на Судскиот совет укажуваат на 99,86% успешност во решавање на предметите во апелационите судови и дури 106,16% пред Врховниот суд на Република Северна Македонија.

Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Северна Македонија од 2018 година³⁰

Последниот извештај на ЕК за напредокот на земјата од 2018 година, го уважува носењето на Стратегијата за информатичка технологија во правосудството во 2018 година, но утврдува дека ИТ-системот во судовите останува во најголем дел зависен од донаторска помош и одржувањето и обновувањето на овој систем е поткопан поради недостаток на средства и персонал.

Во однос на ефикасноста и справувањето со предмети, Извештајот на ЕК утврдува дека судовите биле скоро 100% ефикасни и дека заостатокот на нерешени предмети не е проблем веќе неколку години. Ова во голема мера кореспондира со други извори (СЕРЕЈ) каде и покрај утврдениот тренд на намалување на ефикасноста во просек последните неколку години, процентот на решавање на предмети е сè уште прилично висок.

30 European Commission, *EU Enlargement Package 2018, Strategy and Reports*, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en

3. КОРЕЛАЦИИ: ЕФИКАСНОСТ

Судска администрација и помошен персонал

Иако извештајот на СЕПЕЈ утврдува дека секој професионален судија има на располагање во просек 3,9 стручен и помошен/административен персонал што е во рамки на европскиот просек, истражувањето спроведено преку Матрицата, по однос на прашањето дали судовите имаат доволно судски службеници за да ги извршуваат своите активности и за вршење документирање и правно истражување, поголемиот број испитаници, а најмногу судиите се изјасниле негативно. Перцепциите за овој индикатор во голема мера кореспондираат и со наодите од претпоследниот квартален извештај на Судскиот совет за 2018 година каде од *сите предвидени работни места за судски службеници во судовите, пополнети се само 51%*.

Обем на работа на судот

Постои генерална усогласеност на меѓународните и домашните извештаи по однос на ефикасноста во решавањето на судските предмети. Последниот извештајот на ЕК утврдува дека *судовите биле скоро 100% ефикасни и дека заостатокот на нерешени предмети не е проблем веќе неколку години*. Извештаите на СЕПЕЈ и Судскиот совет на РСМ за третиот квартален извештај за 2018 во голема мера кореспондираат и утврдуваат просек од 95% на решени предмети во сите судови, но и прилично високо просечно ниво на решавање на предметите изразено во денови (368 дена просек за сите судови). Дополнително, и Врховниот суд на РСМ во својот последен извештај утврдува дека судовите се ефикасни со тоа што успеале да го совладаат приливот на предмети и истовремено да го намалат заостатокот. Анализата на перцепциите по однос на ова прашање укажува дека *мнозинството судии сметаат дека успешно се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите. Сепак, висок процент на адвокати и новинари имаат спротивставено мислење*.

Инфраструктура и модернизација

Постои голема усогласеност помеѓу меѓународните и домашните извештаи со измерените перцепции по однос на инфраструктурата и условите за работа во судовите. Согласно извештајот на ЕК за напредокот на земјата од 2018 година, Комисијата го уважува разгледувањето на Стратегијата за информатичка технологија во правосудството во 2018 година, но утврдува дека ИТ-системот во судовите останува во најголем дел зависен од донаторска помош и одржувањето и обновувањето на овој систем е поткопано поради недостаток на средства и персонал. Ова во голема мера кореспондира со годишниот извештај на Судскиот совет за 2017 каде се констатира *екстремно мал процент на издвоени средства за капитални расходи (1,25% од вкупниот буџет) каде се вклучени и вложувањата во компјутерска и софтверска модернизација*. Согласно резултатите од мерењето со Матрицата, висок процент на судии, судски службеници и адвокати сметаат дека судовите не располагаат со доволен број на компјутери и останата опрема како и дека информатичката инфраструктура во судовите е несоодветна, спора, и несигурна.

ЕФИКАСНОСТ

**ТРАНСПАРЕНТНОСТ
И ОТЧЕТНОСТ**

**КВАЛИТЕТ НА
СУДСКАТА ПРАВДА**

IV

**НЕЗАВИСНОСТ
И НЕПРИСТРАСНОСТ**

V

**ПРОФЕСИОНАЛЕН
РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА
ЗАСТАПЕНОСТ**

1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ

Транспарентноста и отчетноста на правдата претставуваат фундаментални постулати на правото на правично судење. Тие се спроведуваат преку начелото на јавност на судските постапки и на јавната достапност на судските одлуки. Членот 6 на Европската конвенција за човековите права предвидува дека пресудата се изрекува јавно и укажува на точно определени ситуации во кои јавноста може да биде исклучена од судската постапка. Начелото на јавност на судските постапки и јавно соопштување на судските одлуки, како значајни компоненти на поширокото право на правично судење, е вградено и во домашното право во Уставот на Република Северна Македонија, Законот за кривичната постапка, Законот за парничната постапка, Законот за судовите, Законот за управување со движењето на предметите во судовите, судскиот деловник и други.

Во областа „Транспарентност и отчетност“ испитаниците од релевантните целни групи го оценуваа пристапот на стручната и општата јавност до судските одлуки, редовното објавување на судските одлуки и одлуките на Судскиот совет на РСМ, како и средствата за редовно и навремено информирање на јавноста. Понатаму, испитаниците ги евалуираа областите на буџетската транспарентност при планирање и трошење на буџетот од страна на судството, учеството на јавноста во судењата, и изработката и објавувањето на годишните извештаи како аспект за отчетност во работата на судовите, записите од судењата, и опремата која се користи во текот на судењата. Конечно, испитаниците ја оценуваа и соработката на судовите со највисоките судски институции, но и со останатите органи на државната власт важни за ефикасно и квалитетно спроведување на правдата.

Областа „Транспарентност и отчетност“ од Матрицата се состои од еден заеднички индикатор и четиринаесет (14) индивидуални индикатори поделени во четири (4) подобласти:

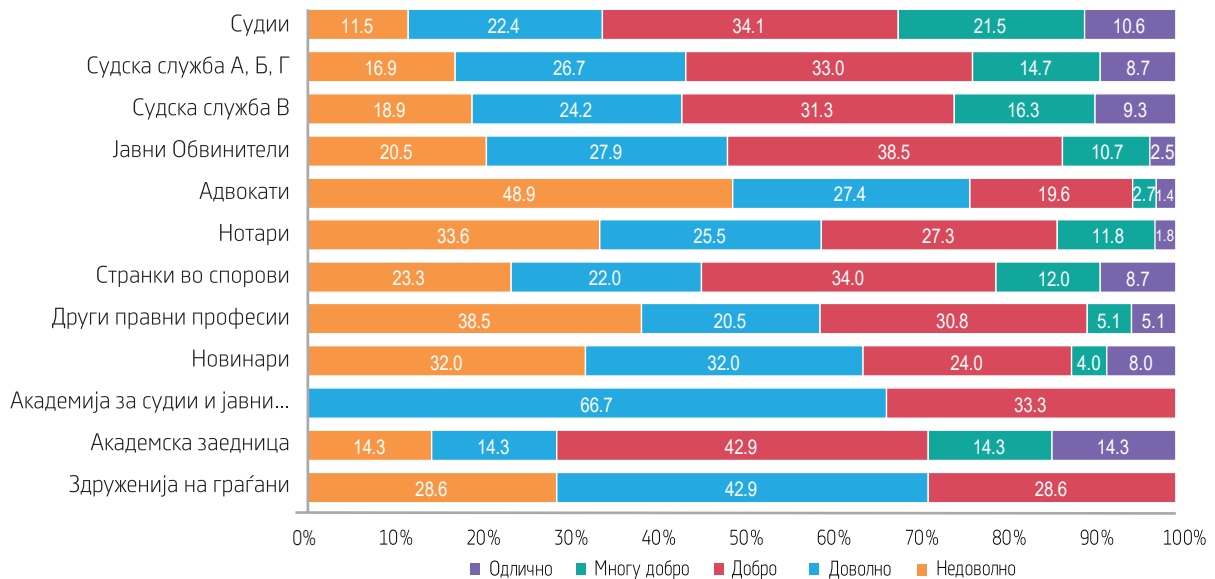
- >>> **Подобласт а)** Пристап до судски одлуки со четири (4) индивидуални индикатори:
 - 10. Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа
 - 11. Системот за слободен пристап до судски одлуки постои и редовно се дополнува
 - 12. Одлуките на Судскиот совет се објавуваат во целост
 - 13. Оцените од спроведуваното оценување на судиите треба да се објавуваат јавно
 - 14. Веб-страниците на судовите редовно се дополнуваат со точни и нови информации
- >>> **Подобласт б)** Отвореност на судството кон јавноста со четири (4) индивидуални индикатори:
 - 15. Планирањето и трошењето на судскиот буџет е јавно
 - 16. Постапките во судниците се отворени и имаат капацитет за сместување на јавноста и медиумите
 - 17. Судовите имаат назначено лице за комуникација со медиумите
 - 18. Постои редовен годишен јавен извештај за квалитетот и функционирањето на судскиот систем
- >>> **Подобласт в)** Чување на судски списи со два (2) индивидуални индикатори:
 - 19. Записниците и тонските записи точно отсликуваат сè што се случува во судницата
 - 20. Опремата за тонско снимање задолжително се користи за снимање во тек на судењата
- >>> **Подобласт г)** Соработка со други органи и институции со четири (4) индивидуални индикатори:
 - 21. Комуникацијата меѓу повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд) и Судскиот совет е на задоволително ниво
 - 22. Министерството за внатрешни работи (полицијата) ја обезбедува неопходната поддршка кога е побарана од судот
 - 23. Соработката меѓу судовите и другите органи и институции е на задоволително ниво
 - 24. Нивото на соработка меѓу судовите и извршителите во поглед на ефикасното извршување на одлуките е на задоволително ниво

Испитаниците од сите категории опфатени со истражувањето одговараа на прашањето:

Со која оцена би ја оцениле транспарентноста и отчетноста на судовите во РМ дефинирана со следната изјава:

„Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“

Заеднички индикатор за сите целни групи:
Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа
Графикон 10

Целна група	Средна оцена
Судии	3.0
Судска служба А, Б и Г	2.7
Судска служба В	2.7
Јавно обвинителство	2.5
Адвокати	1.8
Нотари	2.2
Странки во спорови	2.6
Други правни професии	2.2
Новинари	2.2
Академија за судии и јавни обвинители	2.3
Академска заедница	3.0
Здруженија на граѓани	2.0
Вкупно	2.6

Анализата на перцепциите поврзани со овој заеднички индикатор за сите целни групи укажува на очигледна дискрепанција и големи разлики во погледите помеѓу истите по прашањето за транспарентноста на судскиот систем.

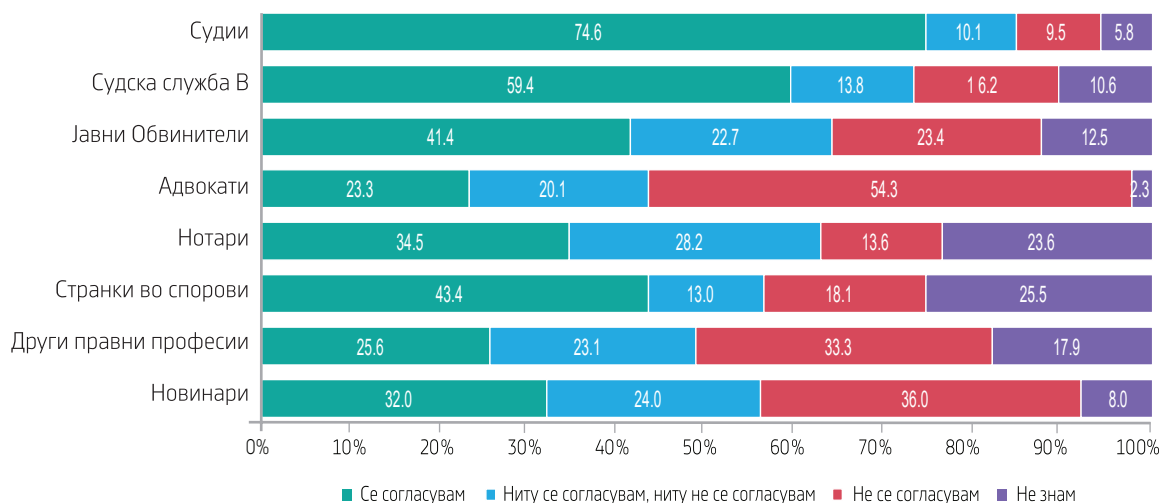
Карактеристично е што скоро 1/3 од судиите одговориле со 'одлично' и 'многу добро' додека само 11,5% го сметаат спротивното и дале најниска оценка. Приближно 1/4 од вработените во судската служба се релативно задоволни од отвореноста на судскиот систем кон јавноста додека 17% односно 19% не се согласуваат со оваа констатација. Сепак, во распон од 20,5% до 48,9%, поголемиот број испитаници од сите останати целни групи кои припаѓаат на општата и стручната јавност, а кои најдиректно ја чувствуваат користа од зголемената транспарентност и отчетност на судството, се имаат изјаснето дека **не се согласуваат со овој индикатор и истите имаат дадено најниска оценка (недоволно)**. Индикативен е високиот број испитаници од сите целни групи вклучени во истражувањето (во просек над 30%) кои дале средна оценка односно одговориле со 'добро'.

Од спроведените длабински интервјуа со **претставниците на АСЈО**, по однос на индикаторот за транспарентноста на судовите изразен преку изјавата: „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“, испитаниците во најголем дел не се согласуваат со ваквата констатација и негативно ја оценуваат транспарентноста и отчетноста на судовите искажана преку дадените оценки само за 'доволно' и 'добро'. По однос на истиот индикатор, најголемиот дел од испитаниците од **академската заедница** (43%) дале средна оцена 'добро' додека преостанатите испитаници од оваа целна група во подеднаков процент од 14 до 15% се изјасниле за преостанатите можни одговори. За разлика од академската заедница, кај повеќето **граѓански организации** вклучени во истражувањето постои поголем консензус и истите негативно се изјаснуваат по однос на изјавата за навременото и редовно информирање на јавноста од страна на судовите.

Средната оценка за овој заеднички индикатор за сите целни групи вклучени во истражувањето е: 2,6.

А) Подобласт: Пристап до судски одлуки

Индикатор 11: Системот за слободен пристап до судски одлуки постои и редовно се дополнува
Графикон 11

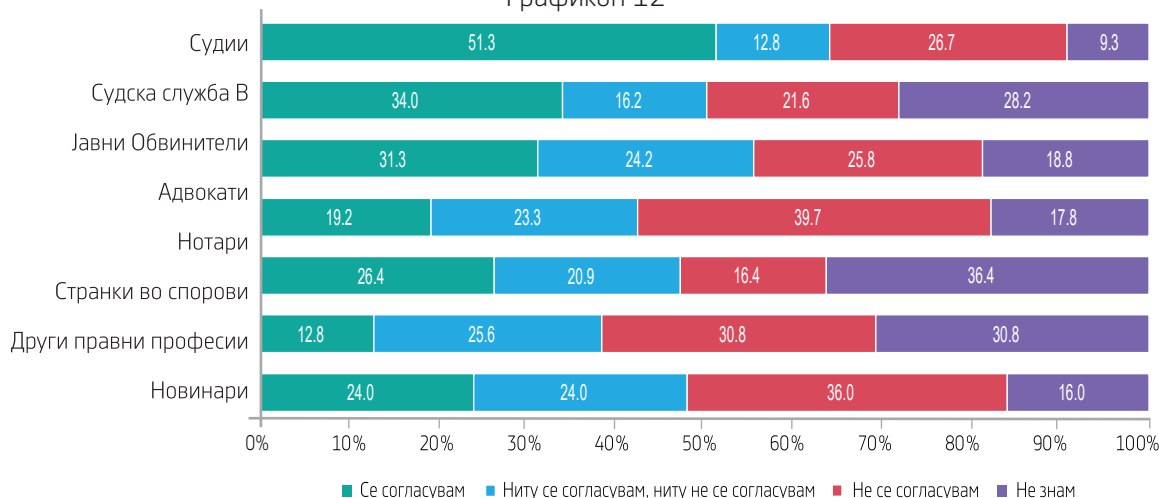

Кога испитаниците го евалуираа системот за слободен пристап до судски одлуки, односно дали истиот постои и редовно се дополнува, мнозинството судии (повеќе од 2/3 или 74,6%) како и вработените во судската служба (59,4%) позитивно се изјаснуваат по однос на овој индикатор. Сепак, повеќе од 54% од адвокатите, како главни корисници на системот за слободен пристап до судски пресуди, а кои се чини по правило делуваат како контратежа на горните две категории, не се согласуваат со оваа констатација.

Истовремено, и оние категории испитаници кои генерално слабо ја оценуваат редовноста во информирањето на јавноста од страна на судовите (професионалната правна заедница, странките во споровите и нотарите) истакнале дека не знаат (во распон од 18 до 25,5%) за тоа дали системот на пристап до судските пресуди постои и редовно се ажурира, што укажува дека перцепциите кај истите се засновани врз индиректни искуства односно преку медиумите или други секундарни извори на информации.

Мнозинството судии и стручни службеници сметаат дека системот за слободен пристап до судски одлуки постои и редовно се дополнува. Повеќе од половина испитаници адвокати го изјавуваат спротивното.

Индикатор 12: Одлуките на Судскиот совет се објавуваат во целост
Графикон 12

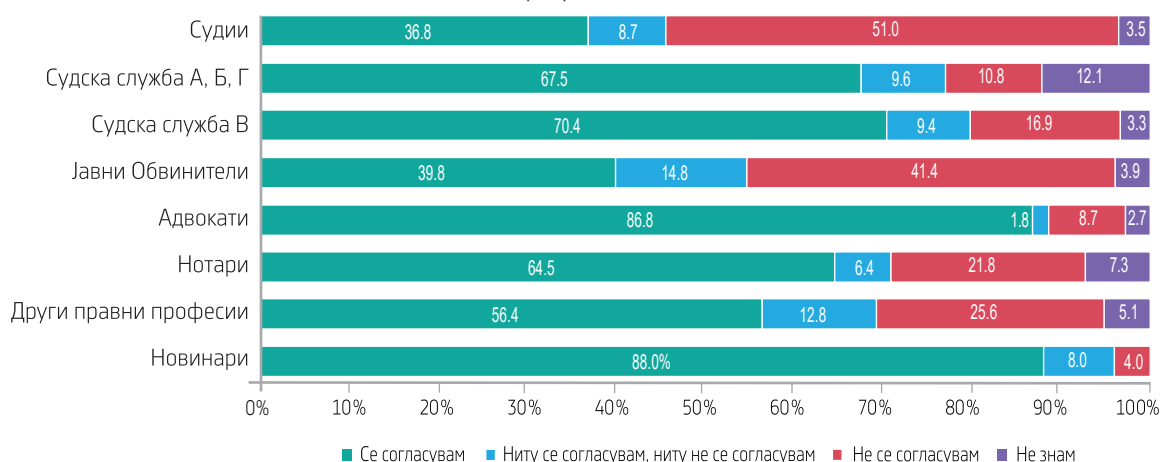

Во поглед на овој индикатор, единствено судиите со над 51% се изјасниле позитивно иако значителен е и процентот на неистомисленици од истата група (26,7%) кои го кажале токму спротивното. Слична е состојбата кај другите категории во врска со прашањето за јавното објавување на одлуките на Судскиот совет во целост, со кое во просек 1/3 од испитаниците се согласуваат (во распон од 24% до 34%), а индикативна е и бројката на оние кои се изјасниле дека „не знаат“ за ова (на пр. 28,2% кај судските службеници, 30,8% кај другите правни професии или дури до 36,4% кај нотарите). Оваа состојба укажува на **недоволната информираност на јавноста, но и на професионалците во правосудството за работата на Судскиот совет на РСМ.**

Кај овој индикатор, преку инструментот длабинско интервју, дополнително прашани за мислење беа и претставници на академската заедница, АСЈО и граѓанските организации со релевантно искуство и познавање на состојбите во правосудството. **Карактеристично за овој индикатор е поделеноста во ставовите помеѓу претставниците на сите целни групи.** Генералното мислење кај повеќето испитаници од академската заедница е дека транспарентноста на Судскиот совет е проблематично прашања кое се провлекува од самото постоење на овој орган и во текот на неговата работа па оттука се на ставот дека оцените од спроведените оценувања на судиите треба да се достапни за јавноста со цел за зголемување на транспарентноста и отчетноста на Советот. Со сличен став се и повеќето **претставниците од АСЈО** кои сметаат дека оценките треба да бидат достапни до јавноста со наративно образложение за истите и јасни критериуми врз основа на кои тие се изведени. Сепак, издвоено мислење по ова прашање има и кај оваа целна група. Конечно, повеќето испитаници од **граѓанскиот сектор** сметаат дека оценките треба да ѝ се достапни на јавноста, бидејќи на тој начин дополнително ќе се влијае како на судиите така и на Судскиот совет, за да постапуваат согласно закон.

Единствено судиите се имаат изјаснето позитивно и сметаат дека одлуките на Судскиот совет се објавуваат во целост. Индикативен е високиот процент на испитаници од преостанатите целни групи кои изјавиле дека не знаат.

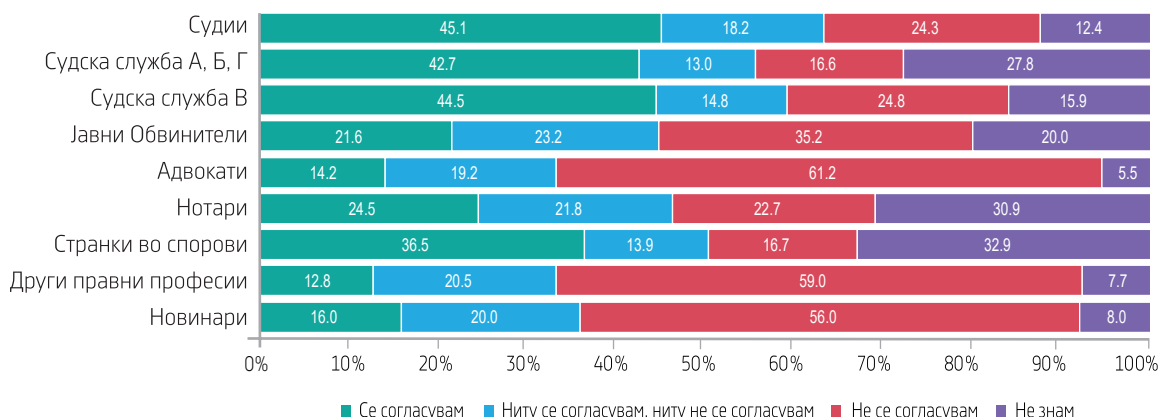
Индикатор 13: Оцените од спроведуваното оценување на судиите треба да се објавуваат јавно
Графикон 13

Во врска со ова, прашани дали се согласуваат со тоа оцените од спроведуваното оценување на судиите да се објавуваат јавно, најголемиот број испитаници од сите категории на целни групи опфатени со истражувањето одговориле дека се согласуваат со воспоставување на ваква пракса. Така на пример, повеќе од 2/3 од испитаниците од редот на судската служба (67,5% и 70,4%) сметаат дека оценувањето на судиите треба да биде објавено во јавност. Со ваквата констатација во најголем дел се согласуваат и нотарите (64,5%) и другите правни професии (56,4%). Сепак, највисок е процентот кај испитаниците адвокати (86,8%) и новинарите (88%) кои цврсто се согласуваат со ова. Единствено кај категоријата испитаници од редот на судиите и јавните обвинители постои јасна поделба внатре во однос на ова прашање. Имено, 36,8% од судиите и 39,8% од јавните обвинители се согласуваат, додека високи 51% од судиите и 41,4% од обвинителите не се согласуваат оценувањата на судиите да се објават во јавноста.

Повеќето судии сметаат дека резултатите од оценувањето на судиите не треба да се објавуваат јавно. Мнозинството испитаници од сите преостанати групи се изјаснуваат за спротивното.

Индикатор 14: Веб-страниците на судовите редовно се дополнуваат со точни и нови информации
Графикон 14

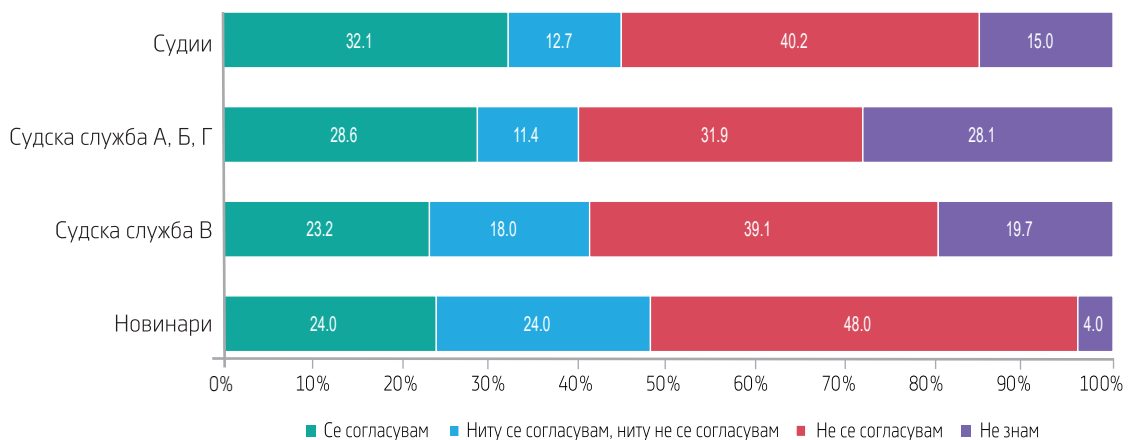
Карактеристично за овој индикатор е постоењето на очигледна **поделеност на мислењата** не само помеѓу засебните целни групи туку и помеѓу самите испитаници во рамките на овие групи. Поголем дел од судиите (45,1%) и судските службеници (42,7% и 44,5) се согласуваат дека веб-страниците редовно се ажурирани.

Од друга страна, висок процент на испитаниците адвокати (61,2%), новинари (56%) и другите правни професии (59%) не се согласуваат дека веб-страниците се дополнуваат со точни и нови информации. Најинтересен е случајот по однос на овој индикатор кај странките во споровите, нотарите и судската служба каде скоро 1/3 од испитаниците се произнеле дека **не знаат** дали веб-страниците на судовите се редовно и навремено дополнувани со точни и нови информации, иако оваа алатка служи најмногу за информирање и воспоставување врска помеѓу судовите и општата и професионална јавност на редовна основа.

Поголем дел од судиите и судските службеници изјавуваат дека веб-страниците редовно се ажурирани, додека мнозинството испитаници адвокати и новинари не се согласуваат со оваа констатација.

Б) Подобласт: Отвореност на судството кон јавноста

Индикатор 15: Планирањето и трошењето на судскиот буџет е јавно
Графикон 15

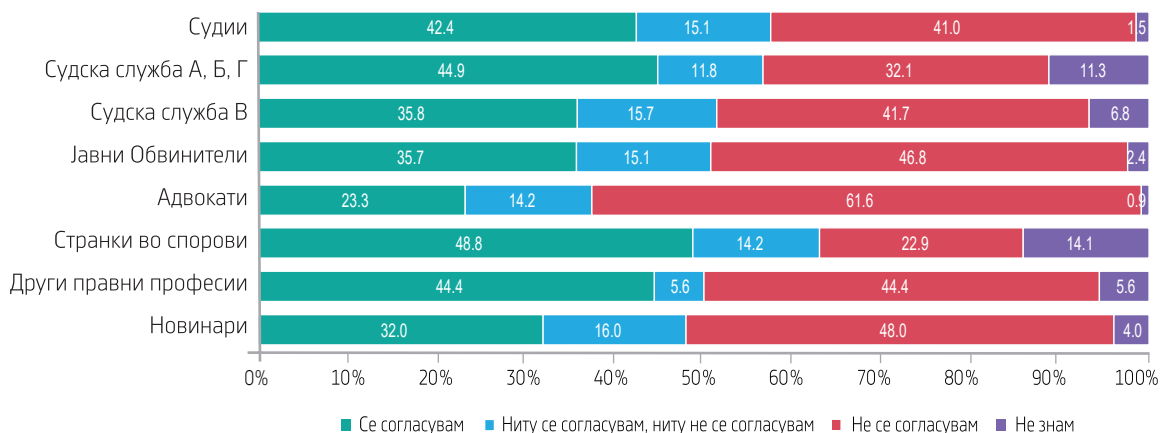

Во врска со овој индикатор за буџетската транспарентност на судовите како важен фактор во градењето на доверба кај јавноста за начинот на функционирањето на судскиот систем, прашани за мислење беа само категориите испитаници кои работат во судовите (судии и стручните службеници) и новинарите. И овде воочлива е поделеност на мислењата помеѓу самите испитаници во рамките на целните групи каде поголем е процентот на оние кои не се согласуваат дека постои транспарентен процес на планирање и трошење на средствата определени за судството (судската служба со 31,9% и 39,1%, судиите со 40% и новинарите со 48%) за сметка на оние кои го сметаат токму спротивното. Значителен е и процентот од над 20% кај вработените од судската служба кои се произнеле дека не знаат односно немаат одговор по ова прашање.

Во рамки на длабинските интервјуа направени со претставници на академската заедница, АСЈО и граѓанскиот сектор, сите **испитаници на АСЈО** сметаат дека судскиот буџет треба да биде достапен за јавноста. Станува збор за дел од државниот буџет и како таков истиот треба целосно да биде достапен за јавноста, а не само како општа бројка во рамките на вкупниот државен буџет кој е јавно достапен, но кој не дава јасна слика за прераспределба на средствата. Со ист став по ова прашање се и испитаниците од редот на **граѓанските организации**. Според мислење на дел од интервјуираните постои потреба од реформа на судското буџетирање со реални проекции и планирање не само на краток туку и на среден рок. **Претставниците на академската заедница** вклучени во истражувањето сметаат дека е потребно буџетот да биде достапен за јавноста. Воедно, препораката од сите е дека е потребно да се работи на судски буџет кој ќе биде независен од извршната власт.

Мнозинството испитаници од сите релевантни целни групи не се согласуваат дека планирањето и трошењето на судскиот буџет е јавно.

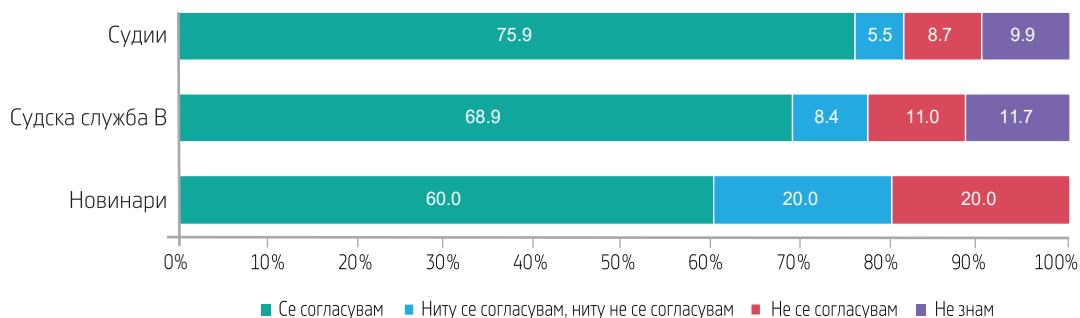
Индикатор 16: Постапките во судниците се отворени и имаат капацитет за сместување на јавноста и медиумите
Графикон 16

Испитаниците ја евалуираа отвореноста на судниците и капацитетите за сместување на јавноста и медиумите. Овде, најзабележителна е скоро **еднаквата поделеност кај испитаниците судии** каде 42,4% се согласуваат додека 41% не се согласуваат со тоа дека судниците се отворени за јавноста со доволен капацитет да сместат граѓани и медиуми. Сличен сооднос има и помеѓу испитаниците од судската служба, другите правни професии и јавните обвинители. Од друга страна, значително е поголем процентот (48%) кај новинарите и најголем кај адвокатите (над 68%) кои не се согласуваат дека постои можност јавноста директно да ги следи судењата во судовите и дека истите имаат соодветни сместувачки капацитети за оваа цел.

Постои очигледна поделеност помеѓу сите целни групи вклучени во истражувањето. Индикативен е високиот процент испитаници судии, јавни обвинители, адвокати и новинари кои не се согласуваат дека постапките во судниците се отворени и имаат капацитет за сместување на јавноста и медиумите.

Индикатор 17: Судовите имаат назначено лице за комуникација со медиумите
Графикон 17

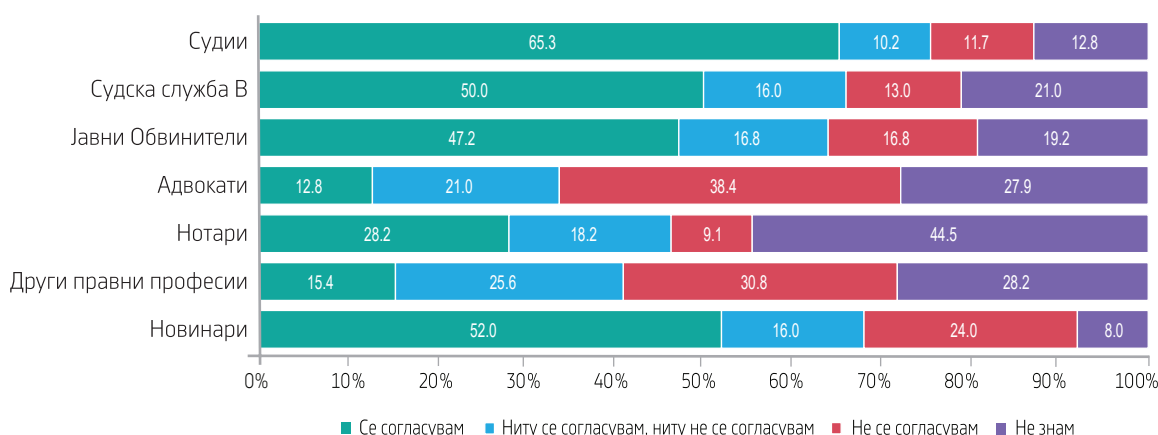

Во однос на тоа дали судовите имаат назначено лице за комуникација со медиумите, прашани за мислење беа само категориите испитаници кои работат во судовите (судии и стручните службеници) и новинарите кои покриваат теми од областа на правосудството. Во сите три групи испитаници забележлив е **висок процент на согласност** (судиите со 75,9%, судската служба со 68,9% и новинарите со 60%) и јасен консензус дека судовите имаат назначено лице за комуникација со медиумите и јавноста. Сепак, 20% од испитаниците новинари ниту се согласуваат ниту не се согласуваат, а ист е процентот (20%) на испитаниците од истата целна група кои не се запознаени со ова.

Кај овој индикатор, преку инструментот длабинско интервју, дополнително прашани за мислење беа и претставници на **академската заедница**, АСЈО и граѓанските организации со релевантно искуство и познавање на состојбите во правосудството. По однос на ова прашање, сите испитаници од редот на академската заедница изјавија дека имаат сознанија дека се назначени лица кои комуницираат со јавноста. Дел од нив сметаат дека тие лица се претседателите на судовите, но сите се на ставот дека се потребни подобрувања во овој сегмент од функционирањето на судовите. Од друга страна, поголемиот дел **испитаници од АСЈО** сметаат дека дел од судовите имаат лица назначени за комуникација со медиуми, додека дел не. Според нив, таму каде што имаат назначено конкретно лице, комуникацијата помеѓу судовите и новинарите е на многу повисоко ниво што влијае крајно позитивно за градењето на перцепција на транспарентност и отвореност помеѓу пошироката јавност. Повеќето претставници на **граѓанските организации** сметаа дека е забележан значителен напредок во последните години во овој сегмент. Сепак, според нив судовите ретко и недоволно ја информираат јавноста за својата работа. Преовладува перцепцијата за затвореност на судовите.

Мнозинството испитаници од сите релевантни целни групи се согласуваат дека судовите имаат назначено лице за комуникација со медиумите.

Индикатор 18: Постои редовен годишен јавен извештај за квалитетот и функционирањето на судскиот систем
Графикон 18

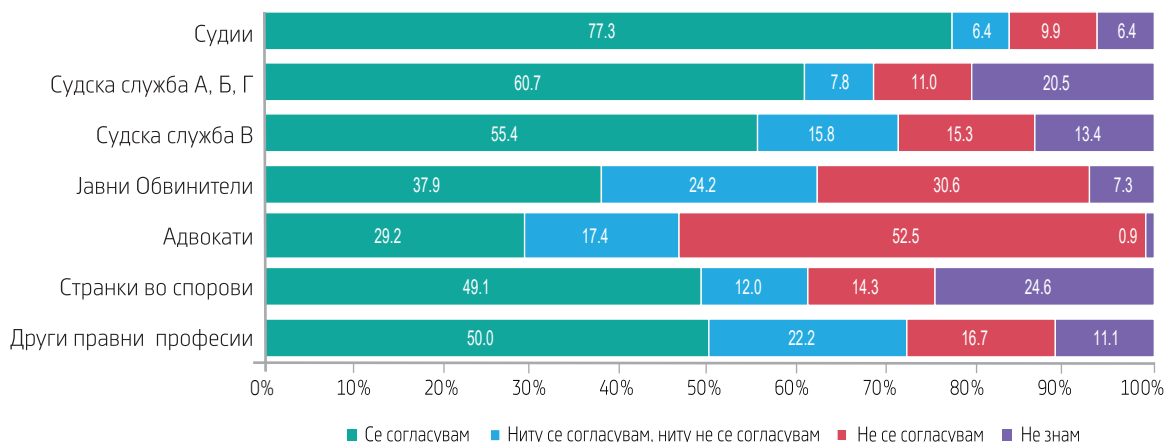

Редовното годишно известување во јавноста за квалитетот и функционирањето на судскиот систем придонесува за поквалитетно тековно следење и евалуација на состојбите во судството, за текот на спроведувањето на реформите и дополнително ја зголемува довербата кај јавноста како резултат на отчетноста и транспарентноста. Забележителен е значителен број испитаници кои не се запознаени дека постојат вакви извештаи за судството, па така 44,5% од нотарите кои учествуваа во истражувањето не знаат дека има ваков годишен извештај, а ист е случајот и кај останатите категории (21% од судските службеници и по 28% од адвокатите и другите правни професии). 2/3 од судиите и половина од судските службеници и новинарите се согласуваат дека постојат јавни годишни извештаи за судскиот систем кои ѝ се достапни на јавноста.

Мнозинството судии сметаат дека постои редовен годишен јавен извештај за квалитетот и функционирањето на судскиот систем. Забележителен е значителниот број испитаници кои не се запознаени дека постојат вакви извештаи за судството.

В) Подобласт: Чување на судски списи

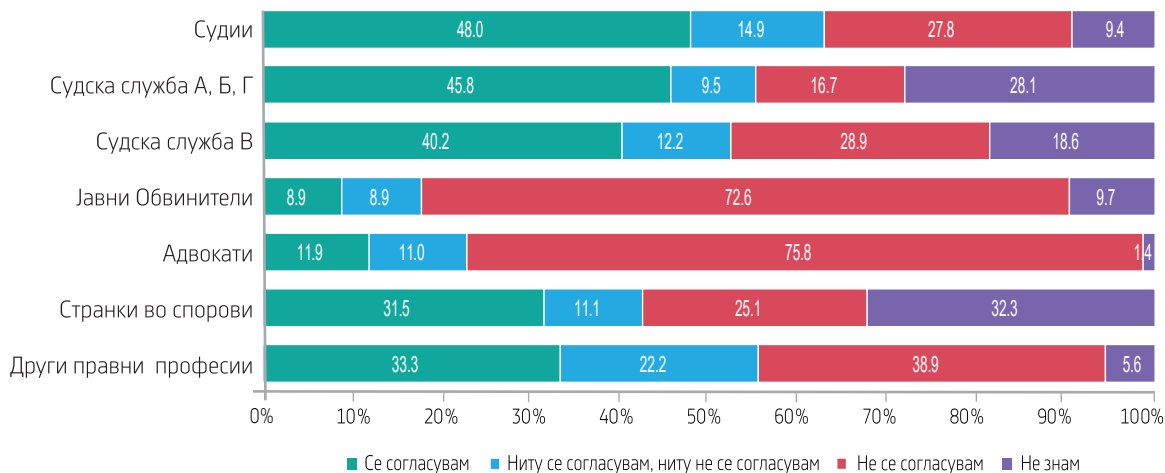
Индикатор 19: Записниците и тонските записи точно отсликуваат сè што се случува во судницата
Графикон 19

Во областа на транспарентноста и отчетноста на судството, испитаниците беа прашани дали и во кој степен се согласуваат дека записниците и тонските записи точно отсликуваат сè што се случува во судницата. Мнозинството судии (над 77%) се изјасниле дека записниците и тонските записи веродостојно ги рефлектираат активностите во судницата. Во распон од 49% до 60 %, со оваа констатација се согласуваат и вработените во судската служба, странките во спорови како и другите правни професии. Од друга страна, 30,6 % од јавните обвинители и повеќе од половина од испитаниците адвокати сметаат дека записниците и тонските записи **не ги рефлектираат** најреално случувањата во самите судници. Значителен е и бројот на странките во спорови (скоро 1/4) кои одговориле со 'не знам'.

Мнозинството судии и судски службеници се изјасниле дека записниците и тонските записи веродостојно ги рефлектираат активностите во судницата. Висок процент од испитаниците адвокати се со издвоено мислење по овој индикатор

Индикатор 20: Опремата за тонско снимање задолжително се користи за снимање во тек на судењата
Графикон 20

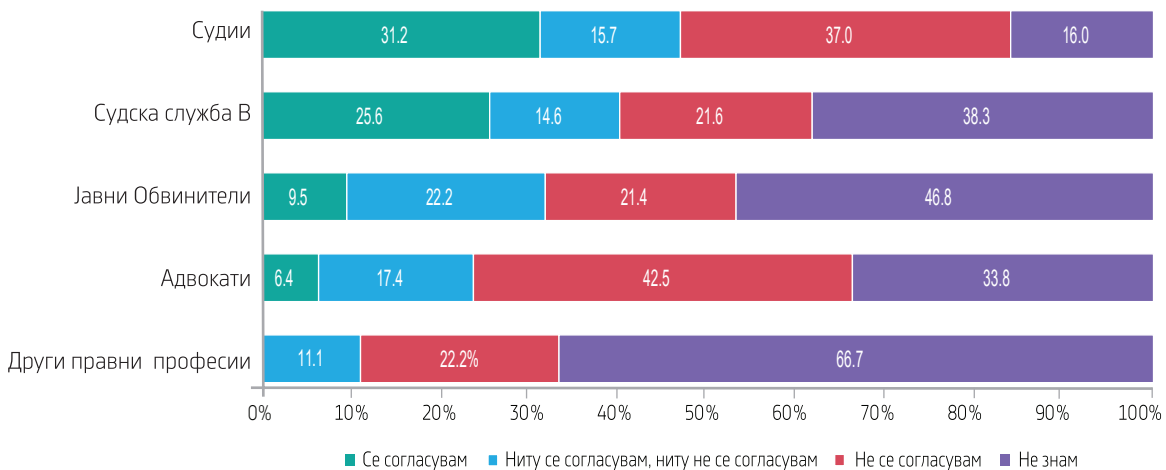

Во врска со овој индикатор, во распон од 40,2 до 48% судската служба и судиите се согласуваат дека опремата за тонско снимање задолжително се користи за снимање во текот на судењата, иако значително висок е бројот на испитаници од овие групи (судиите со 27,8% и судската служба со 28,9%) кои сметаат дека ваквата опрема воопшто не се користи во текот на судењата. Индикативно е што приближно 3/4 од испитаниците јавни обвинители (72,6%) и адвокати (75,8%) во целост не се согласуваат со оваа констатација и практично укажуваат на **недоследност** во примената на опрема за тонско снимање. Значителен е и бројот на странките во спорови (скоро 1/3) кои одговориле со 'не знам'.

Мнозинството јавни обвинители и адвокати сметаат дека опремата за тонско снимање воопшто не се користи. Значително висок процент од испитаниците судии го делат истиот став.

Г) Подобласт: Соработка со други органи и институции

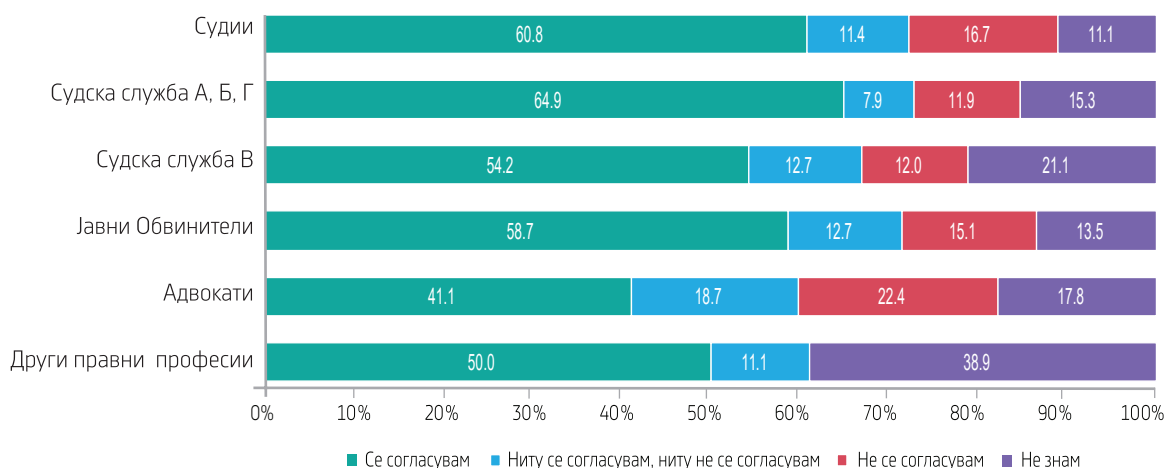
Индикатор 21: Комуникацијата меѓу повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд) и Судскиот совет е на задоволително ниво
Графикон 21

Транспарентноста и отчетноста во судскиот систем се согледува и преку редовната и континуираната суштинска соработка на судиите, како хоризонтално (со судовите од ист степен) така и вертикално (со повисоките судски инстанции), како и преку соработката помеѓу највисоките судски институции. Иако мислењата помеѓу самите целни групи, но и во рамки на истите се поделени, забележлив е прилично висок процент на испитаници (судиите со 37%, судската служба, јавните обвинители и другите правни професии со над 21%, и адвокатите со 42,5%) кои не се согласуваат дека комуникацијата меѓу повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд) и Судскиот совет е на задоволително ниво. Голем е процентот на испитаниците од сите целни групи (во распон од 22,8% до 66,7%) кои се изјасниле дека **не се запознаени и одговориле со 'не знам'**.

Значителен процент од судиите и адвокатите сметаат дека комуникацијата помеѓу највисоките судски инстанции и Судскиот совет не е на задоволително ниво. Индикативен е високиот број испитаници кои не се запознаени со ова.

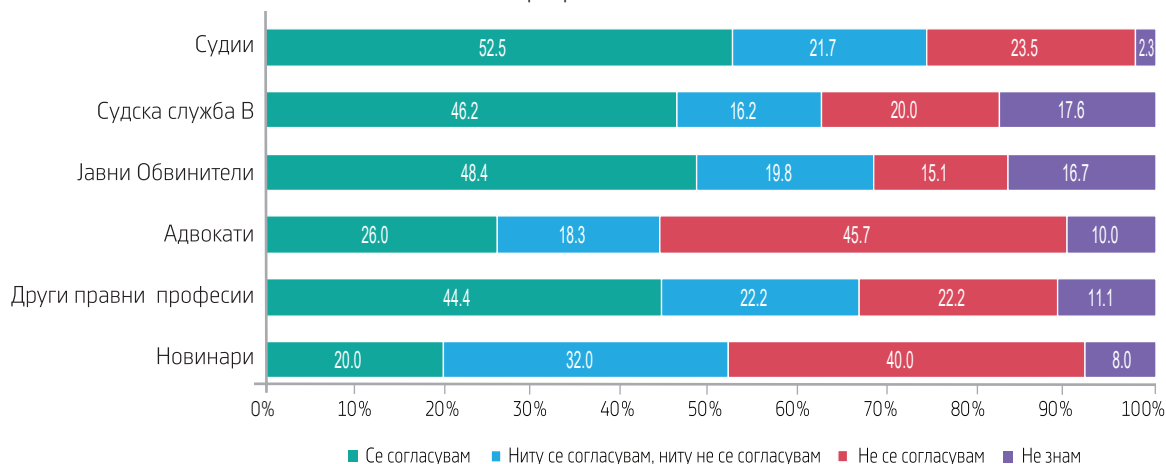
Индикатор 22: Министерството за внатрешни работи (полицијата) ја обезбедува неопходната поддршка кога е побарана од судот
Графикон 22

Карактеристично за овој индикатор е **постоенето на поширок консензус** помеѓу засебните целни групи кои во распон од 41,4% кај адвокатите до 60,8% кај судиите и 64,9% кај судската служба се согласуваат дека Министерството за внатрешни работи (полицијата) ја обезбедува неопходната поддршка кога истата е побарана од судот. Дел од испитаниците адвокати (22,4%) се произнеле дека не се согласуваат со оваа констатација додека повеќе од 1/3 од испитаниците од другите правни професии одговориле со 'не знам'.

Постои поширок консензус помеѓу сите целни групи кои сметаат дека полицијата ја обезбедува неопходната поддршка кога е таа побарана од судот.

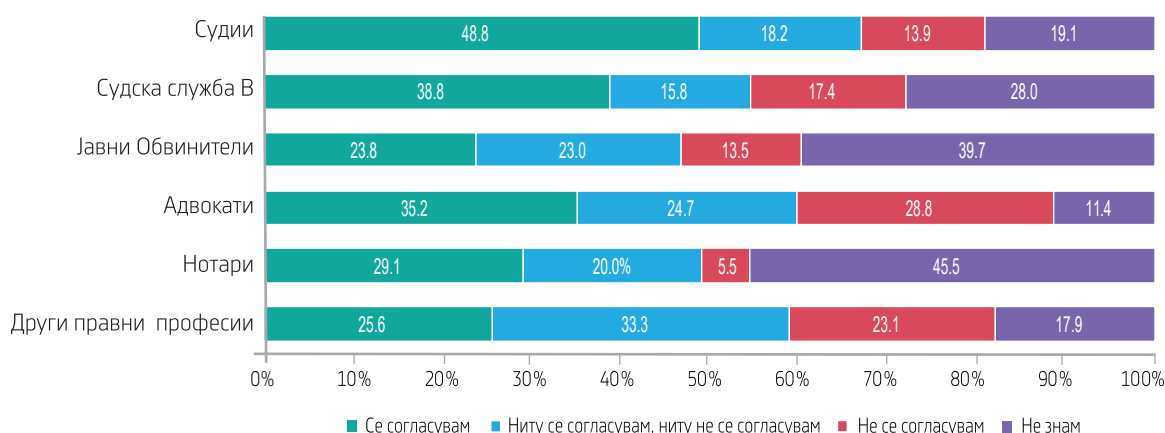
Индикатор 23: Соработката меѓу судовите и другите органи и институции е на задоволително ниво
Графикон 23

Испитаниците беа прашани како ја оценуваат изјавата дека соработката меѓу судовите и другите органи и институции. По однос на овој индикатор сите целни групи може да бидат **поделени во три** групи. Во првата припаѓаат судовите кои со 52,5%, судската служба со 46,2% и јавните обвинители со 48,4% во најголем дел се согласуваат со оваа констатација иако значителен е и процентот на испитаниците од овие групи (посебно судиите) кои не се согласуваат со изјавата. Во втората група припаѓаат новинарите кои со 40% и адвокатите со над 45% воопшто не се согласуваат дека постои добро воспоставен систем на комуникација и соработка помеѓу судовите и другите релевантни институции. Во третата и последна група припаѓаат испитаниците од редот на другите правни професии кои се целосно поделени во ставовите по ова прашање.

Повеќето судии и судски службеници сметаат дека соработката меѓу судовите и другите органи и институции е на задоволително ниво додека мнозинството испитаници адвокати и новинари не се согласуваат со оваа констатација.

Индикатор 24: Нивото на соработка меѓу судовите и извршителите во поглед на ефикасното извршување на одлуките е на задоволително ниво
Графикон 24

За тоа дали нивото на соработка меѓу судовите и извршителите во поглед на ефикасното извршување на одлуките е на задоволително ниво, испитаниците од редот на судиите со 48,8% се изјасниле позитивно по ова прашање и со тоа предничат пред преостанатите целни групи кои се далеку порезервирани по овој став. Додека јавните обвинители (22,3%), адвокатите (35,2%), нотарите (29,1%) и другите правни професии (25,6%) се согласуваат дека соработката меѓу судовите и извршителите е задоволителна, во скоро идентичен процент испитаници од овие целни групи се изјасниле дека ниту се согласуваат ниту не, но и такви кои воопшто не се согласуваат со оваа констатација. Забележителен е и високиот процент (45,5%) од испитаниците нотари кои биле воздржани и одговориле со 'не знам'.

Половина од испитаниците од редот на судиите се изјасниле позитивно по однос на овој индикатор. Незабележителен е процентот на јавни обвинители и нотари кои не знаат за нивото на соработка меѓу судовите и извршителите во поглед на ефикасното извршување на одлуките.

2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: ОБЛАСТ ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ

2.1 ПРАВНА РАМКА

Транспарентноста и отчетноста на правдата се меѓу главните компоненти на правото на правично судење. Тие се спроведуваат преку начелото на јавност на судските постапки и на јавната достапност на судските одлуки. Членот 6 на Европската конвенција за човековите права во првиот став го предвидува следново: „Пресудата се изрекува јавно, а новинарите и публиката можат да бидат исклучени за време на целата или на дел од постапката во интерес на моралот, јавниот ред или националната безбедност во едно демократско општество, кога тоа го наложуваат интересите на малолетник или заштитата на приватниот живот на страните во спорот, или кога тоа судот го смета за неопходно затоа што во посебни околности публицитетот би можел да им нанесе штета на интересите на правдата.“ Европската конвенција предвидува точно определени ситуации во кои јавноста може да биде исклучена од судската постапка, а овие принципи се доследно пренесени и во домашното законодавство на земјите потписнички на оваа Конвенција.

Според практиката на Европскиот суд за човекови права, **јавноста на судските постапки** го овозможува спроведувањето на целите на членот 6 на Конвенцијата, односно го реализира **правото на правично судење** (Diennet v. France, § 33; Martinie v. France [GC], § 39)³¹. Понатаму, ЕСПЧ одредува дека за да се оцени дали една постапка била спроведена според начелото на јавност, истата треба да се анализира како целина (Axen v. Germany, § 28)³². Јавноста на судските постапки јавното соопштување на судските одлуки го штити граѓанинот од тајното спроведување на правдата без контрола од страна на јавноста (Fazliyski v. Bulgaria, § 69³³, поврзан со случај кој бил прогласен за службена тајна – најдена е повреда на членот 6 на Конвенцијата). Јавноста на постапките воедно придонесува граѓаните да имаат доверба во судството (Pretto and Others v. Italy, § 21)³⁴.

Начелото на јавност на судските постапки и јавно соопштување на судските одлуки како значајни компоненти на поширокото право на правично судење е вградено и во домашното право.

Така, членот 102 на Уставот на РМ одредува: „Расправата пред судовите и изрекувањето на пресудата се јавни. Јавноста може да биде исклучена во случаи утврдени со закон.“ Според член 354 на Законот за кривична постапка, советот кој суди во конкретен случај може „да ја исклучи јавноста од дел на главната расправа или од целата главна расправа, ако тоа е потребно заради чување на државна, воена, службена или важна деловна тајна, чување на јавниот ред, заштита на приватниот живот на обвинетиот, сведокот или оштетениот, заштита на безбедноста на сведокот или жртвата и/или заштита на интересите на малолетникот“. Според Законот за парнична постапка јавноста може да се исклучи: „за целата главна расправа или за еден нејзин дел, ако тоа го бараат интересите за чувањето на службена, деловна или лична тајна, интересите на јавниот ред или причините на моралот“ како и „во случај кога со мерките за одржување на редот предвидени во овој закон не би можело да се обезбеди непречено одржување на расправата“. И во двете постапки, **исклучувањето на јавноста** на главната расправа претставува суштествена повреда на одредбите на постапката и како таква претставува правна основа за поднесување на жалба против пресудата на советот.

31 Европски суд за човекови права, Diennet v. France, бр. 18160/91, § 33, 26 септември 1995 година.

32 Европски суд за човекови права, Axen v. Germany, 8 December 1983, Series A no. 72.

33 Европски суд за човекови права, Fazliyski v. Bulgaria, бр. 40908/05, 16 април 2013 година.

34 Европски суд за човекови права, Pretto and Others v. Italy, 8 December 1983, Series A no. 71.

Законот за судовите во членот 10 ги набројува **јавноста и транспарентноста меѓу главните начела на судските постапки**. Овој Закон исто така го уредува начинот на пренесување на информациите од судот до јавноста и медиумите. Имајќи предвид дека достапноста на судските одлуки не го опфаќа само нивното јавно читање во последниот дел на главната расправа, туку и доставувањето на судската одлука во целина до странките но и до јавноста, создадена е **веб-страница** каде електронски се објавуваат судските одлуки, што дава голем придонес во транспарентноста на работењето на судовите. Начинот и роковите за електронско објавување на судските пресуди се регулира со Законот за управување со движењето на предметите во судовите. Односите на судот со јавноста детално се регулираат во членовите 101-111 на Судскиот деловник.

Транспарентноста на работата на судовите е тесно поврзана и **со јавноста на информациите околу судскиот буџет**. Според членот 106 на Законот за судски буџет, за вршење на работите во врска со судскиот буџет се основа Судски буџетски совет. Според членот 17 на овој Закон, Судскиот буџетски совет го следи извршувањето на финансискиот план и доколку во извршените контроли се констатираат неправилности и злоупотреби од претседателот на судот во процесот на извршувањето на финансискиот план, ги известува Врховниот суд на РСМ, Министерството за правда, Судскиот совет, Министерството за финансии и Државниот завод за ревизија. Контрола на извршувањето на судскиот буџет, според член 18 на овој Закон, се врши согласно со одредбите од Законот за буџетите. Судскиот буџетски совет е должен најмалку еднаш годишно да доставува извештај за извршувањето на судскиот буџет до Министерството за финансии, Владата на РСМ и Собранието на РСМ. Во Законот за судски буџет нема посебни одредби за јавноста на седниците на Судскиот буџетски совет, но фактот што финансискиот извештај е дел од годишните извештаи на судовите и на Судскиот совет, овозможува јавноста да има пристап до начинот на трошење на средствата од судскиот буџет.

Транспарентноста на судовите се поврзува со барањето за **транспарентност во процесот на вработување на нови лица во судовите**, во врска со што важат одредбите на новиот Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси од јануари 2019 кој забранува влијание за вработување на блиски роднини. Понатаму, отчетноста на судовите и на судските институции се поврзува со обврската за пријавување имот согласно истиот Закон.

2.2 ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ

Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022

Според годишниот извештај за 2018 година на Министерството за правда на РСМ, за имплементацијата на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017/2022, во делот на транспарентност се утврдува дека во рамки на судскиот портал (www.sud.mk) објавени се над 500.000 одлуки.

По однос на јакнење на транспарентноста на Судскиот совет, Министерството за правда смета дека законот³⁵ јасно пропишува дека **седниците на Советот се јавни**. Кога Советот одлучил за исклучување на јавноста претседателот на Советот е должен да ја извести јавноста за причините за исклучување на јавноста и во случај на истата седница да се носи одлука со гласање, а гласањето за одлуката е јавно. Кога Советот одлучува за избор на судија или претседател на суд, јавноста не може да биде исклучена во ниеден случај. Подобрување во делот на транспарентноста Министерството за правда гледа и во објавување на **извештајот од спроведената контрола на АКМИС** со кој се утврдува злоупотреба, кој е јавно достапен на веб-страницата на Министерството³⁶.

35 Закон за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.197/17)

36 Извештај од извршен увид во функционалноста на информатичкиот систем и надзор над примената на одредбите од Судскиот деловник во судовите. Достапно: <https://goo.gl/Y1wBBg>

Годишен и квартални извештаи за работата на Судскиот совет на Република Северна Македонија

Во делот на градењето и афирмацијата на транспарентност во работата, Советот во годишниот извештај потенцира дека продолжува со своите активности, при што целокупната работа на Советот е јавна, вклучително и седниците на Советот, освен оние на кои согласно со Законот јавноста е исклучена.

Советот обезбедува објавување на информации на интернет на страницата <http://www.ssrn.mk> за донесени одлуки од страна на Советот, за извршените избори и разрешувања на судиите, објавување на правосилните одлуки, за утврдената одговорност на судиите во вршење на судиската функција, одлуки и заклучоци кои се однесуваат на следење и оценување на работата на судиите и судовите, како и за останати активности на Советот.

Законот за Судскиот совет (со измените од декември 2017 и мај 2018 година) предвидува дека **седниците на Судскиот совет на РСМ се јавни. Јавноста може да биде исклучена само со одлука на Советот заради заштита на угледот и интегритетот на судијата или кандидатот за судија.** За исклучување на јавноста од седниците Советот одлучува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови на Советот со право на глас. Во случај кога Советот одлучил за исклучување на јавноста од седницата, претседателот на Советот е должен да ја **извести јавноста** за причините за исклучувањето, а во случај ако на седницата донесува одлука со гласање, гласањето за одлуката е јавно. Кога Советот одлучува за избор на претседател на суд или за избор на судија, јавноста, во ниеден случај не може да биде исклучена. Советот составува записник од гласањето за одлуката и истиот јавно го објавува на веб-страницата на Советот. За работата на седницата на Советот се води записник и се снима тонски запис. Усвоениот записник се објавува на веб-страницата на Советот. Судскиот совет има надлежност да ги разгледува и да ги оценува тримесечните и годишните извештаи за работа на судовите и истите јавно да ги објави на својата веб-страница. Секој член на Советот кој има право на глас е должен јавно да ја образложи својата одлука за изборот на судијата.

Постапката за утврдување одговорност на судија или на претседател на суд се води без присуство на јавноста и со почитување на угледот и достоинството на судијата или на претседателот на судот, при што се води сметка за заштита на личните податоци на судијата или на претседателот на судот, согласно со прописите за заштита на личните податоци. По барање на судијата или на претседателот на судот, Советот ќе одлучи постапката да биде јавна. По барање на судијата или на претседателот на судот, на седницата може да присуствува и претставник од Здружението на судии.

Советот има законска обврска да поднесува **годишен извештај**³⁷ до Собранието на Република Северна Македонија најдоцна до 30 април во тековната година.

37 Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година; <https://goo.gl/7zj1tz>;

2.3 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ

Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија од 2018³⁸

Согласно последниот Извештај на ЕК, новиот портал за пристап до судската пракса кој има за цел да ја зголеми транспарентноста и да го подобри 'пребарувањето' е во насока на исполнување на целите од итните реформски приоритети. Сепак полнењето со информации во дата базата се разликува од суд до суд што укажува на **неконзистентност** и има потреба од подобрување. Не е утврден ни прогрес во делот на правното образложување на пресудите како и повикување на **судската пракса на ЕСЧП**.

Дополнително, Извештајот на ЕК утврдува дека за прв пат Министерството за правда презеде иницијатива за инспекција на АКМИС врз основа на индикации за флагрантна злоупотреба на системот. Резултатите од инспекцијата беа доставени до Судскиот совет и Јавното обвинителство на РСМ за дополнително процесуирање. Извештајот на Министерството за правда ѝ е достапен на јавноста преку веб-страницата на Министерството.

38 European Commission, EU Enlargement Package 2018, Strategy and Reports, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en

3.КОРЕЛАЦИИ: ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ

Пристап до судски одлуки

Иако согласно годишниот извештај за 2018 година на Министерството за правда на РСМ за имплементацијата на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017/2022, во делот на транспарентност се утврдува дека во рамките на судскиот портал (www.sud.mk) објавени се над 500.000 одлуки, ЕК во последниот извештај смета дека овој портал за пристап до судската пракса **треба да го подобри 'пребарувањето' на одлуките** и дека полнењето со информации во дата базата **се разликува од суд до суд** што укажува на **неконзистентност** и има потреба од подобрување. Прогрес не е утврден ниту во делот на правното образложување на пресудите како и повикување на судската пракса на ЕСЧП. Од друга страна, анализата на перцепциите утврдува дека мнозинството судии и стручни службеници сметаат дека системот за слободен пристап до судски одлуки постои и редовно се дополнува. Сепак, повеќе од половина испитаници адвокати го изјавуваат токму спротивното.

Отвореност на судството кон јавноста

Иако со новите законски измени е подобрена транспарентноста на Судскиот совет во однос на постапката за избор на судија, објавувањето на записниците и извештаите за работата на веб-страницата, како и можноста при одлучување за одговорност да присуствува претставник на Здружението на судии, постојат законски пречки за транспарентното работење на Судскиот совет во делот кога се одлучува за **утврдување на одговорност на судија или претседател на суд**, со тоа што, по правило овие седници се **затворени за јавност** дури и тогаш кога ќе се побара присуство на јавноста. Од друга страна, анализата на перцепциите укажува дека единствено судиите се имаат изјаснето позитивно и сметаат дека одлуките на Судскиот совет на РСМ се објавуваат транспарентно и во целост и дека постои редовен годишен јавен извештај за квалитетот и функционирањето на судскиот систем. Индикативен е високиот процент на испитаници од преостанатите целни групи кои изјавиле дека не знаат.

ЕФИКАСНОСТ

**ТРАНСПАРЕНТНОСТ
И ОТЧЕТНОСТ**

**КВАЛИТЕТ НА
СУДСКАТА ПРАВДА**

IV

**НЕЗАВИСНОСТ
И НЕПРИСТРАСНОСТ**

V

**ПРОФЕСИОНАЛЕН
РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА
ЗАСТАПЕНОСТ**

1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА

Сите останати измерени перцепции со Матрицата не би биле комплетни доколку не се измерат и оние кои што треба да го искажат ставот на целните групи во однос на квалитетот на судската правда.

Првите асоцијации кога се зборува за судот и неговата работа се секако независноста и ефикасноста. Заедно со транспарентноста и отчетноста тие даваат една слика за состојбата во судството. Она што ги обединува сите овие постулати е секако квалитетот. **Без квалитет на судската одлука, останатите не ја добиваат својата вистинска смисла.**

Кога се зборува за квалитетот на судската правда, исклучително е тешко да се воспостават мерливи и егзактни критериуми според кои тој квалитет би можел да биде искажан во квантитативна форма. **Квалитетот на судската одлука не е само прашање на формата и процедурата, туку и на примената на правото.** Затоа, преку системот на мерење на перцепциите, добиените податоци произлезени од индивидуалните индикатори во оваа Матрица, полесно се квантифицираат, од кои пак понатака треба да произлезат основи за креирање на политики преку адаптирање и дополнување на постојните, но и според потребата за донесување и на нови прописи.

Ваквото мерење на перцепциите по однос на квалитетот не е произволно, од аспект дали тоа има или нема правна подлога. Напротив, прашањето на квалитетот на судската правда произлегува од домашна и меѓународна правна рамка и пракса. На прво место, тука е Уставот на Република Северна Македонија, каде што владеењето на правото и правната сигурност се ставени на ниво на темелни вредности уште во Преамбулата, за понатака во нормативниот дел на Уставот, да се дадат насоките и рамките во кои судовите треба да ја администрираат правдата. Согласно Уставот, темелна вредност во членот 8 е владеење на правото и прифаќање на општоприфатените норми на меѓународното право. Цела глава во Уставот е посветена на граѓанските и политичките слободи и права, гаранциите за нивно остварување преку механизмите на судството. Врховниот суд согласно Уставот е задолжен за обезбедување на единствена примена на законите, односно унифицирање на судската пракса од страна на судовите, која треба да доведе до правна сигурност. Прашањето на квалитетот на судската правда иако не експлицитно, се изведува и од одредбите на Законот за судовите, каде подетално се разработуваат постулатите поставени со Уставот на РСМ.

Понаката, супранационалните инструменти кои согласно Уставот се дел на внатрешниот правен поредок се исто така во правната рамка. Пред сè тука се мисли на Европската конвенција за човекови права и Европскиот суд за човекови права чијашто надлежност ја признава и Република Северна Македонија, нормативно во членот 6, но и преку интерпретацијата на Конвенцијата го регулираат **правото на правично судење**, кое пак е тесно поврзано со квалитетот на судската правда, кој се огледува не само преку квалитетот на судските постапки и процедури од аспект на форма, туку и на содржината, јасноста и образложението на судските одлуки и на нивното ефикасно спроведување односно извршување.

Во областа 'Квалитет на судската правда', испитаниците одговараа на прашања поврзани со: важни аспекти од функционирање на судот (содржината и ефикасноста на доставата на поканите, распоредот на рочиштата, односот и професионалноста на судиите за време на рочиштата, подготвеноста на судиите), квалитетот и ефектот на судската одлука (воедначеноста на судската пракса, улогата на начелните ставови и правни мислења од повисоките судови, структурата и содржината на пресудите, законските рокови и сл.), судски надлежности и заштитни мерки (улогата на Врховниот суд, и на Уставниот суд и редовните судови во заштита на граѓанските слободи и права, судскиот имунитет итн).

Областа „Квалитет на судската правда“ во Матрицата се состои од еден заеднички индикатор и 22 индивидуални индикатори поделени во 3 подобласти:

- >>> А) Подобласт:** Функционирање на судот (кој во себе содржи 6 индивидуални индикатори),
25. Пресудите и другите одлуки нас судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени
 26. Судските покани се јасни и концизни
 27. Судските покани ефикасно се доставуваат
 28. Временскиот период помеѓу судска покана и закажано рочиште е соодветен и е во границите на законските рокови
 29. Односот и професионалноста на судиите за време на рочиштата се на задоволително ниво
 30. Судијата е подготвен за судските рочишта со добро познавање на околностите и деталите на предметот
 31. Судијата ги почитува процесните закони и Судскиот деловник
- >>> Б) Подобласт:** Квалитет и ефект на судската одлука (кој во себе содржи 10 индивидуални индикатори)
32. Судовите ја следат воспоставената судска пракса на повисоките судови
 33. Судовите ги следат начелните правни ставови и правни мислења на повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд)
 34. Во своите одлуки, судиите се повикуваат и ја следат праксата на Европскиот суд за човекови права
 35. Пресудите и другите судски одлуки се добро структурирани
 36. Пресудите и другите одлуки се јасни, сеопфатни и добро образложени
 37. Судот усно ги објавува пресудите и другите одлуки согласно законските рокови
 38. Законските рокови за доставување на пишаната одлука се почитуваат
 39. Законите предвидуваат доволно правни лекови и механизми за воедначена примена на правото
 40. Спроведувањето на постапката во целина е непристрасно и објективно
 41. Пресудите и одлуките се спроведуваат на ефикасен начин
- >>> В) Подобласт:** Судски надлежности и заштитни мерки (кој во себе содржат 6 индивидуални индикатори)
42. Врховниот суд обезбедува воедначена примена на правото
 43. Уставниот суд ефективно одлучува за уставноста на законите и другите акти и овие одлуки се извршуваат
 44. Уставниот суд овозможува ефективна и ефикасна заштита на граѓанските права и слободи
 45. Судовите овозможуваат ефективна и ефикасна заштита на човековите права и слободи
 46. Судството мериторно одлучува во управна материја
 47. Се почитува судскиот имунитет за дејствија преземени во рамките на вршењето на службените должности

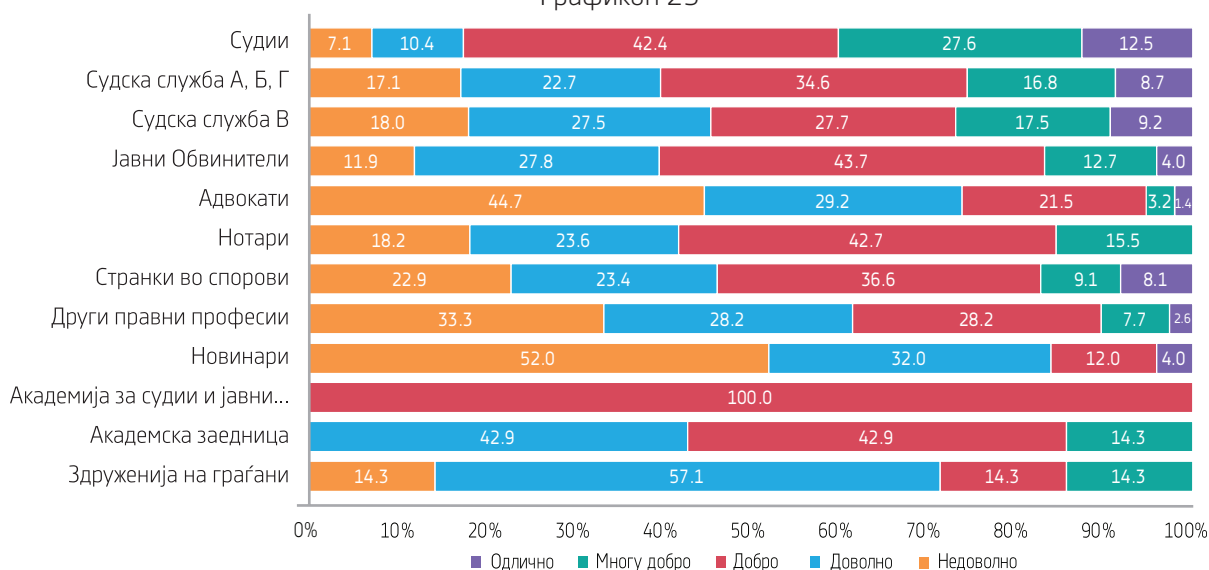
Дополнително, испитаниците од сите целни групи дадоа мислење и за еден заеднички индикатор со цел да се добие една збирна оценка за оваа конкретна област.

Со која оцена би го оцениле квалитетот на судската правда на судовите во РМ дефинирана со следната изјава:

„Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“

3. Заеднички индикатор за сите целни групи:

Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени
Графикон 25

Испитаници	Средна оценка
Судии	3.3
Судска служба А, Б и Г	2.8
Судска служба В	2.7
Јавно Обвинителство	2.7
Адвокати	1.9
Нотари	2.6
Странки во спорови	2.6
Други правни професии	2.2
Новинари	1.7
Академија за судии и јавни обвинители	3.0
Академска заедница	2.7
Здруженија на граѓани	2.3
ВКУПНО	2.7

Карактеристично е што од судиите како целна група, 7,1% односно 10,4% одговориле со недоволно, односно доволно, што значи дека заедно 17,5% или нешто помалку од 1/5 од судиите сметаат дека квалитетот е на ниско ниво. Претежно судиите сметаат дека квалитетот е добар (42,4%) односно многу добар (27,6%). Со оцена одличен, квалитетот го оцениле само 12,5% од судиите.

Повеќе од половина од јавноста, опфатена преку новинарите смета дека квалитетот на судската правда е недоволен (52%), а оцена доволно дале 32% од испитаниците новинари. Тоа значи дека повеќе од 4 до 5 (84%) од новинарите даваат ниска оцена на квалитетот, наспроти само 4% кои сметаат дека квалитетот е одличен.

Со слично размислување се адвокатите кои оцените недоволно, доволно и добро ги распределе во 44,7%, 29,2% и 21,5% респективно. Обвинителите пак, претежно сметаат дека квалитетот е добар (43,7%), додека речиси 40% сметаат дека е доволен односно недоволен (27,8 односно 11,9%).

Физичките лица како странки во споровите во најголем дел (82,9%) своите оценки ги распределуваат помеѓу недоволно (22,9%), доволно (23,4%) и добро (36,6%), а само 8,1% сметаат дека е одлично. Остатокот на оваа таргет група смета дека квалитетот е многу добар (9,1%).

По однос на ова заедничко прашање за сите таргет групи, спроведени се интервјуа со претставници на граѓанското општество, односно граѓанските организации, академската заедница и претставници на АСЈО. Целта на овие интервјуа беше да се добијат наративни одговори не само на ова конкретно прашање, туку и на останати прашања кои се најкарактеристични за делот „Квалитет на судската правда“ на Матрицата.

Конкретно, на прашањето: „Со која оцена ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата: Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка“ произлегува дека перцепцијата и кај академската заедница и кај граѓанскиот сектор не е многу поволна по однос на квалитетот. Мојните одговори беа дадени во скала од 1-недоволно до 5-одлично.

Кај интервјуираните од **академската заедница**: 4% одговориле дека судовите недоволно донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка, 14% одговориле дека судовите доволно донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка. 29% од испитаниците одговориле дека судиите добро донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка, 43% од испитаниците оцениле со оцена многу добро во врска со донесувањето на навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка. Ниту еден од испитаниците од академската заедница не смета дека судовите донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка со оценката 5-одлично.

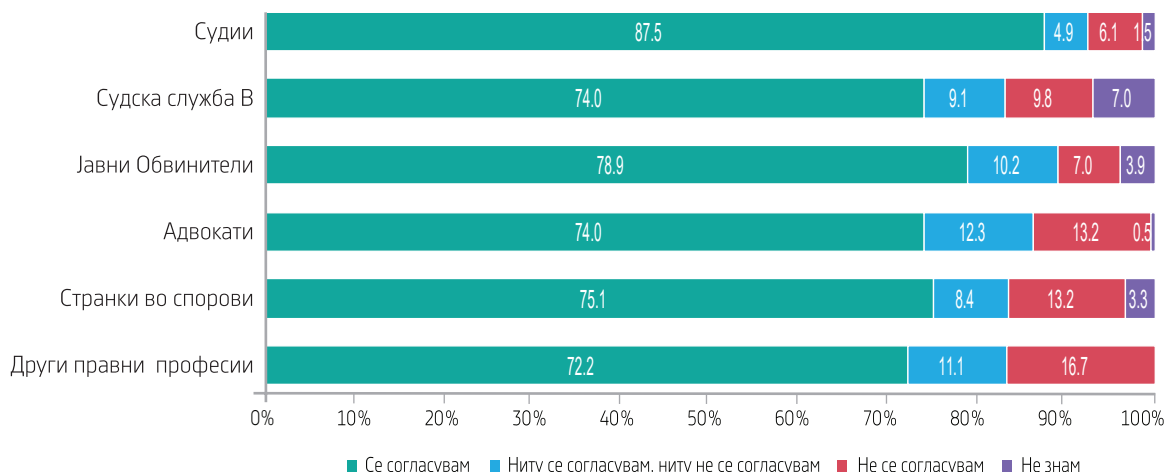
Состојбата пак кај **граѓанските организации** по однос на ова прашање е следната: Од вкупно 7 интервјуирани со можни одговори од 1-недоволно до 5-одлично, четири од интервјуираните одговорија со 3-добро, две од интервјуираните лица со 2-доволно и еден од интервјуираните одговори со 1-недоволно. Ниту еден од интервјуираните лица на ова прашање не одговори со 4-многу добро или 5-одлично.

Претставниците на **АСЈО** по однос на ова прашање сметаат дека пресудите и другите одлуки на судовите се добри.

Средната оценка за овој заеднички индикатор за сите целни групи вклучени во истражувањето е: 2,7.

А) Подобласт: Функционирање на судот

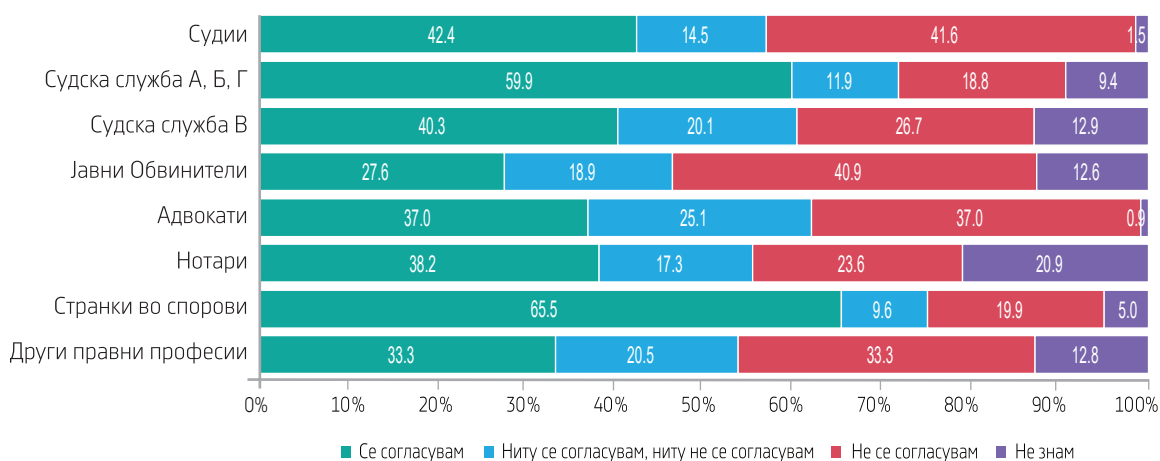
Индикатор 26: Судските покани се јасни и концизни;
Графикон 26

Кај сите испитаници постои релативен консензус дека поканите се јасни и концизни, каде што повеќето од испитаниците целосно се согласуваат со оваа констатација. Физичките лица, како и другите правни професии пак, во 13,2% односно 16,7%, респективно не се согласуваат со оваа констатација, што е значајно од аспект на таргет групи, особено кај физичките лица како странки, но и другите правни професии како директни учесници во креирањето на овие покани. Мал број од испитаниците од таргет групите (со исклучок на судската служба (7%)) кои одговориле со „не знам“.

Најголемиот дел од испитаниците сметаат дека судските покани се јасни и концизни.

Индикатор 27: Судските покани ефикасно се доставуваат;
Графикон 27

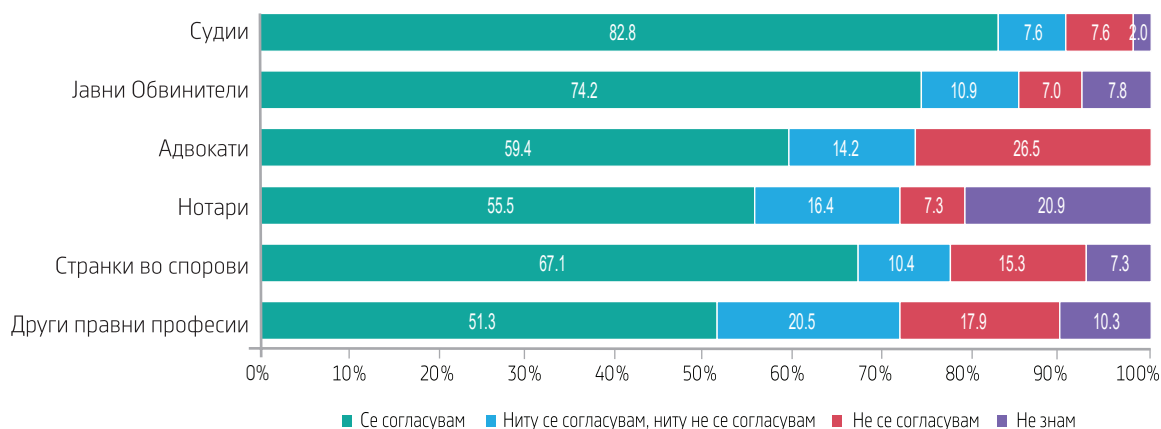

На прашањето за ефикасноста на доставата на судските покани, една третина од судиите не се согласуваат со оваа констатација. Во распон од 20,9% до 34,6% со оваа констатација не се согласуваат и нотарите (20,9%), адвокатите (26,9%) и јавните обвинители кај кои со 34,6% несогласувањето со оваа констатација е најсилно изразено.

Речиси една половина од странките во спорите сметаат дека поканите ефикасно се доставуваат (46,9%), а 9,6% од странките во спорите ниту се согласуваат ниту не се согласуваат, односно имаат неутрален однос кон овој индикатор.

Најголемиот дел од испитаниците не се согласуваат дека доставата на судските покани е ефикасна.

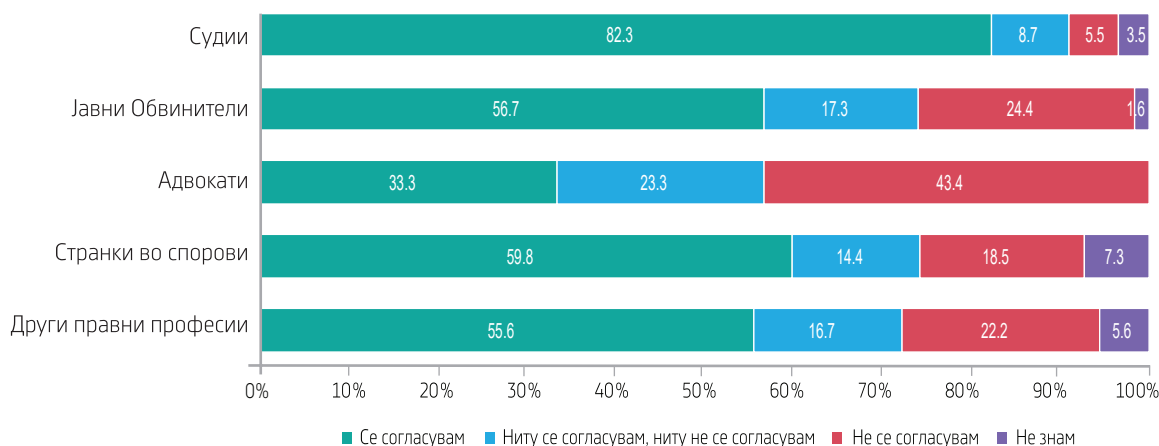
Индикатор 28: Временскиот период помеѓу судска покана и закажано рочиште е соодветен и е во границите на законските рокови
Графикон 28

Доставата и временските рокови како предмет на анализа беа особено интересни. На прашањето за соодветноста на временскиот период помеѓу доставата на поканата и закажаното рочиште и нивната корелација со законските рокови, се чини дека **преовладува позитивна оцена за ваквиот индикатор**. Особено е илустративно тоа што судиите со 82,8% целосно се согласуваат со оваа констатација, пред јавните обвинители со 74,2%, физичките и правни лица како странки со 67,1 % односно 2/3, и адвокатите и нотарите со нешто повеќе од половина (59,4 % односно 55,5%).

Најголемиот дел од испитаниците сметаат дека временскиот период помеѓу судската покана и закажаното рочиште е соодветен. Сепак значителен дел од адвокатите не се согласуваат со оваа изјава.

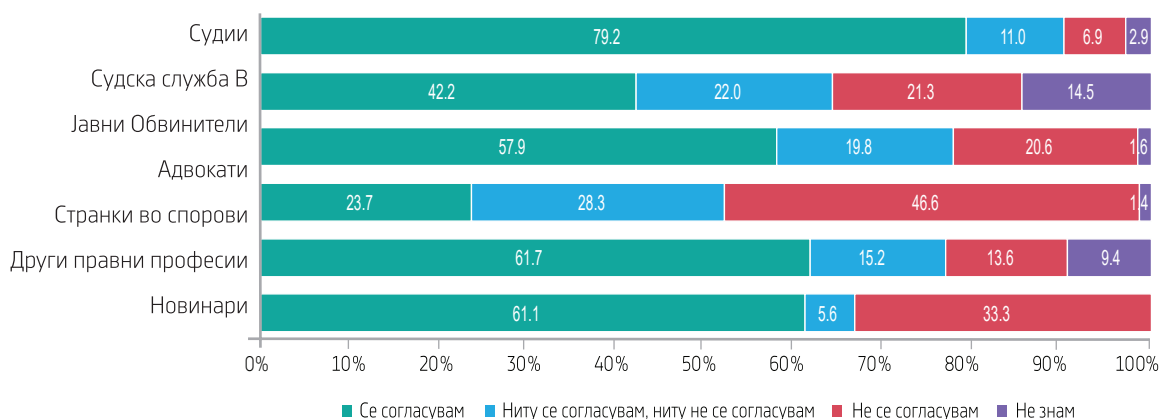
Индикатор 29: Односот и професионалноста на судиите за време на рочиштата се на задоволително ниво
Графикон 29

Кај овој индикатор преовладува позитивна оцена за односот и професионалноста на судиите за време на рочиштата. Повеќето од половина на таргет групите јавни обвинители (56,7%), физички лица како странки (59,8%) и други правни професии со (55,6%) се согласуваат со индикаторот, освен адвокатите кои во споредба со другите таргет групи само со 1/3 односно 33,3% сметаат дека односот и професионалноста на судиите за време на рочиштата е на задоволително ниво. Судиите со 82,3% целосно се согласуваат со оваа констатација. Сепак дел од судиите не се согласуваат со индикаторот во 5,5%, а 8,7% имаат неутрален став по ова прашање, односно ниту се согласуваат ниту не се согласуваат.

Најголемиот дел од испитаниците сметаат дека, односот и професионалноста на рочиштата е на задоволително ниво за разлика од јавните обвинители и особено кај адвокатите кои во поголем процент сметаат дека односот не е на задоволително ниво

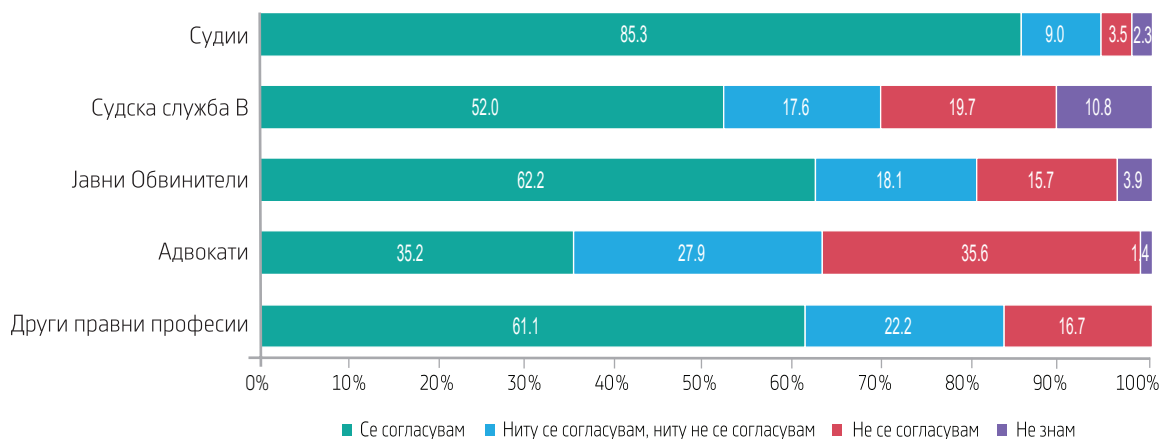
Индикатор 30: Судијата е подготвен за судските рочишта со добро познавање на околностите и деталите на предметот.
Графикон 30

Според овој индикатор, речиси 4/5 од судиите односно 79,2% сметаат дека се подготвени за рочиштата. Сепак, иако во мал процент (6,9 %) кој не е незначителен, судиите сметаат дека не се подготвени за судските рочишта. Јавните обвинители со 57,9% и странките во спорови со 61,7% се согласуваат со овој индикатор. Од друга страна, адвокатите со 46,6% не се согласуваат, а нешто помалку од 1/4 од нив (23,7%) сметаат дека судиите се подготвени за рочиштата. Сепак, иако во мал процент 2,9 % од судиите сметаат дека не се подготвени за судските рочишта.

Мнозинството од судиите сметаат дека се генерално подготвени за судските рочишта, но таа перцепција не ја делат значителен број на судската служба, адвокатите, дел на јавните обвинители и другите правни професии.

Индикатор 31: Судијата ги почитува процесните закони и судскиот деловник
Графикон 31

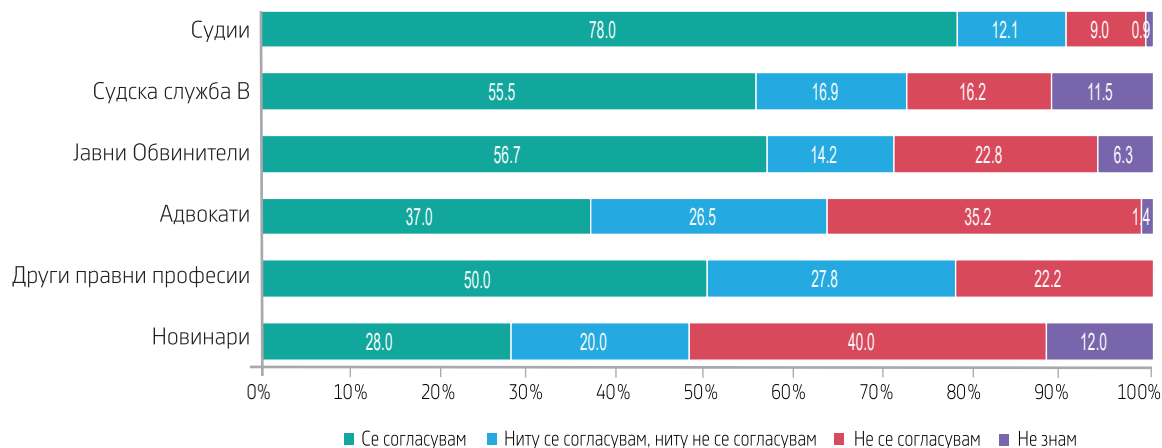

Според овој индикатор, голем дел од судиите (85,3%) сметаат дека ги почитуваат процесните закони и судскиот деловник. Професионалната правна заедница со 61,1% и јавните обвинители со 62,2% го делат ова мислење. Иако кај јавните обвинители има и некои кои не се согласуваат со оваа констатација (15,7%) Мислењето на адвокатите пак од друга страна е поделено помеѓу оние кои имаат неутрален став (27,9%), оние кои не се согласуваат (35,6%) и оние кои се согласуваат со 35,2%.

Најголемиот дел од испитаниците сметаат дека судиите ги почитуваат процесните закони и Судскиот деловник, но голем процент на адвокати и определен процент на јавните обвинители и другите правни професии не ја делат таа перцепција.

Б) Подобласт: Квалитет и ефект на судската одлука

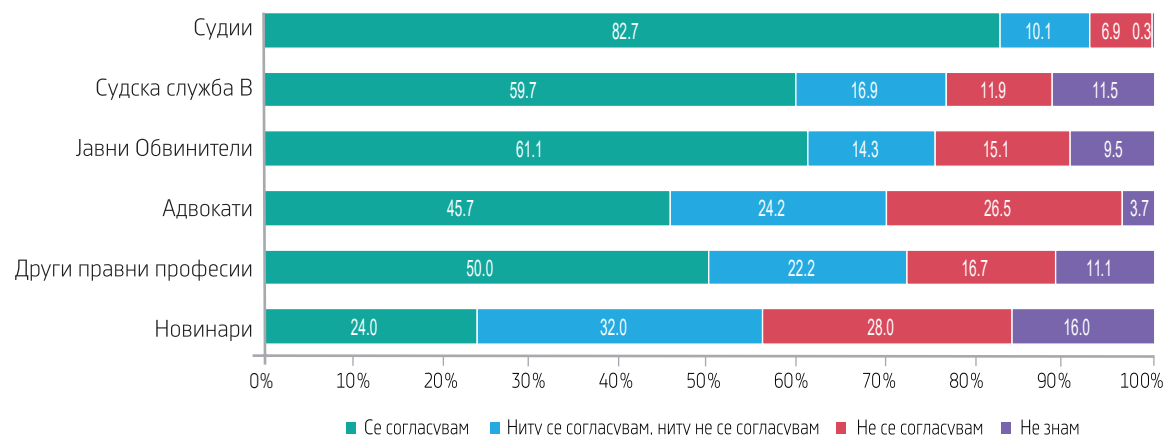
Индикатор 32: Судовите ја следат воспоставената судска пракса на повисоките судови.
Графикон 32

Според ова прашање, кое е еден од индикаторите за правната сигурност, 78% од судиите сметаат дека ја следат судската пракса на повисоките судови. Сепак, речиси една десетина односно 9% од нив не се согласуваат со оваа констатација. Судската служба и јавните обвинители се согласуваат во 55,5% односно 56,7 %. Кај адвокатите пак, повторно како и во претходниот индикатор 31, мислењата се поделени помеѓу оние кои се согласуваат со 37% и речиси ист број на оние кои не се согласуваат (35,2%). Новинарите со 40% сметаат дека судовите не ја следат воспоставената судска пракса на повисоките судови, наспроти 28% кои се согласуваат со индикаторот. Релевантно е и тоа дека 1/5 од новинарите немаат став по ова прашање.

Најголемиот дел од испитаниците сметаат дека се следи праксата на повисоките судови. Но, постои несогласување кај одредени целни групи како што се новинарите и адвокатите.

Индикатор 33: Судовите ги следат начелните правни ставови и правни мислења на повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд)
Графикон 33

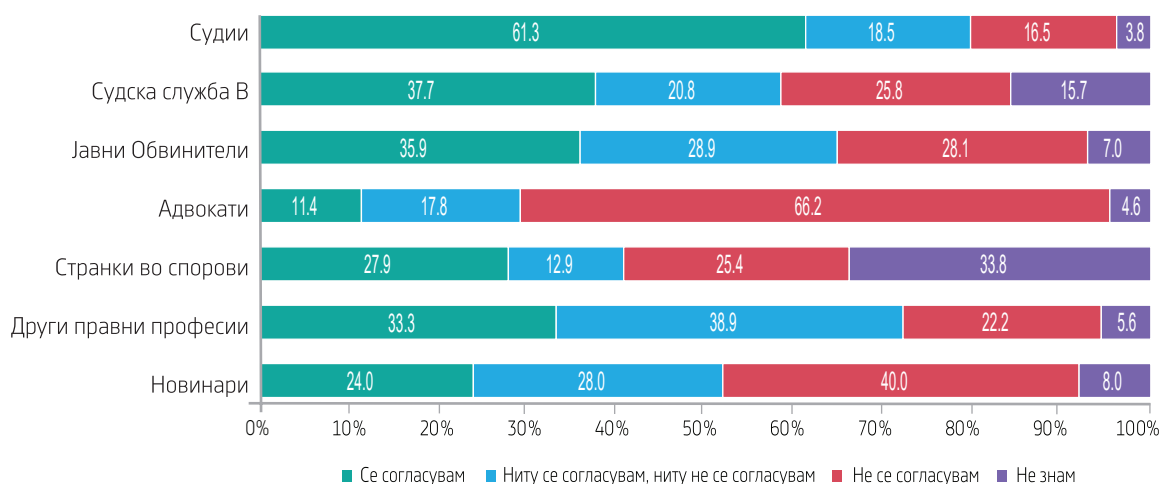

Според овој индикатор, судиите со 82,7% сметаат дека ги следат начелните правни ставови и правни мислења на Врховниот суд на РСМ и Вишиот управен суд на РСМ. Релативно исто мислење имаат судската служба и јавните обвинители со 59,7% односно 61.1%.

Сепак се нотира дискрепанција од повеќе од 30% помеѓу судиите и судската служба во однос на овој индикатор (82,7% наспроти 59,7%). Со нешто помал број се согласуваат адвокатите со 45,7%, но и вредно е да се напомене дека 26,5% од нив не се согласуваат со оваа констатација. Одговорите пак на новинарите се поделени на оние што се согласуваат (24%), оние кои не се согласуваат (28%), и оние кои имаат неутрален став односно ниту се согласуваат ниту не се согласуваат (32%).

Мнозинството на судии, јавни обвинители и судската служба сметаат дека се следат начелните правни ставови и правни мислења на повисоките судови. Но мора да се истакне и определен процент на несогласување особено кај новинарите и адвокатите.

Индикатор 34: Во своите одлуки, судиите се повикуваат и ја следат праксата на Европскиот суд за човекови права
Графикон 34

За овој индикатор евидентна е дискрепанција помеѓу мислењето на судиите од една страна кои со 61,3% сметаат дека се повикуваат на одлуките на ЕСЧП и ја следат праксата на ЕСЧП, и адвокатите кои со 66,2% не се согласуваат со оваа констатација, наспроти само 11,4% кои се согласуваат. Одговорите на јавните обвинители се поделени помеѓу 35,9 % кои се согласуваат, 28,9% кои имаат неутрален став и 28,1% кои не се согласуваат. Странките во спорите - физички лица слично како јавните обвинители со 27,9% се согласуваат, 25,4% не се согласуваат, но и во голем дел (33,8%) не знаат дали судиите се повикуваат и ја следат праксата на Европскиот суд за човекови права. Судската служба пак, со 37,7% се согласува наспроти 25,8% не се согласува. 1/5 од нив ниту се согласуваат ниту не се согласуваат.

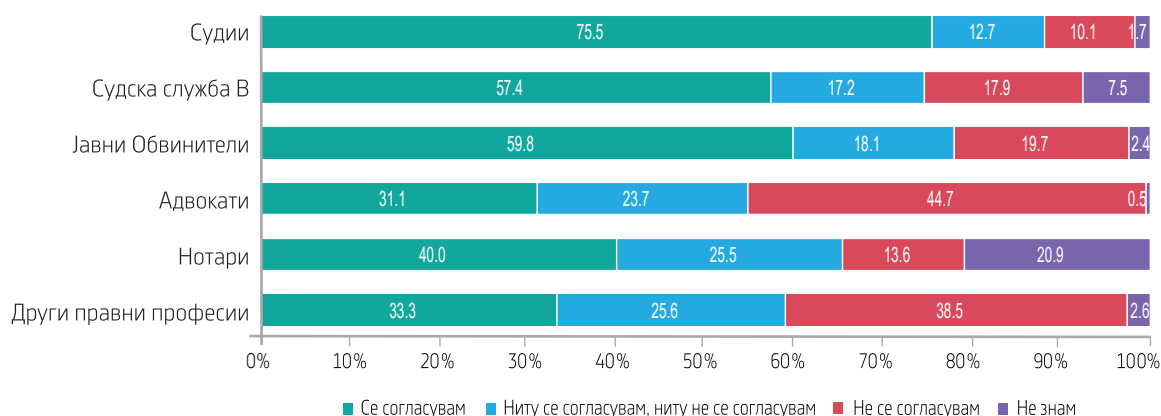
Најголемиот дел од адвокатите сметаат дека судовите не доволно се повикуваат и ја следат праксата на Европскиот суд за човекови права.

Кај овие три индикатори (32, 33 и 34), преку спроведените интервјуа со академската заедница, граѓанските организации и претставници на Академијата за судии и јавни обвинители на прашањето: Дали судовите ја следат и усогласуваат судската пракса на повисоките судови и праксата на ЕСЧП особено дали се почитува истата воспоставена од повисоките судови, академската заедница смета дека пониските судови ја следат праксата на апелационите судови повеќе поради страв да не им бидат укинати пресудите, а праксата на различни апелациони подрачја не е усогласена. Во однос на праксата на ЕСЧП, мислењето на поголем дел од испитаниците на академската заедница е дека има подобрување и има интерес на судиите за следење и примена на праксата на ЕСЧП, но сè уште е недоволно застапено повикувањето на судиите на пресуди од ЕСЧП во Стразбур.

Граѓанските организации пак, по однос на овие три индикатори дадени преку истото композитно прашање, сметаат дека судската пракса не е доволно усогласена / воедначена и дека истата негативно влијае на правната сигурност (6 од 7 интервјуирани лица). Само еден од интервјуираните смета дека судската пракса главно е усогласена. Според интервјуираните, судиите во најголем број на случаи ги следат насоките содржани во одлуките на повисоките судови во предметите кои се вратени по жалба, некогаш дури и спротивно сопствено убедување. Што се однесува пак до усогласување со праксата на Европскиот суд за човекови права, има одреден напредок особено во делот на притворските предмети, но сепак перцепцијата е дека истата не се применува доследно и доволно, а поголемиот дел од судиите воопшто не се запознаени со пресуди на ЕСЧП во кои Република Северна Македонија не е страна во постапката.

Резултатите од интервјуата пак со претставниците на **АСЈО** покажуваат дека постои невоедначеност на судската пракса и дека не е воспоставен систем преку кој праксата на повисоките судови ќе биде достапна на судиите затоа што одделот за судска пракса што постои кај секој суд, не функционира, со нотирана е недоволна примена на праксата на ЕСЧП.

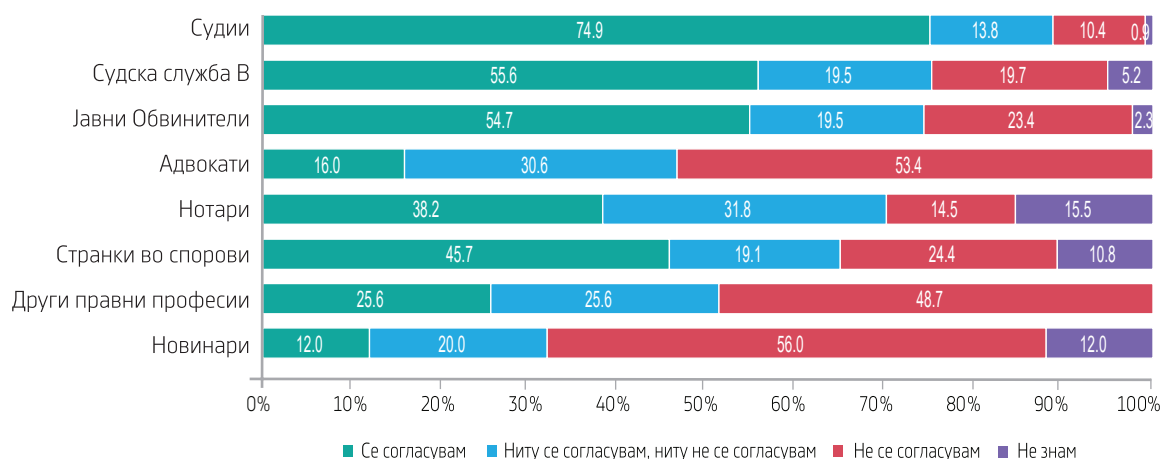
Индикатор 35: Пресудите и другите судски одлуки се добро структурирани
Графикон 35

Според овој индикатор, адвокатите (31,1%) и професионалната правна заедница (33,3%) имаат речиси ист позитивен одговор односно се согласуваат. Нотарите својата согласност ја даваат со нешто поголем процент (40%). Наспроти овие таргет групи се останатите, доминираат судиите со 75.5% и јавните обвинители со 59,8%. Сепак, адвокатите со 44,7% не се согласуваат, како и професионалната правна заедница со нешто помал процент (38,5%). Иманентно е да се напомене дека 10,1% од судиите сметаат дека пресудите и другите судски одлуки не се добро структурирани, односно не се согласуваат со индикаторот. Во малку поголем процент од судиите исто не се согласуваат како и судската служба со 17,9%. На иста линија некаде се и јавните обвинители кои со 19,7% не се согласуваат со индикаторот.

Мнозинството на испитаници сметаат дека пресудите и другите судски одлуки се добро структурирани за разлика од мнозинството на адвокати кои го изјавуваат спротивното.

Индикатор 36: Пресудите и другите одлуки се јасни, сеопфатни и добро образложени
Графикон 36

Кај овој индикатор, карактеристична е разликата во одговорите помеѓу адвокатите од една страна кои со 53,4% не се согласуваат со тоа дека пресудите и судските одлуки се јасни, сеопфатни и добро образложени, и само 16% од нив се согласуваат, наспроти јавните обвинители кои со 55,6% се согласуваат, а со 23,4% не се согласуваат. Одговорите на новинарите се некаде на иста линија со адвокатите кои со 12% се согласуваат, а со 56% не се согласуваат. Физичките лица како странки во 45,5% се согласуваат, наспроти 24,4% кои не се согласуваат. Судската служба со 55,6% се согласува, што е помалку од судиите кои со 74,9% се согласуваат, но и со 10,4% не се согласуваат со тоа дека нивните пресуди се јасни, сеопфатни и добро образложени.

Пресудите и другите одлуки се јасни, сеопфатни и добро образложени според најголем дел од судиите, но со оваа констатација не се согласуваат мнозинството новинари и адвокатите.

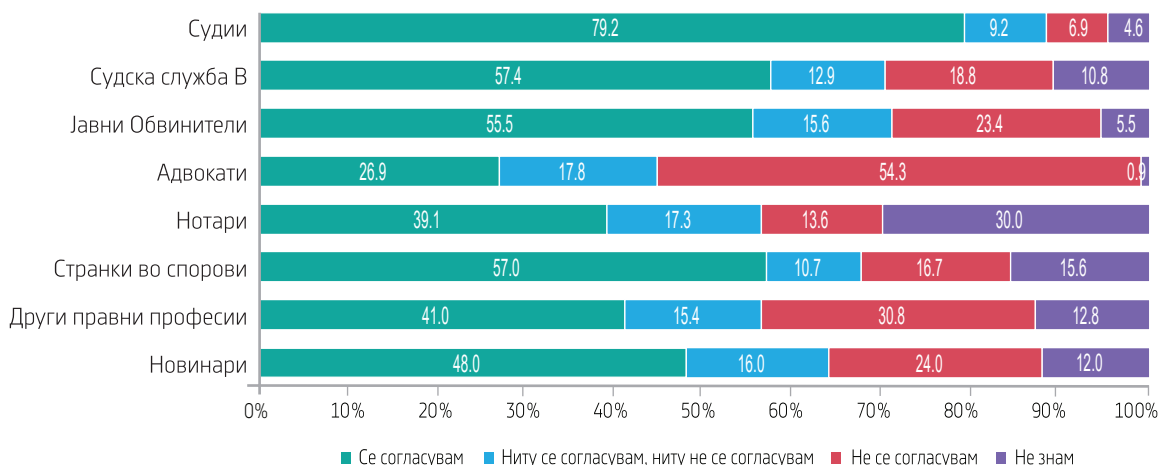
Индикаторите 35 и 36 беа предмет на интервјуа со академската заедница и граѓанските организации и претставници на Академијата за судии и јавни обвинители преку композитно прашање: Дали сметате дека пресудите кои ги донесуваат судовите се добро структурирани, јасни, сеопфатни и добро образложени.

Според **академската заедница** генерално се нагласува потребата од подобрување на праксата во овој дел со тоа што пресудите е потребно да содржат образложение за фактичката состојба, примена на правото, повикување на домашна судска пракса и праксата на ЕЧКП. Се нагласува потребата образложенијата да бидат добро структурирани, јасни и при нивното читање да се знае од што произлегла таквата одлука.

Кај **граѓанските организации** постојат разлики од суд до суд и од судија до судија во однос на ова прашање, но перцепцијата која преовладува (6 од 7 интервјуирани лица) е дека голем дел на пресуди не се соодветно образложени, не се доволно јасни и недостасува соодветна правна аргументација.

Според претставниците на **АСЈО** некои од одлуките се добро структурирани, што пак не е случај со други, според некои од нив зависи од индивидуалниот стил на секој судија. Според резултатите од интервјуата треба да има одредена форма на пресудата која треба да се следи од сите судии во еден суд, а не секој судија различно да пишува ист документ.

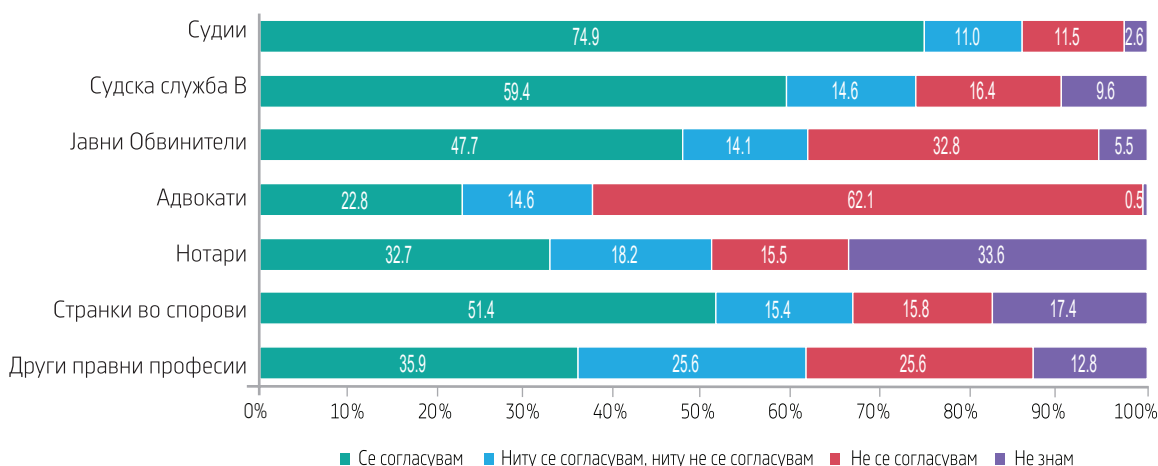
Индикатор 37: Судот усно ги објавува пресудите и другите одлуки согласно законските рокови
Графикон 37

Усното објавување на одлуките согласно законските рокови е дел на почитувањето на процесните правила. Судиите во 79,2% сметаат дека тие се објавуваат согласно законските рокови. Но 6,9 од нив сметаат дека тоа не е случај. Повеќе од половината јавни обвинители (55,5%) се согласуваат со фактот дека судиите усно навремено ги објавуваат пресудите и другите одлуки, слично како и судската служба со 57,4%. Физичките лица како странки во спорите речиси идентично се согласуваат како со судската служба со 57%. Адвокатите од друга страна во повеќе од една половина (54,3%) сметаат дека судовите тоа не го прават согласно законските рокови. Речиси половина од новинарите сметаат дека судовите навремено усно ги објавуваат одлуките (48%), но добар дел од нив (24%) не се согласува со ова тврдење.

Мнозинството испитаници сметаат дека се почитуваат законските рокови за усно објавување на пресудите. Оваа перцепција не ја делат мнозинството адвокати и дел од другата правна професија.

Индикатор 38: Законските рокови за доставување на пишаната одлука се почитуваат
Графикон 38

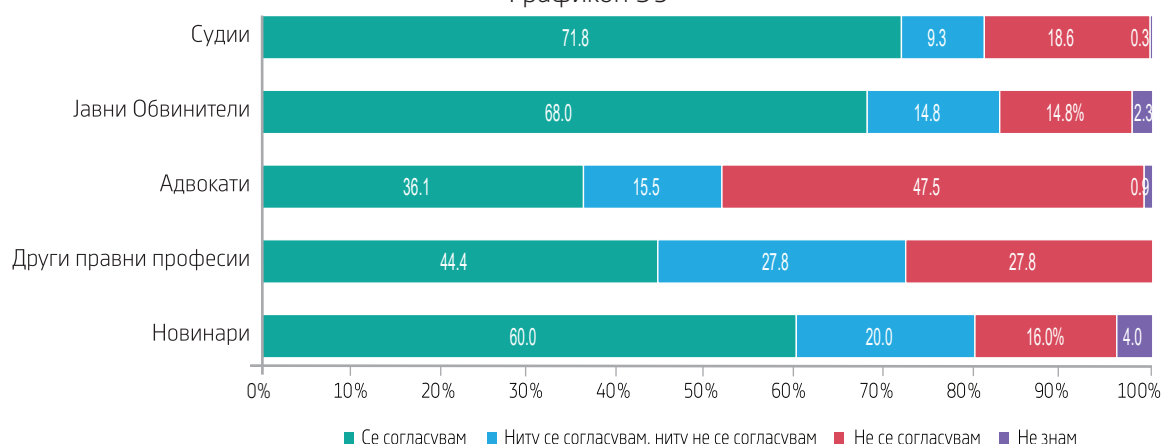
Според овој индикатор, најголем дел од адвокатите (62,1%) сметаат дека судовите не ги почитуваат законските рокови за достава на пишаните одлуки, наспроти 74,9% од судиите кои сметаат дека роковите се почитуваат. 11,5% од судиите пак сметаат дека роковите не се почитуваат.

Јавните обвинители исто така имаат релативно висок процент на несогласување по овој индикатор со 32,8%, што претставува речиси 1/3 од оваа таргет група, наспроти речиси една половина од нив (47,7%) кои се согласуваат. Нешто повеќе од половината од странките во спорите (51,4%) се согласуваат. Процентите на оние кои ниту се согласуваат ниту не се согласуваат варира од 11% (судии) до 25,6% (други правни професии).

Мнозинството од адвокати и јавни обвинители не се согласуваат дека законските рокови за доставување на пишаната одлука се почитуваат. Ова мислење не го делат мнозинството судии и судската служба В.

Индикатор 39: Законите предвидуваат доволно правни лекови и механизми за воедначена примена на правото

Графикон 39

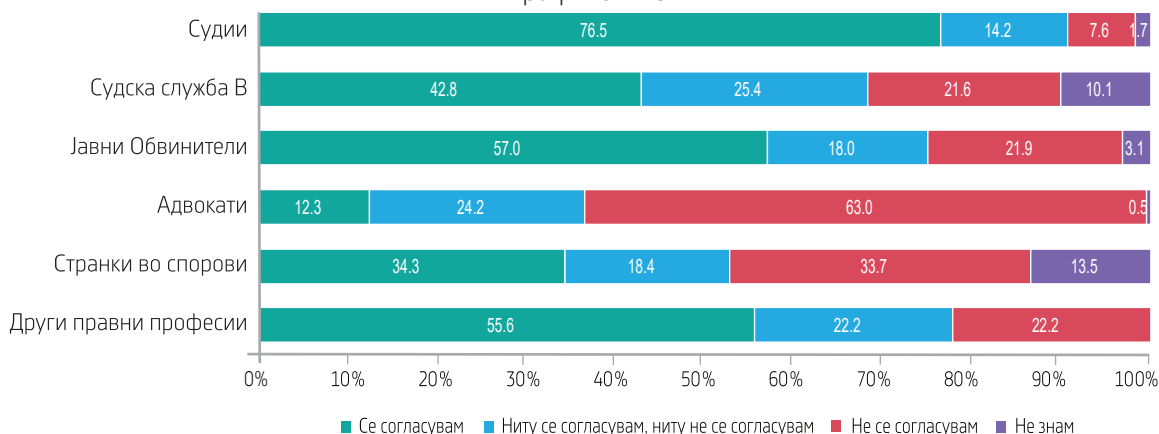

Интересно е што таргет групите опфатени со овој индикатор, освен адвокатите со 36,1% и професионалната правна заедница со 44,4%, повеќе од половината на сите останати (судии - 71,8%, јавни обвинители - 68% и новинари - 60%) се согласуваат со тоа дека законите даваат доволно правни лекови и механизми за воедначена примена на правото. Адвокатите со 47,5% не се согласуваат со оваа констатација. Сепак, и одреден број на судии (18,8%) и јавни обвинители (14,8%), исто така не се согласуваат со оваа констатација.

Мнозинството на испитаници сметаат дека законите предвидуваат доволно правни лекови и механизми за воедначена примена на правото. Од друга страна, мнозинството адвокати не се согласува со тоа.

Индикатор 40: Спроведувањето на постапката во целина е непристрасно и објективно

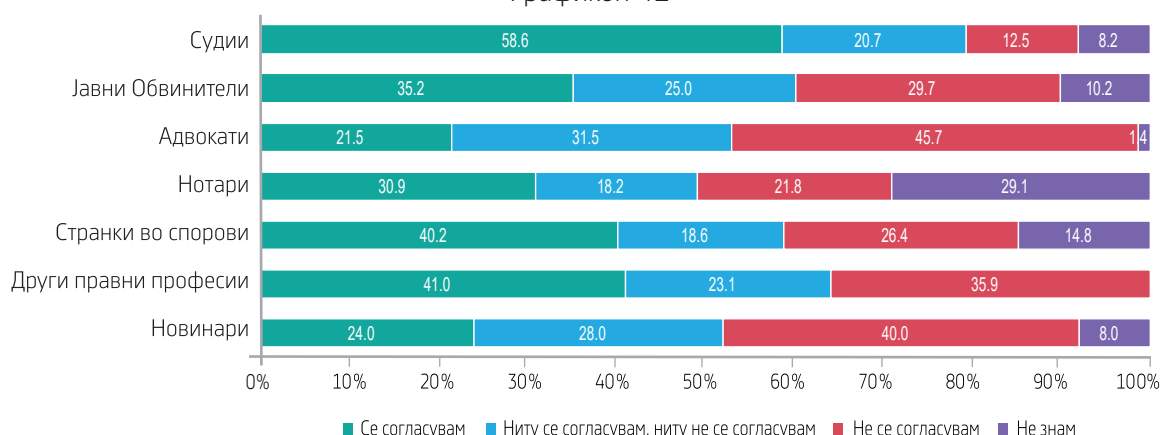
Графикон 40

На прашањето дали постапките во целина се непристрасни и објективни, речиси 2/3 од адвокатите не се согласуваат со оваа констатација. Од адвокатите само 12,3% сметаат дека постапките се непристрасни и објективни. Исто така, третина од физичките лица го делат мислењето со адвокатите дека постапките не се непристрасни и објективни, а истото мислење го имаат и малку повеќе од 1/5 од јавните обвинители (21,9%) и професионалната заедница со (22,2%). Наспроти ваквите негативни перцепции, 76,5% од судиите и 57 % од јавните обвинители се согласуваат со индикаторот. Сепак, 7,6% од судиите сметаат дека постапките во целина не се непристрасни и објективни, а 14,2% пак ниту се согласуваат ниту не се согласуваат.

Мнозинството судии сметаат дека спроведувањето на постапката е непристрасно и објективно, но оваа перцепција не ја делат мнозинството адвокати и дел од странките во спорови.

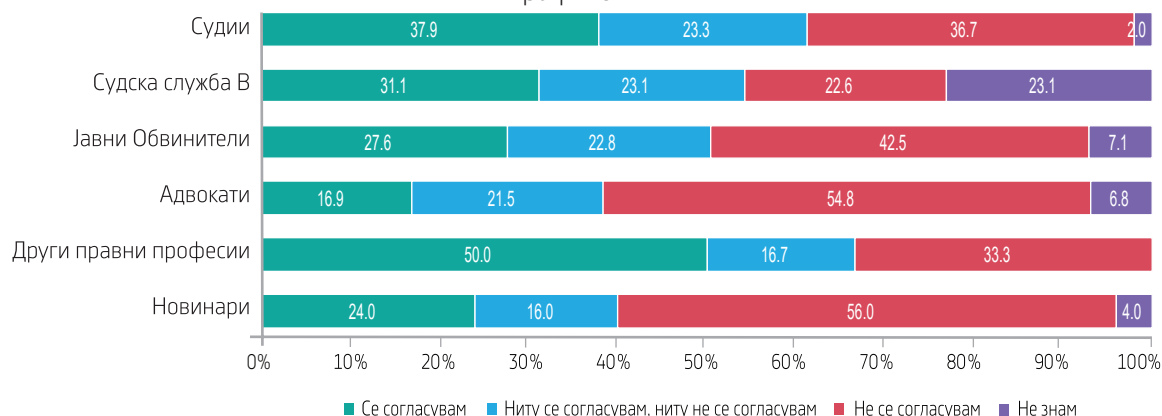
Индикатор 41: Пресудите и одлуките се спроведуваат на ефикасен начин
Графикон 41

Освен судиите со повеќе од половината на испитаници (58,6%, сите останати таргет групи сметаат во распон од 21,5% адвокати до 41% други правни професии дека пресудите се спроведуваат ефикасно. Сепак, 40% од новинарите и дури 45,7% од адвокатите сметаат дека тоа не е случај. Физичките лица со 35,9% исто така не се согласуваат со индикаторот. Интересно е дека 29,7% од јавните обвинители исто така не се согласуваат, додека професионалната правна заедница исто така во голем процент (35,9%) изразува несогласување.

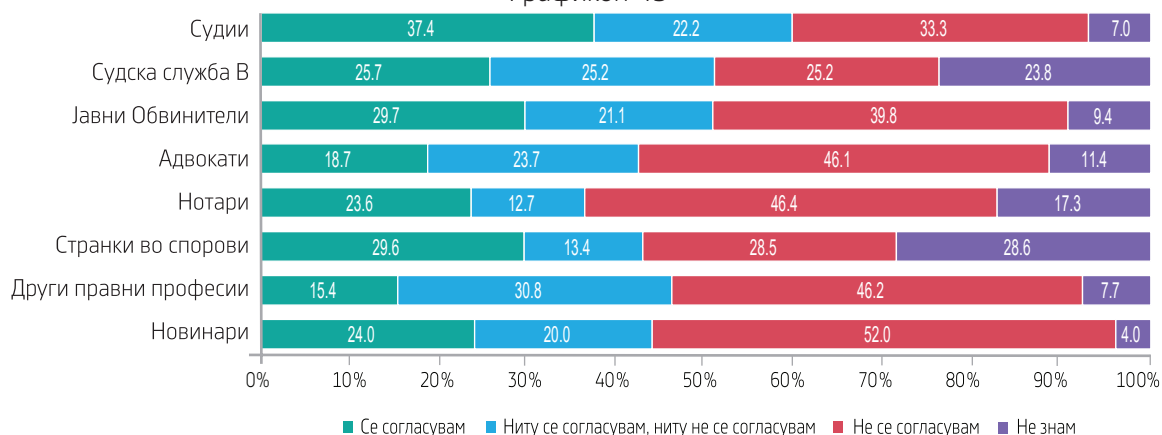
Мислењето на испитаниците за ефикасното спроведување на судските одлуки е поделно. Мнозинството судии сметаат дека тие се спроведуваат на ефикасен начин, додека значаен број од адвокатите и новинарите не се согласуваат.

В) Подобласт: Судски надлежности и заштитни мерки

Индикатор 42 - Врховниот суд обезбедува воедначена примена на правото
Графикон 42

Кај овој индикатор, речиси ист број на судии се согласуваат (37,9%) и не се согласуваат (36,7%). Останатите 23,3% ниту се согласуваат ниту не се согласуваат. Интересно е што 42,5% од јавните обвинители и 54,8% од адвокатите не се согласуваат со констатацијата дека Врховниот суд обезбедува воедначена примена на правото. Исто така 56% од новинарите не се согласуваат, наспроти 24% кои се согласуваат со индикаторот. Една половина од професионалната правна заедница се согласува (50%), наспроти една третина која не се согласува (33,3%).

Најголем дел од новинарите, адвокатите и јавните обвинители сметаат дека Врховниот суд не обезбедува воедначена примена на правото. Мислењето на судиите е поделено по ова прашање.

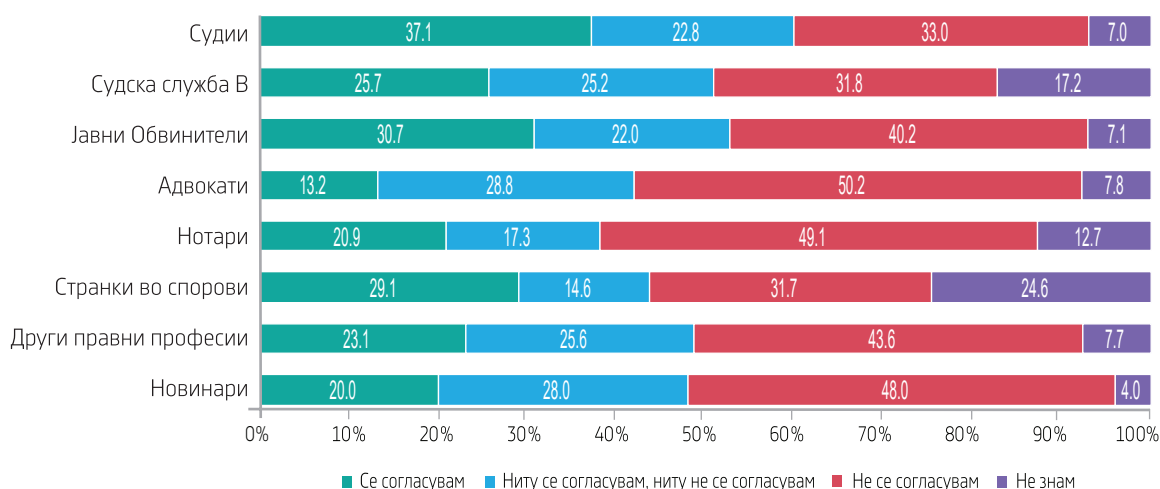
Индикатор 43: Уставниот суд ефективно одлучува за уставноста на законите и другите акти и овие одлуки се извршуваат
Графикон 43

Најмногу 37,4% од таргет групите (судии) сметаат дека Уставниот суд ефективно одлучува во рамките на неговите надлежности и неговите одлуки се извршуваат. Сите останати таргет групи се согласуваат во помал процент од овој (јавни обвинители 29,7%, странки во спорови 29,6%, новинари 24%, и најмалку адвокатите се согласуваат со оваа констатација (18,7%). Наспроти согласноста, повеќе од половината новинари не се согласуваат (52 %), една третина од судиите (33,3%) и добар дел од адвокатите (46,1%), јавните обвинители (39,8%) и нотарите (46,4%).

Според најголем дел од испитаниците, Уставниот суд не одлучува ефективно за уставноста на законите и не ги извршува одлуките.

Индикатор 44: Уставниот суд овозможува ефективна и ефикасна заштита на граѓанските права и слободи

Графикон 44

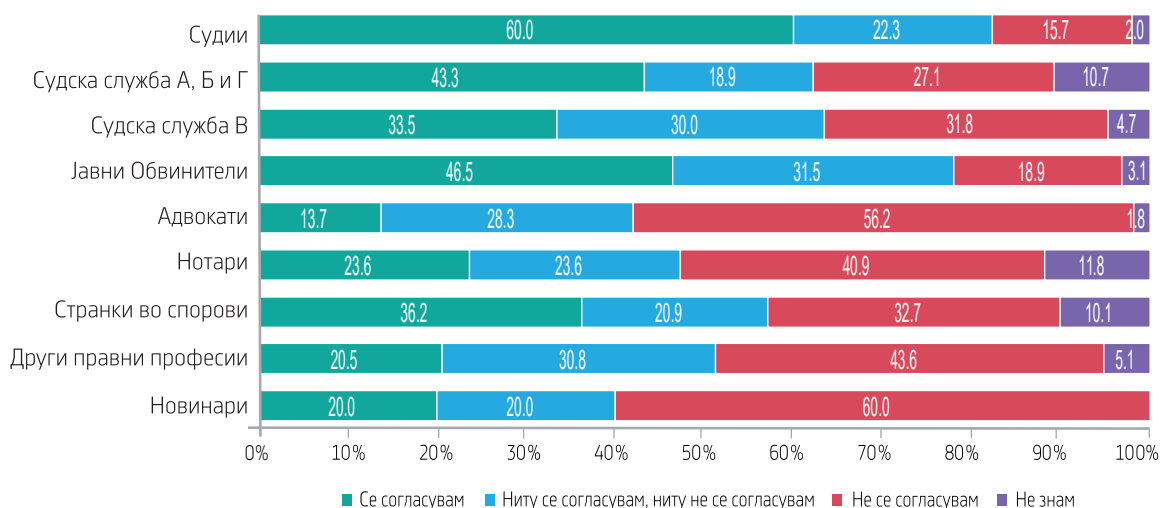

Според таргет групите, единствено кај судиите кои со мал процент се повеќе оние кои се согласуваат (37,1%) наспроти оние кои не се согласуваат (33%), кај сите останати таргет групи преовладува несогласувањето со констатацијата дека Уставниот суд на РСМ овозможува ефикасна заштита на граѓанските слободи и права. Така, не се согласуваат половината од адвокатите (50,2%), 49,1% од нотарите, 48,9 % новинари, 40,2% од обвинителите, 31,8% судска служба, 31,7% физички лица.

Според најголем дел од испитаниците преовладува мислењето дека Уставниот суд не овозможува ефективна и ефикасна заштита на граѓанските права и слободи.

Индикатор 45: Судовите овозможуваат ефективна и ефикасна заштита на човековите права и слободи

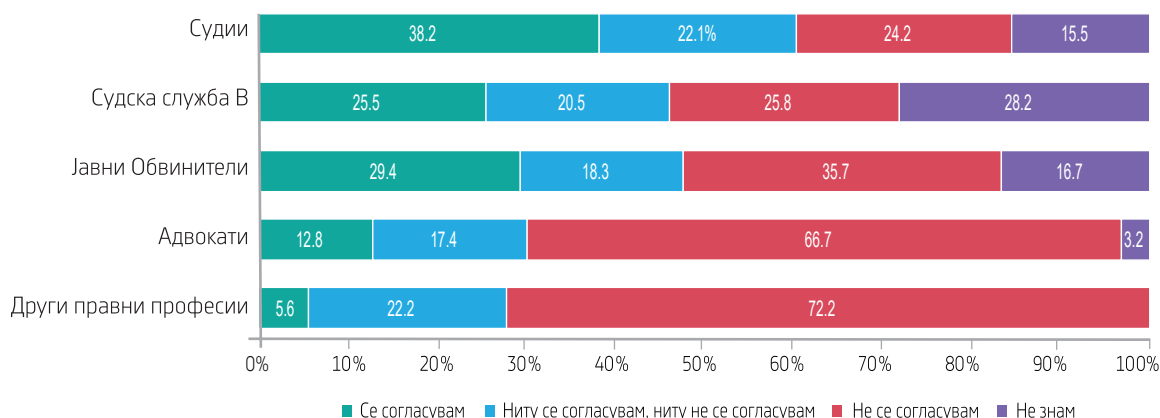
Графикон 45

Според овој индикатор 60% од судиите сметаат дека тие овозможуваат ефективна и ефикасна заштита на човековите слободи и права. Наспроти тоа пак, ист процент на новинарите не се согласуваат, а нешто помал процент на несогласување има кај адвокатите со 56,2%. Речиси третина од физичките лица како странки во спорови (32,7%) исто така изразуваат несогласување. Покрај овие таргет групи, голем процент на несогласување постои и кај нотарите (40,9%) и професионалната правна заедница (43,6%).

Најголем дел од новинарите, адвокатите, нотарите и другите правни професии сметаат дека судовите не овозможуваат ефективна и ефикасна заштита на човековите права и слободи. Мислењето е спротивно кај јавните обвинители и судската служба В.

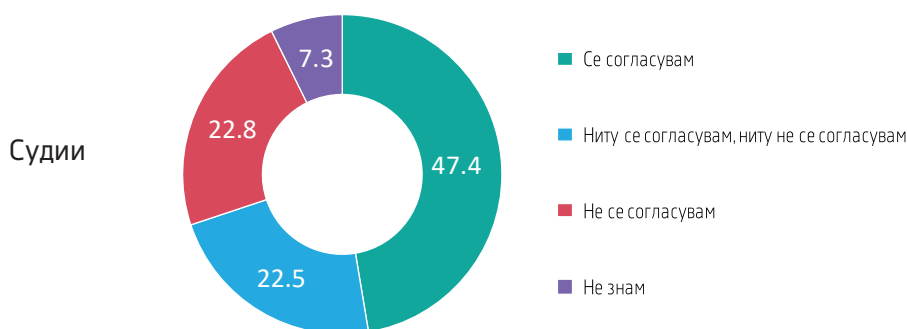
Индикатор 46: Судството мериторно одлучува во управна материја
Графикон 46

Според овој индикатор кој се однесува на мериторното одлучување во рамките на управното судство, дури 72,2% од професионалната заедница изразила несогласување со оваа констатација. Адвокатите се на второто место по бројот на испитаници кои како таргет група исто така не се согласуваат и тоа 2/3 од нив (66,7%). Судската служба речиси подеднакво се согласува (25,5%) и не се согласува (25,8%). Интересно е што и речиси една четвртина од судиите односно 24,2% не се согласуваат со индикаторот.

Најголемиот дел од адвокатите и другите правни професии сметаат дека судството не одлучува мериторно во управна материја.

Индикатор 47: Се почитува судскиот имунитет за дејствија преземени во рамките на вршењето на службените должности
Графикон 47

На прашањето за почитувањето на судскиот имунитет за дејствија преземени во рамки на службените активности, речиси половината судии сметаат дека тој се почитува. Сепак, 22,8% не се согласуваат, а 22,5% ниту се согласуваат ниту не се согласуваат.

Речиси половина од судиите сметаат дека се почитува судскиот имунитет за дејствија преземени во рамките на вршењето на службените должности.

2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА

2.1 ПРАВНА РАМКА

Членот 6 на Европската конвенција за заштита на човековите права не подразбира само формално спроведување на правдата преку обезбедување на право на судење пред законски основан суд. Правото на правично судење е тесно поврзано со квалитетот на судската правда, кој се огледува на квалитетот на судските постапки, на судските одлуки и на нивното ефикасно спроведување.

Еден од најважните критериуми кои го определуваат квалитетот на судската правда е **начинот на образложување на судските одлуки**. Праксата на Европскиот суд за човекови права во повеќе наврати воспоставува јасни барања и стандарди во врска со ова прашање. Гаранциите воспоставени со член 6 став 1 на ЕКЧП ја опфаќаат и обврската судовите да дадат **задоволително образложение за нивните одлуки** (*H. v. Belgium*, § 53)³⁹. Одлуката која е соодветно образложена им покажува на странките дека нивниот случај навистина бил сослушан од страна на судот.

Иако домашните судови може да бидат ограничени во изборот на аргументи и на докази на кои ќе ја основаат нивната одлука, сепак тие се задолжени да ги образлагаат нивните постапки преку објаснување на причините за донесената одлука (*Suominen v. Finland*, § 36)⁴⁰. Даденото образложение треба да им овозможи на странките ефективно да ги користат предвидените правни лекови (*Hirvisaari v. Finland*, § 30 in fine)⁴¹. Член 6 став 1 на ЕКЧП ги задолжува домашните судови да ги образлагаат нивните одлуки, меѓутоа тоа не значи дека тие мора да дадат детален одговор на сите посебно искажани аргументи (*Van de Hurk v. the Netherlands*⁴², § 61; *Garcia Ruiz v. Spain* [GC], § 26⁴³; *Jahnke and Lenoble v. France* (déc.)⁴⁴; *Perez v. France* [GC], § 81⁴⁵). Домашните судови задолжително треба да ги оценат и образложат: 1) главните аргументи на странките (*Buzescu v. Romania*, § 67⁴⁶; *Donadze v. Georgia*, §35⁴⁷); и 2) барањата кои се однесуваат на правата и слободите гарантирани со ЕКЧП и протоколите: домашните судови се задолжени овие барања да ги оценуваат со посебна грижа и внимание (*Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg*, § 96⁴⁸).

Квалитетот на судската правда зависи многу и од фактот **дали судската пракса е усогласена или пак истата е неконзистентна**. Иако член 6 став 1 на ЕКЧП не предвидува изречно право на усогласена судска пракса на домашните судови на кое може да се повикува граѓанинот, сепак, во неколку случаи, Европскиот суд за човекови права утврдил повреда на овој член на ЕКЧП заради големите разлики во одлучувањето на домашните судови во слични предмети. Ставот на ЕСЧП се разликува врз основа на тоа дали се работи за разлики во праксата на судовите од ист степен, или пак се работи за пракса на судови од различни степени кои се целосно независни меѓу себе. Кога за слични случаи се носат видливо различни одлуки од страна на единствениот врховен суд на земјата или пак од повеќе судови кои судат во највисок и конечен степен, таквите неконзистентни и неусогласени одлуки може да создадат **правна несигурност** и да ја намалат **довербата на граѓаните во судството**, која доверба, впрочем, е една од најважните компоненти на владеењето на правото.

39 Европски суд за човекови права, *H. v. Belgium*, бр. 8950/80 § 53, 30 Ноември 1987 година;

40 Европски суд за човекови права, *Suominen v. Finland*, бр. 37801/97 § 36, 1 Јули 2003 година;

41 Европски суд за човекови права, *Hirvisaari v. Finland*, бр. 49684/99 § 30, 27 Септември 2001 година;

42 Европски суд за човекови права, *Van de Hurk v. the Netherlands*, бр. 16034/90 § 61, 19 Април 1994 година, Серија А бр.288;

43 Европски суд за човекови права, *Garcia Ruiz v. Spain* бр. 30544/96 §26, 21 јануари 1996 година;

44 Европски суд за човекови права, *Jahnke and Lenoble v. France*, (декември.), бр. 40490/98, ECHR 2000-IX;

45 Европски суд за човекови права, *Perez v. France* [GCC], бр. 47287/99 § 81, 12 февруари 2004 година;

46 Европски суд за човекови права, *Buzescu v. Romania*, бр. 61302/00 §67, 24 мај 2005 година

47 Европски суд за човекови права, *Donadze v. Georgia*, бр. 74644/01, §35, 24.05.2005 година

48 Европски суд за човекови права, *Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg*, бр. 76240/01 §96, 28 јуни 2007 година

Европскиот суд за човекови права го утврдува постоењето на таквата правна несигурност случај по случај, врз основа на три главни критериуми: 1) дали разликите во судската пракса се длабоки и трајни; 2) дали домашното право предвидува механизми за надминување на таквата неусогласеност и 3) дали тие механизми се спроведуваат и во кое ниво. Државите се задолжени да го организираат нивниот правен систем така што ќе избегнуваат донесување на различни одлуки за слични случаи и ќе ги решаваат сериозните контрадикторности преку соодветни правни лекови (*Beian v. Romania* (no. 1), §§ 37 и 39⁴⁹; *Nejdet Sahin and Perihan Şahin v. Turkey* [GC], §§ 56-57 и 80⁵⁰). Дополнителен критериум што го има предвид ЕСЧП при одлучување по овие случаи е дали неусогласеноста е изолиран случај или пак се однесува на поголем број на лица (*Albu and Others v. Romania*, § 38⁵¹).

Во Мислењето број 17 (2014) на Консултативен совет на европските судии (КЕСЕ)⁵² во врска со оценувањето на работата на судиите, квалитетот на судството и почитувањето на судската независност, точка 4, се истакнува следното: „Судиите ги извршуваат неопходните задачи во секое демократско општество во кое се почитува владеењето на правото. Судиите мораат подеднакво да ги штитат правата и слободите на сите луѓе. Тие се должни да ги преземат сите неопходни мерки за да обезбедат ефикасно и прифатливо разрешување на споровите и да носат навремени и независни одлуки во поединечните предмети и притоа да зависат од законот и да го почитуваат единствено законот. За своите одлуки, **судиите мораат да дадат убедливо и неспорно образложение, а пресудите мораат да ги пишуваат на јасен и сеопфатен начин.** Понатаму, сите обврзувачки судски одлуки мораат да бидат и извршени на ефективен начин. **Независноста на судството не значи дека судиите не треба да одговараат за својата работа.** КЕСЕ го става акцентот врз одржувањето и подобрувањето на квалитетот и ефикасноста на правосудните системи во интерес на сите граѓани. Онаму каде истата постои, индивидуалната оценка на работата на судиите треба да биде насочена кон подобрување на судството, притоа гарантирајќи го највисокиот можен квалитет на работа. Таквата активност мора да биде реализирана во интерес на целокупната јавност.“

Понатаму, во заклучоците на овој документ се истакнуваат следните работи: Екстерните индикатори од кои зависи квалитетот на судските одлуки го вклучуваат квалитетот на законите донесени од страна на законодавните власти. Затоа, **важно е националните собранија да го оценуваат и мониторираат влијанието на законите кои се на сила и предлог законите врз правосудниот систем.** Квалитетот на донесувањето на одлуки зависи од човечките, финансиските и материјалните ресурси доделени на секој правосуден систем, како и од одржувањето на финансиската сигурност за секој судија во тој систем. Квалитетот на правното образование и обуката на судиите и другите правници се од врвно значење во обезбедување на висококвалитетни судски одлуки. Воедно е важно, на судиите да им се пружи обука во прашања надвор од правната област и да се обучат вработените во судовите со цел **судиите да се ослободат од административни и технички обврски и да им се овозможи да се фокусираат на интелектуалните аспекти на донесувањето одлуки.**

Барањето судските одлуки да бидат образложени е дел од заклучоците и препораките на овој документ: „Судските одлуки во принцип мора да се образложени. Нивниот квалитет зависи главно од квалитетот на образложувањето. **Образложувањето може да вклучува интерпретација на правните принципи и грижа секогаш да се обезбеди правна сигурност и доследност.** Сепак, кога судот ќе одлучи да отстапи од претходното обичајно право, тоа треба јасно да се спомене во одлуката.“

49 Европски суд за човекови права, *Beian v. Romania* (no. 1), бр. 30658/05 §37, § и 39, 6 декември 2007 година

50 Европски суд за човекови права, *Nejdet Sahin and Perihan Şahin v. Turkey* [GC], §§ 56-57 и 80 бр. 13279/05

51 Европски суд за човекови права, *Albu and Others v. Romania*, бр. 34796/09 §38, 10 мај 2012 година

52 Мислење бр. 17 (2014) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за улогата на судиите во врска со оценувањето на работата на судиите, квалитетот на судството и почитувањето на судската независност

Во Мислењето БР. 13 (2010) на Консултативниот совет на европските судии (КСЕС/ССЈЕ)⁵³ за улогата на судиите во извршувањето на судските одлуки, во заклучоците се вели: („Делотворно извршување на обврзувачка судска одлука претставува основен елемент на владеењето на правото. Неопходно е да се обезбеди доверба на јавноста во надлежноста на судот. **Судската независност и правото на правично судење се залудни доколку одлуката не се спроведува...** Постапката на извршување не смее да се одлага, освен на основ утврден со закон. **Секое одлагање треба да подложи на проценка од страна на судијата.** Извршителите не смеат да имаат овластување да ги оспорат или менуваат условите на пресудата...) ССЕС смета дека во една држава во која постои владеење на правото, државните тела се пред сè обврзани да ги почитуваат судските одлуки и да ги спроведуваат брзо по службена должност. Самата идеја на државно тело кое одбива да ја почитува судската одлука го поткопува концептот на примат на законот.“

Една од препораките на Извештајот на Европска комисија⁵⁴, Директорат за Добрососедска политика и преговори за проширување: итни реформски приоритети за Република Македонија и препораки на групата на високи експерти (јуни, 2015 година) гласи: „да се обезбеди брзо извршување на сите пресуди на ЕСЧП против државата (особено преку воведување практични и ефективни мерки за секоја категорија на случаи)“⁵⁵.

Во домашното право, начинот на донесување на судските одлуки, нивната содржина како и начинот на нивното извршување се регулира со одредбите од Законот за судовите⁵⁶, Законот за кривичната постапка⁵⁷, Законот за парничната постапка⁵⁸, Законот за управната постапка⁵⁹ и други. Во однос на усогласувањето на судската пракса, Уставот на РСМ во членот 101 одредува дека Врховниот суд на Република Северна Македонија е највисок суд во Републиката и го обезбедува единството на примената на законите од страна на судовите. Заради овозможување на подобра усогласеност меѓу праксата на судовите од различните подрачја на РСМ, донесен е и посебен Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Сепак, од годишните извештаи на Врховниот суд на РСМ и од други анализи во врска со ова прашање, очигледно е дека постојат сериозни проблеми во врска со усогласувањето на судската пракса во Република Северна Македонија.

Во однос на спроведувањето на одлуките на Европскиот суд за човекови права во домашното право, треба да се има предвид дека според домашните закони, засегнатата странка треба да поднесе барање за повторување на постапката (член 400 од ЗПП⁶⁰ и член 392 од ЗКП⁶¹), во случаите кога со одлуката на Европскиот суд за човекови права е утврдена повреда на некое човеково право или основна слобода. Доколку засегнатата странка не поднесе барање за повторување на постапката, засега не е можно по службена должност (ex officio) да се активира нова постапка во која би имало можност да се коригираат направените повреди на човековите права во конкретната судска постапка.

53 Мислење бр. 13 (2010) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за улогата на судиите во извршувањето на судските одлуки;

54 Европска комисија (2018) Извештај за Република Македонија за 2017 година (18 април 2018 година): Страна 18. Достапно: <https://goo.gl/F9WfZB>

55 Европска комисија (2015) Итни реформски приоритети за Република Македонија и препораки на Групата на високи експерти, Точка 1, Владеење на правото и судството

56 Членови 6, 13, 15, 16, 18 и 99 од Закон за судовите [Сл. весник на Р. Македонија бр. 58/06, 150/10, 35/08, 61/08, 118/08, 16/09, 150/10, 39/12, 83/18, 198/18]

57 Член 405, 407, 408, 410, 411, 439, 440, 446, 449, 457 и 463 од Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/2010, 100/2012, 142/2016 и 198/2018)

58 Член 324, 325, 326, 327, 337, 338, 368, 372 и 392 од Закон за парничната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 79/2005, 110/2008, 83/2009, 116/2010 и 124/2015)

59 Член 28, 29 и 30 од Закон за општата управна постапка [Службен весник на РМ бр. бр. 124/15]

60 Член 400 од Закон за парничната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 79/2005, 110/2008, 83/2009, 116/2010 и 124/2015)

61 Член 392 од Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/2010, 100/2012, 142/2016 и 198/2018)

Во овој контекст Врховниот суд објаснува дека минорен е процентот на случаи во кои се бара повторување на постапката кога со одлука на Европскиот суд за човекови права е утврдена повреда на некое човеково право или на основните слободи предвидени во Европската конвенција за заштита на основните човекови права и слободи и во Дополнителните протоколи на Конвенцијата (Врховен суд на Република Северна Македонија, Улогата на Врховниот суд во обезбедување на единство во примената на законите).

2.2 ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ

Оценки и заклучоци за работата на судовите за 2017 година на Врховниот суд на Република Македонија⁶²

Според Оценките и заклучоците за судовите за 2017 година на Врховниот суд на Република Македонија, од 29.10.2018 година, иако се споменува квалитетот, **отсутвуваат подетални податоци за тоа како се мери квалитетот на судските одлуки**. Квалитетот според овој Извештај е изразен преку односот на примените и решените предмети, а најчесто преку бројот на потврдени пресуди, наспроти бројот на укинати односно преиначени, и тоа по правни области како параметар од кој може да се извлече заклучок за квалитетот. Сепак, се нотира дека отсутствува подетален осврт за квалитетот, освен наведените показатели.

Извештај за работата на Врховниот суд на Република Македонија за 2017 година⁶³

Според Извештајот за работата на Врховниот суд на Република Македонија за 2017 година, акцентот е даден на **воедначувањето на судската пракса, односно единствената примена на законите**.

Судската практика, како атрибут на правната сигурност односно квалитетот на судската правда, е опфатен во овој извештај, со цел обезбедување на хоризонтално и вертикално воедначување на судската практика, односно остварување на основната цел – обезбедување единство во примена на законите од страна на судовите. Особено е добро да се нотира дека преку Одделот за судска пракса, Врховниот суд на Република Северна Македонија е вклучен во мрежата Superior Courts Network преку која се остварува комуникација со Европскиот суд за човекови права во Стразбур за определени правни прашања.⁶⁴ Ова секако оди во прилог на подигнување на квалитетот на судското одлучување.

Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година⁶⁵

Според она што е изнесено во делот на овој годишен извештај во делот за оцена на работата на судиите во Република Северна Македонија во однос на квалитетот и ажурноста во нивната работа како и други прашања во врска со остварувањето на независноста и самостојноста на судството, за работата на судиите во Република Северна Македонија, Судскиот совет на РСМ дава квантитативни показатели за бројот на примени и решени предмети во судовите за сите судови, сите апелациони судови, и на Врховниот суд на РСМ, меѓутоа **без посебен осврт на квалитетот односно содржината на судските одлуки**. Во иста насока се и активностите за подобрување на квалитетот на работењето,⁶⁶ кои се потпираат на транспарентност, ефективност и ефикасност, отчетност, без притоа да има поблиски предвидени активности за следење на квалитетот, односно истиот се поистоветува на некој начин со останатите атрибути на судството (независност, транспарентност, ефикасност).

Заклучоците и препораките во овој документ исто така не се осврнуваат посебно на квалитетот.⁶⁷

62 Врховен суд на Република Македонија (2017) Оценки и заклучоци за работата на судовите за 2017 година на Врховниот суд на Република Македонија; Достапно на: <https://goo.gl/shu9ws>;

63 Извештај за работата на Врховниот суд на Република Македонија за 2017 година, страница 23.

64 Ibid

65 Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година, страница 15 et seq.

66 Ibid стр.15, Достапно на: <https://bit.ly/2GVBaAd>

67 Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година, страна 40 et seq. Достапно на <https://bit.ly/2GVBaAd>

Стратегија за реформа на правосудниот систем за периодот 2017-2022 со Акциски план на Министерството за правда на Република Македонија⁶⁸

Според Стратегијата за реформа на правосудниот систем за периодот 2017-2022 со Акциски план на Министерството за правда на Република Северна Македонија, квалитетот на судската правда, изградбата на систем на самостојно, независното и непристрасното судство и на институции што гравитираат кон остварувањето на неговата функција на ефективно, квалитетно и правично правораздавање е средишен постулат на начелото на владеење на правото и на хуманиот и одржлив развој на македонското општество како заедница заснована врз правото легитимирано со уважување на највисоките општоцивилизациски вредности.

Стратегијата нотира дека **постигнатите резултати на полето на ефикасноста на судството остануваат во сенка поради неговата нарушена независност што резултира со низок степен на квалитет и недоверба на граѓаните во институциите на правосудниот систем.**

Како поставена цел, оваа Стратегија има помеѓу останатото преиспитување на системот на оценување на квалитетот и ефикасноста на постапувањето на судиите и јавните обвинители.⁶⁹ Во оваа насока, Стратегијата нотира дека „За воедначување на судската пракса Врховниот суд треба да ја исполнува својата уставна обврска преку утврдување на начелни ставови и начелни правни мислења. Потребно е да се нагласи оваа улога и надлежност на Врховниот суд во обезбедување на соодветни заштитни механизми за поголема вооедначеност на судската пракса и јасност и предвидливост на судските пресуди заради поголема правна сигурност на граѓаните.“

Понатака, Стратегијата нотира дека „Во поглед на оценувањето на квалитетот на работата и постапката за унапредување на судиите и јавните обвинители, постојната регулатива не обезбедува објективни критериуми и дефинирање на точни и прецизни процедури. Системот на евалуација мора да е насочен кон промовирање на квалитетот на судските одлуки и дека Судскиот совет без одредена аргументација одлучува и објавува кои судии се унапредени (избрани во повисок суд), без да се наведат причините поради кои тие судии се сметаат за најдобри.“⁷⁰

Во делот за Стратешки насоки на Стратегијата кој го тангира квалитетот, **препорачано е воедначување на судската пракса преку зголемен обем на обуки на судиите во рамките на АСЈО за анализа на објавените судски одлуки, но и ревидирање на критериумите за оценување користејќи ги компаративните добри практики и искуства.** Оценувањето првенствено треба да се заснова на нови објективни квантитативни и квалитативни критериуми и да се фокусира на професионални вештини, способност, интегритет и искуство: професионална стручност (познавање на законот, способност за водење судски постапки, капацитет за пишување добро образложени пресуди), лична способност (способност за справување со доделениот број на предмети за постапување, способност за одлучување, отвореност за прифаќање на нови технологии), социјални вештини, односно способност за медијаторство и покажување почит кон странките и, како надополнување, поседување на лидерска способност и вештини за оние кои се наоѓаат на позиции каде истите се потребни.⁷¹

Што е најважно, во овој документ во делот на квалитет, се истакнува отсуството на квалитативни критериуми за оценување и потпирање единствено на квантитативни критериуми.⁷²

68 Стратегијата за Реформа на Правосудниот систем за периодот 2017-2022 со Акциски план, вовед. Достапно на: <https://goo.gl/cKpqnG>

69 Ibid, страница 7

70 Ibid, страница 11

71 Стратегијата за Реформа на Правосудниот систем за периодот 2017-2022 со Акциски план, вовед. Достапно на: <https://goo.gl/cKpqnG>

72 Стратегија за Реформа на Правосудниот систем за периодот 2017-2022 со Акциски план на Министерството за правда на Република, стр. 11

Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022

Според годишниот извештај за 2018 година на Министерството за правда на РСМ, за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017/2022 кој во себе се осврнува и на квалитетот, приоритет се чини се дава на Воедначување на судската пракса,⁷³ како дел на стратешките насоки определени со овој документ, со наведување на заеднички средби на апелационите судови и Врховниот суд на РСМ. Притоа, во останатите делови на документот, како стратешки насоки кои имаат допирна точка и се одразуваат најдиректно врз квалитетот се предвидени:

>>>Ревидирање на критериумите за оценување на судиите и јавните обвинители, каде квалитативните критериуми треба да бидат доминантни.⁷⁴

>>>Правично постапување со зајакнување на правата на одбрана и заштита на човековите права во кривичната постапка.⁷⁵

>>>Компензација на жртвите од кривични дела.⁷⁶

>>>Зачестено мериторно одлучување на Управниот суд односно одлучување во спор на полна јурисдикција.⁷⁷

Сите овие стратешки насоки укажуваат на **исклучителната важност која се придава на квалитетот на судската правда и согледаната состојба со квалитетот и што е уште поважно нејзиното следење и изразување преку индикатори.**

73 Стратешка насока 2.2.1, Воедначување на судската пракса

Во 2018 година се одржаа две заеднички средби на Апелационите судови и Врховниот суд во насока на воедначување на судската пракса (12 и 13 април 2018 година во Струга и 5-7 декември 2018 година во Струмица). Во извештајниот период Академијата за судии и јавни обвинители одржа вкупно 3 работни средби на апелационите судови и Врховниот суд за хармонизирање на судската пракса на кои учествувале 72 учесници. Продолжи редовното објавување на судските одлуки на судскиот портал www.sud.mk.

74 Стратешка насока 2.2.2, Ревидирање на критериумите за оценување на судиите и јавните обвинители

Со Предлог-законот за Судскиот совет на Република Македонија кој е во собраниска процедура целосно е ревидиран системот на оценување на судиите каде квалитативните во однос на квантитативните критериуми во оценувањето се во сооднос 60% наспрема 40% во корист на квалитативните критериуми. Овие измени се во целост усогласени со Венецијанската комисија.

75 Стратешка насока 5.1.2: Правично постапување со зајакнување на правата на одбрана и заштита на човековите права во кривичната постапка

Подготвен е нов текст на Законот за кривичната постапка кој се усогласува со најновите европски директиви во областа (Директива 2012/29/EU за воспоставување на минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на злосторство, Директива 2016/343/EU за зајакнување на одредени аспекти на пресудата за невиност и правото за присуство на судење во кривичната постапка, Директива 2013/48/EU за правото на бранител во кривичната постапка и во постапките за Европските налози за апсење, и за правото да се информира трета личност по лишувањето од слобода и да се комуницира со трети личности и со конзуларните претставништва за време на лишувањето од слобода, Директива 2012/13/EU за правото на информирање во кривичната постапка, Директива 2010/64/EU за правото на преведување и толкување, Директива 2016/800/EU за процедуралната заштита на децата кои се осомничени или обвинети во кривичната постапка). Дополнително во предлог-законското решение се прецизираат одредбите за определување, продолжување и укинување на мерката притвор согласно праксата на Европскиот суд за човекови права. Исто така се доуредува прашањето за жртвата на кривично дело.

76 Стратешка насока 5.1.3: Компензација на жртвите од кривични дела

Изготвена е работна верзија на нов Закон за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела. Веднаш по завршување на меѓуресорската консултација ќе биде пуштен во владина процедура.

77 Стратешка насока 5.2.3: Зачестено мериторно одлучување на Управниот суд односно одлучување во спор на полна јурисдикција
Заради зачестено одржување на јавни расправа и мериторно одлучување на Управниот суд односно, законот дефинира обврска за одржување на јавна расправа, и строго ги ограничува исклучоците за одлучување без расправа. Текот на јавната расправа е јасно и прецизно уреден. Судот по правило одлучува во полна јурисдикција при што ако најде дека оспорениот управен акт е незаконит, со пресуда ќе го усвои тужбеното барање, ќе го поништи оспорениот поединечен управен акт и самиот ќе ја реши управната работа (пресуда во спор на полна јурисдикција), при што пресудата во целост го заменува поништениот поединечен акт. Ако судот најде дека јавниот орган во пропишаниот рок не го донел поединечниот акт кој според прописите требало да биде донесен, со пресудата ќе го усвои тужбеното барање и самиот ќе ја реши управната работа. По исклучок судот ќе го поништи оспорениот поединечен управен акт и ќе го врати на повторно одлучување на органот кој го донел и тоа: доколку тужениот орган решавал по слободна оценка, или доколку природата на управната работата не дозволува одлучување во полна јурисдикција, односно не може целосно да ги утврди фактите по суштинските прашања и треба во управната постапка да се утврди вистинската фактичка состојба. Ако судот најде дека оспорениот управен акт бил донесен од страна на ненадлежен орган, со пресудата ќе го прогласи таквиот акт за ништовен. Доколку судот го поништи управниот акт и предметот го врати на органот кој го донел управниот акт, во пресудата ќе му нареди на тужениот орган да донесе поединечен акт во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата. Притоа тужениот орган е врзан за правното мислење на судот во однос на примената на материјалното право и за неговите ставови кои се однесуваат на постапката. Судот со пресудата ќе одлучи и за барањето за надомест на штета или за враќање на предмети, во рамките на тужбеното барање.

2.3 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ

Европска комисија за ефикасност на правдата (СЕПЕЈ) - Мерење на квалитетот на правдата⁷⁸

Според овој извештај усвоен на 7 декември 2016, на 28 пленарен состанок на СЕПЕЈ, терминот квалитет има многу широко значење. Ако се помине „обичното“ поимање на квалитетот, неопходно е да се прифати **метод на класификација на нивото на квалитет** кое се бара, и притоа се навлегува во сферата на „мерење на квалитетот“. Според СЕПЕЈ постојат **два начина на мерење на квалитетот**. Првиот е дали она што е предмет на мерење е во согласност со предефинирани индикатори (усогласеност со барањата), и вториот кој го мери со отстапувања кои се воочени од консументите помеѓу очекувањата и оцената на она што до добиле. Сето тоа значи дека мора да има два исполнени услови за да се пристапи кон мерење на квалитет:

>>>Постоење на (пре)дефинирани параметри за квалитет.

>>>Постоење на фиксни стандарди за квалитет.⁷⁹

Според овој извештај, интересот за статистички податоци на судските перформанси доаѓа од следните елементи:

>>>Треба да постојат **извори на информации од различни аспекти на судството**, кои се собрани преку научни и аналитички методи,

>>>Податоци кои што се од **висок степен на социјална и економска корисност**, имајќи ја предвид важноста на судските процедури во животите на луѓето, семејствата, бизнисот и нивните односи.

>>>Кои претставуваат **инструменти кои се користат од меѓународни тела** за да се измери системската ефикасност на определена држава, кои ќе ја гарантираат ефикасната имплементација на реформите, и посебно, да покажат објективно мерење на нивото на почитувањето на човековите права.

>>>Претставуваат **фундаментален инструмент за организацијата и функционирањето на судството**.⁸⁰

Она што е интересно за мерењето на квалитетот на процесите и одлуките е дека, според овој извештај, треба да се појасни дека методот на мерење нема за цел да навлегува во меритумите на одлуките и нема за цел да применува чудни алгоритми кои би биле користени за мерење на вродениот квалитет на одлуките на судиите.⁸¹ Сепак, не се исклучува можноста да се мери што се наоѓа на контурите на одлуките и што може да го намали нивниот квалитет. Затоа, методологијата којашто овој извештај ја предлага има за цел да биде применета на широк број на елементи на „правдата како сервис“, кои се комплементарни со процесот на одлучување.⁸² Како заклучок, **мерењето на квалитетот е неопходно и мора да биде сеопфатен процес кој што не може да биде изолиран од другите параметри: ефикасност, транспарентност, независност, туку комплементарно да произлегува заедно со останатите, но и дел без којшто останатите параметри немаат свое вистинско значење.**

⁷⁸ The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) European judicial systems Efficiency and quality of justice 2018 report; Достапно на: <https://goo.gl/Ytjt7k>;

⁷⁹ Извештај на Европска комисија за ефикасност на правдата (СЕПЕЈ) - Мерење на квалитетот на правдата усвоен на 7 декември 2016, на 28 пленарен состанок на СЕПЕЈ, пар.1

⁸⁰ Ibid, пар.4

⁸¹ Ibid, пар.21

⁸² Ibid, пар.22

Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија од 2018 година⁸³

Според Извештајот на ЕК за напредокот на Република Северна Македонија од 2018 година, се нотира потребата од зголемување на квалитетот на начинот на барање (searchability) на порталот на судовите за пристап до судската пракса. Но, во врска со ова прашање, потребен е прогрес во врска со информациите коишто се прават достапни во овие бази на податоци и кои се разликуваат во зависност од судот и нивната конзистенција, вклучително и во врска со статистичките податоци коишто се присутни. Она што е особено важно е што овој извештај забележува дека **нема понатамошен прогрес во подобрувањето на образложенјата на судските пресуди**. Понатака, иако ургентните реформски приоритети го охрабруваат обраќањето до Европскиот суд за човекови права, тоа не е случај.⁸⁴

Мислење на Венецијанската комисија за Законот за измена на Законот за Судски совет и Законот за измена на Законот за судовите од 2018 година.⁸⁵

Иако не директно, преку методот на оценување на судиите, Венецијанската комисија дава свое видување на квалитетот на судската правда. Според извештајот на оваа комисија, онака како што критериумите се предвидени во процесот на евалуација тие широко се разликуваат во Европа. Каква вредност ќе им се даде на различни елементи зависи од приоритетите поставени од легислативата. На пример, ако системот е жртва на хронични застои, на продуктивноста ќе ѝ се даде поголема тежина пред другите фактори.⁸⁶ Меѓутоа, Венецијанската комисија препорачува понатака, како генерален совет евалуацијата на работата на судиите да не се потпира претежно на степените на продуктивност и пречекорени рокови, а особено на односот на преиначени одлуки. Таквиот систем не значи дека го подобрува квалитетот на правдата и промоцијата на најдобрите судии на високи позиции.⁸⁷

Втората област која го допира квалитетот на правдата во овој извештај е делот за **ефектите на одлуките на Европскиот суд за човекови права** сами по себе, но и во контекст на дисциплинската одговорност.⁸⁸ Комисијата го поздравува член 18(6) од Законот на судовите кој дава насоки на судиите да ги аплицираат стојалиштата во конечните пресуди на Европскиот суд за човекови права. Според извештајот, кога се среќаваат со прашања од областа на човековите права, домашните судови треба да ги разрешуваат во линија на позициите кои се изложени во судската пракса на Европскиот суд за човекови права.

Сепак, во контекст на дисциплинската одговорност на судиите во врска со обврската за следење на резонирањето на судската пракса на Европскиот суд за човекови права, од аспект на квалитет, извештајот на комисијата наведува дека **судијата треба да има слобода да ја интерпретира праксата на Европскиот суд за човекови права и не треба да биде казнет во вршењето на интерпретацијата**.⁸⁹ Дотолку повеќе што извештајот поставува прашање кој ќе одлучува за тоа дали определената одлука е компатибилна со судската пракса на Европскиот суд за човекови права.⁹⁰

83 European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), страна 19, 20 и 33. Достапно на <https://bit.ly/2CFkN5q>

84 European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), дел за „Квалитет на судска правда“ опфатен со делот 2.2. Владеење на право и фундаментални права, 2.2.1 Поглавје 23, Судство и фундаментални права, Достапно: <https://goo.gl/F9WfZB>

85 Мислење на Венецијанската комисија за Законот за измена на Законот за Судски совет и Законот за измена на Законот за судовите број 927/2018 од 22 октомври 2018.

86 Мислење на Венецијанската комисија за Законот за измена на Законот за Судски совет и Законот за измена на Законот за судовите број 927/2018 од 22. октомври 2018, параграф 45.

87 Ibid.

88 Мислење на Венецијанската комисија за Законот за измена на Законот за Судски совет и Законот за измена на Законот за судовите број 927/2018 од 22 октомври 2018, параграф 72.

89 Оригиналот на англиски јазик гласи "and cannot be punished for honest errors in doing it". Мислење на Венецијанската комисија за Законот за измена на Законот за Судски совет и Законот за измена на Законот за судовите број 927/2018 од 22 октомври 2018, параграф 77.

90 Ibid

3. КОРЕЛАЦИИ: КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА

Анализата на перцепциите продуцира кратки сумарни согледувања во однос на секој индивидуален индикатор на матрицата. Корелациите ќе бидат направени во рамките на подобластите во рамките на секоја област со цел да покажат каква (доколку постои) е врската и согледувањето на перцепциите, правната рамка и домашните и меѓународни извори и стандарди за мерења на резултатите во судството.

Функционирање на судот

За функционирањето на судот, правната рамка, од аспект на Уставот на Република Северна Македонија ги дава контурите, кои се јасно дадени во рамките на утврдените вредности и демократски стандарди и сфаќања за правната држава и владеењето на правото во сегашниот степен на развиток на општествата.

На ниво на легислатива, овие поставени начела се доработени, но не до степен кој го тангира квалитетот на функционирањето на судот. Тоа постои *de lege lata*. Примената на законодавството во пракса преку изразените перцепции во одделот функционирање на судот, покажува дека има определени потешкотии, особено во делот на ефикасноста на доставата, и во помал обем кај другите индикатори, со изразен антагонизам кај целните групи наспроти перцепциите на судиите, а пред сè кај адвокатите, и донекаде и кај јавните обвинители.

Резултатите кои ги собираат и анализираат надлежните домашни институции, особено Судскиот совет на РСМ и Министерството за правда на РСМ, многу малку, или воопшто не ги допираат аксиомите дадени во индикаторите во оваа област. Меѓународните документи и мерења исто така не навлегуваат подлабоко од традиционалните резултати кои се обработуваат во другите области опфатени со оваа Матрица.

Квалитет и ефект на судската одлука

Правната рамка за подобласта квалитет и ефект на судската одлука е веќе поставена уште со уставната темелна вредност – владеење на правото и правна сигурност. Законодавната рамка содржи одредби кои ги претставуваат и ги отсликуваат сегашните општоприфатени цивилизациски норми од аспект на стандарди за квалитет и ефект на судска одлука.

Перцепциите за индикаторите во оваа подобласт покажуваат дека единствената примена на законите односно конзистентната судска пракса, јасноста, образложението и правната аргументација на одлуките, како и следењето на праксата на повисоките судови и ЕСЧП се сè уште на пиедесталот на предизвиците, со што го поткопуваат уставниот и легислативниот поставен стандард за независно и објективно спроведување на постапките и обезбедување на целите и функциите на судската власт. Сепак, собирањето на резултати врз основа на оваа легислатива што ја прават домашните органи и тела немаат креирано методологија кои индикатори опфатени во оваа подобласт ги следат барем на приближно ваков начин. Домашните документи предвидуваат мерки за адресирање на квалитетот преку унификација на праксата, зголемени обуки и законодавни интервенции со цел да се постават мерливи критериуми за квалитет.

Меѓународните документи и извори од друга страна идентификуваат напредок и добра легислативна подлога, но и детектираат предизвици и проблеми директно поврзани со квалитетот и ефектот на судската одлука.⁹¹ Пред сè потенциран е проблемот со пребарливоста на судските одлуки од аспект на конзистентна судска пракса,⁹² а особено проблемите со образложението на судските одлуки.⁹³

Судски надлежности и заштитни мерки

Правната рамка за подобласта судски надлежности и заштитни мерки е исто така веќе поставена на ниво на највисок правен акт - Уставот, како и на ниво на законодавна рамка.

Меѓународните документи и извештаи ставени во корелација со правната рамка и перцепциите за индикаторите во оваа подобласт покажуваат дека направен е напредок од страна на Врховниот суд во обезбедувањето на воедначена примена на правото, со продолжување на објавување на судските одлуки, со што се оправдува *raison d'être* која е дадена со правниот поредок.

Сепак, предизвици се идентификувани во мериторното одлучување во управната материја, но иако се нотира напредок, се потенцираат предизвиците со овозможување на ефективна и ефикасна заштита на човековите права и слободи.

Од заштитните мерки, идентификуван е проблем со почитувањето на судскиот имунитет за дејствија преземени во рамките на вршењето на службените должности.

Меѓународните релевантни извештаи и документи се релативно на иста линија со изразените перцепции во пододделот судски надлежности и заштитни мерки.

91 European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), дел за „Квалитет на судска правда“ опфатен со делот 2.2. Владеење на право и фундаментални права, 2.2.1 Поглавје 23, Судство и фундаментални права. Достапно: <https://goo.gl/F9WfZB>.

92 Ibid

93 Ibid

ЕФИКАСНОСТ

**ТРАНСПАРЕНТНОСТ
И ОТЧЕТНОСТ**

**КВАЛИТЕТ НА
СУДСКАТА ПРАВДА**

IV

**НЕЗАВИСНОСТ
И НЕПРИСТРАСНОСТ**

V

**ПРОФЕСИОНАЛЕН
РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА
ЗАСТАПЕНОСТ**

АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ

Постоењето на **независен и непристрасен суд** претставува еден од главните столбови на концептот на правично судење. Во оваа смисла, правото на правично судење од член 6(1) на Европската конвенција за човекови права наложува предметот да биде разгледан од „независен и непристрасен суд“. Постои блиска врска меѓу гаранциите за „независен“ и „непристрасен“ суд. Од оваа причина, Европскиот суд за човекови права обично ги разгледува овие две барања заедно⁹⁴.

Според праксата на Европскиот суд за човекови права, терминот „**независност**“ се однесува на независноста *vis-à-vis* останатите власти⁹⁵ (извршната и законодавната) и, исто така, *vis-à-vis* странките⁹⁶.

При одредувањето дали едно тело може да се смета за „независно“, Европскиот суд за човекови права ги има предвид следниве критериуми: начинот на назначување на неговите членови и траењето на нивниот мандат; постоењето на гаранции против надворешни притисоци и дали телото презентира (демонстрира) појава на независност⁹⁷.

Овие етички принципи⁹⁸ се напишани во согласност со одлуката донесена од Генералното собрание на ЕМСС (Европската мрежа на судски совети) кое се одржа во Брисел во јуни 2007. Независноста е право на секој граѓанин во демократското општество кому му треба судство кое е (и делува дека е), независно од законодавната и извршната власт, и кое е воспоставено со цел да ги брани слободите и правата на граѓанинот според владеењето на правото. Оваа независност го води (судијата) да го применува законот на прашања кои се исправени пред него во специфичен случај, без да стравува од задоволување или незадоволување на сите форми на моќ, извршна, законодавна, политичка, хиерархиска, економска или медиумска или јавно мислење. Судијата исто така се грижи да остане независен од неговите колеги и сите групи на притисок. Судијата ја исполнува својата улога со интегритет, во интерес на правдата и општеството. Тој ја има истата обврска за интегритет и во неговиот јавен живот и во приватниот живот.

Членот 6(1) од Европската конвенција за човекови права бара судот, кој спаѓа во неговиот опфат, да биде непристрасен. **Непристрасноста** означува отсуство на предрасуди или пристрасност и нивното постоење може да биде тестирано на различни начини⁹⁹. Така, Европскиот суд за човекови права направил разлика меѓу: субјективен пристап (да утврди лично убедување или интерес на даден судија во определен случај) и објективен пристап (одредување дали таа или тој понудил доволно гаранции за да исклучи какво било легитимно сомневање во оваа смисла)¹⁰⁰.

Во областа независност и непристрасност испитаниците даваа свои согледувања и проценки за: процесот на избор и разрешување на судиите, дисциплинскиот процес, оценувањето и унапредувањето, понатаму за постоење на внатрешни и/или надворешни влијанија, надоместот и финансиските ресурси за вршење на работата, како и за непристрасноста на судиите како суштинска вредност на правдата.

94 Европски суд за човекови права, *Kleyn and Others v. the Netherlands [GC]*, бр. 39343/98, 39651/98, 43147/98 and 46664/99, § 192 и 193, 9 април, 2003 година.

95 Европски суд за човекови права, *Beaumartin v. France*, бр. 15287/89, § 38, 24 ноември 1994 година.

96 Европски суд за човекови права, *Sramek v. Austria*, бр. 8790/79, § 42, 22 октомври 1984 година.

97 Европски суд за човекови права, *Findlay v. the United Kingdom*, бр. 22107/93, § 73, 25 февруари 1997 година.

98 European Network of Councils for the Judiciary, ENCI Working Group, Judicial Ethics Report 2009-2010, достапно на: <https://goo.gl/XngqLM>

99 Европски суд за човекови права, *Kyprianou v. Cyprus [GC]*, бр. 73797/01, § 118, 15 декември 2005 година.

100 Европски суд за човекови права, *Kyprianou v. Cyprus [GC]*, бр. 73797/01, § 118, 15 декември 2005 година; Европски суд за човекови права, *Piersack v. Belgium*, бр. 8692/79, § 30, 26 октомври 1984 година.; and Европски суд за човекови права, *Grievs v. the United Kingdom [GC]*, бр. 57067/00, § 69, 16 декември 2003 година.

Областа независност и непристрасност од Матрицата се состои од еден заеднички индикатор и седумнаесет (17) индивидуални индикатори распределени во шест (6) подобласти:

>>> А) Подобласт: Процес на избор и разрешување

- 48. Судиите во вршењето на својата функција се независни од било какви внатрешни и надворешни влијанија
- 49. Изборот и разрешувањето на судиите не се предмет на притисоци и влијанија однадвор
- 50. Судиите се избираат на функција врз основа на објективни критериуми и преку транспарентна постапка
- 51. Процесот на разрешување на судии од функција е заснован на објективни и транспарентни критериуми
- 52. Одлуките за избор и разрешување на судиите се добро образложени
- 53. Судскиот совет е независен и транспарентен при донесувањето на одлуките

>>> б) Подобласт: Дисциплински процес

- 54. Дисциплинските постапки се спроведуваат на објективен и транспарентен начин

>>> в) Подобласт: Оцена и унапредување

- 55. Судиите се унапредени преку судски систем заснован на објективни критериуми
- 56. Критериумите за оцена на работата на судиите не влијаат на нивната обврска да судат во согласност со постоечките прописи

>>> г) Подобласт: Надворешни и внатрешни влијанија во судството

- 57. Не постои појава или околности на притисок од други институции
- 58. Судските одлуки се базирани единствено на фактите и законот, без несоодветни влијанија на приватни интереси
- 59. Не постои појава или околности на внатрешен притисок и влијание од судството
- 60. Судскиот совет успешно се грижи за заштита на независноста на судството

>>> д) Подобласт: Финансиски ресурси и судски надомест

- 61. Годишните судски буџети се доволни за покривање на реалните трошоци за спроведување на правдата
- 62. Платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место
- 63. Платите на судската служба се во согласност со задачите и одговорностите на работното место

>>> ѓ) Подобласт: Судска непристрасност

- 64. Личните убедувања и субјективните ставови на судиите не се рефлектираат на нивната работа
- 65. Судиите се изземаат од случаите каде постојат околности за конфликт на интерес и пристрасност

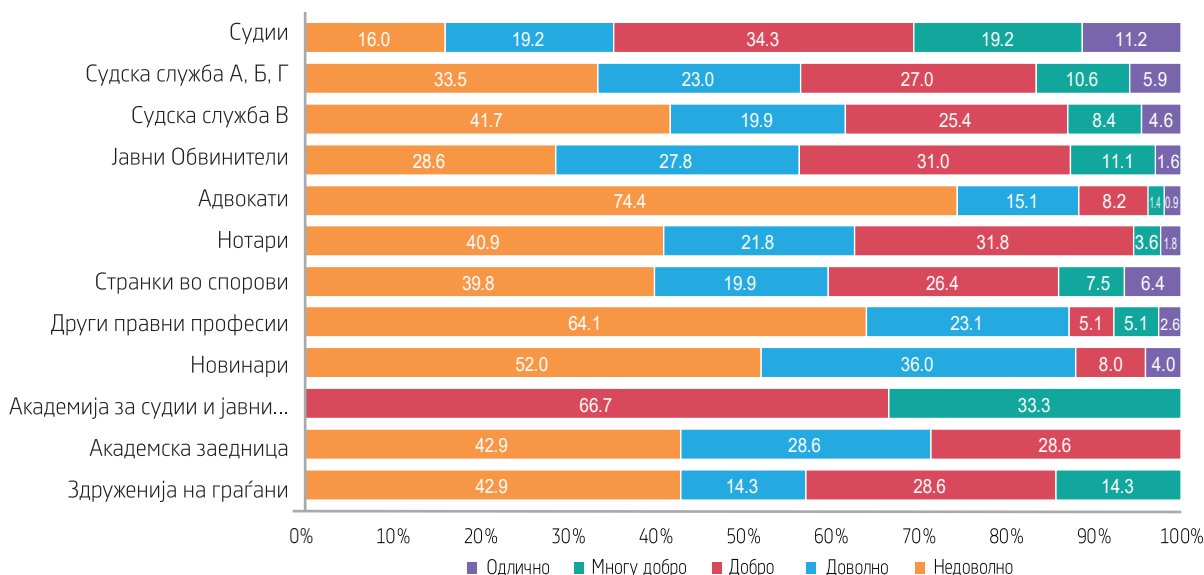
Дополнително, испитаниците од сите целни групи дадоа мислење и за еден заеднички индикатор со цел да се добие една збирна оценка за оваа конкретна област.

Со која оцена би ја оцениле независноста и непристрасноста на судовите во РМ дефинирана со следната изјава:

„Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија.”

Заеднички индикатор за сите целни групи:
Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било
внатрешни и надворешни влијанија.

Графикон 48

Целна група:	Средна оцена:
Судии	2.9
Судска служба А, Б и Г	2.3
Судска служба В	2.1
Јавно Обвинителство	2.3
Адвокати	1.4
Нотари	2.0
Странки во спорови	2.2
Други правни професии	1.6
Новинари	1.7
Академија за судии и јавни обвинители	3.3
Академска заедница	1.9
Здруженија на граѓани	2.1
ВКУПНО	2.2

Испитаниците од сите категории опфатени со истражувањето во најголем дел (37,9 %) ја оцениле независноста на судиите од какви било недозволени влијанија во нивната работа со оценката „недоволно“ (1). Најизразени се негативните оценки дадени од страна на испитаниците адвокати, потоа испитаниците од другите правни професии (извршителите и медијаторите), како и новинарите. И најголем број од стручните и другите судски службеници, се изјасниле дека судиите во вршењето на својата функција не се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија. Судиите и јавните обвинители кои учествуваа во испитувањето, во најголем дел (34%) сметаат дека судиите добро се справуваат со влијанијата врз нивната работа, а постои поделеност меѓу останатите судии кои сметаат дека независноста на судиите во вршењето на нивната функција е многу добро, дури и одлично, и оние кои сметаат дека е доволно или недоволно. Средната оценка кај судиите испитаници изнесува 2.9 и е над просечната (2.2) за оваа област од перформансите на судството.

Интервјуираните претставници од граѓанските организации кои работат во областа на владеење на правото и човековите права, го оценија ова прашање со средна оценка 2.14, што значи дека оценката дадена од оваа категорија испитаници е под просечната (2.2) дадена за оваа област од судството.

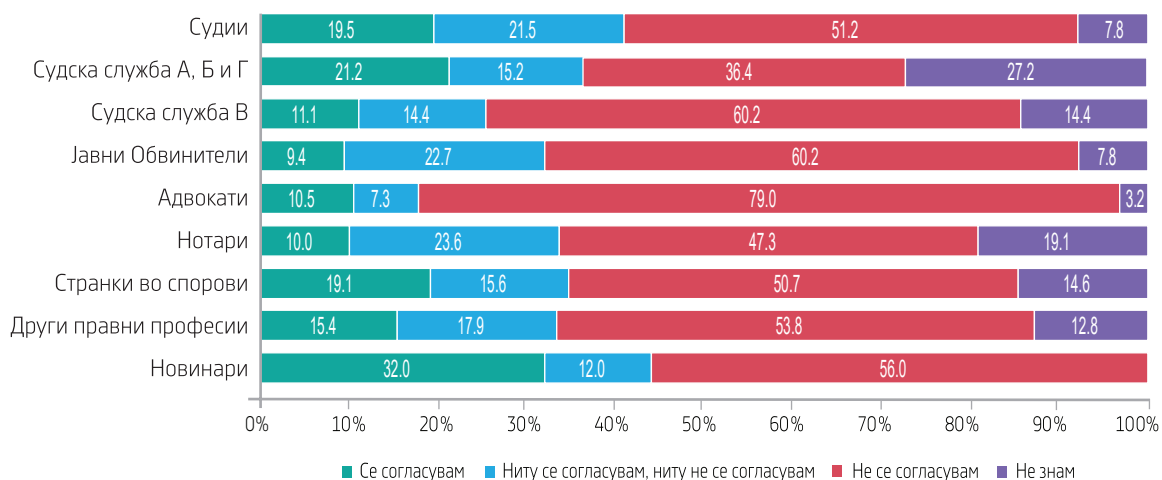
Кај претставниците на академската заедница, кои исто така беа интервјуирани за потребите на ова мерење, најголем дел од испитаниците (43%) одговориле со негативна оценка (1), односно, дека судиите не се доволно независни во вршењето на својата функција. Останатите во скоро идентични проценти (околу 28,5%) ги оцениле судиите со доволно, или добро во однос на независноста во вршењето на својата функција. Останатите 28% одговориле дека судиите се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија.

Претставниците на АСЈО, кои беа интервјуирани за потребите на ова истражување, во најголем дел ги оцениле судиите со добро (3) во поглед на нивната независност во вршењето на функцијата.

Средната оценка за независноста и непристрасноста на судството според испитаниците изнесува 2.2 и воедно претставува најниско оценета област од сите 5 области опфатени со Матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во судството.

А) Подобласт: Процес на избор и разрешување

Индикатор 49: Изборот и разрешувањето на судиите не се предмет на притисоци и влијанија однадвор
Графикон 49

Во врска со прашањето дали **изборот и разрешувањето на судиите не се предмет на притисоци и влијанија однадвор**, испитаниците во најголем дел не се согласуваат дека тоа е така.

Така, испитаниците од категоријата адвокати во најголем процент (79%) не се согласуваат со тоа дека не постои мешање при изборот и разрешувањето на судиите, а кај јавните обвинители и стручните соработници во судовите овој процент изнесува над 60%. И кај другите правни професии (нотари, медијатори и извршители) овој процент е доста висок, а и новинарите и странките во спорови во голем дел (50-56%) не се согласуваат со изјавата дека нема притисоци и влијанија при изборот и разрешувањето на судиите. И кај судиите преовладува истиот став, па така процентот на оние кои мислат дека постојат притисоци е поголем од половина (51,2%).

Интересно е што и покрај најголемиот процент од новинарите кои не се согласуваат дека нема притисоци однадвор при овие процеси (56%), сепак, една третина од нив сепак сметаат дека не постојат вакви притисоци при избор и разрешување на судиите.

Генералното мислење на поголемиот дел од испитаниците од **академската заедница** е дека и покрај тоа што критериумите се пропишани со закон, тие не се објективни и транспарентни, а изборот и разрешувањето на судиите од страна на Судскиот совет се врши во договор, односно под притисок на извршната власт и евидентно е партиското влијание и во постапката на избор и при разрешувањето на судиите.

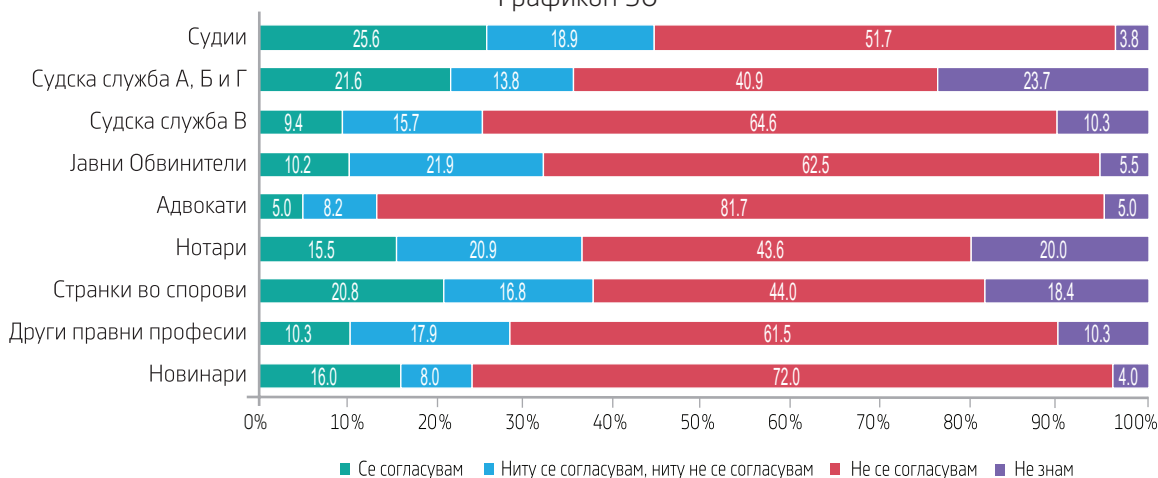
Кај интервјуираните лица од **граѓанските организации** преовладува перцепцијата дека изборот, разрешувањето и унапредувањето не се базираат на објективни и транспарентни критериуми, односно наместо по правило, по исклучок се врши избор или унапредување на судија без внатрешни и надворешни притисоци. Постојат надворешни и внатрешни влијанија кои влијаат на овие процеси. Како сериозни проблеми од интервјуираните беа посочени партизацијата на судството и непотизмот, како во делот на избор, така и во делот на унапредувањето.

Претставниците на **АСЈО** забележуваат дека имало и надворешен или внатрешен притисок, што особено се забележува при однесувањето на судиите кога судат во предмети каде се инволвирани личности од политиката. Менувањето на Законот за судиите во смисла на поставување на јасни критериуми за избор, разрешување и унапредување на судиите, според нив, овозможува јасна законска рамка во однос на овој процес, со што е направен важен чекор напред во однос на воспоставување на добри, прецизни и лесно проверливи критериуми за овие процеси.

Мнозинството од судиите, како и кај сите останати категории испитаници, сметаат дека изборот и разрешувањето на судиите се предмет на притисоци и влијанија однадвор, а особено се потенцира политичкото (партиското) влијание врз судството.

Индикатор 50: Судиите се избираат на функција врз основа на објективни критериуми преку транспарентна постапка

Графикон 50

Поврзано поконкретно со изборот на судиите на функцијата врз основа на објективни критериуми и преку транспарентна постапка, испитаниците од сите категории се особено критични кон ова прашање.

Така, дури **81.7%** од испитаниците адвокати сметаат дека нема објективни критериуми и транспарентност при изборот на судии, а овој процент е исто така голем кај новинарите (**72%**), и значителен кај стручната судска служба (**64.6%**). И кај голем дел од испитаниците од другите правни професии (медијатори и извршители), како и нотарите изборот на судиите не подлежи на

транспарентни постапки и не се врши според објективни критериуми. Најголем дел од испитаниците од редот на странките во спорови (над 44%) сметаат дека изборот на судии не се врши објективно и транспарентно.

Испитаниците судии, пак, во најголем дел (51.7%) сметат дека изборот на судии не се врши врз основа на објективни и мерливи критериуми, а 25,6% сметаат дека тоа е така или делумно се согласуваат со тоа (18.9%).

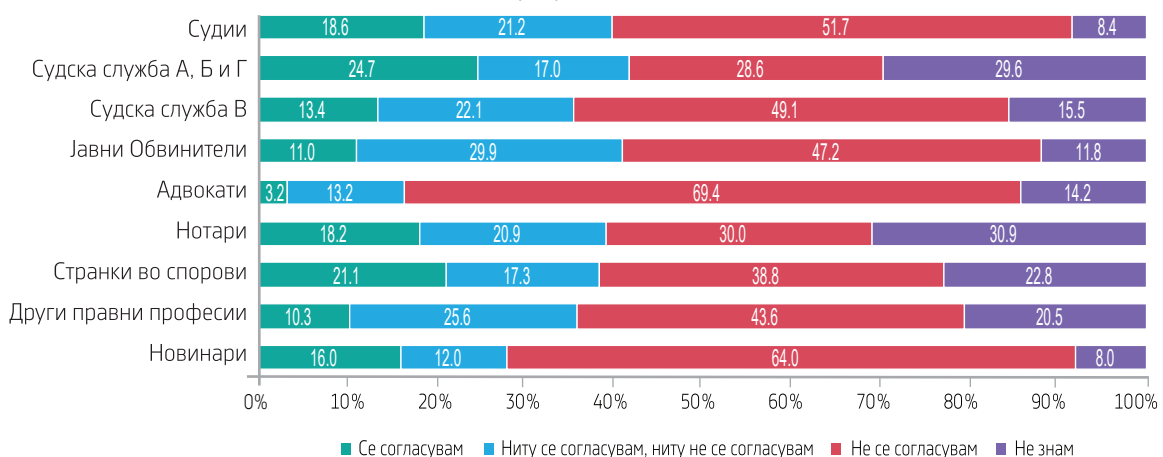
Кај интервјуираните испитаници од **академската заедница** постои мислење дека изборот на судиите е сè уште по партиска или етничка основа. „Сè уште се знае во кој суд претседателот ќе биде Македонец, а во кој Албанец, а тоа го определуваат партиите“. Според нив, Судскиот совет разви понизна постапка на избор и разрешување на судиите. „Модел на Судски совет кој нема да има толку централизирана моќ на одлучување би можел да биде разгледан и во Македонија“. Сепак според испитаниците, најголем предизвик се субјективните критериуми кои е потребно да се имаат предвид при избор на судиите, како што се: интегритетот на човекот, достоинството и неговото поранешно однесување на функција, кои можат да се докажуваат и покрај нивната субјективна природа.

Во однос на тоа да се избираат и други лица со искуство како судии надвор од **АСЈО**, дел од академската заедница смета дека треба да се даде можност и на лицата кои не завршиле Академија, а се со долгогодишно искуство, да можат да бидат избрани за судии. Но има и спротивни мислења во академската заедница кои укажуваат на Академијата како мерлив критериум за избор на судија, бидејќи има институција преку која треба да поминат судиите за да се назначат како судии, а исто така проблематично е во овој период на реформи во судството и кога немало ветинг и оценување на судиите, да се дозволи друг критериум за избор на судија, зашто и тоа може да се толкува како друг начин на влијание врз судскиот систем. Сепак, во оваа категорија испитаници, генерално преовладува мислењето да им се даде шанса на квалитетни и стручни правници да станат судии и да се покажат поквалитетни судии во својата работа.

Од еден од интервјуираните од **граѓанските организации** беше дадена забелешка дека процесот на избор на нови судии преку Академијата не е транспарентен, и дека единствена можност јавноста да ги запознае овие кандидати е кога даваат заклетва во Собранието.

Најголем дел од судиите и судската служба сметаат дека не постојат објективни критериуми и транспарентност при изборот на судиите. Постои перцепција за политичко влијание и нетранспарентност кај надлежните органи при изборот на судиите.

Индикатор 51: Процесот на разрешување на судии од функција е заснован на објективни и транспарентни критериуми
Графикон 51

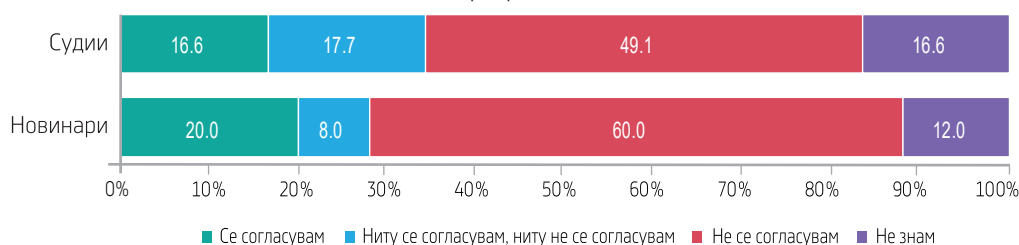
Во случајот со **разрешувањето на судиите**, како прашање кое исто така е директно поврзано со независноста на судството, оценките на испитаниците се само малку попозитивни во споредба со процесот на избор.

Мнозинството од испитаниците сметаат дека не постои објективност и транспарентност во процесот на разрешување на судиите, а најнегативно се изјасниле адвокатите, потоа новинарите. Над половина од испитаниците судии сметаат дека разрешувањето на судии не се заснова на објективни и транспарентни критериуми, а ист е случајот и со испитаниците од стручната служба. Во рамките на сите категории постои двојно поместување нагоре во одговорите кои се означени со „не знам“ во споредба со оние дадени кај прашањето за избор на судиите.

Според еден од интервјуираните претставници на академската заедница, начинот на кој се влијаеше во судството беше преку постапката за разрешување и преку определување на критериумите за разрешување на судиите. Првичната идеја беше да има повеќе критериуми за разрешување, но во Советот за следење на реформите не се согласуваа со тоа и по повеќе критики, беше прифатено да има помал број на критериуми за разрешување на судиите. За тие критериуми кои останаа, Венецијанската комисија дала негативно мислење во последниот извештај за овој Закон за судови. И кај претставници од граѓанските организации беше дадена забелешката дека во делот на разрешување не се почитуваа препораките на Венецијанската комисија.

Мнозинството од испитаниците сметаат дека не постои објективност и транспарентност во процесот на разрешување на судиите. Испитаниците сметаат дека критериумите за разрешување треба да се преиспитаат.

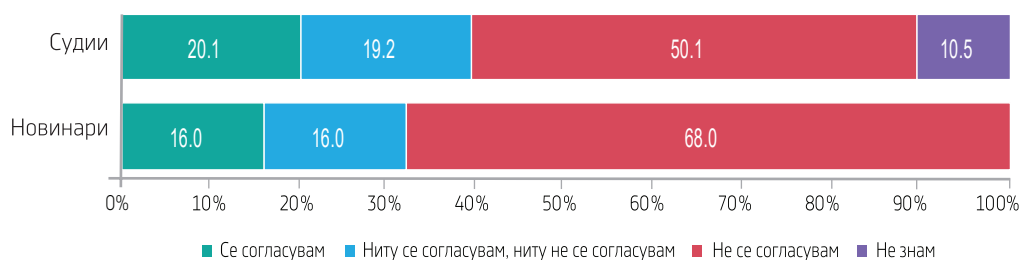
Индикатор 52: Одлуките за избор и разрешување на судиите се добро образложени
Графикон 52

Ова прашање им беше поставено само на испитаниците од редот на судиите и новинарите (за кои се претпоставува дека имаат увид во одлуките и дека ги следат состојбите во судството и Судскиот совет како јавност). Според најголемиот дел од испитаниците судии (околу 50%), одлуките за избор и разрешување на судиите кои ги донесува Судскиот совет не се добро образложени, а само 16.6% се согласуваат или 17.7% делумно се согласуваат дека е тоа така. Исто така 16.6% од испитаниците судии се изјасниле дека не знаат за ова. Кај новинарите, процентот на несогласување со изјавата дека одлуките на Судскиот совет се добро образложени изнесува над 60%.

Според најголемиот дел од испитаниците судии одлуките за избор и разрешување на судиите кои ги донесува Судскиот совет не се добро образложени.

Индикатор 53: Судскиот совет е независен и транспарентен при донесување на одлуките
Графикон 53

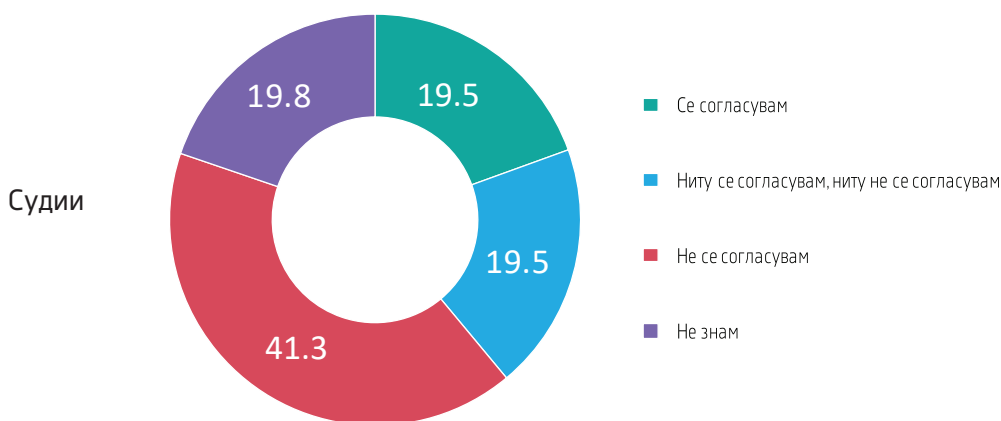
Дека Судскиот совет, како најважен гарант за обезбедување независно судство е независен и транспарентен при донесувањето на одлуките, не се согласуваат над 50% од испитаниците судии, наспроти 20% од нив кои се согласуваат или делумно (19%) се согласуваат. И новинарите, како **дел од јавноста, во најголем број (околу 70%) не се согласуваат дека Судскиот совет е независен и транспарентен.**

Како што напоменавме претходно, генерално мислење на сите интервјуирани претставници од академската заедница е дека транспарентноста на Судскиот совет е проблематично прашања кое се провлекува од самото постоење на Судскиот совет и во текот на неговата работа. „Судскиот совет е проблематичен и како главно тело, за жал, и покрај високите ингеренции и тоа што не одговараат пред никого, не ја изврши својата функција на независност. Довербата на јавноста во тоа тело сега е многу ниска и тешко дека ќе може да се направат и некои реформи.“

Најголем дел од судиите и новинарите сметаат дека Судскиот совет не е независен и транспарентен во својата работа. Испитаниците сметаат дека довербата на јавноста во ова тело е многу ниска.

Б) Подобласт: Дисциплински процес

Индикатор 54: Дисциплинските постапки се спроведуваат на објективен и транспарентен начин
Графикон 54

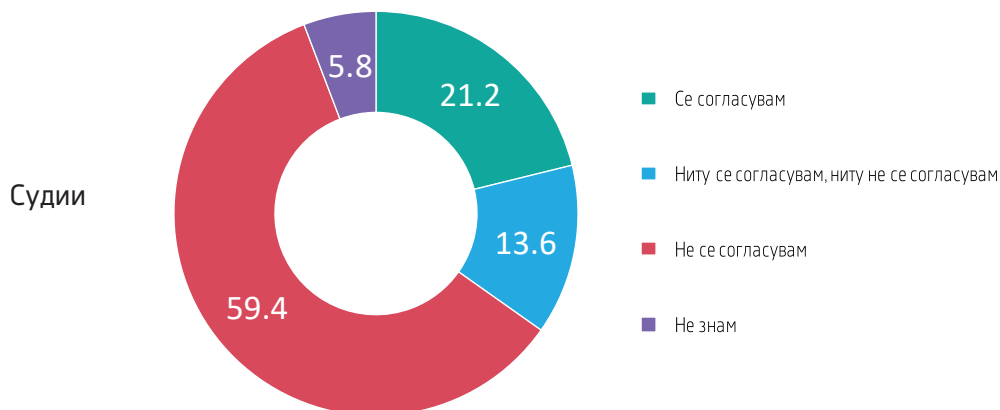

Во поглед на дисциплинскиот процес, дали дисциплинските постапки се спроведуваат на објективен и транспарентен начин, најголемиот број испитаници судии (41.3%) не се согласуваат дека тоа е така, а дури 20% се изјасниле дека не знаат.

Судиите во најголем дел сметаат дека дисциплинските постапки не се спроведуваат на објективен и транспарентен начин.

В) Подобласт: Оцена и унапредување

Индикатор 55: Судиите се унапредени преку судски систем заснован на објективни критериуми
Графикон 55

Во однос на прашањето за оценување и унапредување на судиите, **испитаниците судии во најголем дел (околу 60%) одговорија дека не се согласуваат со начинот на оценување и унапредување на судиите**, 21% се согласуваат, а 13.6% од нив делумно се согласуваат со ова.

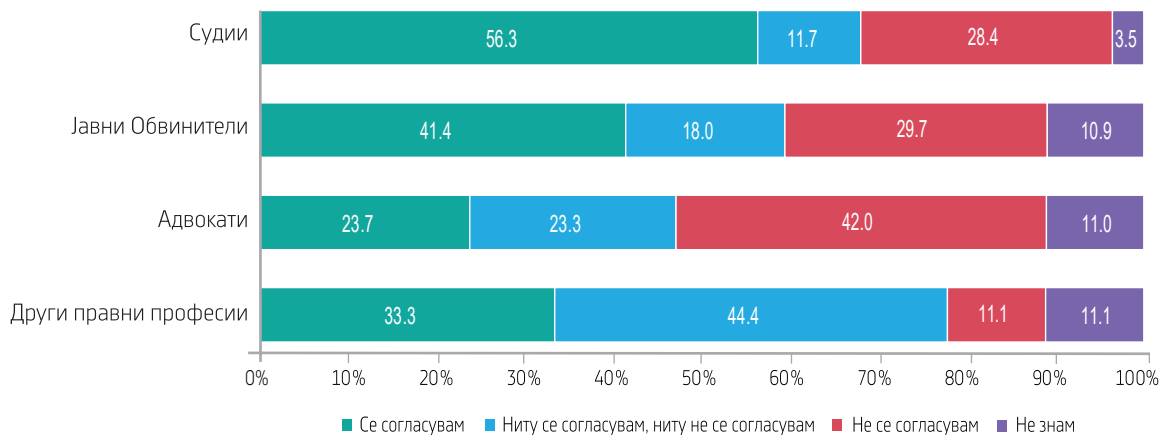
Перцепцијата на поголемиот дел интервјуирани лица од граѓанските организации е дека постапката за унапредување е добра, но праксата не. Не се унапредуваат кандидатите кои се највисоко оценети, и нема соодветно образложение за причините поради кои е направен изборот.

Претставникот од **АСЈО** посочува дека години наназад унапредувањето на судиите се вршело според надворешни влијанија. Со измените на Законот на судовите и воведувањето на образложено оценување на работата на судиите се очекува дека во иднина ќе се оневозможат слични ситуации на несоодветно унапредување. Некои од испитаниците сметаат дека проблемот на избор или унапредување на судиите врз основа на политички влијанија е видлив и кога се работи за судии кои припаѓаат на немнозинските етнички заедници, кога според партиско влијание се избираат или унапредуваат некавалитетни судии со образложение дека нема доволно кадар, а всушност, квалитетните судии остануваат унапредени или неизбрани токму заради тие партиски влијанија. „Во Судскиот деловник е наведено дека шеф на одделот треба да биде судијата од тој оддел кој има најдолго искуство во судот, а во пракса се случува за шеф на оддел да биде избрано лице кое е блиско до претседателот на судот и кое по изборот не покажува многу иницијатива, туку се однесува послушно.“

За дел од интервјуираните претставници од **академската заедница**, поприфатлив систем е судиите да се оценуваат при реизбор и тоа би било пореално оценување и доколку против нив е поведена некоја постапка за нестручно и несовесно судење. Според некои е нелогично сите судии да се оценуваат постојано. Од друга страна, според нив многу е дискутабилно и колку оценувањето е веродостојно и може да даде слика за квалитетот на работата на судијата.

Судиите во најголем дел не се согласуваат со начинот на нивното оценување и унапредување. Оценувањето не секогаш кореспондира со унапредувањето. Испитаниците сметаат дека постапката за унапредување е добра, но не и праксата, најчесто поради политички и други влијанија.

Индикатор 56: Критериумите за оцена на работата на судиите не влијаат на нивната обврска да судат во согласност со постоечките прописи
Графикон 56

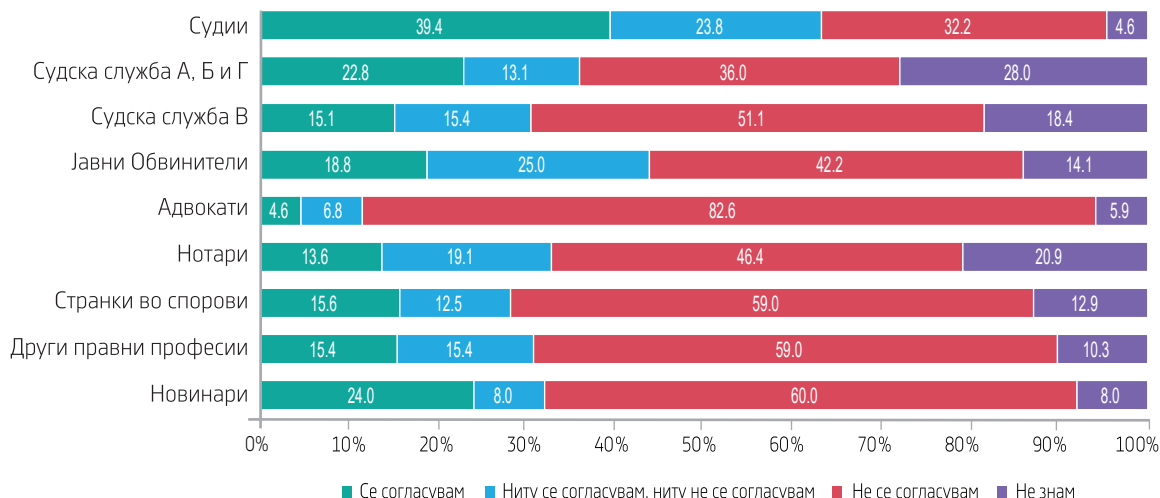

Понатаму прашани за тоа дали критериумите за оцена на работата на судиите не влијаат на нивната обврска да судат во согласност со постоечките прописи, испитаниците судии во најголем дел (56.3%) се согласуваат или делумно се согласуваат со ова (11.7%), додека не се согласуваат 28% од нив. Исто така, испитаниците адвокати се поделени по однос на ова прашање, па така, околу 42% од нив не се согласуваат со тоа дека критериумите за оценување влијаат на тоа како судиите судат, а околу 23.7 % се согласуваат или делумно се согласуваат (23.3%) дека тоа е така. Поголем дел од јавните обвинители исто така се согласуваат со тоа дека критериумите за оценувањето на судиите не влијаат на начинот на кој тие ја вршат својата функција, а скоро третина од нив не се согласуваат со ова.

Според најголемиот дел од испитаниците судии критериумите за оцена на нивната работа не влијаат на обврската да судат во согласност со законите и другите прописи. Кај најголем број од испитаниците адвокати преовладува мислењето дека критериумите за оценување на судиите влијаат на тоа како ќе судат, а исто така сметаат и една третина од јавните обвинители.

Г) Подобласт: Надворешни и внатрешни влијанија во судството

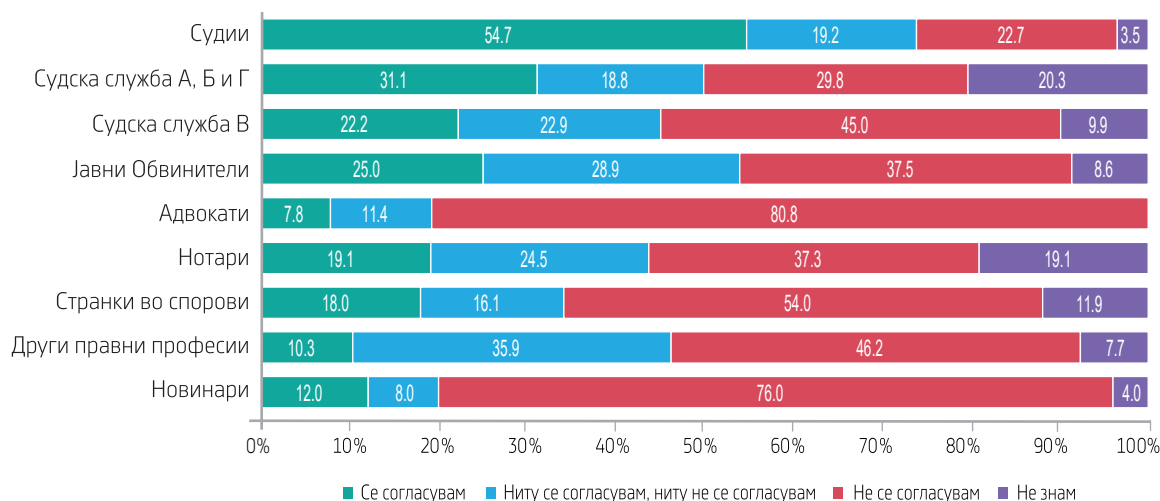
Индикатор 57: Не постои појава или околности на притисок од други институции
Графикон 57

Независноста на судството, гледана низ призмата на влијанијата во судството (внатрешни и надворешни) беше поконкретно застапена во истражувањето. Испитаниците од сите категории беа прашани дали се согласуваат со изјавата дека не постои појава или околности на притисок од други институции (однавтор) во судството. **Најголем процент на несогласување со оваа изјава е изразен кај категоријата испитаници адвокати (скоро 83%),** додека кај останатите категории испитаници изнесува 40%-60%, со исклучок на испитаниците судии кои се произнеле дека во најголем дел (околу 40%) се согласуваат дека не постои појава или околности на притисок од други институции врз работата на судиите или делумно (околу 24%) се согласуваат со ова. Сепак бројот на испитаниците судии кои сметаат дека има мешање од други институции во судството е повеќе од една третина.

Според најголемиот дел од испитаниците од сите категории, вклучително и судската служба, постои надворешно мешање и притисок од други институции во судството. Судиите се поделени по ова прашање.

Индикатор 58: Судските одлуки се базирани единствено на фактите и законот, без несоодветни влијанија на приватните интереси
Графикон 58

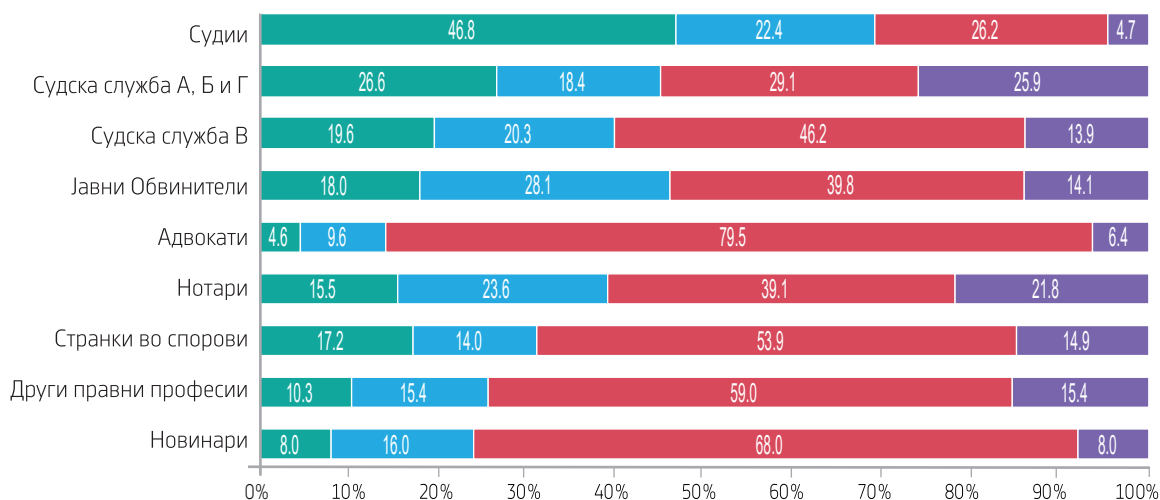

За прашањето дали судските одлуки се базирани единствено на фактите и законот, без несоодветни влијанија на приватни интереси, испитаниците одговорија дека во најголем дел не се согласуваат со ова. Така, 80% од адвокатите сметаат дека постојат приватни интереси при донесување на одлуките од страна на судиите, а исто сметаат и новинарите (76%). И испитаниците од останатите правни професии (нотари, медијатори и извршители) во поголем дел не се согласуваат со ова. Кај стручните судски службеници процентот на оние кои не се согласуваат дека судските одлуки се однесуваат врз основа на факти и законот и дека нема несоодветни влијанија на приватни интереси при донесување на одлуките, изнесува 45%, додека оние кои се согласуваат со ова се 22%, а делумно се согласуваат 22%. Кај останатите службеници постои поделеност по однос на ова прашање (31% се согласуваат, а 30% не се согласуваат), а дури 20% рекле дека не знаат за овие околности. И кај странките во спорови иако помалку критични кон тоа дека судиите не судат единствено врз основа на фактите и дека има приватни интереси кои влијаат на одлучувањето, преовладуваат (54%) оние кои не се согласуваат, наспроти оние кои се согласуваат или делумно се согласуваат.

За разлика од овој доминантно негативен став околу начинот на донесување одлуки кој според претходните категории испитаници не се заснова само на факти и закон, туку подлежи на приватни интереси и влијанија, испитаниците судии во најголем дел (над 54.7%) сметаат дека одлуките се засноваат единствено на факти и закон, без несоодветни влијанија на приватни интереси, додека 19% од нив делумно се согласуваат со тоа. Сепак 22% од нив се изјасниле дека не се согласуваат со ова.

Според најголемиот дел од адвокатите, новинарите и другите испитаници, судиите подлежат на несоодветни влијанија на приватни интереси при одлучувањето. Најголемиот дел од судиите и дел од судската служба сметаат дека пресудите се засноваат единствено на факти и закони.

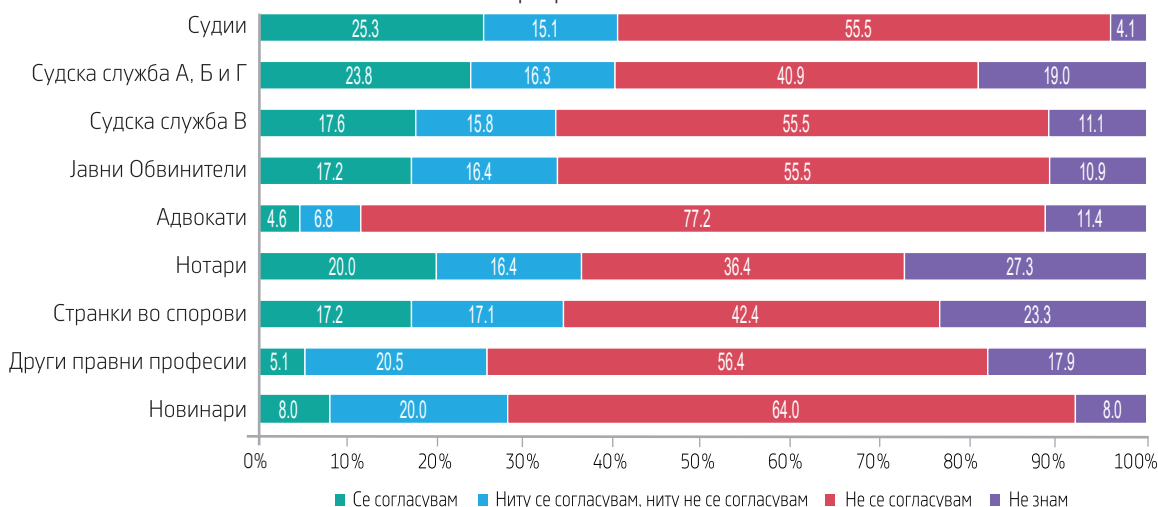
Индикатор 59: Не постои појава или околности на внатрешен притисок и влијание од судството
Графикон 59

Прашани за постоење на појава или околности на внатрешен притисок и влијание од судството, испитаниците од редот на судиите истакнале дека се согласуваат со ова (47%), додека 26% не се согласуваат со постоење на внатрешен притисок врз нивната работа. Кај испитаниците стручни судски службеници преовладува мислењето (46.2%) дека не се согласуваат со непостоење притисок врз судиите или врз нив однаре. Останатите вработени судски службеници имаат поделено мислење за ова, а голем дел од нив се произнеле дека не се запознаени со ова. **Испитаниците адвокати (79.5%), новинари (68%), други професионални правници и странки во спорите во најголем дел (над 50%) не се согласуваат дека не постојат појави или околности на вршење притисок врз судиите однаре.**

Најголемиот дел од испитаниците адвокати и останатите категории испитаници, вклучително и стручните соработници во судовите, сметаат дека постојат притисоци внатре од судството. Единствено судиите во поголем дел се согласуваат дека не постојат притисоци и влијанија во судството одвнатре.

Индикатор 60: Судскиот совет успешно се грижи за заштита на независноста на судството
Графикон 60

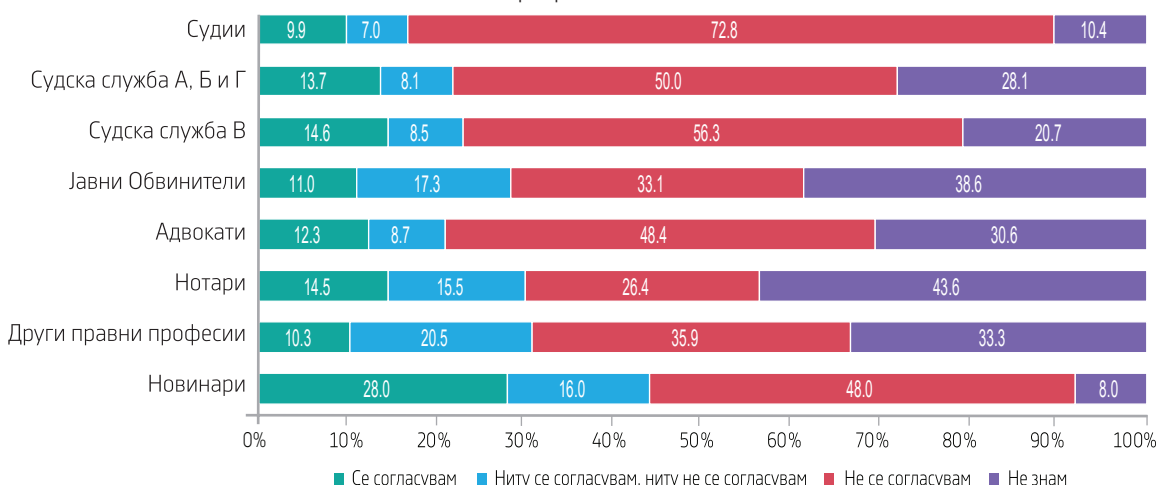

За тоа дали Судскиот совет на РСМ успешно работи за заштита на независноста на судството, **испитаниците од сите категории во најголем дел имаат негативно мислење**. Така, судиите, стручните соработници и јавните обвинители испитаници во идентичен процент не се согласуваат со успешноста на Судскиот совет на РСМ во делот на заштита на независноста на судството (55.5%). Овој процент на несогласување е највисок кај испитаниците адвокати (77.2%) и кај новинарите (64%) што укажува на незадоволство од работата на Судскиот совет во поглед на заштита на независноста на судството од внатрешни и надворешни влијанија.

Најголемиот дел од испитаниците од сите категории сметаат дека Судскиот совет на РСМ не се грижи успешно за заштита на независноста на судството.

Д) Подобласт: Финансиски ресурси и судски надомест

Индикатор 61: Годишните судски буџети се доволни за покривање на реалните трошоци за спроведување на правдата
Графикон 61

Поаѓајќи од фактот, дека независноста на судството е во директна корелација со расположливите средства за негово квалитетно функционирање и дека соодветниот надомест за судиите е дополнителна гаранција и мотивација за нивното работење без практикување притисок од која било страна, истражувањето вклучи и прашања поврзани со финансиските ресурси и судскиот надомест.

Така, испитаниците одговараа дали се согласуваат со тоа дека годишните судски буџети се доволни за покривање на реалните трошоци за спроведување на правдата. **Судиите испитаници во најголем број (73%) не се согласуваат со ова, а над 50% од судската служба исто така не се согласуваат дека годишниот буџет е доволен за покривање на редовните трошења во судството.**

И останатите категории испитаници исто така во поголем дел не се согласуваат со износот на буџетски средства определени за судството.

Сепак, во рамките на сите категории испитаници процентот на испитаници кои не знаат за ова прашање е индикативен, особено кај правните професии, јавните обвинители и вработените во судската служба.

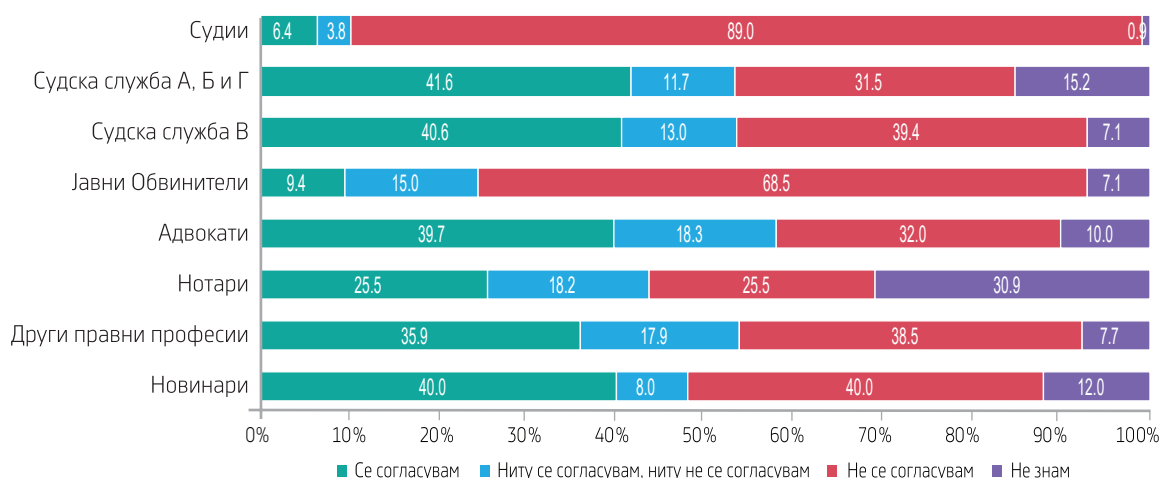
Препораката, пак, од сите интервјуирани претставници од **академската заедница** е дека е потребно да се работи на судски буџет кој ќе биде независен од извршната власт. Според некои од нив, воопшто не се применува Законот за (самостоен) судски буџет, зашто судовите воопшто не го добиваат оној процент којшто им е потребен. Сè уште има влијание на извршната страна врз судскиот буџет, бидејќи Министерството за финансии определува колкав ќе биде буџетот, а тоа не го прави согласно потребите на судот. Со ваквата пракса извршната власт ја контролира судската власт и затоа итно мора да се најде начин за самостоен судски буџет. Според некои од експертите, Судскиот буџетски совет мора да се врати во Врховниот суд, а моментално е кај Судскиот совет што значи и премногу моќ сконцентрирана кај Судскиот совет кој има премногу ингеренции, а дополнително одлучува и за финансиите. Она што е битно е судскиот буџет да зависи од реалните потреби на судството, а да не биде тоа само распределување на дел од тоа што им е доделено од извршната власт и потребно е судовите да се избораат сами, за поголема финансиска независност.

Сите интервјуирани претставници на **граѓанските организации** посочија дека е недозволиво, спротивно на законот, буџетот на судството да биде помал од 0,8% од БДП. Според мислењето на дел од интервјуираните постои потреба од реформа на судското буџетирање, реални проекции, планирање не само на краток, туку и на среден рок. „Судиите и судските службеници да бидат вклучени во процесот на планирање, да бидат одобрени неопходните вработувања во судовите и јавното обвинителство, како и покачување на платите на судската администрација“.

И претставниците од **АСЈО** сметаат дека судскиот буџет е мал и дека треба да се зголеми за да се дозволи вработување на поголем број стручни соработници. Треба да има одредена градација во плаќањето на судиите според типот и обемот на нивната работа. Идејата за независен судски буџет кој би бил подготвен од Судскиот совет и би бил одобрен од Министерството за финансии на РСМ е засега тешко остварливо. Голем проблем би бил и лошото управување со тој буџет, зашто судовите и обвинителствата немаат добра менаџмент-проценка за потребите во однос на институцијата и не се знае дали навистина има потреба од таа бројка на судии и на обвинители и колку нови работни места треба да се отвораат во оваа област.

Судиите во најголем број сметаат дека годишниот судски буџет не е доволен за покривање на редовните трошења во судството. Испитаниците сметаат дека е императив да се почитува законски определениот процент на буџет за судството, и дека судиите треба да се избораат за поголема финансиска самостојност.

Индикатор 62: Платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место
Графикон 62

Во однос пак, на платите на судиите, и дали истите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место, испитаниците имаат различни мислења. Испитаниците од редот на судските службеници главно (над 40%) се согласуваат со изјавата дека платите на судиите се во согласност со функцијата што ја извршуваат, наспроти оние кои не се согласуваат со ова (31%-39%). **За најголем број од испитаниците судии (89%) платите не се доволни и соодветни на задачите и одговорностите на работното место, а исто сметаат и испитаниците од редот на јавните обвинители (скоро 70%).**

Кај сите останатите категории испитаници мислењето за ова прашање е поделено, така што најчесто во рамките на една категорија процентот на оние кои сметаат дека платата на судиите е доволна, е еднаков на процентот на оние кои мислат дека не е.

Сите претставници од **академската заедница** сметаат дека судиите заслужуваат да бидат добро платени за професионално да ја извршуваат судската функција и за да се избегне нивна корумпираност. Со последните покачувања сметаат дека тие се добро платени и нема потреба од повисоки плати.

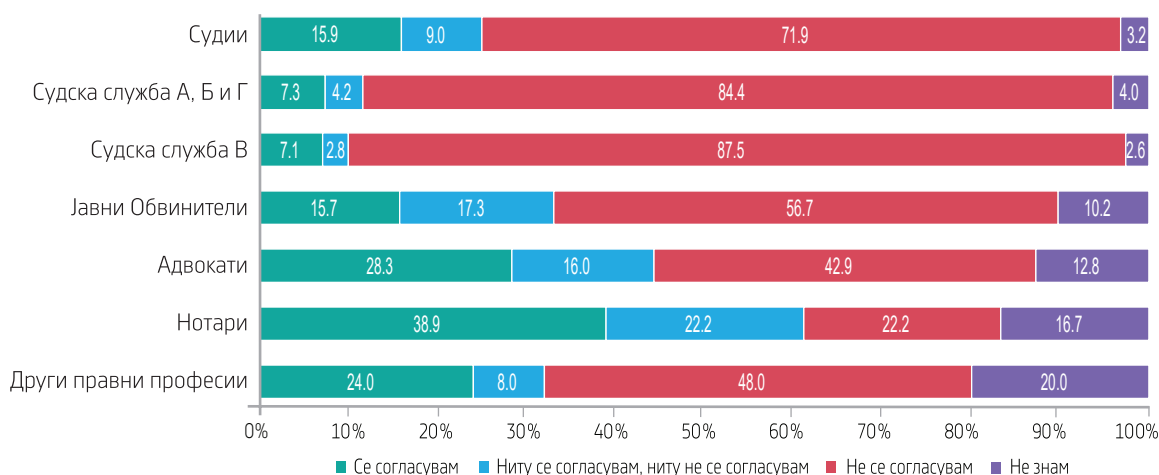
Во однос на ова прашање постои поделеност кај интервјуираните лица од **граѓанските организации**. Едни сметаат дека платите на судиите треба да се зголемат, додека други сметаат дека имајќи го предвид стандардот во Република Македонија и споредбено со платите во другите сектори платите одговараат на задачите и одговорностите на судиите. Еден од интервјуираните појасни дека причината поради која е неопходно да им бидат зголемени платите на судиите е тоа што истите согласно закон не можат да вршат друга дејност од која ќе остваруваат дополнителен приход. Дел од интервјуираните изјавија дека треба да постои разлика во платите помеѓу судиите, затоа што судиите во пооптоварените судови постапуваат и одлучуваат по поголем број на предмети, кои често пати се покомплексни и со повеќе странки во постапката.

Претставниците на **АСЈО** сметаат дека во однос на обемот и значењето на работата, платите на судиите и на обвинителите можат да се покачат, бидејќи тоа е одговорна и угледна работа. Исто така треба да се прави градација на судиите и нивните плати во однос на полесните или потешките предмети кои ги работат. Се посочува дека судската професија се поврзува и со честа и угледот на судијата и затоа платата треба да биде усогласена од тој аспект.

Речиси сите интервјуирани појаснија дека висината на платите не смее да биде посочувана како причина за постоењето на корупција во рамки на судската власт.

Судиите, како и јавните обвинители, во најголем број сметаат дека платите на судиите не се во согласност со нивните задачи и одговорности. Испитаниците од другите категории се поделени по ова прашање, но генерално преовладува мислењето дека судиите треба да бидат платени во согласност со одговорностите, но не и платата да биде причина за корупција во судството.

Индикатор 63: Платите на судската служба се во согласност со задачите и одговорностите на работното место
Графикон 63

Испитаниците беа прашани дали се согласуваат дека платите на судската служба се во согласност со задачите и одговорностите на работното место, најголемиот број испитаници од сите категории во голем процент изјавија дека не се согласуваат. Испитаниците, вработени во судската служба во **најголемо мнозинство (над 85%) се произнеле дека не се задоволни од платите кои ги добиваат за извршување на задачите и одговорностите на работното место.**

Единствено медијаторите и извршителите во најголем процент (40%) сметаат дека платите на судските службеници се соодветни на работните задачи и одговорности.

Мислењето на интервјуираните претставници на **академската заедница** е дека покрај судиите и судската администрација треба да биде подобро платена, бидејќи без судската администрација не може да функционираат добро ни судот, ни судиите. Според тоа потребни се определени корекции на платите на судската администрација.

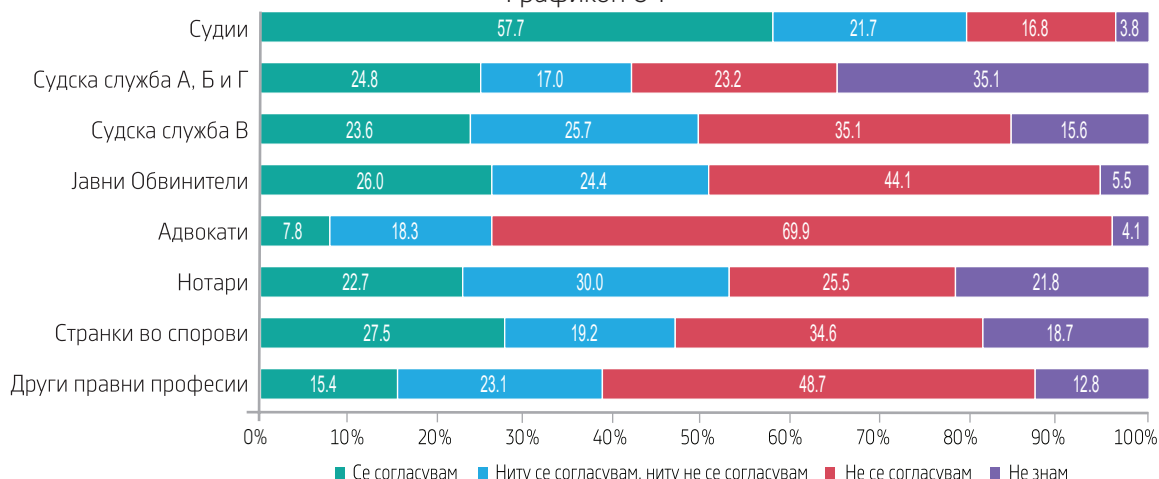
Сите од интервјуираните ГО изјавија дека е потребно да се зголемат платите на судската администрација.

Испитаниците од судската служба во најголемо мнозинство се произнеле дека не се задоволни од платите што ги добиваат за извршување на задачите и одговорностите на работното место. Ова мислење преовладува кај сите категории испитаници.

Г) Подобласт: Судска непристрасност

Индикатор Б4: Личните убедувања и субјективните ставови на судиите не се рефлектираат во нивната работа

Графикон Б4

Во областа непристрасност во судството, испитаниците беа прашани дали се согласуваат со тоа, дека личните убедувања и субјективните ставови на судиите не се рефлектираат во нивната работа. Мислењата кај испитаниците се разликуваат како во рамките на групата на која припаѓаат, така и помеѓу разните групи испитаници.

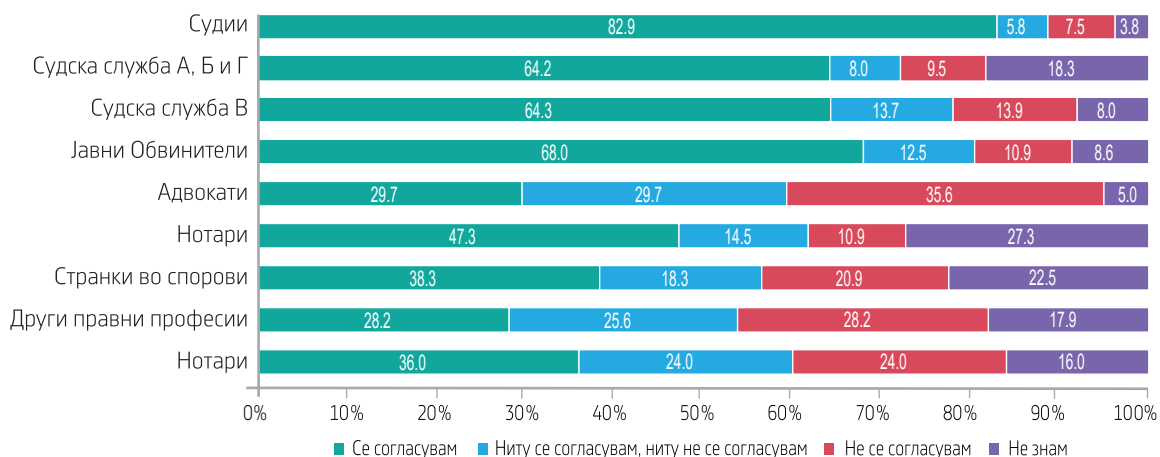
Така мнозинството од испитаниците адвокати (околу 70%) смета дека постои пристрасност во работата на судиите поради нивни лични убедувања и ставови. И медијаторите и извршителите, како и јавните обвинители во поголем дел сметаат дека постои пристрасност при одлучувањето на судиите.

Вработените во судската служба имаат поделени ставови за ова прашање. Голем дел од административните службеници (35%) се изјасниле дека не се запознаени со ова.

На крајот, судиите испитаници во најголем процент (57.7%) се согласуваат дека личните убедувања и субјективни ставови не се одразуваат во работата на судиите.

Испитаниците адвокати, јавни обвинители и други правни професии, сметаат дека постои пристрасност кај судиите во нивната работа. Судиите, пак, во најголем дел не се согласуваат со тоа.

Индикатор 65: Судиите се изземаат од случаите каде постојат околности
за конфликт на интерес и пристрасност
Графикон 65

За тоа дали судиите се изземаат од случаите каде постојат околности за конфликт на интерес и пристрасност, во најголем дел испитаниците одговориле дека се согласуваат. Сепак иако испитаниците адвокати се поделени за ова прашање, најголемиот дел од нив не се согласуваат со ова (35.6%). Испитаниците од редот на судиите (83%) се согласуваат со дадената изјава за изземање на судиите од предметите каде има опасност од пристрасност, а сличен е ставот и кај вработените во службата и јавните обвинители кои во голем процент (64-68%) го потврдиле ова.

Испитаниците од редот на судиите, јавните обвинители и судската служба во најголем дел се согласуваат дека судиите се изземаат во случаите каде постои конфликт на интерес, додека адвокатите и другите испитаници се поделени по ова прашање.

2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ

2.1 ПРАВНА РАМКА И ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ

Според Препораката бр. 1 од Мислењето бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа за стандардите кои се однесуваат на независноста на судството и неменливоста на судиите, („основните начела на судската независност би требало да бидат воспоставени на уставно или највисоко можно правно ниво во секоја земја членка, а нејзините поспецифични начела на законодавно ниво“.)

Според Препораката бр. 7 од Мислењето бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа за стандардите кои се однесуваат **на независноста на судството и неменливоста на судиите**, („неменливоста на судиите треба да биде неспорен елемент во независноста поставен на највисоко внатрешно ниво“.)

Принципот на постоење на **независен и непристрасен** суд, како еден од главните столбови на концептот на правично судење, е интегриран и во домашното право. Така, основните начела на судската независност се предвидени во Уставот на Република Северна Македонија, како највисок правен акт. Во оваа смисла, член 98(2) од Уставот го утврдува следново: „Судовите се самостојни и независни. Судовите судат врз основа на Уставот и законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот“. Неограниченото траење на мандатот на судиите, како и основите за престанок на судиската функција и разрешување на судиите се јасно предвидени во член 99 од Уставот. Имуитетот на судиите е загарантиран со член 100 од Уставот. Сите овие одредби се скоро дословно пресликани и во Законот за судовите¹⁰¹.

Избор на судии

Постапката за избор на судии од страна на Судскиот совет е утврдена во членовите 38 – 42 од Законот за Судски совет. Притоа, членот 40(1) утврдува дека „Советот избира судија на основен суд од ранг-листата на кандидати доставена од Академијата за судии и јавни обвинители што се јавиле на огласот“, додека членот 41(1) утврдува дека „Советот избира судија во Апелационен суд, Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд на Република Северна Македонија од пријавените кандидати на огласот што ги исполнуваат условите и критериумите предвидени во Законот за судовите и овој закон“. Со измените на Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија усвоени од Собранието на РСМ на 29.12.2017 година („Службен весник на РСМ“ бр. 197/17) предвидена е обврска за секој член на Судскиот совет на РСМ јавно на седница на **Советот да ја образложи својата одлука за избор на судија и на претседател на суд** и истовремено се составува записник од гласањето за одлуката кој јавно се објавува на веб-страницата на Советот.

101 Член 98(2), 99 и 100 од Устав на Република Македонија со Амандманите од I до XXXVI (Сл. весник на Р. Македонија бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09, 49/11, 6/19).

Во членовите 45, 45-а и 46 од Законот за судови се предвидени критериумите за избор на судии¹⁰². Притоа, во членот 45 и 45-а се предвидени општите услови за избор на судија, додека во член 46 се предвидени посебните услови за избор на судија во основен, апелационен, управен и Врховен суд на Република Македонија. Истовремено, според член 52, „судиската функција е неспојлива со функцијата пратеник, односно член на совет на општина односно градот Скопје и со функциите во државните органи, општината и градот Скопје“, како и со „каква и да е друга јавна функција или професија, освен функција определена со закон, а која не е во спротивност со нивната независност и самостојност во вршење на судиската функција“.

Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017 – 2022 година¹⁰³ предвидува утврдување **законски критериуми за (не)вршење избор на дипломци од АСЈО** од страна на ССРСМ и СЈОРСМ. Според Првиот годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор (2017 – 2022)¹⁰⁴, усвоен од Советот за следење на реформи во правосудството, во собраниска процедура е Предлог-законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија со кој се предвидува обврска за Судскиот совет на Република Северна Македонија да избира судија на основен суд редоследно според постигнатиот успех утврден во конечната ранг-листа по година на завршување на обуката, а кои се јавиле на огласот за судија.

Во декември 2017 година, Собранието го усвои Законот за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет (Службен весник на Република Северна Македонија број 197/2017). Согласно член 3 од овој закон: „Секој член на Советот со право на глас е должен **јавно, на седница на Советот, да ја образложи својата одлука за избор на судија**. Советот е должен писмено да го извести секој кандидат за одлуката за избор на судија, а тој /таа, може да поднесе **жалба до Врховниот суд во рок од осум дена од приемот на известувањето**“. Истите правни одредби се предвидени и за избор на претседател на суд, согласно член 5 од овој закон¹⁰⁵.

Понатаму, според годишниот извештај, во Предлог-законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија кој е во собраниска процедура се заоструваат условите за избор на членови на Советот од редот на судиите односно се бара кандидатот за член на Советот да има **најмалку шест години судиски стаж**¹⁰⁶.

Истакнат правник

Со цел поквалитетно функционирање на независните тела во правосудството, Стратегијата за реформи во правосудниот сектор (Стратешка насока 2.1.3) предвидува **законско прецизирање на условот „истакнат правник“** за избор на членовите на Судскиот совет на РСМ и Советот на јавните обвинители на РСМ на предлог од Собранието на Република Северна Македонија и претседателот на Република Северна Македонија кои не треба да бидат од редот на судиите односно јавните обвинители.

102 Член 45, 45-а и 46 од Закон за судовите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/2006, 62/2006, 35/2008, 150/2010, 83/2018 и 198/2018).

103 Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со Акциски план, стр. 7, достапно на: <https://goo.gl/cKrqnG>

104 Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 12

105 Некои од препораките во однос на функционирањето на определен Судски совет, утврдени со Мислењето бр. 10 (2007) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Советот на Европа по прашањето на Судскиот совет во служба на општеството предвидуваат: некои одлуки на Судскиот совет треба да се образложени и извршни, но подложни на можност за судска жалба.

106 Во врска со стратешката насока 2.1.2 која предвидува дека е потребно членовите на Судскиот совет и Советот на јавните обвинители да се избираат од редот на најiskusните судии и јавни обвинители.

Годишниот извештај на Министерството за правда на РСМ¹⁰⁷ наведува дека во врска со оваа стратешка цел, со Предлог-законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија, дефинирањето на терминот „истакнат правник“ се врши преку **проширување на листата на лица кои може да бидат избрани за членови на Советот од страна на Собранието на Република Северна Македонија и тоа со поранешни судии на Уставен суд и меѓународни судии.**¹⁰⁸

И покрај големиот број упразнети места во 2018 година Судскиот совет на РСМ извршил избор само на 4 судии и тоа 2 судии во Управниот суд, 1 судија во Вишиот управен суд и 1 судија во Апелациониот суд Скопје. Извршен е и избор на 2 претседатели на судови и тоа во АС Скопје и ОС Дебар. Во 2018 се избрани 131 судии-поротници¹⁰⁹.

Одговорност

Постапките за нестручно и несовесно вршење на судиската функција, како и постапката за утврдување на дисциплинска одговорност на судија во вршењето на судиската функција, пред Советот се водат согласно со одредбите на Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија¹¹⁰ со кои се уредени овие постапки.

Поведените постапки за утврдување одговорност на судијата се од итен и доверлив карактер и се водат без присуство на јавноста, освен во случаи кога по барање на самиот судија против кого е поведена постапката, Советот донесува одлука и дозволува присуство на јавноста на седниците на кои се расправа по барањата за утврдување одговорност на судијата.

Дисциплинската постапка за утврдување на дисциплинска одговорност на судија е предвидена во членовите 54 – 71 од Законот за Судскиот совет, додека постапката за нестручно и несовесно вршење на судиската функција е предвидена во членовите 77 – 96 од овој закон.

Преку стратешката насока 2.3.1 од Стратегијата за реформи на правосудниот сектор, се предвидуваат законски критериуми и постапка за утврдување индивидуална одговорност на членовите на СРСМ и СЈОРСМ. Според годишниот извештај¹¹¹ во Предлог-законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија за прв пат се внесуваат одредби за **индивидуална одговорност на членовите на Советот во вршењето** на нивната функција.

Во Стратегијата за реформи во правосудството (Стратешка насока 2.3.2) се предвидува утврдување функционални и транспарентни механизми за одговорност на судиите. Според стратешките насоки за реформа во правосудството, донесен е Закон за престанување на важењето на Советот за утврдување на факти¹¹² и покренување на постапка за утврдување на одговорност на судија. Истовремено е донесен и Закон за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија со кој се врати надлежноста на Судскиот совет за водење на постапка за утврдување на одговорност на судија и претседател на суд, согласно препораките на Венецијанската комисија.

107 Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 13

108 Врз основа на предлог-законското решение членовите на Советот што ги избира Собранието на Република Македонија, како и членовите што ги избира Собранието на Република Македонија по предлог на претседателот на Република Македонија, се од редот на универзитетски професори по право, адвокати, поранешни судии на Уставен суд на Република Македонија, меѓународни судии и други истакнати правници со најмалку 15 години работно искуство во правната професија со положен правосуден испит и кое во вршењето на правната професија се истакнале со научна или професионална работа или со свое јавно делување. Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 16;

109 Податоци прибавени од кварталниот извештај на Судскиот совет на РМ од јануари 2019 година.

110 Закон за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 60/2006, 69/2006, 150/2010, 100/2011, 20/2015, 61/2015, 197/2017 и 83/2018).

111 Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022;

112 Закон за престанување на важењето на Советот за утврдување на факти („Службен весник на Република Македонија“ бр. 11/18)

Годишниот извештај за спроведување на оваа стратешка цел, наведува дека со Предлог - законот за изменување и дополнување на Законот за судовите кој е во собраниска постапка целосно се преработени одредбите кои се однесуваат на **основите за утврдување на одговорност на судија или претседател на суд** и истите во целост се усогласени со мислењето на Венецијанската комисија.

Со цел градење култура и свест за сопствената лична и институционална одговорност во работата на судството и обвинителството со Законот за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија¹¹³ се пропиша можност по барање на судијата или претседател на суд против кои е поведена постапка за утврдување на одговорност, на седницата на која се расправа по барањето, да присуствува и претставник од Здружението на судиите.

Во препораката xii. 59, ГРЕКО¹¹⁴ препорача **дисциплинските повреди** кои важат за судиите јасно да се дефинираат и опсегот на санкции да се прошири со цел да се обезбеди поголема пропорционалност и (ii) разрешувањето на **судија да биде возможно** само за најсериозните видови на повреди со цел да се спречи можноста судијата да биде разрешен само доколку се утврди дека една од неговите одлуки го прекршува правото на судење во разумен рок. Законот за судовите предвидува серија сериозни и помалку сериозни повреди кои треба да се утврдат во дисциплинска постапка. Опсегот на дисциплински мерки е проширен со додавање на задолжително присуство на професионална обука. Изменетите закони¹¹⁵ предвидуваат разрешување (отпуштање) на судиите само за најтешките дисциплински прекршоци, по дисциплинска постапка¹¹⁶. Амандманите од мај 2018 година на Законот за судовите, кои ги реформираат дисциплинските механизми, предвидуваат серија прекршоци во врска со: а) непрофесионално и невнимателно извршување на должностите (член 75); б) сериозни дисциплински прекршоци (член 76), кои треба да се утврдат во контекст на дисциплинска постапка), в) дисциплински прекршоци (член 77), како што се повреди на правилата на етика, нарушување на работата на Судот, неоправдани отсуства, неносење на судиската тога итн. Санкциите за прекршоци според членовите 75 и 76 се **отповикување од функцијата** (според член 74), додека за други прекршоци сега се наведуваат: писмена опомена, јавна опомена, намалување во плата и новововедената задолжителна обука.

ГРЕКО забележува¹¹⁷ дека во законскиот текст сè уште може да се најдат многу широко дефинирани повреди - како што се „нестручно, ненавремено или невнимателно извршување на судиската функција“ (дело кое често се користи во пракса) - во членот 75, кој сега опфаќа 11 елементи... Покрај тоа, во однос на вториот дел од Препораката, членот 75 сè уште го предвидува видот на ситуации кои препораката бара да се укинат (одлука со која се кршат членовите 5 и 6 од Европската конвенција за човекови права). Општо земено, иако постојат извесни подобрувања во однос на опсегот на прекршоци и санкции и автоматските санкции се укинати, некои важни елементи од двата дела од оваа препорака, всушност, не се решени.

113 Закон за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.197/17)

114 Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО - Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, стр. 7-15 ; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo>.

115 Закон за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 60/2006, 69/2006, 150/2010, 100/2011, 20/2015, 61/2015, 197/2017 и 83/2018) и Закон за судовите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/2006, 62/2006, 35/2008, 150/2010, 83/2018 и 198/2018).]

116 Основите се наведени во член 76 од изменетиот Закон за судови, имено: 1) учество во партиски и политички активности; 2) мешање во надзорот над судската работа од страна на повисокиот суд; 3) искористување на функцијата за да една личност си ги оствари личните интереси; 4) сериозно прекршување на јавниот ред и мир на начин кој влијае на угледот на судството (да се утврди со правосилна судска одлука, на пример, учество во тепачка или кавга); 5) две последователни незадоволителни оценки; 6) вршење на друга јавна функција или друга работа, професија или дејност што е неспоива со судските функции; 7) примање подароци и други бенефиции во врска со вршењето на судските функции; 8) неземањето предвид содржина на конечните пресуди на Европскиот суд за човекови права; 9) откривање на доверливи информации.

117 Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО - Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, точка 63, стр.13; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo>

По препораките на ГРЕКО¹¹⁸ повредите да бидат предмет на **една единствена дисциплинска постапка** и со целосно внимание на принципот на судска независност, член 54¹¹⁹ од законот за ССРСМ предвидува овластувањето да се иницираат постапки и да се води истрага да се одделат од овластувањето да се одлучува за санкциите, предвидува единствена дисциплинска постапка. Законот за изменување и дополнување на Законот за Судски совет (ССРСМ) донесен во декември 2017 година, кој сите надлежности ги врати на Судскиот совет, исто така ја измени постапката за **со цел за раздвојување на функциите на оние кои се вклучени во постапката, односно членовите на ССРСМ кои ја покренуваат постапката и оние кои учествуваат во истрагата - тие повеќе не смеат да гласаат за последователната одлука за дисциплинска одговорност на судијата.**

Според Годишниот извештај за спроведување на СРПС (2017-2022)¹²⁰, во предлог-измените и дополнувања на Законот за судовите кој е во собраниска постапка се предвидува дека еден од основите за разрешување на претседател на суд е и повреда на одредбите за донесување и измена на Годишниот распоред на судии, бидејќи праксата ова го покажала како потреба.

Според податоците од кварталниот извештај на Судскиот совет на РСМ, во 2018 година не е разрешен ниту еден судија, а судиската функција им престанала на 25 судии и тоа 21 судија отишле во пензија, 2 судии починале и 2 по свое барање. Вкупно 46 судии поротници се разрешени во 2018 година.

Во текот на 2018 година до Судскиот совет на РСМ поднесени се барања за поведување на постапка за утврдување на одговорност против 10 судии. По поднесените барања во 2018 година ССРСМ нема донесено одлуки. ССРСМ постапувал по 1 барање за утврдување на одговорност на судија поднесено во 2017 година и донел одлука за отфрлање на барањето за утврдување на одговорност за 1 судија на АС Скопје.

Унапредување и оценување

Унапредување

Во Стратегијата за реформи на правосудството (Стратешка насока 2.2.3) се предвидува редефинирање на критериумите за унапредување на судијата и јавниот обвинител.

Според наводите од Годишниот извештај за спроведување на Стратегијата, со предложените измени на Законот за судовите се интервенира во условите за унапредување на судиите. Така, за судија на апелационен суд може да биде избрано лице кое има работно искуство **од најмалку шест години непрекинат стаж како судија во основен суд, Управниот или Виш управен суд на РСМ.** За судија на Врховен суд на Република Северна Македонија може да биде избрано лице кое има работно искуство од најмалку шест години стаж како судија во апелационен суд.

Во Управниот суд на РСМ за судија може да биде избрано лице кое има работно искуство од најмалку четири години непрекинат судиски стаж како судија во основен суд, а за судија на Вишиот управен суд може да биде избрано лице кое има работно искуство од најмалку шест години непрекинат судиски стаж како судија во апелационен или во Управниот суд на РСМ.

Воедно, се предвидува можност судија избран за подрачјето на еден основен или апелационен суд по истек на четири години непрекинат судиски стаж во односниот суд да може да биде избран за подрачјето на друг основен односно апелационен суд.

118 Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО- Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, точка 66, стр.13; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo>.

119 Член 54 од Закон за изменување на Законот за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ 83/2018)

120 Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022

Исто така се предлага можност за судија во сите степени на судството да биде избран судија кој вршел судиска функција во **меѓународен суд**. Понатаму, за сите степени на судството се предвидува можност Судскиот совет да избира судија од редот на кандидати со позитивна оцена, според законски критериуми, имајќи го предвид неговото дискреционо право за избор на судија. Со Предлог-Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија критериумите за избор на судија во повисок степен на судството дополнети се со нови критериуми меѓу кои и должината на судскиот стаж, стручното знаење на кандидатот за судија во повисок суд, специјализацијата во струката и други пропишани критериуми.

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за ССРСМ¹²¹ е предвидена обврска за секој член на ССРСМ **јавно на седница на Советот да ја образложи својата одлука за избор на судија и на претседател на суд** му составува записник од гласањето за одлуката кој јавно се објавува на веб-страницата на ССРСМ. Ова е во согласност и со Препораката (viii) на ГРЕКО, одлуките на ССРСМ за унапредувањето на судиите да бидат придружени со објаснување на причините за одлуката и да бидат предмет на судска проверка.

Оценување

Земајќи го предвид принципот на независност на судството, ГРЕКО препорача дека потребно е да се **ревидира системот на оценување на работата на судиите со цел (1) да се воведат повеќе квалитативни критериуми и (2) да се отстрани автоматското намалување на оценката на судијата кое резултира од укинувањето на неговите/нејзините одлуки**¹²². Измените и дополнувањата на Законот за ССРСМ се усвоени во мај 2018 година¹²³ за целосно ревидирање на системот за оценување на судиите, со кој особено ќе се нагласат квалитативните критериуми.¹²⁴ Новите правила предвидуваат дека оценките ќе го користат компјутеризираниот систем за распределување на предметите во судството, кој овозможува да се добијат (извадат) податоци за одредени одлуки / правни лекови / поништувања / процедурални повреди, на ниво на активност во управувањето со предметот и за усогласување на сите процедурални чекори со роковите. Во однос на квалитативните критериуми, во измените е наведено: а) исполнување на работната програма, б) доследност во примената на Судскиот деловник (годишен распоред за работа, изземање на судии, прераспределба на предметите итн.); в) функционирање на системот за автоматско управување со предметите; г) квалитетот на одлуките што се вршат во судската администрација; д) односи со јавноста и транспарентност во работата.

Оценувањето се заснова на Годишниот извештај за соодветниот обем на работа на судот, откако истиот е разгледан на општа седница на ВРСМ, на работната програма на претседателот на судот, како и на резултатите од извршените контролни извештаи од страна на повисоките судови, ССРСМ и Министерството за правда на РСМ. Во конечната генерална проценка, тежината на нотациите за квалитативните критериуми ќе претставува 60% (квантитативни критериуми: 40%).¹²⁵ Работните часови, исто така, ќе се земат во предвид. Со изменетиот закон исто така се предвидува и специфична листа на критериуми за претседателите на судовите, во голема мера заснована врз горенаведеното¹²⁶.

121 Закон за изменување и дополнување на Законот за Судски совет на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.197/17)

122 Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО - Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, точка 47 стр.10; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo> .

123 Законот за изменување и дополнување на Законот за Судски совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.83/18);

124 Во измените се предвидени следните квантитативни критериуми: а) бројот на поништени одлуки поради сериозни процедурални повреди во однос на вкупниот број решени случаи; б) квалитетот во водењето на судските постапки (усогласеност со законските рокови за преземање на процесните дејствија и за изготвување и објавување на судските одлуки, времетраење на судските постапки и нивото на усогласеност со принципот на судење во разумен рок); в) бројот на изменети одлуки во однос на вкупниот број на решени предмети, г) степенот на специјализација во професијата; д) бројот на основани претставки и претставки на странките за работата на судијата и бројот на основаните барања за изземање по барање на странка; е) изречени дисциплински мерки.

125 Член 107 и 108 од Закон за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 60/2006, 69/2006, 150/2010, 100/2011, 20/2015, 61/2015, 197/2017 и 83/2018)

126 Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО - Превенција на корупцијата во однос на

Влијанија во судството

Согласно член 2 од Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија, Судскиот совет е дефиниран како „самостоен и независен орган на судството“, кој „ја обезбедува и гарантира самостојноста и независноста на судската власт“. Оваа одредба е преземена од член 104(1) од Уставот на Република Македонија. Составот на Судскиот совет на Република Северна Македонија е предвиден со член 6 од Законот за Судски совет, додека условите за избор на неговите членови се утврдени во член 11 од истиот закон. Неговите надлежности за избор, разрешување, оценување и унапредување на судиите се определени со член 104(1) од Законот за Судски совет на Република Северна Македонија.

Независноста на судството се обезбедува преку **јасно дефинирани законски и етички правила** кои обезбедуваат доволно механизми за справување со какви било недозволености влијанија во судството. Судскиот совет, преку неговите членови, како гарант и активен промотор на независноста и непристрасноста на судството има примарна улога во постигнување на оваа цел. Така во Стратегијата за реформи на правосудниот сектор (2017-2022), преку стратешката насока 4.1.2.1 се предвидува обезбедување и гарантирање на независноста, професионалноста и одговорноста на членовите на Судски совет на Република Северна Македонија.

Годишниот извештај за спроведување на стратегијата потенцира дека во Предлог Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија кој е во собраниска процедура се заоструваат условите за избор на членови на Советот од редот на судиите односно се бара кандидатот за член на Судскиот совет на РСМ да има најмалку шест години судиски стаж. Исто така, со Предлог Законот за Судскиот совет на Република Северна Македонија се задржува постојниот концепт, односно членовите на Советот **на професионална основа ќе ја вршат функцијата**¹²⁷.

Со цел подигнување на отчетноста и транспарентноста на работата на Судскиот совет на РСМ, во измените и дополнувањата на Законот за Судскиот совет на РСМ се пропишува дека седниците на Советот се јавни. Кога Советот одлучил за исклучување на јавноста, претседателот на Советот е должен да ја извести јавноста за **причините за исклучување на јавноста и во случај на истата седница да се носи** одлука со гласање, гласањето за одлуката е јавно.

Кога Судскиот совет на РСМ одлучува за избор на судија или претседател на суд, јавноста не може да биде исклучена во ниеден случај.

Дополнително во насока на зајакнување на транспарентноста на Судскиот совет на РСМ се предвиде обврска за секој член на Судскиот совет на РСМ јавно на седница на Судскиот совет на РСМ да ја образложи својата одлука за избор на судија и на претседател на суд и истовремено се составува записник од гласањето за одлуката кој јавно се објавува на веб-страницата на Судскиот совет на РСМ.

судиите и јавните обвинители, точка 50, стр.10; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo>.

127 Некои од препораките во однос на функционирањето на определен Судски совет, утврдени со Мислењето бр. 10 (2007) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Советот на Европа по прашањето на Судскиот совет во служба на општеството предвидува, меѓу другото, мандатот на членовите може да биде со полно работно време, но тогаш треба да се ограничи по број и времетраење за да се зачува контактот со судската пракса.

Финансирање (судски буџет)

Независноста на судството е во директна врска со финансиската самостојност.

Според став 2 од Мислењето бр. 2 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за финансирање и управување на судовите со осврт кон судската ефикасност и членот 6 од Европската конвенција за човекови права, „финансирањето на судовите е тесно поврзано со темата ‘независност на судството’, така што ги определува условите во кои судовите ја извршуваат својата функција“.

Според Препораката бр. 8 од Мислењето бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа која се однесува на платите на судиите, се предвидува следново: „Платите на судиите треба да бидат соодветни на нивната улога и одговорност и треба да обезбедат здравствена и пензиска заштита. Треба да бидат гарантирани со специфични правни одредби насочени против нивно намалување и треба да има одредби за покачување, пропорционално на порастот на животните трошоци“.

Стратегијата за реформи во правосудниот сектор 2017-2022¹²⁸, како една од целите предвидува „Создавање финансиски, персонални, информациски и други претпоставки, со ургентно зголемувања на буџетските вложувања, заради подигање на ефикасноста на судството и јавното обвинителство“. Една од стратешките насоки во областа независност и непристрасност предвидува: „Самостоен и одржлив судски буџет, конзистентен на законската определба од бруто-националниот доход, со поголемо учество на СБС за реализација на оваа насока“. Стратегијата укажува и на актуелната состојба дека во судството се забележува отсуство на капацитети за стратешко планирање, буџетско и финансиско управување, како и недоволно развиени капацитети на стручните служби.

Согласно Законот за судскиот буџет¹²⁹, судскиот буџет претставува годишна процена на приходите и трошоците на единките корисници на судската власт што ги утврдува Собранието на Република Северна Македонија и е наменет за нивно финансирање. Согласно член 4 од Законот за судски буџет е предвидено дека делот на средствата „Судска власт“ во Буџетот на Република Северна Македонија, потребни за функционирање на единките корисници се утврдува во износ од најмалку 0,8% од бруто-домашниот производ, меѓутоа овој процент за 2017 година изнесуваше 0,34% од бруто-домашниот производ.

Години наназад во континуитет се предложуваат мерки за подобрување на состојбата со судскиот буџет во РСМ. Главна улога во остварувањето на оваа стратешка цел му припаѓа на Судскиот буџетски совет¹³⁰, кој за доследно да ја реализира оваа улога потребно е да покаже зголемена активност при планирањето и донесувањето на судскиот буџет пред надлежните органи (присуство на претседателот на СБС на тематските седници на Владата на Република Северна Македонија и на Собранието на Република Северна Македонија, со давање на аргументирани образложенија за потребната висина и распределба на судскиот буџет)¹³¹. Понатаму, потребно е СБС доследно да ги користи сите законски механизми кои согласно постојната законска регулатива му стојат на располагање за реализација на основната цел за која е создаден¹³².

128 Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со Акциски план, стр. 7;

129 Закон за судски буџет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 60/03, 37/06, 103/08, 145/10).

130 Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со Акциски план;

131 Извештај за реализација на Судскиот буџет за 2017 година, стр. 5, Достапно на: <https://goo.gl/f2z7Fw>;

132 Ibid

Во текот на 2017 година беше извршен ребаланс на Буџетот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 109 од 13.8.2017 година), и беа намалени средствата наменети за финансирање на судската власт спротивно на член 4 став 2 од Законот за судски буџет. Во текот на годината беа извршени и бројни пренамени со цел максимално искористување на средствата согласно потребите на единките корисници на судската власт. Во 2018 година планираниот судски буџет е зголемен и изнесува **1.873.404.000** денари (реализираниот изнесува 1.796.554.202 денари), а во 2019 планираниот судски буџет изнесува вкупно **1.974.841.000** денари.

Сметка	Програма		Поставка		Буџет 2019
	20	СУДСКА АДМИНИСТРАЦИЈА	40	Плати и надоместоци	1,522,842,000
	20	СУДСКА АДМИНИСТРАЦИЈА	42	Стоки и услуги	216,108,774
	20	СУДСКА АДМИНИСТРАЦИЈА	46	Субвенции и трансфери	32,191,226
	20	СУДСКА АДМИНИСТРАЦИЈА	48	Капитални расходи	133,416,000
	20			Вкупно програма 20	1,904,558,000
	30	АКАДЕМИЈА ЗА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ	40	Плати и надоместоци	48,983,000
	30	АКАДЕМИЈА ЗА ОБУКА НА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ	42	Стоки и услуги	18,700,000
	30	АКАДЕМИЈА ЗА ОБУКА НА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ	48	Капитални расходи	2,600,000
	30			Вкупно програма 30	70,283,000
		ВКУПНО СУДСКА ВЛАСТ			1,974,841,000

*Табеларен приказ на судскиот буџет за 2019 година

Во вкупниот судски буџет постои доминантното учество на категоријата плати и надоместоци од плати. Според податоците од Судскиот совет на РСМ за 2018 година, категоријата стоки и услуги која во вкупниот буџет е недоволна за подмирување на сите потреби од работењето на судовите кои произлегуваат од редовната работа на судовите¹³³.

Категорија (плата)	Износ на плата
најниска плата на судија (судија на основен суд со основна надлежност)	74,714 ден.
највисока плата на судија (судија на Врховен суд)	98,994 ден.
најниска плата на стручни соработници	34,217 ден.
највисока плата на стручни соработници	40,551 ден.

*Табела на плати на судии и стручни соработници во 2018. Платите се искажани во бруто- износ (со придонеси), а без минат труд кој е различен зависно од годините на работно искуство. (Извор: Судски совет на РСМ, февруари 2019).

И во Годишниот извештај за реализацијата на судскиот буџет за 2017 година¹³⁴ се наведува, дека и покрај реализираните вработувања, состојбата на недостиг на соодветен потребен кадар во судството е присутна и понатаму, а особено: раководеен кадар кој ќе му помага на претседателот на судот односно судскиот администратор во раководењето со судската служба и вршењето на работите од судската управа; стручен и административно - технички кадар кој е директно во

133 Извештај за реализација на Судскиот буџет за 2017 година, стр. 33, Достапно на: <https://goo.gl/f2z7Fw>

134 Извештај за реализација на Судскиот буџет за 2017 година, стр. 37, Достапно на: <https://goo.gl/f2z7Fw>

функција на судиите и остварувањето на нивната функција (судски соработници, дактилографи, раководители на оддели, преведувачи, доставувачи, вработени во писарница и сл.) и стручни кадри од областа на управувањето со човечките ресурси, внатрешна ревизија, јавна внатрешна финансиска контрола, стратешко планирање и сл. односно кадри кои не се директно во корелација со судиската функција, но кои, современите текови на функционирање на институциите ги налагаат како потреба. Истата потреба за зголемување на соодветен кадар во судството, преку планирање и проценка на потребите, останува и предизвик и во текот 2018 година.

Непристрасност

Непристрасноста¹³⁵ и перцепцијата на луѓето за **непристрасност** се, заедно со независноста, суштествени за правично судење. Непристрасноста на судиите претставува отсуство на предрасуди, или претходно формирано мислење во одлучувањето, како и во постапките кои се усвојуваат пред однесувањето на пресудата. Судијата мора да осигура дека неговиот приватен живот не влијае на јавниот имиџ на непристрасност во рамките на неговата судиска работа [...] Непристрасноста не го спречува судијата од учество во социјалниот живот за спроведување на неговата професионална активност.¹³⁶

Во член 11(1) од Законот за судови се предвидува дека „судијата одлучува непристрасно со примена на законот врз основа на слободна оценка на доказите“, додека во член 11(2) од истиот закон експлицитно е забранет „секој облик на влијание врз независноста, непристрасноста и самостојноста на судијата во вршењето на судиската функција по кој било основ и од кој било субјект“.

И во Стратегијата за реформи на правосудниот сектор (Стратешка насока 2.3.6) се утврдува Кодекс за судска етика како законска категорија. Во Годишниот извештај за имплементирање на Стратегијата навестува дека во Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за судовите, кој е во собраниска процедура се пропишува надлежност на **Врховниот суд на РСМ да донесува Кодекс за судии и судии-поротници** по предлог на Здружението на судиите.

Во јануари 2018 година, шест од седумте членови биле избрани од Управниот комитет (советодавно тело) на Здружението на судии; седмиот член го предлага Врховниот суд на РСМ и го именува Управниот одбор¹³⁷. Активностите предвидени со овој проект, со почеток во декември 2017 година, се фокусираат директно на воспоставување на телото, поддршка на неговиот почетен развој, подготвување документи за негово функционирање, како и подигнување на јавната свест кај судиите за Кодексот на судската етика и надлежностите на советодавното тело.

ГРЕКО препорача¹³⁸ да се развијат правила и водичи за судиите во однос на прифаќањето на подароци и други предности и примената на овие правила соодветно да се мониторира.

Во врска со оваа активност на Здружението на судии, ГРЕКО забележува дека со „Практичен водич на Кодексот за судска етика“ не може да се смета дека се решава основната загриженост од Извештајот за евалуација односно дека Водичот не дава примери, конкретни ситуации, објаснувања итн. на пример, за тоа што подразбира концептот на подароци, ниту пак се однесува на гостопримливост и други можни предности и погодности во тој контекст¹³⁹. Понатаму, ГРЕКО забележува дека што се однесува до предметот на правилен мониторинг, властите се осврнуваат на фактот дека тоа е одговорност на

135 European Network of Councils for the Judiciary, Judicial Ethics Report 2009-2010, Достапно на: <https://goo.gl/XngqLM>;

136 European Network of Councils for the Judiciary, Judicial Ethics Report 2009-2010, Достапно на: <https://goo.gl/XngqLM>;

137 Во ноември 2017 година, Здружението на судии потпиша договор со Амбасадата на Кралството Холандија, со цел да го поддржи горенаведеното тело.

138 Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО - Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, точка 47 стр.10; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo>.

139 Ibid

новосоздаденото Советодавно тело за судска етика, кое се воспоставува во соработка со странска земја и чија цел е да се елаборираат документи за политики и да се даваат насоки. ГРЕКО дополнува дека ќе треба да ја преиспита актуелната улога и активностите на новосоздаденото тело, кога ќе бидат достапни повеќе конкретни информации, особено што функцијата на ова тело е првенствено да советува, додека ГРЕКО повикува на правилно следење на усогласеноста со правилата за подароци.

2.2 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ

Индекс за владеење на правото на Проектот на светска правда (WJP)¹⁴⁰

Индикаторите од Индексот за владеење на правото поврзани со можноста на судството ефективно и независно да ги ограничува овластувањата на власта како и за (не)постоењето на притисоци и влијанијата однадвор во работата на судовите се во тесна корелација со индикаторот бр. 57 од Матрицата (Не постои појава или околности на притисок од други институции) како и заедничкото прашање за областа 'независност' (Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија). Оценките за оваа област во Индексот за владеење на правото се убедливо најниски (0,36 и 0,37 кои презентирани на скала од 1 до 5 претставуваат 1,8 и 1,85) од сите преостанати. Од друга страна, ова во целост се поклопува со наодите од перцепциите во Матрицата каде просечната оценка на заедничкото прашање од областа 'независност' е оценета со 2.2 што е исто така убедливо најниска од сите преостанати во рамките на ова истражување. Ваквата корелација потврдува дека перцепциите од 'внатре' и од 'надвор' се во голема мера ускладени и истите укажуваат на недоверба во судскиот систем кога станува збор за независност од влијанија од надвор.

Европска комисија за ефикасност на правдата – CEPEJ¹⁴¹

Една од целите на CEPEJ е да се дознае, разбере и анализира буџетот алоциран за функционирање на судскиот систем. Со 20,2 евра алоцирани средства пер capita, Република Северна Македонија е во првата и најслаба група од 13 земји¹⁴² заедно со Молдавија, Грузија, Албанија, Русија, Романија, Босна и Херцеговина и др., додека европскиот просек е 64 евра. Извештајот од 2016 укажува дека во случајот со Република Северна Македонија, судскиот буџет е зголемен за приближно 11% во однос на 2014 година. Од вкупниот буџет за судскиот систем како целина за 2016, најголемиот процент од 71% е наменет за судовите.

По однос на индикаторот 61 од Матрицата „Годишните судски буџети се доволни за покривање на реалните трошоци за спроведување на правдата“, поголемиот број (од кој дури 73% од судиите и над 50% од судската служба) сметаат дека годишниот буџет не е доволен за покривање на редовните трошења во судството. Перцепциите по однос на овој индикатор кореспондираат со последниот годишен извештај на Судскиот совет на РСМ за 2017 година каде забележливо е доминантното учество од 81,3% на категоријата плати и надоместоци од плати додека категоријата стоки и услуги која во вкупниот буџет учествува со 16,06% се смета за недоволна за подмирување на сите потреби кои произлегуваат од редовната работа на судовите.

Во однос на платите на судиите, CEPEJ утврдува два индикатори: почетната плата на почетокот на кариерата и вториот, просекот на плата судиите во Врховниот суд на РСМ како највисока инстанца во земјите. Притоа, и во двата случаи платите се согледуваат низ призма на просечната плата во земјата. Согласно овие параметри, судиите во РСМ на почеток на нивната кариера имаат коефициент од 2,8 (што е незначително повисок од европскиот просек) и коефициент 3,5 просечни плати во највисоката судска инстанца. Со ова, Република Северна Македонија е во групата земји каде судиите

140 World Justice Project, Global Insights on Access to Justice, Достапно на: <https://goo.gl/JWpfbq>;

141 The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) European judicial systems Efficiency and quality of justice 2018 report; Достапно на: <https://goo.gl/Ytjt7k>;

142 Треба да се напомене дека сумите кои се алоцирани треба да се гледаат низ контекст на нивото на богатство и развиеност на земјата, мерено преку пер capita БДП. Високиот просечен праг е резултат на неколку многу богати земји со што се поместува вредноста на скалата.

земаат релативно повисока плата (над 2 пати) од просечната плата во земјата на почетокот на кариерата додека растот на истата од коефициент 0,7 е под европскиот просек. Сепак, битно е да се напомене дека коефициентите имаат релативно значење бидејќи платата на судијата се компарира со просечната плата во земјата. Земајќи предвид дека РСМ има едни од најниските просечни плати во Европа, ова значи и пониски плати на самите судии споредено со другите земји.

Од друга страна, Матрицата ја евалуира темата поврзана со платите на судиите преку Индикаторот 62: „Платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место“. За поголемиот број судии (90 %) платите не се доволни и соодветни на задачите и одговорностите на работното место, а исто сметаат и испитаниците од редот на јавните обвинители (скоро 70%).

Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2018¹⁴³ Независност

За првпат по подолго време, во последниот извештај за напредокот на земјата од 2018 година, ЕК оценува дека е достигнато одредено ниво на подготовка и дека е постигнат добар напредок во судскиот систем, особено во вториот дел од периодот на извештајот. Назаднувањето од претходните години е започнато да се менува преку решителни чекори преземени во последните месеци, особено за да се започне со зајакнување на независноста на судството. Извештајот понатаму го препознава значењето на усвоената веродостојна нова стратегија за судски реформи, која ја поставува основата за понатамошни реформи во оваа област, а клучните закони се изменети во согласност со препораките на Венецијанската комисија и „Итни реформски приоритети“. Дополнително, извештајот укажува на намалување на селективната правда во политичко-сензитивните случаи за кои се водат судски постапки. Истовремено, Специјалниот јавен обвинител се соочува со помалку опструкции од судовите, овозможувајќи поефикасно работење. Сепак, и покрај напредокот во оваа област, согласно перцепциите од најголемиот дел испитаници во рамки на истражувањето преку Матрицата, за независноста и непристрасноста на судството е дадена средна оценка 2.2 што воедно претставува најниско оценета област од сите 5 области опфатени со матрицата на индикатори за мерење на перформансите и реформите во судството. Ова укажува на потреба од дополнителни заложби за континуирано подобрување во оваа област од функционирањето на судството. Ваквиот заклучок соодветствува со препораката од извештајот на ЕК во кој се утврдува потребата од посилни гаранции за независноста на судовите во пракса.

Согласно извештајот на ЕК, при изборот на судии од страна Судскиот совет на РСМ во 2017 година, утврдени се одредени недостатоци во однос на транспарентноста, процедурата и квалификациите на кандидатите при изборот на претседатели на судовите. За периодот предмет на анализа, извештајот укажува на недостаток на критериуми засновани на заслуги за објективна евалуација на кандидатите. Системот на избор главно се заснова на квантитативни за сметка на квалитативни критериуми.

Ваквиот наод е во потполна согласност со перцепциите на сите целни групи вклучени во мерењето со Матрицата. Во однос на изборот на судиите на функцијата врз основа на објективни критериуми и преку транспарентна постапка (Индикатор 50), испитаниците од сите категории се особено критични кон ова прашање. Така, над 81% од испитаниците адвокати сметаат дека нема објективни и транспарентни критериуми при избор на судии, а овој процент е исто така голем кај новинарите (72%), и значителен кај стручната судска служба (64.6%). Индикативен е и процентот на судии кои сметаат дека изборот се врши врз основа на објективни критериуми и преку транспарентна постапка (над 50%).

143 European Commission, EU Enlargement Package 2018, Strategy and Reports, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en

3. КОРЕЛАЦИИ: НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ

И покрај забележаниот напредок во областа на независноста на судството од страна на Европската комисија¹⁴⁴ во 2018, особено преку донесената Стратегија за реформи во правосудниот сектор и измената на клучните закони согласно со препораките на Венецијанската комисија и „Приоритетните реформи“, испитаниците во рамки на истражувањето за независноста и непристрасноста на судството¹⁴⁵ дале **средна оценка 2.2, што воедно претставува најниско оценета област од сите пет области опфатени со матрицата на индикатори за мерење на перформансите во судството.**

Избор и разрешување

Согласно извештајот на ЕК од 2018 година, при изборот на судии од страна Судскиот совет во 2017 година, утврдени се одредени недостатоци во однос на транспарентноста, процедурата и квалификациите на кандидатите при изборот на претседатели на судовите. Ваквиот наод е во потполна согласност со перцепциите на сите целни групи вклучени во мерењето со матрицата. Мнозинството од судиите, како и кај сите останати категории испитаници, сметаат дека изборот и разрешувањето на судиите се предмет на притисоци и влијанија однадвор, а особено се потенцира политичкото (партиското) влијание врз судството и нетранспарентност кај надлежните органи при изборот на судиите¹⁴⁶. Во оваа насока, во тек се законски измени со цел подобрувања на процесот на избор на судии од АСЈО.

Најголем дел од испитаниците сметаат дека Судскиот совет на РСМ не е независен и транспарентен во својата работа и дека довербата на јавноста во ова тело е многу ниска. Со планираните законски измени, се заоструваат условите за избор на членови на Советот од редот на судиите, а преку дефинирањето на терминот „истакнат правник“ се врши проширување на листата на лица кои може да бидат избрани за членови на Советот од страна на Собранието на РСМ, и тоа со поранешни судии на Уставен суд и меѓународни судии, како од редот на судиите, така и од редот на истакнатите правници.

Дисциплински постапки

Судиите во најголем дел сметаат дека дисциплинските постапки не се спроведуваат на објективен и транспарентен начин. Изменетите закони предвидуваат разрешување (отпуштање) на судиите само за најтешките дисциплински прекршоци, по дисциплинска постапка. Во предлог-законските измени преработени се одредбите кои се однесуваат на основите за утврдување на одговорност на судија или претседател на суд, а се предвидува и можност по барање на судијата или претседател на суд против кои е поведена постапка за утврдување на одговорност, на седницата на која се расправа по барањето, да присуствува и претставник од Здружението на судиите. Понатаму, во Предлог-законот за Судскиот совет на РСМ за прв пат се предвидуваат одредби за индивидуална одговорност на членовите на Советот во вршењето на нивната функција.

144 European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), страна 19, 20 и 33. Достапно на <https://bit.ly/2CFkN5q>

145 Индикатор 49 Изборот и разрешувањето на судиите не се предмет на притисоци и влијанија од надвор

146 Индикатор 50 Судиите се избираат на функција врз основа на објективни критериуми и преку транспарентна постапка

Оценување и унапредување

Судиите во најголем дел не се согласуваат со начинот на нивното оценување и унапредување. Перцепцијата е дека постапката за унапредување е добра, но не и праксата, најчесто поради политички и други влијанија. Со предложените измени на законодавството се интервенира во условите и критериумите за унапредување на судиите, а предвидена е и обврска за секој член на Советот јавно на седница на Советот да ја образложи својата одлука за избор на судија и на претседател на суд.

Во делот на оценувањето, со последните законски измени, предвидено е целосно ревидирање на системот за оценување на судиите, со кој особено ќе се нагласат квалитативните критериуми. Во конечната генерална проценка, тежината на нотациите за квалитативните критериуми ќе претставува 60% (квантитативни критериуми: 40%). Ова е во согласност и со препораките на Венецијанската комисија и укажувањата од ГРЕКО.

Надворешни и внатрешни влијанија во судството

Иако ЕК во извештајот од 2018 година укажува на намалување на селективната правда во политичко-сензитивните случаи за кои се водат судски постапки, според најголемиот дел од испитаниците од сите категории сè уште постои надворешно (политичко) мешање и притисок од други институции во судството. Најголемиот дел од испитаниците адвокати и останатите категории испитаници, вклучително и стручните соработници во судовите, сметаат дека постојат притисоци и внатре од судството, а единствено судиите во поголем дел се согласуваат дека не постојат притисоци и влијанија во судството одвнатре. Релативно добриот впечаток кај судиите за не/мешањето во нивната работа може да укажува на тоа дека постои скриена корупција и притисок, или пак, дека не сите судии се исти имајќи предвид дека често перцепциите се темелат на неколку искуства, но не ги покриваат сите судии и сите дневни услови и постапки во кои работат судиите.

Најголемиот дел од испитаниците од сите категории сметаат дека Судскиот совет на РСМ не се грижи успешно за заштита на независноста на судството. Во Предлог-законот за Судскиот совет на РСМ се заоструваат условите за избор на членови на Советот од редот на судиите, а членовите на Советот и понатаму на професионална основа ќе ја вршат функцијата. Законските измени предвидуваат дека седниците на Советот се јавни, а во насока на зајакнување на транспарентноста на Советот се предвиде обврска за секој член на Судскиот совет на РСМ јавно на седница на Советот да ја образложи својата одлука за избор на судија и на претседател на суд и истовремено се составува записник од гласањето за одлуката кој јавно се објавува на веб-страницата на Советот.

Финансиски ресурси и судски надомест

Финансирањето на судската власт е во директна зависност со нејзиното независно функционирање. Законската обврска за вкупниот судски буџет не се почитува и е далеку од европскиот просек. Судиите во најголем број сметаат дека годишниот судски буџет не е доволен за покривање на редовните трошења во судството. Испитаниците сметаат дека е императив да се почитува законски определениот годишен буџет за судството, и дека судиите треба да се изборат за поголема финансиска самостојност.

Иако стратешките документи и определби се во насока на зголемување на финансирањето на судската власт, сепак, во реалноста, доделените средства се далеку од законскиот процент и често се предмет на намалувања. Ова се должи и на недостатокот на политичка волја, но и на капацитетите во судството за искористување на сите расположливи средства за подобрување на состојбата со финансирањето. Иако буџетите најчесто се користат за покривање само на платите, сепак, постои мислење дека платите во судството не се во согласност со обврските и задачите кои ги исполнуваат.

Перцепциите по однос на овој индикатор кореспондираат со последниот годишен извештај на Судскиот совет на РСМ за 2018 година каде забележливо е доминантното учество на категоријата плати и надоместоци од плати додека буџетот за категоријата стоки и услуги во вкупниот буџет се смета за недоволна за подмирување на сите потреби кои произлегуваат од редовната работа на судовите.

Судска непристрасност

Испитаниците адвокати, јавни обвинители и други правни професии, сметаат дека постои пристрасност кај судиите во нивната работа. Судиите, пак, во најголем дел не се согласуваат со тоа. И во Стратегијата за реформи на правосудниот сектор се утврдува Кодекс за судска етика како законска категорија. Новите предлог-законски измени пропишуваат надлежност на Врховниот суд да донесува Кодекс за судии и судии-поротници по предлог на Здружението на судиите на РСМ.

ЕФИКАСНОСТ

ТРАНСПАРЕНТНОСТ
И ОТЧЕТНОСТ

КВАЛИТЕТ НА
СУДСКАТА ПРАВДА

НЕЗАВИСНОСТ
И НЕПРИСТРАСНОСТ

ПРОФЕСИОНАЛЕН
РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА
ЗАСТАПЕНОСТ

1. АНАЛИЗА НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ ОД МЕРЕЊЕТО: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ

Во однос на **професионалниот развој и компетентност на судиите**, став 25 од Мислењето бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа за Комитетот на министри при Советот на Европа за принципите и правилата за професионално поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност, го утврдува следното: „**Ефикасноста на судскиот систем** бара, исто така, судијата да има висок степен на професионална свест. Треба да се обезбеди одржување на висок степен на професионална компетентност на судиите преку основна и континуирана обука која ќе им обезбеди соодветни квалификации“.

Мислењето бр. 4 (2003) на Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа за Комитетот на министри при Советот на Европа за принципите и правилата за соодветна почетна и континуирана обука на судии на национално и европско ниво, во својот став 42, ги дава следниве препораки: програмите за обука и методите треба да бидат предмет на често оценување од страна на органите одговорни за судиска обука; во начело, учеството во судиските иницијативи за обука не треба да биде предмет на квалитативна проценка; меѓутоа, нивното учество, објективно разгледувано, може да биде земено предвид при професионалната проценка на судиите; квалитетот на изведбата на обучувачите да биде оценуван, секогаш кога ваквата проценка е неопходна заради фактот што во некои системи почетната обука е фаза на процесот на избор на судиите.

Соодветна застапеност

Постоењето на **фер и правична застапеност** на припадниците на сите заедници во судството е предвидено со Уставот на Република Северна Македонија, како највисок правен акт. Така, во член 105(2) од Уставот се предвидува дека при изборот на судиите, судиите-поротници и претседателите на судовите ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници“.

Во оваа смисла, во член 43(1) од Законот за судови се предвидува дека „при изборот на судии и судии-поротници не смее да се врши дискриминација во однос на полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба“, додека во член 43(2) од истиот закон се предвидува дека „при изборот на судии и судии-поротници без да се нарушат критериумите пропишани со закон, ќе се обезбеди соодветна и правична застапеност на граѓаните што припаѓаат на сите заедници“. Одредбите за правична и соодветна застапеност во судството се запазени и во Законот за Судски совет (член 31-а), како и во Законот за Академијата за судии и јавни обвинители (член 8 и 9).

Во оваа област од истражувањето посветена на професионалниот развој на судиите и правичната и соодветна застапеност во судството, испитаниците беа прашани за: **аспекти од судството кои се поврзани со Академијата за судии и јавни обвинители, како генератор на нови судии и континуирана едукација на постојните, адекватноста на обуките кои се нудат на судиите во врска со потребите при нивната тековна работа, етничката, старосната и половата застапеност и еднаквост во судството.**

Испитаниците од сите целни групи, како и кај останатите области, даваа одговор на едно прашање кое е заедничко за сите целни групи.

Областа професионален развој и соодветна застапеност од Матрицата се состои од еден заеднички индикатор и четири (4) индивидуални индикатори распределени во две подобласти:

>>> **А) Подобласт:** Континуирана правна едукација

- 66. Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ
- 67. Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби
- 68. Обуките ги следат промените во законодавството и судската пракса

>>> **Б) Подобласт:** Етничка и полова еднаквост

- 69. Правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на мнозинските заедници
- 70. Репрезентативноста (полова, старосна, етничка, и сл.) во судскиот систем се почитува и спроведува во целост

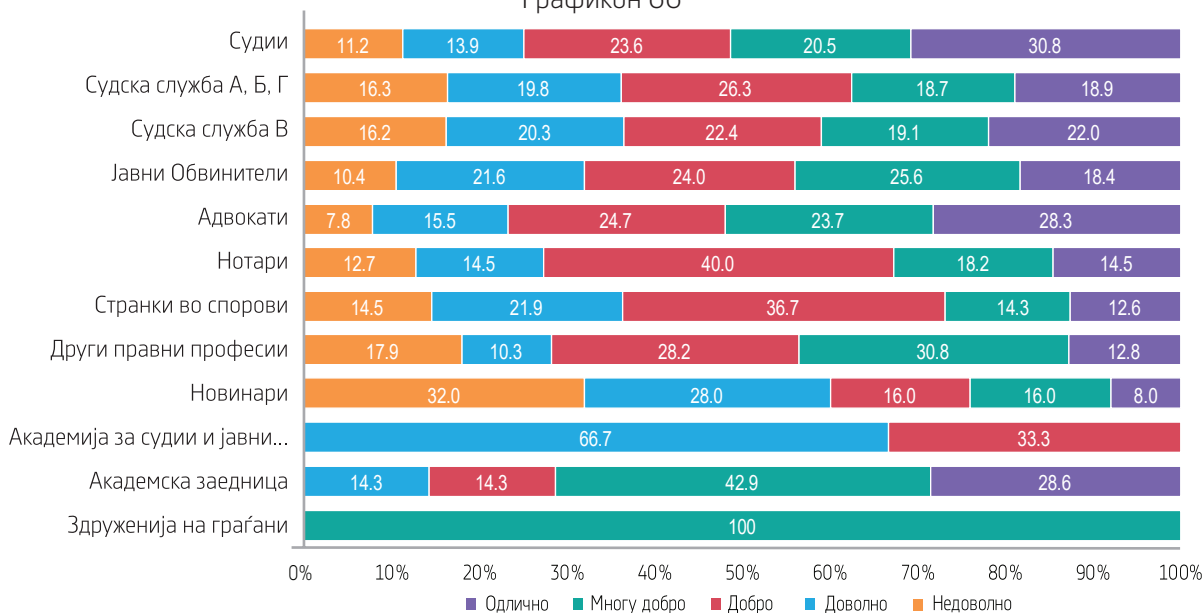
Дополнително, испитаниците од сите целни групи дадоа мислење и за еден заеднички индикатор со цел да се добие една збирна оценка за оваа конкретна област.

Со која оцена би го оцениле професионалниот развој и соодветната застапеност на судовите во РМ дефинирана со следната изјава:

„Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ“

Заеднички индикатор за сите целни групи (бр. 5): Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ

Графикон 66

Целна група:	Средна оцена:
Судии	3.5
Судска служба А, Б и Г	3.0
Судска служба В	3.1
Јавно Обвинителство	3.2
Адвокати	3.5
Нотари	3.1
Странки во спорови	2.9
Други правни професии	3.1
Новинари	2.4
Академија за судии и јавни обвинители	2.3
Академска заедница	3.9
Здруженија на граѓани	4.0
ВКУПНО	3.1

Испитаниците главно ја вреднувале правичната застапеност на сите етнички заедници со оценката „добро“ (3). Ова индиректно се однесува и на степенот на професионален развој кој е важен предуслов за професијата и за активно учество на заедниците во судството. Највисоко („одлично“ 5) оваа соодветна и фер застапеност е оценета од испитаниците од редот на судиите, а најниско („недоволно“ 1) од испитаниците новинари.

Ниту еден од испитаниците од **академската заедница** не одговорил дека има недоволна фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници. Најголем дел (43%) од испитаниците сметаат дека застапеноста на сите заедници во судовите е многу добра и 29% од испитаниците сметаат дека застапеноста на сите заедници во судовите е одлична.

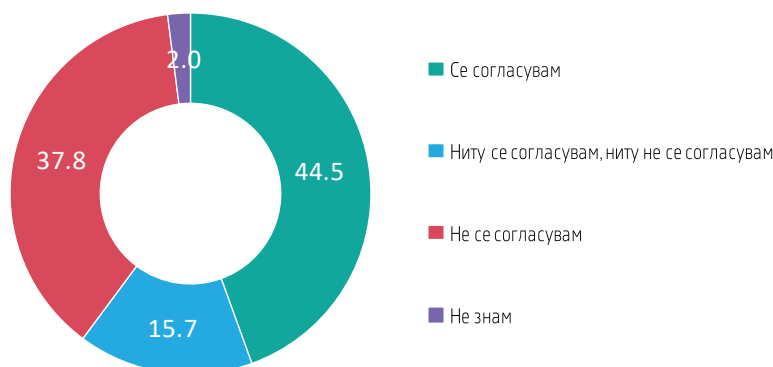
На ова прашање сите интервјуирани лица од селектираните **граѓански организации** одговорија со 4 (многу добро). Сепак, некои од интервјуираните ја истакнаа недоволната застапеност на судии од ромската етничка заедница.

Претставниците од **АСЈО** сметаат дека постои доволна застапеност на припадниците на сите заедници во судовите, а за некои застапеноста на сите заедници во судовите е добра.

Постои поделеност во мислењата кај сите категории испитаници околу фер и правична застапеност на сите етнички заедници во судството. Сепак, преовладува мислењето дека постои добра застапеност на сите етнички заедници во судството, со исклучок на судии од ромската етничка заедница.

Подобласт а) Континуирана правна едукација

Индикатор 67: Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби
Графикон 67

Во врска со континуираната правна едукација на судиите, испитаниците од редот на судиите дадоа свои мислења за тоа, дали АСЈО обезбедува релевантни обуки врз основа на проценка на нивните потреби. Најголем број од испитаниците судии (44.5%) се согласуваат, додека пак 37.8% од нив не се согласуваат.

Според претставниците на **академската заедница**, потребно е судиите да земат поактивно учество во обуките. Академијата добро работи и сега и во претходниот период, обуките се добри, вклучени се и професорите, а анкетирани се и кандидатите кои ја посетуваат Академијата во однос на нивните потреби. Според испитаниците, квалитетот на обуките е добар основ за понатамошна селекција на кандидатите за судии. Сепак, некои сметаат дека не се спроведуваат доволно квалитетни обуки и обуките не се индивидуализирани согласно потребите на кандидатите. Според некои од интервјуираните, во претходниот период Академијата потфрли во однос на тоа што значи континуирана обука: „За време на обуките не се разговара за теми кои се актуелни и важни, туку е важен само бројот на обуки кои ги поминале кандидатите. Затоа е потребно да се индивидуализираат и разиграат обуките со оглед на потребите. Да се индивидуализираат според претходното знаење и искуство на кандидатот“.

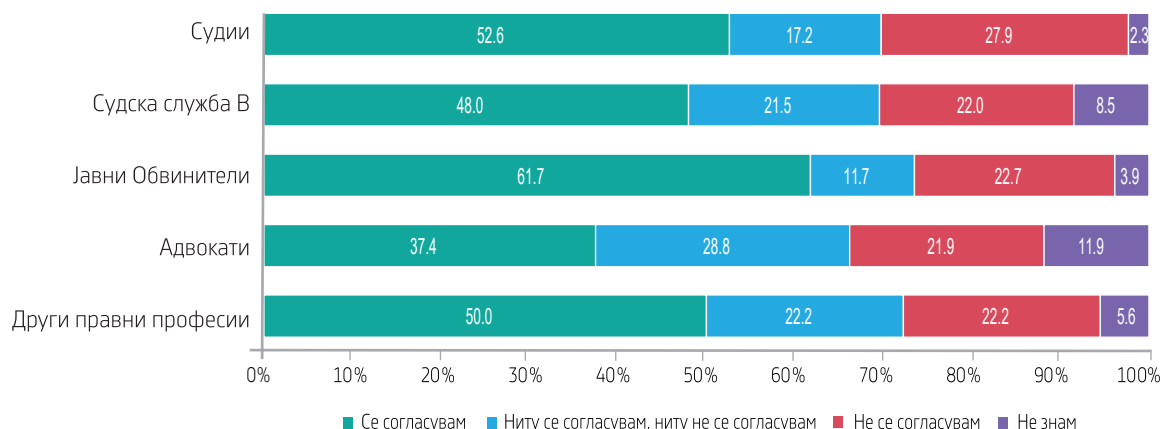
Кај **граѓанските организации**, преовладува перцепцијата дека обуките кои ги обезбедува Академијата се релевантни, но неопходни се подобрувања. Иако при планирање на обуките Академијата бара мислење од судиите, обвинителите и граѓанските организации, проблем претставува интересот на судиите за овие обуки. Исто така не секогаш обуките се релевантни за сите судии кои се опфатени.

„Познавањето англискиот јазик да биде услов одредено лице да се јави како предавач на обуките од Академијата, резултираше во тоа голем број на поискусни судии да не можат да се јават како предавачи, а дел од повозрасните судии со недоверба гледаат на помлади предавачи кои не се доволно искусни за да ги обучуваат нив“.

Едно од интервјуираните лица сподели забелешка дека Академијата премногу зависи од надворешни донатори, па од овие причини се поставува прашање колку при планирање на обуките се усогласува и со барањата на донаторите, а не само со реалните потреби на судиите.

Обуките за едукација на судиите се делумно оценети како релевантни и во согласност со потребите на судиите. Испитаниците сметаат дека е потребно обуките од Академијата да се индивидуализираат согласно потребите на секој од судиите, во зависност од неговото знаење и искуство.

Индикатор 68: Обуките ги следат промените во законодавството и судската пракса
Индикатор 68

Во поглед на тоа, пак, дали сметаат дека обуките ги следат промените во законодавството и судската пракса, над 52% од испитаниците судии одговориле дека се согласуваат со ова, а 28% не се согласуваат. Стручните судски службеници се изјасниле дека главно се согласуваат (48%). Адвокатите главно сметаат дека обуките ги следат трендовите во законодавството и праксата на судовите, но скоро 12% од нив одговориле дека не знаат за ова. Мнозинството од медијаторите и извршителите генерално се согласуваат дека обуките се во тек со промените.

Најголем е процентот (61.7%) кај испитаниците јавни обвинители кои се произнеле дека обуките кои ги организира Академијата за судии и јавни обвинители ги следат тековните промени во законодавството и судската пракса.

Интервјуираните претставници од АСЈО посочуваат дека сега веќе работат на план за подобрување на квалитетот на обуките и дека судиите треба да се распределат да следат обуки кои директно се поврзуваат со нивната работа, а не како во минатото, кога судиите биле принудени да следат задолжителни обуки кои не биле воопшто поврзани со нивната работа. Се посочува и дилемата во однос на тоа колку се добри предавачите и колку квалитетна била основната обука на судиите и јавните обвинители досега и дека потребна е добра проценка за оваа работа. Според нив, постарите судии или обвинители кои имаат долго искуство во работата можеби немаат познавања на странски јазици, меѓутоа тоа не е многу значајно кога се работи за искуството во примената на правото што тие го споделуваат со кандидатите во АСЈО како предавачи.

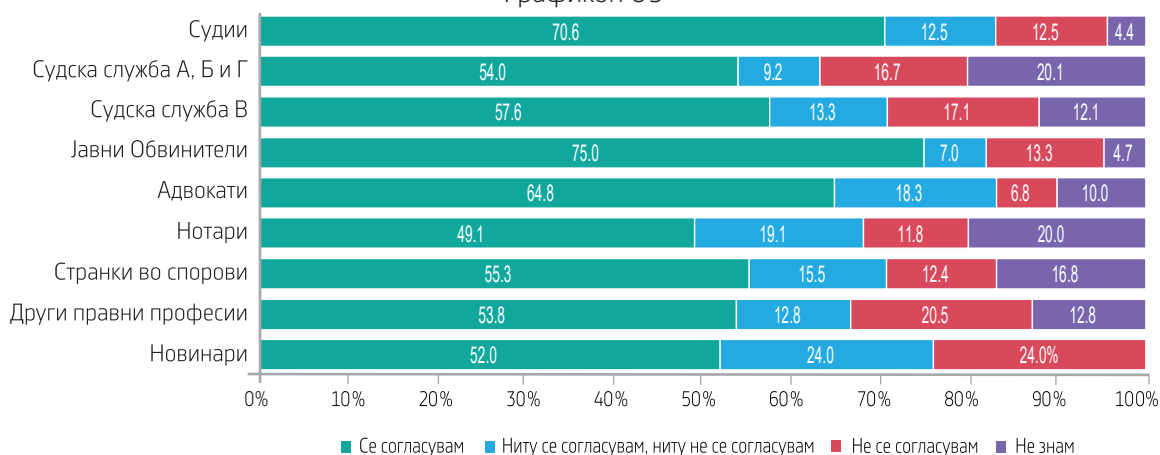
Генерално, потребно е да има повеќе практични обуки, да се следат новите предмети и да се дискутира повеќе и за новите трендови во судската пракса.

Испитаниците сметаат дека обуките кои ги организира Академијата за судии и јавни обвинители ги следат тековните промени во законодавството и судската пракса. Сепак, потребно да се преиспитаат критериумите за едукаторите и да има повеќе практични обуки, со најнови трендови во судската пракса.

Подобласт б). Етничка и полова еднаквост

Индикатор 69: Правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на мнозинските заедници

Графикон 69

Кај сите категории испитаници генерално владее мислењето дека правната рамка обезбедува инклузивност за учество на мнозинските етнички заедници во РМ. Значаен процент од испитаниците се изјасниле дека не знаат за ова.

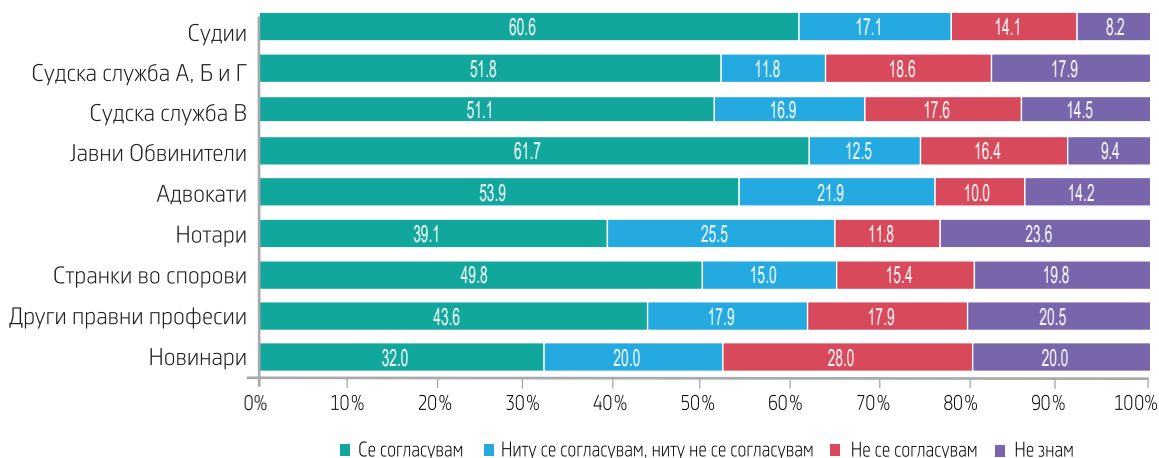
Поголемиот дел од претставниците на **академската заедница** сметаат дека правната рамка гарантира правична застапеност и на мнозинските заедници. Некои сметаат дека има доволно застапеност на мнозинските заедници дури и се претерува со таа пракса и со тоа се создаде простор за влез на неквалитени и несоодветни кадри во судскиот систем. Според испитаниците, потребно е да се внимава на таа еднаква застапеност, но тоа треба да се мери и со квалитет на кандидатот. Според некои, потребно е да се инвестира повеќе во начинот на обучување на кандидатите од многу порано, односно од факултетите. „Не е добро ако тоа се создава вештачки само за да се исполни тој критериум, а да не се инвестира од многу порано во образованието на сите факултети подеднакво“.

Кај сите интервјуирани претставници на **граѓанските организации** преовладува мислењето дека правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на мнозинските заедници. проблемот се јавува во практичната имплементација и пред сè колку при изборот на кадри од мнозинските заедници се избираат најквалитетните кандидати од овие заедници. Дел од интервјуираните ја повторил забелешката дека нема ниту еден судија Ром во судовите во Република Македонија.

Дел од претставниците од **АСЈО** сметаат дека во законските решенија не се посочуваат јасни одредби за фер и правична застапеност на припадниците на мнозинските заедници. Треба и во текстот на Законот за АСЈО, не само како општа уставна категорија, да има формула според која ќе се гарантира фер и правична застапеност на мнозинските заедници. Во тој процес треба да се запази и квалитетот на кандидатите. Друг претставник од АСЈО (судија) смета дека иако правната рамка за фер и правична застапеност е уставна категорија и не е детално разработена во законската рамка, сепак секогаш постои договор во рамки на Судскиот совет и Советот на ЈО за запазување на правичната застапеност на мнозинските заедници во правосудните органи. Понатаму претставниците од АСЈО сметаат дека многу зависи од тоа колку од кандидатите од мнозинските заедници се заинтересирани да аплицираат на досегашните огласи на Академијата и колку ќе аплицираат на идните огласи.

Испитаниците сметаат дека се потребни понатамошни допрецизирања во законите за фер и правична застапеност на припадниците на мнозинските заедници, и дека паралелно со овие заложби треба да се води сметка и за квалитетот на кандидатите за судии, не само за етничкото потекло.

Индикатор 70:
Репрезентативноста (полова, старосна, етничка и сл.) во судскиот систем се
Почитува и спроведува во целост
Графикон 70

Во врска пак со тоа, дали се согласуваат со тоа дека репрезентативноста (полова, старосна, етничка, и сл.) во судскиот систем се почитува и спроведува во целост, испитаниците од сите категории во најголем дел се согласуваат со ова, а значаен процент од нив не знаат за ова.

Испитаниците од сите категории во голем дел се согласуваат дека постои и се почитува репрезентативноста во судството по основ на пол, старост, етничка припадност и друго.

2. ПРАВНА РАМКА, КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ, СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

2.1 ПРАВНА РАМКА И ПОДАТОЦИ ОД ДОМАШНИ ИНСТИТУЦИИ

Професионален развој - Континуирана правна едукација

Во рамки на домашното право е предвидена обврска за континуирана обука за судиите. Така, член 54 од Законот за судови предвидува дека „судијата има право и обврска на постојано стручно усовршување за време на траење на судиската функција согласно со закон“, додека член 77 од истиот закон предвидува изрекување на дисциплинска мерка во случај на неисполнување на обврската за континуирана обука.

Понатаму, Законот за Академијата за судии и јавни обвинители, во својот член 114(3), утврдува дека: „континуираната обука е задолжителна за судиите, јавните обвинители, претседателите на судовите и јавните обвинители на јавните обвинителства“. Во член 13 од овој закон се предвидува дека Управниот одбор на Академијата, по предлог на Програмскиот совет, утврдува програми за приемен испит, за почетна обука и за завршниот испит, програми за континуирана обука, програма за практикување на судиската и јавнообвинителската функција, општи и специјализирани програми за обука.

Во текот на 2018 година, воспоставени се нови законски критериуми за избор на членови на органите на управување на Академијата за судии и јавни обвинители со измените и дополнувањата на Законот за Академијата за судии и јавни обвинители¹⁴⁷. Врз основа на новите критериуми избран е нов управен одбор на Академијата, како и директор, а во тек е избор на Програмски совет на Академијата¹⁴⁸.

Правилникот на Академијата за континуирана обука во членот 7 утврдува 3 до 14 дена за обука годишно, зависно од должината на стажот на судиите. Содржината на програмата за континуирана обука (член 11 од правилникот за континуирана обука) вклучува релевантни правни теми од домашното, меѓународното право, и правото на ЕУ, судската пракса, како и други области.

Според податоците од Академијата за судии и јавни обвинители¹⁴⁹, во текот на 2018 година Академијата самостојно или во соработка со други партнери, организирана и одржала вкупно 189 обуки¹⁵⁰ во делот на континуирана едукација. Обуките ги посетиле вкупно 4154 слушатели од кои 1898 судии, 1102 судски и јавнообвинителски службеници и други учесници.

Во Стратегијата за реформи во правосудниот сектор 2017-2022 (Стратешка насока 4.1.1.2) се воведува **специјализација на судиите**. Во Предлог Законот за судовите кој е во собраниска постапка се предвидува поширока можност на судовите за формирање на оддели во рамките на судот, а со цел за зајакнување на можноста за специјализација на судиите за работа по одделен вид предмети.

147 Види: Закон за изменување и дополнување на Законот за Академијата за судии и јавни обвинители (Службен весник на РМ, бр.163 од 4 септември 2018 година)

148 Министерство за правда (2018) Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022;

149 Податоците се добиени на 18 февруари 2018. од Академијата за судии и јавни обвинители

150 Обуки од граѓанска област – 39; Обуки од граѓанска и кривична област – 22; Обуки од кривична област – 57; Обуки на општи теми – 40; Обуки од прекршочна област – 2; Специјализирани обуки – 13; Обуки од областа на трговското право – 6; Обуки од областа на управно право – 10.

Правична застапеност

Постоењето на **фер и правична застапеност** на припадниците на сите заедници во судството е предвидено со Уставот на Република Северна Македонија, како највисок правен акт. Така, во член 105(2) од Уставот се предвидува дека „при изборот на судиите, судиите-поротници и претседателите на судовите ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници“.

Во оваа смисла, во член 43(1) од Законот за судови се предвидува дека „при изборот на судии и судии-поротници не смее да се врши дискриминација во однос на полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба“, додека во член 43(2) од истиот закон се предвидува дека „при изборот на судии и судии-поротници без да се нарушат критериумите пропишани со закон, ќе се обезбеди соодветна и правична застапеност на граѓаните што припаѓаат на сите заедници“.

Одредбите за правична и соодветна застапеност во судството се запазени и во Законот за Судски совет (член 31-а), како и во Законот за Академијата за судии и јавни обвинители (член 8 и 9).

Судскиот совет на Република Северна Македонија се залага за преземање мерки и активности за доследна примена на Амандманот VI на Уставот на Република Северна Македонија за соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во сите судови во РСМ.

Според податоците на Судскиот Совет на РСМ во 2018 од избраните судии: **1 судија е маж и 3 судии се жени. Националната застапеност: 1 судија е Македонец, 3 судии се Албанци.**

Пополнети места:	517 ¹⁵¹	81,29%
Слободни места:	-119	18,71%
Мажи:	211	40,81%
Жени:	306	59,19%
Македонци:	392	75,82 %
Албанци:	89	17,21 %
Турци:	6	1,16 %
Власи:	11	2,13 %
Срби:	5	0,97 %
Роми:	1	0,19 %
Бошњаци:	7	1,35 %
Други:	6	1,16 %

*Табела на полова и етничка структура на судиите во 2018 година (Извор: Судски совет на РСМ, февруари 2019)

Пол	Број на вработени	Процентуална застапеност
Мажи	865	38.56
Жени	1,378	61.44
Вкупно	2,243	100

* Табела на полова застапеност на судската администрација, заклучно со 31 декември 2018 година (Извор: Судски совет на РСМ, февруари 2019)

151 На крајот на 2018 година во судовите во РМ се регистрирани вкупно 518 судии. Еден судија (маж, Македонец, 00 Винаца) заминал во пензија на почетокот на 2019 година;и

	Македонци	Албанци	Турци	Роми	Срби	Власи	Бошњаци	други	ВКУПНО
Судска администрација	1,798	327	33	25	15	23	10	12	2,243
Процентуална застапеност	80.16	14.58	1.47	1.11	0.67	1.03	0.45	0.53	100

* Табела на етничка структура во судската администрација, заклучно со 31 декември 2018 година (Извор: Судски совет на РСМ, февруари 2019)

Возраст	Број на вработени	Процентуална застапеност
0-24 години	7	0.31
25-49 години	1,291	57.56
Постари од 50 години	945	42.13
Вкупно	2,243	100

*Табела на старосна структура во судството заклучно со декември 2018 година (Извор: Судски совет на РСМ, февруари 2019)

2.2 ПОДАТОЦИ ОД МЕЃУНАРОДНИ ИЗВЕШТАИ

Европска комисија за ефикасност на правдата – СЕРЕЈ: Професионален развој и соодветна застапеност

Според извештајот на СЕРЕЈ, европскиот тренд укажува на прилично еднаква застапеност на мажите и жените (во просек 53% жени наспроти 47% мажи). Позначителна разлика се забележува кај раководните судски функции (претседатели на судови) каде мажите се далеку повеќе позастапени (во просек 66% наспроти 34% жени).

Според статистичките податоци од извештајот на Судскиот совет на РСМ за 2018, во просек 60% од судиите се жени, додека 40% се мажи, што е повисок од европскиот просек.

Во врска пак Индикаторот 70 од Матрицата 'Репрезентативноста (полова, старосна, етничка, и сл.) во судскиот систем се почитува и спроведува во целост', испитаниците од сите категории главно се согласуваат со оваа изјава, а значаен процент од нив не знаат за ова.

Во однос на заедничкото прашање од Матрицата за сите целни групи „Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ“, постои поделеност на перцепциите. Средната оценка по ова прашање на скала од 1 до 5 е 3.1. Статистиката на Судскиот совет за 2018 укажува дека најмногу се застапени Македонците (76%) и Албанците (17%) додека останатите немнозински групи се во многу помал процент.

Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија од 2018

Согласно последниот извештај на ЕК (април 2018), се поздравува програмата за обуки на Академијата за судии и јавни обвинители, која вклучува и курсеви по етика и кодекс на однесување со цел спречување на корупција и судир на интереси, по препорака на ГРЕКО.

Академијата за судии и јавни обвинители има организирано 201 обука во текот на 2017 година.

Во врска со континуираната правна едукација на судиите (Индикатор 67), испитаниците од редот на судиите (45%) сметаат дека Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби додека висок процент од испитаниците од истата целна група (38%) не се согласуваат со оваа констатација.

3.КОРЕЛАЦИИ: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

Постои поделеност во мислењата кај сите категории испитаници околу фер и правична застапеност на сите етнички заедници во судството. Сепак, преовладува мислењето дека постои добра застапеност на сите етнички заедници во судството, со исклучок на ромската етничка заедница кај судиите. Постои и солидна полова и старосна претставеност во судството. Оваа состојба ја потврдуваат и податоците од Судскиот совет на РСМ.

Континуирана правна едукација

Правната рамка за континуирана едукација на судиите е солидна. Испитаниците сметаат дека е потребно обуките од Академијата да се индивидуализираат согласно потребите на секој од судиите, во зависност од неговото знаење и искуство и дека е потребно да се има повеќе практични обуки, со најнови трендови во судската пракса. Треба да се води сметка за квалитетот на обуките, не само за нивниот број. Европската комисија исто така дава позитивни оценки за обуките кои ги спроведува АСЈО. Со новите законски измени опсегот на дисциплински мерки за полесни прекршоци е проширен со додавање и на задолжително присуство на професионална обука.

Етничка и полова еднаквост

Испитаниците сметаат дека се потребни понатамошни допрецизирања во законите за фер и правична застапеност на припадниците на мнозинските заедници, и дека паралелно со овие заложби треба да се води сметка и за квалитетот на кандидатите за судии, не само за етничкото потекло, што е во тесна врска со партиското влијание во судството. Потребно е да се вклучат повеќе судии од ромската заедница.

Испитаниците од сите категории во голем дел се согласуваат дека постои и се почитува репрезентативноста во судството по основ на пол, старост, етничка припадност и друго.

Извештаите од Судскиот совет на РСМ сосема ја потврдуваат оваа состојба во поглед на категоријата судии, но сепак понатамошно балансирање е потребно во рамките на судската администрација.

АНЕКС 1

ИЗВЕШТАЈ ОД ИНТЕРВЈУА
СО ПРЕТСТАВНИЦИ НА ЗДРУЖЕНИЈАТА
НА ГРАЃАНИ И ФОНДАЦИИ

Извештај од интервјуа со претставници на здруженијата на граѓани и фондации

За потребите на првото национално мерење на перформансите и реформите на правосудството, со користење на алатката Матрица за мерење на перформансите на правосудството, во периодот 4.12.2018 - 18.12.2018 година беа спроведени интервјуа со претставници на седум здруженија на граѓани кои делуваат во областа на правосудството, а целта беше да се испитаат нивните ставови и перцепции во 5 области од правосудниот систем: ефикасност, транспарентност и отчетност, квалитет на судската правда, независност и непристрасност и професионален развој и соодветна застапеност.

За да се испитаат перцепциите на граѓанските организации кои делуваат во областа на правосудството како и да се добие оценка во однос на нивните ставови и мислења за реформите во правосудниот систем согласно Стратегијата за реформи во правосудството спроведени се интервјуа со претставници од 7 здруженија на граѓани.¹⁵² Прашалникот е составен од два дела и тоа: прв дел кој содржи 5 прашања на заокружување и на испитаниците им е дадено да изберат една од повеќе дадени опции преку кои би ја оцениле состојбата во правосудниот систем и втор дел од 12 прашања на кои испитаниците наративно го образлагаат својот став и мислење по секое прашање.

Резултатите од првиот дел од прашалникот се претставени по секое прашање поединечно, а содржат и графички приказ во кој одговорите на испитаниците по петте опции (недоволно, доволно, добро, многу добро и одлично) од секое прашање се претставени процентуално за да се добие попрегледен приказ на ставовите и мислењата на претставниците на здруженијата на граѓани по секое прашање. Во продолжение на овој извештај следува сумарен преглед на добиените одговори и мислења за секое прашање од алатката.

152 Беа спроведени интервјуа со следните преставници на здруженија на граѓани:
 Хајди Штерјова-Симоновиќ – проектен координатор, Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија
 Ива Цоневска, проектен асистент, Институт за европска политика - ЕПИ
 Натали Петровска, извршен директор на Коалиција „Сите за правично судење“
 Зоран Дранговски, претседател на Македонско здружение на млади правници
 Кире Миловски, програмски координатор, Фондација „Отворено општество Македонија“
 Маргарита Цаца Николовска, претседател на Институт за човекови права
 Жарко Хаџи-Зафиров, Програмски раководител на Центар за правни истражувања и анализи

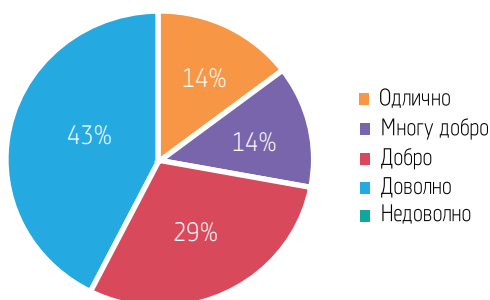
(С 1.) Со која оцена ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди, во правична постапка“.

На ова прашање четири од интервјуираните одговорија со 3-добро, две од интервјуираните лица со 2-доволно и еден од интервјуираните одговори со 1-недоволно.

Ниту еден од интервјуираните лица на ова прашање не одговори со 4-многу добро или 5-одлично.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
1	2	4	/	/	2.43

Судовите донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка

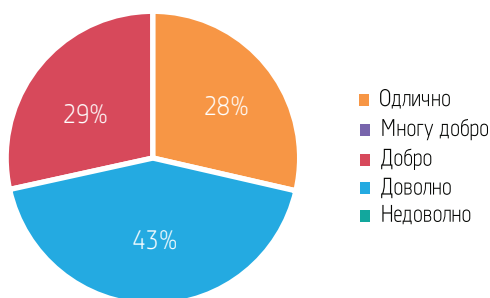
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 2,43.

(С.10) Со која оцена ја оценувате транспарентноста и отчетноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“.

На ова прашање три од интервјуираните одговорија со 2-доволно, по две од интервјуираните лица одговорија со 1-недоволно и со 3-добро. Ниту еден од интервјуираните на ова прашање не одговори со 4-многу добро или 5-одлично.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
2	3	2	/	/	2.00

Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа

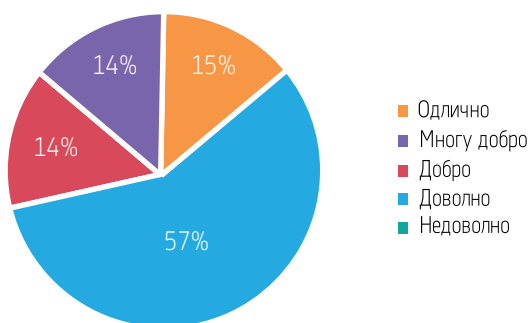
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 2,00.

(С. 25) Со која оцена го оценувате квалитетот на судската пракса на судовите изразена преку изјавата „Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“.

На ова прашање четири од интервјуираните одговорија со 2-доволно, а по еден од интервјуираните одговори со 1-недоволно, 3-добро и 4-многу добро. Ниту еден од интервјуираните на ова прашање не одговори со 5-одлично.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
1	4	1	1	/	2.33

Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени

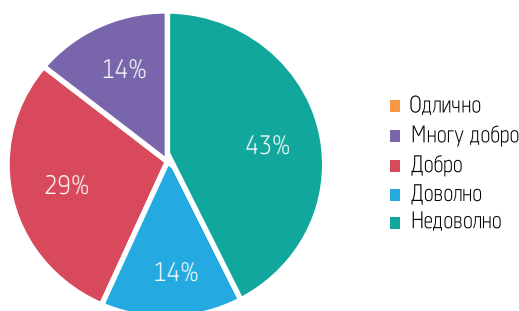
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 2,33.

(С. 48) Со која оцена ја оценувате независноста и непристрасноста на судовите изразена преку изјавата „Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија“.

На ова прашање три од интервјуираните лица одговорија со 1-недоволен, две од интервјуираните лица со 3-добро и по едно од интервјуираните лица со 2-доволно и со 4-многу добро. Ниту еден од интервјуираните на ова прашање не одговори со 5-одлично. Едно од интервјуираните лица појасни дека перцепцијата во јавноста дека судиите не се независни и непристрасни во работењето се заснова на работата на мал број на судии, иако поголемиот дел од судиите се независни и непристрасни во работењето. Од овие причини ова интервјуирано лице се одлучило да одговори на ова прашање со 4-многу добро.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
3	1	2	1	/	2.14

Судиите во вршење на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија

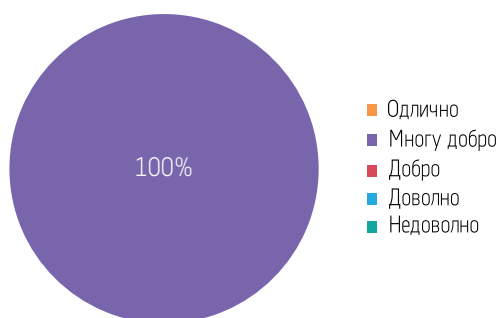
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 2.14.

(C.66) Со која оцена ги оценувате професионалниот развој и соодветната застапеност во судовите изразена преку изјавата: „Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ.“

На ова прашање сите седум интервјуирани лица одговорија со 4-многу добро. Две од интервјуираните лица појаснија дека недоволната застапеност на Ромите (судии Роми) се причината поради која на ова прашање не одговориле со одлично-5.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
/	/	/	7	/	4.00

Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ

Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 4.00.

Средната вредност од одговорите добиени на сите прашања изнесува 2,57.

Средната вредност на одговорите добиени на прашањата од 1 до 4 кои се однесуваат на ефикасноста, транспарентност и отчетност, квалитетот на судските пресуди и независноста и непристрасноста на судиите изнесува 2,21.

Што се однесува на средната вредност на одговорите по прашалник, односно по интервјуирано лице, најниската средна вредност на петте одговори од интервјуирано лице изнесува 1,8, додека највисоката средна вредност од петте одговори од интервјуирано лице изнесува 3,4.

Вториот дел од интервјуата се состои од наративен дел, кој ќе биде парафразиран согласно одговорите на испитаниците по секое прашање.

1. (И.2; И.5) Дали сметате дека судовите имаат доволно судски службеници, се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите? Колку нормата влијае на квалитетот на пресудите?

Пет од седумте интервјуирани лица сметаат дека судовите немаат доволно судски службеници, додека две од интервјуираните лица сметаат судовите имаат доволен број на судски службеници кој е и над европскиот просек, но проблем е организацискиот менаџмент и управувањето со човечките ресурси во судовите. Сепак, поголемиот број од интервјуираните лица кои сметаат дека во судовите нема доволно судски службеници појаснија дека тоа се однесува пред сè на судовите во Скопје и дел од другите судови со проширена надлежност. Интервјуираните сметаат дека судовите се справуваат со обемот од аспект на намалување на бројот на стари предмети, но не се справуваат со обемот квалитетно. Според информациите добиени по пат на истражување од едно од здруженијата, во Управниот суд и Вишиот управен суд просечното време на чекање на пресуда изнесува 220 денови односно 310 денови што е предолг период. Повеќето (5 од 7) интервјуирани сметаат дека нормата влијае на квалитетот, но во исто време не смее да биде оправдување за постапки кои не се спроведени согласно закон или за пресуди со несоодветен квалитет. Две од интервјуираните лица сметаат дека нормата нема влијание на постапките и пресудите. Сите интервјуирани се против постоењето на норма.

2. (И.6) Периодов ова беше актуелно прашање, според вас дали АКМИСОТ ги распределува предметите без влијанија? Дали е потребно негова надградба или пак целосно ново софтверско решение?

Перцепцијата на сите интервјуирани лица е дека имало неправилности и влијание во распределба на предметите. Едно од интервјуираните лица изјави дека постои перцепција дека и кај новите предмети на СЈО има влијание при распределба на предметите. Кај дел од интервјуираните постои сомнеж дека АКМИС-от бил злоупотребуван и од адвокати, а простор за влијание имало и во помалите судови.

Во делот на надградба на АКМИС-от или целосно ново решение, преовладува ставот за целосно ново софтверско решение (5 наспроти 2 интервјуирани лица кои се за надградба на постоечкото). Дел од интервјуираните лица (2) изјавија дека сепак на ова прашање треба да дадат одговор стручни лица кои ќе ја оценат можноста за надградба на системот, внесување дополнителна заштита, да се направи анализа на трошоците на ново софтверско решение наспроти надградба на постоечкото итн. Сите од интервјуираните лица изјавија дека без разлика дали ќе се избере надградба на постоечкиот систем или сосема ново софтверско решение два аспекти треба да бидат клучни – безбедноста и да има зголемен капацитет за обработка на податоци (да овозможи полесно пребарување по клучни зборови, правен основ итн.). Еден од интервјуираните смета дека целосно новото софтверско решение кое треба да го замени постоечкиот АКМИС треба да биде надградено во служба на граѓаните, односно веднаш преку системот да се издаваат уверенија за неосудуваност итн. Беа посочени и одредени недостатоци на постоечкото софтверско решение, на пример доколку се додели одреден предмет на судија за одредено правно прашање, кај истиот судија ќе бидат распределени и другите сродни предмети. Или судски предмет за дискриминација во кој бидејќи и тужителот (здружение на граѓани) и тужениот (трговско друштво) се правни лица системот го распределува кај судија кој суди стопански предмети.

3. (И.13) Како дел од транспарентноста на Судскиот совет е и прашањето дали оцените од спроведените оценувања на судиите треба да бидат достапни на јавноста? Дали тоа би можело да има влијание во делот на барањата за изземање на судиите?

Постои поделеност кај интервјуираните во однос на ова прашање. Четири од интервјуираните лица сметаат дека оцените треба да се достапни на јавноста, бидејќи на тој начин дополнително ќе се влијае како на судиите така и на Судскиот совет да постапуваат согласно закон. Во однос на влијание во делот на барање за изземање на судиите, ниту во Законот за парнична постапка ниту во Законот за кривична постапка оцените или стручноста на судијата не се предвидени како основ за изземање на судија, па од овие причини и не би имале влијание. Едно од интервјуираните лица смета дека оцените треба да и бидат достапни само на стручната јавност, бидејќи кај граѓаните веќе постојат одредени убедувања за пристрасност на судиите и недоверба во судството, па доколку оцените станат јавни ќе резултираат со зголемени реакции, недоверба, барања за изземања, претставки итн. Од истите причини две од интервјуираните лица одговорија дека се против оцените да и бидат достапни на јавноста.

4. (И. 15) Дали сте имале прилика да го разгледате судскиот буџет? Дали треба да биде достапен на јавноста?

Две од интервјуираните лица немале можност да го погледнат судскиот буџет, останатите 5 интервјуирани лица го разгледале – две подетално, останатите само делумно или како дел од централниот буџет. Сите интервјуирани сметаат дека судскиот буџет треба да ѝ биде достапен на јавноста. Сите интервјуирани посочија дека е недозволиво спротивно на закон, буџетот на судството да биде помал од 0.8% од БДП. Според мислење на дел од интервјуираните постои потреба од реформа на судското буџетирање, реални проекции, планирање не само на краток туку и на среден рок. Судиите и судските службеници да бидат вклучени во процесот на планирање, да бидат одобрени неопходните вработувања во судовите и јавното обвинителство, како и покачување на платите на судската администрација.

5. (И.17) Дали во пракса судовите имаат лице кое комуницира со јавноста и од кое може да се добијат сите релевантни информации?

Во последните години забележан е одреден напредок. На интернет-страниците на судовите се назначуваат лица за односи со јавност, дел од судовите имаат судски портпароли. Сепак, судовите ретко и недоволно ја информираат јавноста за својата работа. Преовладува перцепција за затвореност на судовите (кај шест од седуммина интервјуирани лица). Еден од интервјуираните изјави дека согласно информациите добиени преку фокус групи со новинари, информациите кои ги доставуваат судовите на барање од новинарите се релевантни и навремени.

Во одредени ситуации кога станува збор за одреден случај или прашање за кои постои интерес во јавноста, со изјава или соопштение реагирале и претседатели на суд (пример претседател на Основен суд Скопје 1 Скопје).

6. (И.32, И.33, И.34) Дали судовите ја следат и усогласуваат судската пракса на повисоките судови и праксата на ЕСЧП особено дали се почитува истата воспоставена од повисоките судови?

Перцепцијата кај интервјуираните претставници на здруженија на граѓани е дека судската пракса не е доволно усогласена / воедначена и дека истата негативно влијае на правната сигурност (6 од 7 интервјуирани лица). Еден од интервјуираните смета дека судската пракса главно е усогласена. Според интервјуираните, судиите во најголем број на случаи ги следат насоките содржани во одлуките на повисоките судови во предметите кои се вратени по жалба, некогаш дури и спротивно на сопствено убедување. Во однос на усогласување со праксата на Европскиот суд за човекови права, има одреден напредок особено во делот на притворските предмети, но сепак перцепцијата е дека истата не се применува доследно и доволно, а поголемиот дел од судиите воопшто не се запознаени со пресуди на ЕСЧП во кои Република Македонија не е страна во постапката. Обуките кои се спроведени преку Академијата за судии и јавни обвинители придонеле кон одреден напредок во однос на примена на пресудите на ЕСЧП, но потребни се дополнителни обуки на оваа тема. Неопходна е зголемена активност на Врховниот суд на РМ во делот на правни мислења и заклучоци. Информациите кои ги имаа дел од интервјуираните лица се дека судската пракса се усогласува 2-3 пати годишно од страна на апелационите судови од четирите апелациски подрачја.

7. (И.35, И.36) Дали сметате дека пресудите кои ги донесуваат судовите се добро структурирани, јасни, сеопфатни и добро образложени?

Сите интервјуирани лица изјавија дека постојат разлики од суд до суд и од судија до судија во однос на ова прашање, но перцепцијата која преовладува (6 од 7 интервјуирани лица) е дека голем дел на пресуди не се соодветно образложени, не се доволно јасни и недостасува соодветна правна аргументација. Како сериозен проблем кој го посочија дел од интервјуираните (4 од 7 интервјуирани лица) е непроизнесувањето на повисокиот суд по секој од жалбените наводи. Имено, во одреден број на случаи судот воопшто не се произнесува по дел од жалбените наводи со кои се побива првостепената пресуда, или со општа формулација ги отфрла истите иако се основани.

8. (И.49-И.51) Дали сметате дека изборот, разрешувањето и унапредувањето се заснова на објективни и транспарентни критериуми, како и дали сте забележале некаков надворешен или внатрешен притисок?

Кај интервјуираните преовладува перцепција дека изборот, разрешувањето и унапредувањето не се базира на објективни и транспарентни критериуми, односно наместо по правило по исклучок се врши избор или унапредување на судија без внатрешни и надворешни притисоци. Како сериозен проблем од интервјуираните беа посочени партизацијата на судството и непотизмот, како во делот на избор така и во делот на унапредување. Од еден од интервјуираните беше дадена забелешка дека процесот на избор на нови судии преку Академијата не е транспарентен, единствена можност јавноста да ги запознае овие кандидати е кога даваат заклетва во Собранието. Перцепцијата на поголемиот дел интервјуирани лица (5) е дека постапката за унапредување е добра, но праксата не. Не се унапредуваат кандидатите кои се највисоко оценети, нема соодветно образложение за причините поради кои е направен изборот.

Од еден од интервјуираните беше дадена забелешката дека во делот на разрешување не се почитуваат препораките на Венецијанската комисија.

9. (И.43, И.44) Дали сметате дека Уставниот суд ефективно одлучува за уставноста на законите и другите акти и притоа овие одлуки се извршуваат?

Кај интервјуираните лица преовладува перцепција дека во поголемиот број на случаи Уставниот суд одлучува ефективно, но забелешките се однесуваат на неговата независност, како и квалитетот на донесените одлуки и нивното образложение. Понатаму, во одредени случаи се одлучува исклучително брзо, додека за одредени случаи на одлука на Уставниот суд се чека и по неколку години. Недостасуваат добро образложени и аргументирани издвоени мислења. Одлуките на Уставниот суд се извршуваат, но во одредени случаи се изнаоѓаат модалитети да се спроведе одредено решение и покрај одлука на Уставниот суд. Во делот на постапки за заштита на слободите и правата Уставниот суд не одлучува ефективно. За дел од интервјуираните проблематични се постапките на избор на судии на Уставниот суд како и можноста за злоупотреба на терминот истакнат правник.

10. (И.62) Дали сметате дека платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место?

Во однос на ова прашање постои поделеност кај интервјуираните лица. Четири од интервјуираните лица сметаат дека платите на судиите треба да се зголемат, додека три од интервјуираните сметаат дека имајќи го предвид стандардот во Република Македонија и споредбено со платите во другите сектори платите одговараат на задачите и одговорностите на судиите. Еден од интервјуираните појасни дека причината поради која е неопходно да им бидат зголемени платите на судиите е тоа што истите согласно закон не можат да вршат друга дејност од која ќе остваруваат дополнителен приход. Дел од интервјуираните (4) изјавија дека треба да постои разлика во платите помеѓу судиите, затоа што судиите во пооптоварените судови постапуваат и одлучуваат по поголем број на предмети, кои често пати се покомплексни и со повеќе странки во постапката. Речиси сите интервјуирани (6) појаснија дека висината на платите не смее да биде посочувана како причина за постоењето на корупција во рамки на судската власт. Сите од интервјуираните изјавија дека е потребно да се зголемат платите на судската администрација.

11. (И.67) Дали Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби?

Преовладувачка перцепција (5 од 7 интервјуирани лица) е дека обуките кои ги обезбедува академијата се релевантни, но неопходни се подобрувања. Две од интервјуираните лица изјавија дека при планирање на обуките Академијата бара мислење од судиите, обвинителите и невладините организации. Проблем претставува интересот на судиите за овие обуки. Исто така, не секогаш обуките се релевантни за сите судии кои се опфатени.

Познавањето англискиот јазик да биде услов одредено лице да се јави како предавач на обуките од Академијата, резултираше во тоа голем број на поискусни судии да не можат да се јават како предавачи, а дел од повозрасните судии со недоверба гледаат на помлади предавачи кои не се доволно искусни за да ги обучуваат нив. Постои перцепција дека почетната обука која ја организира АСЈО е долга. Едно од интервјуираните лица сподели забелешка дека Академијата премногу зависи од надворешни донатори, па од овие причини се поставува прашање колку при планирање на обуките се усогласува и со барањата на донаторите, а не само со реалните потреби на судиите.

12. (И.69) Дали сметате дека правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на немнозинските заедници?

Кај сите интервјуирани преовладува мислењето дека правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на немнозинските заедници. Проблемот се јавува во практичната имплементација и пред сè колку при изборот на кадри од немнозинските заедници се избираат најквалитетните кандидати од овие заедници.

Дел од интервјуираните ја повторил забелешката дека нема ниту еден судија Ром во судовите во Република Македонија.

АНЕКС 2

ИЗВЕШТАЈ ОД ИНТЕРВЈУА
СО ПРЕТСТАВНИЦИ
НА АКАДЕМСКАТА ЗАЕДНИЦА

Овој извештај произлегува од матрицата за мониторинг на перформансите на правосудството која е изготвена од Центарот за истражување и анализи и претставува алатка за проценка на тековните ситуации и резултатите од спроведените реформи во правосудството. Целната група на ова истражување е академската заедница и целта е преку спроведени интервјуа да се испитаат нивните ставови и перцепции во 5 области од правосудниот систем: ефикасност, транспарентност и отчетност, квалитет на судската правда, независност и непристрасност, професионален развој и соодветна застапеност.

За да се испитаат перцепциите на академската заедница во однос на тековните ситуации во правосудството како и да се добие оценка во однос на нивните ставови и мислења за реформите во правосудниот систем согласно Стратегијата за реформи во правосудството спроведени се интервјуа со еминентни професори од повеќе правни факултети во Република Македонија. Поточно спроведени се интервјуа со 7 професори од Правниот факултет „Јустинијан Први“ на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје¹⁵³, Правниот факултет на Државниот универзитет во Тетово¹⁵⁴, Правниот факултет на Универзитетот на Југоисточна Европа во Скопје¹⁵⁵, Правниот факултет „Св. Климент Охридски“ Битола¹⁵⁶ и Правниот факултет на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип¹⁵⁷. Во интервјуата се вклучени професори кои се експерти по кривично право, граѓанско и управно право. Интервјуата се спроведени по претходно изготвен прашалник од Центарот за истражување и анализи и истите се снимени во аудиоформат. Прашалникот е составен од два дела и тоа: прв дел кој содржи 5 прашања на заокружување и на испитаниците им е дадено да изберат една од повеќе дадени опции преку која би ја оцениле состојбата во правосудниот систем и втор дел од 12 прашања на кои испитаниците наративно го образлагаат својот став и мислење по секое прашање.

Резултатите од првиот дел од прашалникот се претставени по секое прашање поединечно, а содржат и графички приказ во кој одговорите на испитаниците по петте опции (недоволно, доволно, добро, многу добро и одлично) од секое прашање се претставени процентуално за да се добие попрегледен приказ на ставовите и мислењата на академската заедница по секое прашање.

(И.1.) Со која оцена ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка“.

Од спроведените интервјуа со академската заедница, по првото прашање, со која оцена ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата: „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка“, 14% одговориле дека судовите недоволно донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка, 14% одговориле дека судовите доволно донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка. 29% од испитаниците одговориле дека судиите добро донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка, 43% од испитаниците одговориле дека судовите многу добро донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка и никој од испитаниците не одговорил дека судовите донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка.

153 Интервју со проф. д-р Гордана Лажетиќ, редовен професор на катедрата по Казнено процесно право; Интервју со проф. д-р Гордан Калаџијев, редовен професор на катедрата по Казнено процесно право; интервју со проф. д-р Ана Павловска-Данева, редовен професор на катедрата за Административно право и јавна администрација.

154 Интервју со проф. д-р Арта Биљаџи, редовен професор по Кривично право.

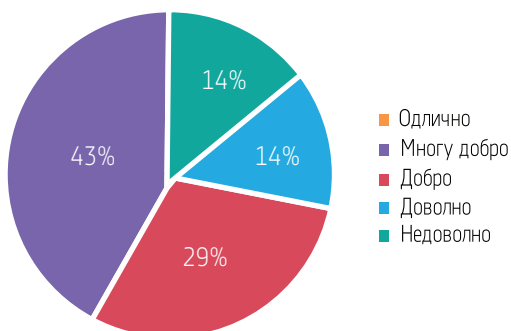
155 Интервју со проф. д-р Беса Арифџи, вонреден професор по Кривично право и Криминологија.

156 Интервју со доцент д-р Никола Тунтевски, вонреден професор по Кривично право.

157 Интервју со проф. д-р Никола Камбовски, редовен професор на катедрата за Граѓанско право.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
1	1	2	3	/	1.75

Судовите донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка

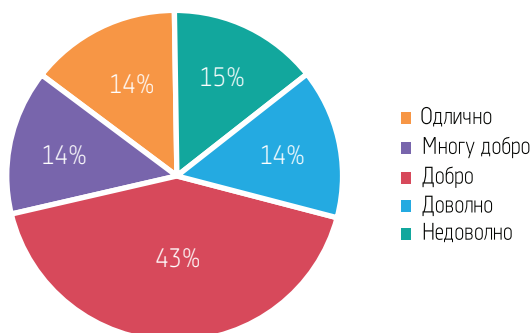
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 1,75.

(И10) Со која оцена ја оценувате транспарентноста и отчетноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“.

По второто прашање, со која оцена ја оценувате транспарентноста и отчетноста на судовите изразена преку изјавата: „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“, 15% одговориле дека судовите недоволно ја информираат јавноста за својата работа, 14% одговориле дека судовите доволно ја информираат јавноста за својата работа, 43% одговориле дека судовите добро ја информираат јавноста за својата работа, 14% одговориле дека судовите многу добро ја информираат јавноста за својата работа и 14% одговориле дека судовите одлично ја информираат јавноста за својата работа.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
1	1	3	1	1	1,4

Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа

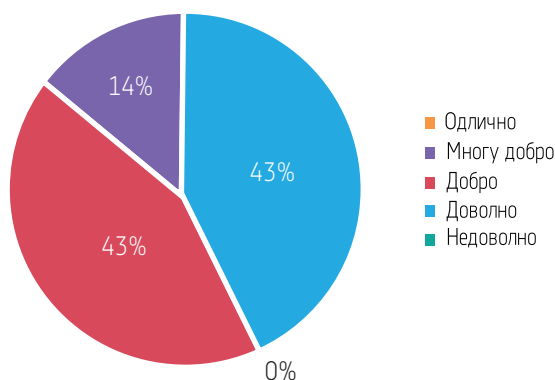
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 1,4.

(И. 25) Со која оцена го оценувате квалитетот на судската пракса на судовите изразена преку изјавата „Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“.

На третото прашање, со која оценка го оценувате квалитетот на судската пракса на судовите изразена преку изјавата: „Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“, ниту еден од испитаниците не одговорил дека пресудите и другите одлуки на судиите се недоволно јасни, сеопфатни и добро образложени, 43% одговориле дека пресудите и другите одлуки на судовите се доволно јасни, сеопфатни и добро образложени, 43% одговориле дека пресудите и другите одлуки на судовите се добри во однос на јасни, сеопфатни и добро образложени пресуди и други одлуки на судовите, 14% одговориле дека пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени и ниту еден од испитаниците не одговорил дека пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
/	3	3	1	/	2,33

Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени

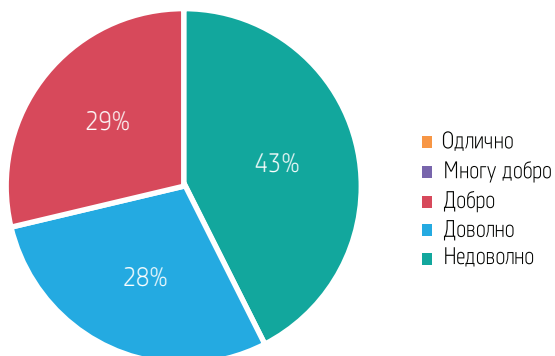
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 2,33.

(И. 48) Со која оцена ја оценувате независноста и непристрасноста на судовите изразена преку изјавата „Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија“.

По однос на четвртото прашање, со која оцена ја оценувате независноста и непристрасноста на судовите изразена преку изјавата: „Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија“, 43% од испитаниците одговориле дека судиите се недоволно независни во вршењето на својата функција, 28% одговориле дека судиите се доволно независни во вршењето на својата функција, 29% дале оценка добро во однос на независноста на судиите во вршењето на функцијата од какви било внатрешни и надворешни влијанија, ниту еден од испитаниците не одговорил дека судиите се многу добро поставени во однос на независноста во вршењето на нивната функција и 28% одговориле дека судиите одлично ја вршат својата функција во однос на независноста од какви било внатрешни и надворешни влијанија.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
3	2	2	/	/	2,33

Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни или надворешни влијанија

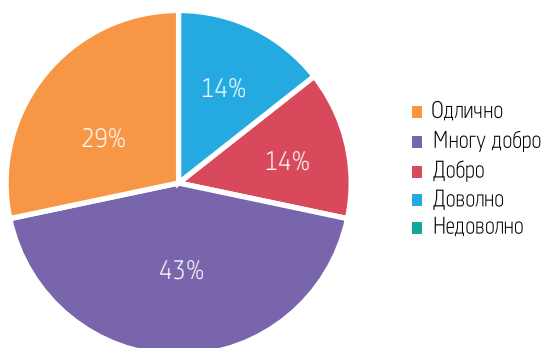
Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 2,33.

(И.66) Со која оцена ги оценувате професионалниот развој и соодветната застапеност во судовите изразена преку изјавата „Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ.“

По однос на петтото прашање, со која оцена ги оценувате професионалниот развој и соодветната застапеност во судовите изразена преку изјавата: „Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ, ниту еден од испитаниците не одговорил дека има недоволна фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници, 14% сметаат дека постои доволна застапеност на припадниците на сите заедници во судовите, 14% оцениле дека застапеноста на сите заедници во судовите е добра, 43% од испитаниците сметаат дека застапеноста на сите заедници во судовите е многу добра и 29% од испитаниците сметаат дека застапеноста на сите заедници во судовите е одлична.

1-недоволно	2-доволно	3-добро	4-многу добро	5-одлично	Средна вредност
/	1	1	3	2	1,75

Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ

Средната вредност од седумте одговори на ова прашање изнесува 1,75.

Вториот дел од интервјуата се состои од наративен дел, кој ќе биде парафразиран согласно одговорите на испитаниците по секое прашање.

1. (И.2; С.5) Дали сметате дека судовите имаат доволно судски службеници, се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите? Колку нормата влијае на квалитетот на пресудите?

Поголемиот дел од интервјуираните претставници на академската заедница се согласуваат дека судовите немаат доволно судски службеници и тоа влијае на квалитетот на работата на судиите и квалитетот на пресудите кои ги донесуваат. Во однос на поединечни размислувања кои се разликуваат од генералниот став, еден од интервјуираните смета дека од судски службеници особено има недостиг во делот на стручен персонал т.е. стручни соработници кои се потребни за да му/ѝ помогнат на судијата во сè она што значи подготовка на предметот за наредното судење, но дека административно-техничкиот персонал во судовите е доволен. Друго интервјуирано лице смета дека има доволно судски службеници за разлика од порано кога сè уште не беше направена судската реформа и не беа воспоставени нотарите и извршителите како посебен правен субјект. Сепак, постои разлика во бројот на судски службеници кои ги има во судовите во поголемите градови и судовите во помалите градови и според интервјуираните тоа се одразува негативно врз квалитетот на работата на судот.

Еден од интервјуираните вели дека не е запознаен со тоа дали судовите имаат доволно судски службеници, но во многу извештаи е споменато дека имаат помалку службеници, па оттука може да се извадат заклучоци дека направена е проценка и може треба да се размислува за зголемување на бројот на судски службеници. Останатите интервјуирани претставници сметаат дека има разлика во потребата од судски службеници во зависност од обемот на работата на судиите. Во градовите каде има поголем обем на работа, пример во Скопје, Битола, Охрид, Гостивар и др. кои имаат надлежност за повеќе подрачја има недостиг на судски службеници и доколку не се надополни тоа ќе влијае врз брзината на одлучување и квалитетот на пресудите. Забележано е дека во судовите во кои има поголем обем на работа, стручните службеници се преоптоварени, бидејќи еден стручен соработник работи на предмети и кај повеќе судии.

Сите интервјуирани претставници се согласуваат дека нормата е нужност и мора да постои за да ги одржува судиите во динамика и континуирана работа, но доколку е ставен фокусот само на исполнување на нормата тоа негативно ќе влијае врз квалитетот на пресудите и ќе придонесе само кон донесување на брзи и неправични одлуки на штета на странките. Едно лице од интервјуираните има поинакво размислување и смета дека преку нормата се врши притисок врз судиите за решавање на предмети во пократки рокови. Дополнителен аргумент против нормата е во случаите кога се работат покомплексни предмети, особено во кои се одлучува за правата и слободите на граѓаните. Ставот на интервјуираните лица е дека доколку постојано инсистираме на брза судска постапка, судиите ќе забораваат дека се заштитници на правата и слободите на човекот и ќе се претворат во административни службеници на кои најбитно им е да донесат судска пресуда. Притоа, брзото и неправично одлучување доведува до повторување на постапките.

Според друго размислување, нормата негативно влијае врз квалитетот на пресудите, но тешко може да се исфрли сосема. Интервјуираното лице вели дека никој нема беспрекорна професионалност во работата за да нема потреба од норма и затоа нормата е нужност. Во принцип и нормата не може никогаш да влијае позитивно на квалитетот на пресудите, бидејќи самата по себе е притисок. Исто така, судиите знаат и како да ја злоупотребат нормата во некои ситуации, со исполнување на некои мали услови за да се смета дека исполниле некоја норма, иако во суштина предметот не е завршен. Во однос на брзината на постапување по предметите, има подобрување и во помалку предмети е утврдено дека има повреда на правото на судење во разумен рок. Во однос на ова прашање има напредок бидејќи порано и не постоела контрола, а сега е воспоставен и меѓународен и внатрешен мониторинг, постои притисок и од медиумите, а дополнително за тоа придонесува и нормата.

Заклучокот беше дека е потребно да се предвидат мерливи категории на норми и да се земат повеќе фактори во прашање кога станува збор за нормата. Преку притисокот за исполнување, нормата може да ги сведе судиите на административни работници бидејќи преку исполнувањето на нормата може негативно да се влијае врз работата и решавањето на предмети.

2. (И.6) Периодов ова беше актуелно прашање, според вас дали АКМИСОТ ги распределува предметите без влијанија? Дали е потребно негова надградба или пак целосно ново софтверско решение?

Секој од интервјуираните се на ставот дека АКМИС потфрли како системско решение за независна распределба на предметите по случаен избор, со оглед на сознанијата за злоупотреба на системот. Во однос на прашањето дали е потребна надградба или целосно ново софтверско решение поделени се размислувањата, но преовладуваат тие дека е потребно ново софтверско решение.

Од поединечните размислувања, еден од интервјуираните смета дека АКМИСОТ е одлично решение сам по себе, меѓутоа праксата укажа на тоа дека тој не е имун на човечки влијанија. Интервјуираниот смета дека е потребно ново софтверско решение и дека се работи на него. Новото софтверско решение треба да овозможи целосно надминување на недостатоците. Пример, би требало да има градација при распределбата на предметите во зависност од искуството на судијата. Во оваа насока би требало да биде надградбата и промената на софтверот (се мисли во смисла да се има предвид на помлади понеискусни судии да им се доделуваат полесни предмети). Според интервјуираните лица, предлог е АКМИС-системот целосно да се тргне од судскиот систем и да биде контролиран од независно тело, формирано од Судскиот совет или од Министерството за правда.

Ставот на едно од интервјуираните лица е дека судовите се подложни на објективни влијанија кои резултираат со пристрасни одлучувања. Во таа насока, беше истакнато дека АКМИС-системот треба да се надгради бидејќи е потребен и го обезбедува правото на природен судија и е поврзан со едно од основните начела на судството на независност.

Во оваа насока едно од интервјуираните лица смета дека нема оценка ниту анализа на овој систем, но и тој сам по себе не е општо прифатен и повеќе е исклучок, отколку правило. Едно од интервјуираните лица кои биле вклучени во креирањето на Стратегијата за реформа во судскиот систем, смета дека АКМИСОТ не ги распределува предметите без влијание и оттука потребно е целосно ново софтверско решение, со посебна форма и содржина за електронска распределба на предмети во управното судство, како специјализирано судство суштински различно од останатите судови со посебно назначено лице кое ќе го менаџира системот. Воедно беше истакнато дека во помалите места нема индикации кои укажуваат на злоупотреби, што значи дека сепак АКМИС-системот функционира под одредени услови.

Друго интервјуирано лице ја нагласи важноста на постоење на ваков систем и воедно се надоврза на извештајот на комисијата која работеше на истражување околу АКМИС-от и наодите од неговата злоупотреба со што ја потенцираше важноста од поведување на кривична одговорност против оние кои го злоупотребиле. Воедно ја поддржа идејата за АКМИС-от како независен систем одвоен од судството. Беше даден предлог за воведување на комбиниран модел опериран од независно тело, не целосно, но колку што може со цел да се оддалечи од самите судови.

3. (И.13) Како дел од транспарентноста на Судскиот совет е и прашањето дали оцените од спроведените оценувања на судиите треба да бидат достапни на јавноста? Дали тоа би можело да има влијание во делот на барањата за изземање на судиите?

Генерално мислење на сите интервјуирани лица е дека транспарентноста на Судскиот совет е проблематично прашања кое се провлекува од самото постоење на Судскиот совет и во текот на неговата работа. Ставот е дека оцените од спроведените оценувања на судиите треба да се достапни за јавноста. Едно од интервјуираните лица е на ставот дека оценувањето на судиите не треба да биде достапно на јавноста, освен ако не се работи за оценување на судија при избор во повисок суд. Во однос на изземањето, интервјуираните сметаат дека јавноста не може да биде релевантен фактор бидејќи отвора можност за произволни оценки. Според нив, поприфатлив како систем е судиите да се оценуваат при реизбор, а нелогично е сите судии да се оценуваат постојано.

Во однос на поединечните ставови на интервјуираните по ова прашање, едно од лицата смета дека оцените треба да бидат јавни слично како што се јавни и за време на студирањето. Причина зошто оценките не се објавуваат јавно може да се бара во начинот на формирање на оценката и критериумите. Според интервјуираните проблематичен е нетранспарентниот претходен период на работата на Судскиот совет генерално.

Имено, со оглед на тоа дека ССРМ не се одговорни пред никого, се запоставува неговата улога за независност. Тоа од друга страна придонесува довербата на јавноста во тоа тело да е на ниско ниво. Интервјуираното лице истакна дека достапноста на оцените за судиите за јавноста нема толку да прави притисок врз барањата за изземање, туку ќе ја направи повидлива работата на судот и судиите ќе бидат повнимателни во работата.

4. (И. 15) Дали сте имале прилика да го разгледате судскиот буџет? Дали треба да биде достапен на јавноста?

Едно од интервјуираните лица истакна дека имале прилика да го разгледаат судскиот буџет и тоа само поради вклученоста во судските реформи. Од друга страна, сите интервјуирани се на ставот дека е потребно судскиот буџет да биде транспарентно објавен пред јавноста. Воедно, препораката е дека е потребно да се работи на судски буџет кој ќе биде независен од извршната власт. Едно од интервјуираните лица смета дека е потребна поголема самостојност во буџетирањето, односно да се намали притисокот од извршната власт, што значи да се даде отчет за потрошеното, но тоа да не биде еден вид на контрола од страна на извршната власт врз судската власт.

Беше истакнато дека Законот за судскиот буџет не се применува соодветно бидејќи судовите не го добиваат оној процент којшто им е потребен. Според нив, извршната власт како надлежна за изготвувањето на буџетот има влијание врз судскиот буџет. Дополнително на тоа е дека буџетот не ги изразува соодветно потребите на судовите. Во оваа насока беше даден предлог дека Судско-буџетскиот совет мора да се врати во Врховниот суд, бидејќи во спротивно многу голема надлежност е доделена на Судскиот совет.

Само едно од интервјуираните лица има малку поинакво мислење и смета дека нема ни многу потреба тој како професор или јавноста да го разгледува. Според него она што е битно е судскиот буџет да зависи од реалните потреби на судството, а да не биде тоа само распределување на дел од тоа што им е доделено од извршната власт. Судскиот буџетски совет е потребно да има поголема моќ при определувањето на буџетот. Беше дадена препорака судовите да се избораат за поголема финансиска независност.

5. (И.17) Дали во пракса судовите имаат лице кое комуницира со јавноста и од кое може да се добијат сите релевантни информации?

Речиси сите интервјуирани лица изјавија дека имаат сознанија дека во судовите се назначени лица кои комуницираат со јавноста, иако некои сметаат дека тие лица се претседателите на судовите, но сите се на ставот дека се потребни подобрувања во оваа насока.

Во однос на поединечните мислења, еден од интервјуираните смета дека судовите во пракса имаат определени лица, иако тоа лице не е специфично назначено како портпарол на судот. Практиката е дека најчесто обраќањето до судот е преку претседателот. Според нив, лицето кое што е поставено за портпарол е потребно секогаш да ги има сите релевантни информации и одговори на прашања и да може да одговори соодветно. Едно од интервјуираните лица истакна дека согласно Судскиот деловник, судовите треба да имаат портпароли и да изготвуваат официјални соопштенија за работата на судот. Во оваа насока беше препорачано дека е потребно да се изготви прирачник од страна на судии и новинари во кој ќе биде опишан начинот за известување на предметите. Интервјуираните лица сметаат дека во извесна мера се почитуваат правилата за известување, особено во случаите за известување за малолетници, но дека не се почитува доволно презумцијата на невиност. Во однос на веб-страницата за судовите, генерално ставот на сите интервјуирани е дека е едукативна и има доволно информации за сите судови. Сепак постојат размислувања дека страницата е тешка за пребарување на пресуди и одлуки и треба да се располага со многу информации за да се најде некоја одлука.

Постои поединечно размислување дека на страницата за судовите нема корисни информации, а некои извештаи е многу тешко да се најдат. Како пример беше наведен извештај од обвинителство за ПИМ-мерките кои не се објавуваат и покрај тоа што се законска обврска. Во однос на формирањето на Судско-медиумски совет ставот беше дека јавноста не е доволно запознаена со делокругот на неговите надлежности. Сепак, беше истакнато дека потребно е да се зајакне соработката меѓу медиумите и судовите, но потребно е да се имаат предвид и квалифицираните информации кои не секогаш треба да бидат достапни до јавноста.

6. (И.32, И.33, И.34) Дали судовите ја следат и усогласуваат судската пракса на повисоките судови и праксата на ЕСЧП особено дали се почитува истата воспоставена од повисоките судови?

Генералниот став на интервјуираните е дека пониските судови ја следат праксата на апелационите судови пред сè со цел избегнување на укинување на пресуди, додека праксата на различните апелациони подрачја не е усогласена. Во однос на праксата на ЕСЧП, мислењето на поголем дел од интервјуираните е дека има подобрување и има интерес на судиите за следење и примена на праксата на ЕСЧП, но дека примената е сè уште на ниско ниво.

Од поединечните ставови, едно од интервјуираните лица смета дека постои поголема пракса основните судови да ја следат праксата на повисоките судови. Сепак, забелешката е дека тоа се остварува единствено со цел да се избегне укинување на пресуда, а помалку се разгледува дали таквото одлучување е согласно законот. Беше истакнато дека Апелациониот суд во Скопје при одлучувањето за предметите на СЈО ги цитира одлуките од другите совети во рамки на судот. Едно од интервјуираните лица даде препорака дека потребно е да се размислува за некоја интероперативна алатка што ќе овозможи пристап на еден суд во АКМИС-от на друг суд за да може судиите да проверуваат како за одредено прашање одлучил друг апелационен суд. Исто така беше предложено да се донесуваат референтни пресуди на ниво на судско одделение (граѓанско, стопанско...) кои што ќе упатуваат на одредена судска пракса. Беше забележано дека постои пасивност во однос на Врховниот суд и давањето на правни мислења.

Според едно од интервјуираните лица, беше истакнато дека начинот на кој се применува судската пракса кај нас е застарен и дека треба да се унапреди. Во однос на ЕКЧП, едно од интервјуираните лица смета дека судиите сè почесто ја употребуваат, но дека често е предмет на злоупотреби бидејќи не е унифицирана. За таа цел потребни се практични обуки, потребно е да се сортираат и пресуди кои се поважни и создавање на појасна дата база со полесно пребарување. Според професорката позитивно е што судите веќе започнаа директно да се повикуваат на праксата на судот и има подобрување од претходните години.

Дека судската пракса не е усогласена на апелационите подрачја тврди и уште едно од интервјуираните лица кое додава како пример дека за исто дело во едно апелационо подрачје се добива условна осуда, а во друго апелационо подрачје ефективна казна затвор. Дополнително на тоа, беше истакнато дека и покрај напорите да се усогласи ваквата пракса преку Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, повеќе од јасно е дека овој закон не ја постигна целта.

Двајца од интервјуираните лица сметаат дека судовите ја следат и ја усогласуваат праксата со повисоките судови и дека е усогласена праксата на некои од апелационите подрачја. Според нив, судиите сè повеќе ги препознаваат пресудите на ЕКЧП како извор на право, особено помладите судии.

7. (И.35, И.36) Дали сметате дека пресудите кои ги донесуваат судовите се добро структурирани, јасни, сеопфатни и добро образложени?

Во овој дел, интервјуираните лица имаат различни ставови, но истакнато е дека се нагласува потребата од подобрување на праксата со цел обезбедување на еднаков пристап до правда на сите граѓани, преку примена на принципот на владеење на правото.

Тројца од интервјуираните лица се на став дека пресудите кои се донесуваат се оскудни, не се доволно образложени, ниту пак јасни, а во никој случај не се добро структурирани. Во главно се работени на принципот на копирање што придонесува кон наштетување на судското образложение. Според ставовите на академската заедница, при изготвувањето на пресудите судиите не внимаваат на правилната структура на самата пресуда. Тие додаваат дека потребно е пресудите да содржат образложение за фактичка состојба, примена на правото, повикување на домашна судска пракса и праксата на ЕЧКП. Воедно беше нагласено дека треба да се избегнува донесување на пресуди кои се обемни т.е. над 100 страници.

Тројца од интервјуираните сметаат дека во голем дел пресудите се јасни и сеопфатно образложени, но сепак и тоа е субјективно и постои разлика од судија до судија. Во секој случај, според нив потребно е да се работи на подобрување, особено избегнување на многуте граматички грешки во пишувањето. Дополнително на тоа беше истакнато дека образложенијата во пресудите многу често не се добро образложени, што според интервјуираното лице наведува на заклучокот дека судството не е баш независно во одлучувањето.

8. (И.49-И.51) Дали сметате дека изборот, разрешувањето и унапредувањето се заснова на објективни и транспарентни критериуми, како и дали сте забележале некаков надворешен или внатрешен притисок?

Генералното мислење на поголемиот дел од интервјуираните претставници на академската заедница е дека и покрај тоа што критериумите се пропишани со закон, тие не се објективни и транспарентни, а изборот и разрешувањето на судиите од страна на Судскиот совет се врши во договор, односно под притисок на извршната власт и евидентно е партиското влијание и во постапката на избор и при разрешувањето на судиите.

Според мислењето на едно од интервјуираните лица, не може да се каже дека постојат транспарентни и објективни критериуми, иако се тие пропишани со закон. Беше истакнато дека постојат недостатоци во процесот на избор, рангирањето итн., но и дека постојат многу недоречености и простор за злоупотреби. Според едно лице она што е најпроблематично е влез во редовното судство преку Управниот суд.

Едно од интервјуираните лица е на ставот дека изборот на судиите е сè уште зависен од политичкиот контекст. Во таа насока беше посочен Судскиот совет кој е потребно да го смени моделот на избор и разрешување на судиите. Според него, Судскиот совет е за држави кои немаат правни традиции. Тој систем го имаат и држави како Германија, Австрија, но не се толку централизиран и за секој град постои посебен совет. Препораката е во насока на воспоставување на посебен совет кој ќе има улога при избор на судии на определено подрачје со цел намалување на централизираната моќ на одлучување.

Според едно од интервјуираните лица постапката за разрешување е начин на влијание во судството, како и преку определување на критериумите за разрешување на судиите. Во таа насока, како пример беше посочен начинот на одлучување за бројот на критериуми во рамки на Советот за следење на реформите. Беше додадено дека се потребни јасни критериуми кога се работи за изборот на судии, наместо наведување на безброј критериуми за нивно разрешување. Беше истакнато дека преку избор на квалитетен кадар на судии ќе постои и одговорност без да има потреба од строги и бројни критериуми за разрешување.

Во таа насока, интервјуираните лица додадоа дека со воведувањето на Академијата за судии и јавни обвинители се зајакнува критериумот за избор на судиите со намалено политичко влијание. Сепак беше истакнато дека најголем проблем прават субјективните критериуми кои е потребно да се земат предвид при избор на судиите како што се: интегритетот на човекот, достоинството и неговото поранешно однесување на функција. Овие субјективни критериуми тешко е да се мерат, но не е невозможно и мора да се имаат предвид при изборот на судиите. Според интервјуираните лица Академијата претставува светла точка во извештаите на сите меѓународни организации и покрај тоа што има доста негативности, особено во однос на времетраењето на обуките. Сепак препорачано е дека судиите треба да бидат поактивни со учество на обуките во рамки на Академијата.

9. (С.43, С.44) Дали сметате дека Уставниот суд ефективно одлучува за уставноста на законите и другите акти и притоа овие одлуки се извршуваат?

Мислењето на поголемиот дел од интервјуираните лица е дека Уставниот суд работи под политичко влијание и дека во претходниот период покажа неконзистентност во својата работа. Слични се ставовите во однос на непостапувањето по предмети од важност, како прашањето за уставноста на СЈО, кое сè уште не решено. Според мислењето на интервјуираните, се увиде дека ни Уставниот суд не е имун на одредени притисоци, манипулации и не постапува по службена должност и покрај тоа што има таква надлежност.

Како недостаток беше посочена нетранспарентноста на работата на Уставниот суд, како и праксата на исклучување на јавноста од седниците на Уставниот суд во случаи кога се одлучува за уставноста на законите, со објаснување дека се заштитува јавниот ред и мир.

9. (И.62) Дали сметате дека платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место?

Сите интервјуирани лица сметаат дека судиите заслужуваат да бидат добро платени за професионално да ја извршуваат судската функција и за да се избегне нивна корумпираност. Со последните покачувања сметаат дека тие се добро платени и нема потреба од повисоки плати.

Еден од професорите смета дека преку платите мора да се стимулираат судиите да работат подобро и со тоа се ограничуваат и притисоците во однос на стекнување на незаконска финансиска корист - поткуп. Мислењето на едно од интервјуираните лица е дека покрај судиите, подобро платена треба да биде и судската администрација, бидејќи без истата судот не може да функционира добро.

10. (И.67) Дали Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби?

Три од интервјуираните лица сметаат дека не се спроведуваат доволно квалитетни обуки и истите не се индивидуализирани според потребите на кандидатите. Ставот на едно од интервјуираните лица е дека Академијата работи добро и сега и во претходниот период. Според ова лице, квалитетот на обуките е добар основ за понатамошна селекција на кандидатите за судии. Смета дека треба да постои законски механизам кој ќе овозможи и оние кои не завршиле Академија, а се стручни во областа и со соодветно искуство, да имаат можност да бидат избрани за судии. Во однос на модалитетите за како да се дозволи избор на судии и на лица кои ја немаат завршено Академијата, интервјуираното лице предлага да се разгледаат повеќе модалитети, како на пример воведување на дополнителен испит или формирање на независно тело коешто ќе може да предлага такви кандидати.

Според мислењето на друго интервјуирано лице, во претходниот период Академијата потфрлила во поглед на континуираноста на обуките. За време на обуките не се разговара за теми кои се актуелни и важни, туку е важен само бројот на обуки кои ги поминале кандидатите. Затоа според интервјуираното лице е потребно обуките да се индивидуализираат според претходното знаење и искуство на кандидатот. Новиот Предлог-закон за судови предвидува новите кадри што излегуваат од Академијата првите две години да работат само на полесни предмети. Интервјуираното лице напоменува дека идејата на самата Академија била да воведат повеќе практична работа, за кандидатите да бидат веќе практично подготвени кога ќе бидат избрани за судии. Иако во сите надворешни извештаи Академијата е оценета како единствена светла точка, според интервјуираното лице таа не ја исполнува својата функција за создавање на квалитетни судски кадри. Академијата во однос на можноста за избор на судии коишто не завршиле Академија, смета дека треба да се дозволи избор на судии и на лица надвор од Академијата. Но, со оглед на тоа дека Академијата нуди почетни обуки, тие не би биле од корист за оние кои имаат долгогодишно искуство.

Според едно од интервјуираните лица, проблемот во Академијата не е само во недоволно квалитетните обуки, туку и во методологијата на оценување на кандидатите, бидејќи не може сите кандидати да имаат високи оценки. Проблематично е решението според кое сите кои ја завршиле Академијата мора да се изберат за судии. Интервјуираното лице смета дека треба да се воведат можност да се изберат за судии и лица кои имаат долгогодишно искуство, а кои не ја завршиле Академијата.

Според друго интервјуирано лице, улогата на Академијата е од голема важност и добро е што има посебно тело што организира такви обуки за кандидатите пред да станат судии. Лицето не може да се произнесе во однос на квалитетот, бидејќи досега не било дел во обуките.

Во однос на тоа и други истакнати правници да можат да бидат избрани како судии, лицето смета дека Академијата како критериум за избор на судија е мерлив, бидејќи се работи за специјализирана институција, што е предвидено во законодавството и е добро оценето во извештајот на Европската комисија. Би било проблематично во период кога судството е во процес на реформи да се дозволи друг критериум за избор на судија, бидејќи тоа може да се толкува како начин на влијание врз судскиот систем. Намерите зад таквото решение можеби се добри, да им се даде шанса на квалитетни и стручни правници да станат судии, што особено се однесува на стручни соработници со долгогодишно искуство. Но, ваквиот избор може да биде проблематичен со оглед на недостатокот од проверка и оценување на судиите, поради што ваквите промени треба да се избегнуваат.

Според друго интервјуирано лице, нивото на квалитет на обуки во Академијата е високо. Самото лице истакнува дека било вклучено во тие обуки како обучувач во кривичната материја, и дека за кандидатите се предвидени почетни и специјализирани обуки, кои се индивидуализирани според потребите на кандидатите. Во однос на критериумите за избор на судии, лицето ја поддржува можноста правници со долгогодишно искуство да бидат избрани како судии.

Едно од лицата не е запознаено со методологијата на проценка на потребите за обуки на кандидатите. Истата нагласува дека потребно е да има повеќе практични обуки, да се следат новите предмети и да се дискутира повеќе и за новите трендови во судската пракса.

11. (И.69) Дали сметате дека правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на не мнозинските заедници?

Поголемиот дел од интервјуираните лица сметаат дека правната рамка гарантира правична застапеност и на немнозинските заедници.

Едно од лицата смета дека има подобрување од воспоставувањето на ваквата обврска со Охридскиот рамковен договор во поглед на правната рамка, но вели дека не е запознаено со практичната имплементација.

Друго интервјуирано лице смета дека има доволна застапеност на судиите од другите етнички заедници. Според ова лице, во Академијата проблематично било тоа што немало доволно кадри од другите етнички заедници, па се инсистирало на влез на припадници од немнозинските заедници. Во однос на квалитетот, смета дека станува збор за стручни и квалитетни кадри. Смета дека секогаш има простор за подобрување, но тоа не треба да се прави преку воспоставување на ваков метод, туку да се инвестира повеќе во начинот на обучување на кандидатите веќе од факултетите, каде што еднаквите можности за сите треба да се веќе обезбедени.

Дополнителни коментари

Едно од лицата го истакна и проблемот со Државното правобранителство, напоменувајќи дека работи на проект на Правниот факултет за соработка со оваа институција, во рамките на кој е направено истражување за нејзините капацитети и законската поставеност. Лицето образложи дека во секое обраќање до Државниот правобранител се наидува на пречки. На пример, локалните правобранителства во Источна Македонија не одговараат на прашања без согласност од Државниот правобранител, додека пак по три испратени поднесоци до Државниот правобранител, се добива известување кое едноставно упатува на четиригодишниот извештај на веб-страницата. Препораката е да се работи повеќе на транспарентноста на оваа институција.

АНЕКС 3

ИЗВЕШТАЈ ЗА ИНТЕРВЈУА
СО ПРЕТСТАВНИЦИ ОД АКАДЕМИЈАТА
ЗА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ

Овој извештај произлегува од матрицата за мониторинг на перформансите на правосудството која е изготвена од Центарот за истражување и анализи и претставува алатка за проценка на тековните ситуации и резултатите од спроведените реформи во правосудството. Целната група на ова истражување се претставници од Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО) и целта е преку спроведени интервјуа да се испитаат нивните ставови и перцепции во 5 области од правосудниот систем: ефикасност, транспарентност и одговорност, квалитет на судската правда, независност и непристрасност, професионален развој и соодветна застапеност.

За да се испитаат перцепциите на претставниците на Академијата за судии и јавни обвинители во однос на тековните ситуации во правосудството како и да се добие оценка во однос на нивните ставови и мислења за реформите во правосудниот систем согласно Стратегијата за реформи во правосудството спроведени се интервјуа со три претставници на АСЈО¹⁵⁸. Интервјуата се спроведени по претходно изготвен прашалник од Центарот за истражување и анализи и истите се снимени во аудиоформат. Прашалникот е составен од два дела и тоа: прв дел кој содржи 5 прашања на заокружување и на испитаниците им е дадено да изберат една од повеќе дадени опции преку која би ја оцениле состојбата во правосудниот систем и втор дел од 12 прашања на кои испитаниците наративно го образлагаат својот став и мислење по секое прашање.

Резултатите од првиот дел од прашалникот се претставени по секое прашање поединечно, и ги содржат одговорите на испитаниците по петте опции (недоволно, доволно, добро, многу добро и одлично). Со оглед дека се интервјуирани три претставници на АСЈО, не е направен графички ниту пак процентуален приказ на одговорите поради малиот број на испитаници. Наместо тоа, одговорите се прикажани според избраната опција од испитаниците.

(И 1.) Со која оценка ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди, во правична постапка“?

Од спроведените интервјуа со претставниците на АСЈО, по првото прашање, со која оценка ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата: „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди, во правична постапка“, сите три испитаници одговориле дека судиите добро донесуваат навремени, квалитетни и законити пресуди во правична постапка.

(И.10) Со која оценка ја оценувате транспарентноста и отчетноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“?

На второто прашање, со која оценка ја оценувате транспарентноста и отчетноста на судовите изразена преку изјавата: „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“, двајца испитаници одговориле дека судовите доволно ја информираат јавноста за својата работа, додека еден одговорил дека судовите добро ја информираат јавноста за својата работа.

(И.25) Со која оценка го оценувате квалитетот на судската пракса на судовите изразена преку изјавата „Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“?

На третото прашање, со која оценка го оценувате квалитетот на судската пракса на судовите изразена преку изјавата: „Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“, сите три испитаници одговориле дека пресудите и другите одлуки на судовите се добри во однос на јасни, сеопфатни и добро образложени пресуди и други одлуки на судовите.

158 Интервју со проф. д-р Наташа Габер-Дамјановска, директор на Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО); интервју со судија Оља Ристевска, Основен суд (ОС) Скопје 1, Скопје и член на Управниот одбор на АСЈО; и интервју со ЈО Сашо Рајчев, Основно јавно обвинителство (ОЈО) Скопје и член на Управниот одбор на АСЈО.

(И.48) Со која оцена ја оценувате независноста и непристрасноста на судовите изразена преку изјавата „Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија“?

По однос на четвртото прашање, со која оцена ја оценувате независноста и непристрасноста на судовите изразена преку изјавата: „Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија“, двајца испитаници одговориле дека судиите се добро независни во вршењето на својата функција, додека пак еден од испитаниците одговорил дека судиите се многу добро поставени во однос на независноста во вршењето на нивната функција.

(И.66) Со која оцена ги оценувате професионалниот развој и соодветната застапеност во судовите изразена преку изјавата „Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ“?

По однос на петтото прашање, со која оцена ги оценувате професионалниот развој и соодветната застапеност во судовите изразена преку изјавата: „Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ“, двајца испитаници сметаат дека постои доволна застапеност на припадниците на сите заедници во судовите, додека пак еден испитаник оценил дека застапеноста на сите заедници во судовите е добра.

Вториот дел од интервјуата се состои од наративен дел, кој ќе биде парафразиран согласно одговорите на испитаниците по секое прашање.

1. (И.2; И.5) Дали сметате дека судовите имаат доволно судски службеници, се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите? Колку нормата влијае на квалитетот на пресудите?

Сите интервјуирани се согласуваат дека судовите немаат доволно судски службеници и тоа влијае на квалитетот на работата на судиите и квалитетот на пресудите кои ги донесуваат.

Претставник од АСЈО смета дека треба да се прави разлика меѓу стручната служба и административната служба во судот. Таа истакнува дека бројот на административен персонал во судовите е доволен. Од друга страна, смета дека бројот на стручни службеници е премал и треба да се зголеми затоа што тоа се одразува на квалитетот на пресудите токму поради фактот што стручните службеници се лицата кои ги собираат и систематизираат најважните документи околу случајот кој треба да се реши. Затоа, кога овие важни лица фалат, тогаш и самиот предмет и крајната пресуда се фалични.

Претставник од ОС Скопје 1 исто така смета дека нема доволен број на судски службеници и додава дека не треба да има поголем број на судии туку треба да се зголеми бројот на судските службеници. Според неа неопходно е да се зголеми бројот на стручни службеници и стручни соработници и истовремено да се работи на подигнувањето на нивниот квалитет.

Претставник од ОЈО Скопје смета дека во Кривичниот суд Скопје 1 има доволен број на судски службеници бидејќи според неговите сознанија, еден административен соработник работи со двајца судии, секој судија има свој записничар и двајца судии работат со еден стручен соработник. Според обвинителот ова е добра административна застапеност во судовите во споредба со обвинителствата каде тој истакнува сека состојбата е драстично лоша. Така, во ОЈО Скопје како најголемо ОЈО во државата која покрива отприлика 90% од криминалот во целата држава состојбите се многу лоши: 4 административни службеници работат со 40 јавни обвинители кои работат кривични дела сторени од полнолетни сторители, а 2 административни службеници работат со 3 обвинители. Од друга страна, според систематизацијата треба да има 85 стручни соработници во ОЈО Скопје, а во моментот на неодредено време има само 16 вработени. Секој обвинител нема свој записничар, по систематизација се 31 записничари, а на неодредено време имаат вработено само 15 лица. Обвинителот истакнува дека екипираноста на ОЈО со човечки ресурси е многу лоша. Од систематизирани 61 обвинители во ОЈО Скопје досега се вработени само 45. Тоа значи дека тројца обвинители делат еден стручен соработник и еден записничар, и ова влијае негативно во работата на обвинителите.

Во однос на нормата, претставник на АСЈО смета дека треба да се направи разлика помеѓу судовите кои покриваат помал број на предмети и кои немаат проблем да ја исполнат нормата во споредба со судовите како тие во Скопје, Тетово, Битола, Гостивар каде што се судат голем број предмети и каде исполнувањето на нормата е потешко во однос на првоспоменатите судови. Таа смета дека во тие судови каде нормата е поголема треба да се даде предност на оценката на квалитетот на пресудите наместо на нивниот квантитет. На пример еден судија кој цела година работи само на еден комплексен предмет, треба да се оцени според квалитетот на водењето на тој предмет, а не според бројот на предметите водени таа година.

Претставник од ОС Скопје 1 смета дека нормата влијае на квалитетот на пресудите бидејќи судиите најчесто брзат истата да ја постигнат и немаат доволно време да се посветат суштински на предметите.

Претставникот на ОЈО Скопје не изрази посебно мислење на ова прашање.

2. (И.6) Периодов ова беше актуелно прашање, според вас дали АКМИСОТ ги распределува предметите без влијанија? Дали е потребно негова надградба или пак целосно ново софтверско решение?

Сите претставници на АСЈО се на ставот дека АКМИСОТ потфрли како системско решение за независна распределба на предметите по случаен избор, со оглед на сознанијата за злоупотреба на системот и местeње на предметите. Во однос на прашањето дали е потребна надградба или целосно ново софтверско решение поделени се размислувањата, но преовладуваат тие дека е потребна надградба на системот.

Претставник на АСЈО смета дека е неопходно да се направи надградба на АКМИС системот меѓутоа во тој аспект треба да се направи баланс помеѓу човечкиот фактор кој во исклучителни моменти може легитимно да влијае во распределбата на предметите и колку АКМИС-от тоа го дозволува и како тоа ќе го регистрира.

Претставник од ОС Скопје 1 објаснува дека во последниот период АКМИС-от во ОС Скопје 1 функционира како што треба. Таа истакнува дека надградба на системот е потребна меѓутоа не е сигурна дали треба да се надгради самиот систем или пак да се набават побрзи компјутери, бидејќи забележала дека всушност системот работи многу бавно. Таа има позитивно мислење за АКМИС-от како систем бидејќи во истиот се внесуваат многу значајни податоци и смета дека треба да се внесуваат уште повеќе податоци, а за што од друга страна повторно е важно зголемувањето на бројот на судските службеници што тоа би го направило. Според неа, клучно е податоците во врска со секој предмет да бидат внесени директно во АКМИС-от од страна на службениците кои го работат предметот со што податоците би се систематизирале многу подобро од сега. Во врска со распределувањето на предметите, претставникот на ОС Скопје 1 објаснува дека кога некој судија е на боледување, тој е исклучен од АКМИС-от и кај него не се распределуваат предмети. Таа смета дека судиите треба да се исклучуваат од АКМИС-от и кога се на годишен одмор или на престој во странство со цел кога се враќаат да не бидат преоптоварени со предмети кои им се распределени за време на нивното отсуство. Во случај на изземање на судијата, предметот повторно се става во АКМИС за да се прераспредели кај друг судија. Претставникот на ОС Скопје 1 смета дека укинати предмети не треба да се распределат преку АКМИС-от кога истите преминале кај друг судија со сите други предмети од едно исто одделение.

Претставникот на ОЈО Скопје објаснуваше детално за постапката во врска со утврдување на одговорност за можна злоупотреба на АКМИС-системот и опширно зборувааше за извештајот на Комисијата формирана од Министерството за правда во 2017 година. Истиот извештај бил доставен и до ОЈО Скопје. ОЈО започнала проверки и испитала над десетина сведоци од сите судови во Скопје (ОС Скопје 1, Апелациониот суд Скопје и Врховниот суд Скопје), од правното лице кое го одржува и сервисира АКМИС-системот, од членовите на Комисијата. Во меѓувреме се поднеле и писмени барања до Судскиот совет со прашање дали како надлежен орган на оценување на работата на судиите утврдиле инволвираност на некој од претседателите на судовите или на некој од судиите во распоредувањето и во постапувањето на предметите, а со злоупотреба на АКМИС-системот. Од Судскиот совет прво добиле известување дека сите членови немаат безбедносен сертификат (пред да се декласифицира извештајот од Министерството за правда) и од тие причини Извештајот не можеле да го постават на седница. До денес ОЈО не добиле известување од Судскиот совет дали тие утврдиле пропуст во постапувањето во врска со АКМИС-системот, иако ова е битен факт во оценувањето на работата на судиите и на претседателите на судовите. Претставникот на ОЈО Скопје објаснува дека СЈО исто така истражувале и правеле претрес кај инволвирано лице во врска со злоупотребата на АКМИС-системот. Обвинителот објаснува дека речиси една година немале известување ниту од СЈО и дека пред одредено време имале работна средба со нив каде размениле информации во врска со предметот кој кај СЈО е во предистражна фаза. Претставникот на ОЈО Скопје објаснува дека сега

предметот за злоупотреба на АКМИС-от е во фаза на техничка експертиза и се чека завршен извештај од вештакот - технички експерт за информатички технологии. Претставникот на ОЈО Скопје смета дека АКМИС-системот треба да се надгради со цел да бидат отклонети овие недоследности кои укажуваа на определени неправилности во извештајот на Комисијата. Доколку тоа не е можно да се постигне со надградба на системот, истиот според него треба да се замени со потполно нов систем со цел овие неправилности да бидат отклонети.

3. (И.13) Како дел од транспарентноста на Судскиот совет е и прашањето дали оцените од спроведените оценувања на судиите треба да бидат достапни на јавноста? Дали тоа би можело да има влијание во делот на барањата за изземање на судиите?

Претставникот на АСЈО смета дека не е лоша идејата оценките од спроведените оценувања на судиите да бидат достапни за јавноста со тоа што треба да се води сметка за менталитетот и карактеристиките на нашето општество во однос на демократската култура. Треба да се биде внимателен бидејќи доколку тие оценки бидат јавно достапни во нашето општество ќе има друг тип на коментари кои најчесто нема да бидат објективни и основани во таа демократска култура. Таа смета дека општа или збирна оценка (не детализирана во сите сегменти) треба да биде достапна до јавноста со наративно образложение за истото. Според неа, во тој случај секако дека достапноста на информациите во врска со оценувањето ќе влијае и во делот на барањата за изземање на судиите.

Претставникот на ОС Скопје 1 смета дека оценките за судиите во целост треба да бидат јавно достапни и дека јавноста треба да знае за секој судија посебно колку работел, кои се неговите оценки и според кои критериуми. Според неа наместо Судскиот совет да ги објавува само завршните сумарни оценки, треба да се објавуваат детализирани оценки за секој судија. Според неа, од исклучителна важност е Судскиот совет да ги објасни критериумите и начинот на оценувањето тргнувајќи од фактот што секој судија суди различни предмети, од кои некои се потешки и бараат повеќе работа која потоа треба да се огледа во процесот на оценувањето. Со тоа би се избегнувала ситуацијата некој судија што работи лесни предмети да добие многу бодови, а друг судија да добие помал број на бодови. Таа исто така смета дека објавувањето на оценките нема да влијае во зголемувањето на барањата за изземање во врска со оценуваните судии.

Претставникот на ОЈО Скопје смета дека деталните оценки за судиите не би требало да бидат јавно достапни објаснувајќи дека постојат различни манипулации во јавноста поврзани со необјективно известување од страна на определени медиуми. Така, тој истакнува дека кога се води постапка за некој предмет кој е интересен за јавноста, а кој ќе се распредели кај некој судија можно е да се врши притисок врз основа на оценките на судијата.

4. (И. 15) Дали сте имале прилика да го разгледате судскиот буџет? Дали треба да биде достапен на јавноста?

Сите три претставници на АСЈО сметаат дека судскиот буџет треба да биде достапен до јавноста.

Претставник на АСЈО објаснува дека се работи за дел од државниот буџет и како таков истиот треба целосно да биде достапен до јавноста, а не само како општа бројка во рамки на вкупниот државен буџет кој е јавно достапен. Таа исто така смета дека е мал судскиот буџет и дека треба да се зголеми за да се дозволи вработување на поголем број стручни соработници. Таа исто така смета дека треба да има одредена градација во плаќањето на судиите според типот и обемот на нивната работа. Таа смета дека идејата за независен судски буџет кој би бил подготвен од Судскиот совет и би бил одобрен од Министерството за финансии е засега тешко остварливо. Таа смета дека не е голем проблем буџетот во судството и обвинителството колку што е голем проблем лошото менаџирање на тој буџет. Таа

смета дека судовите и обвинителствата немаат добра менаџмент-проценка за потребите во однос на институцијата и не се знае дали навистина има потреба од таа бројка на судии и на обвинители и колку нови работни места треба да се отвораат во оваа област.

Претставник од ОС Скопје 1 смета дека судскиот буџет треба да биде достапен до јавноста, а најважно е да биде достапен и до самите судии до кои засега не е достапен. Таа објаснува дека од судскиот буџет се финансира и АСЈО и Судскиот совет и судовите. И од тоа што се гледа е дека додека во првите две институции состојбата е добра, кај судовите е многу лоша. На пример ОС Скопје 1 сега има нова зграда, а нема средствата истата да ја чисти и одржува.

И претставникот на ОЈО Скопје изјави дека немал можност да го види судскиот буџет и смета дека истиот треба да биде достапен до јавноста за да се види колку буџетски средства се предвидени за непречена работа на судовите, дали истите ги задоволуваат потребите на судиите и на судската служба. Во однос на идејата да има самостоен и независен судски буџет, претставникот на ОЈО смета дека идеално би било да има самостоен судски буџет. Така според него добар е примерот на СЈО како институција со независен буџет која има доволно средства за човечки ресурси, за експертизи и за други дејствија клучни за постапката. Тие средства се исклучително важни во процесот на гонење, а јавното обвинителство од друга страна е тужена странка заради долговите што ги има. Доколку има независен судски буџет, според него треба истовремено да има и контролен механизам за заштита на истиот од можни злоупотреби, смета претставникот на ОЈО Скопје.

5. (И.17) Дали во пракса судовите имаат лице кое комуницира со јавноста и од кое може да се добијат сите релевантни информации?

Претставник на АСЈО истакна дека лице кое комуницира со јавноста во некои судови има во некои нема. Таму каде што има такво лице, работата е олесната бидејќи новинарите знаат со кого да комуницираат и од кого да добијат информации и тоа е добро бидејќи не остава место за шпекулации во врска со судските случаи. Таа исто така истакнува дека не секое лице може да ја извршува таа функција бидејќи треба да има сознанија и за односите со јавноста меѓутоа и за правната терминологија и јазикот кој се употребува во судските предмети.

Претставникот на ОС Скопје 1 истакна дека ситуацијата во однос на лице кое комуницира со јавноста во минатото, кога тоа не беше законска обврска за судовите, била многу подобра (во периодот 2008-2010 година). Тогаш биле спроведувани обуки за портпароли на судовите и во тоа време портпарол на судот бил одреден судија кој дури добил и награда од новинарите за добро спроведената работа на односи со јавноста. Тој заедно со група на судии од други судови биле обучени од USAID, во обука која траела шест месеци, и целата група била одлична во работењето со јавноста во тој период, дадените изјави за јавноста биле стручни. Како резултат на обуката на таа група и по барање на споменатиот судија, во ОС Скопје 1 била формирана Канцеларијата на односи со јавноста. Потоа се појави идејата дека треба да има портпароли по судовите коишто ќе бидат вработени само за таа намена (во ОС Скопје 1 се вработиле двајца заради тоа што се работи за голем суд). Претставникот на ОС Скопје 1 објаснува дека тоа никогаш не профункционира бидејќи изјавите на тие лица биле секогаш контролирани и одобрени од страна на претседателот на судот. Таа објаснува дека сега има друга ситуација во судот каде што една од портпаролите дала оставка, другиот не се знае што работи, а сите прес-конференции во врска со работењето на судот ги држи претседателот на ОС Скопје 1 и покрај фактот што постои Канцеларија за односи со јавноста. Таа смета дека системот во кој судии обучувани за односи со јавноста се портпароли на судот е најдобар и се покажал за најуспешен во споредба со системот во кој новинари биле вработени за таа намена.

Претставник на ОЈО Скопје смета дека транспарентноста во судот е на добро ниво и нема посебни забелешки со оглед на фактот што во ОС Скопје 1 има портпарол на судот, а и претседателот на судот е доста транспарентен и редовно одговара на новинарски прашања, а со дозвола на Врховниот суд, новинарите може да ги следат и судските рочишта. Во однос на транспарентноста на Јавното обвинителство, претставникот на ОЈО Скопје истакна дека тие се организирани по принципот на хиерархија и унифицирано постапување од третата инстанца односно ЈОПМ според чии упатства се должни да постапуваат сите обвинителства. Тој објасни дека на централно ниво обвинителството има прес-служба која ги споделува податоците и одговара на новинарските прашања. Тој објасни дека и тој лично често пати е прашан од новинарите за одредени предмети и дека кога е слободен одговара на нивните прашања толку колку што може да се даде одговор имајќи ја предвид тајноста на предистражната постапка. Тој посочува дека јавноста често пати е најзаинтересирана за постапки кои се во предистрага и за кои законски е невозможно да се дадат детални податоци.

Тој истакна дека кога коментираат предистраги, од обвинителството вообичаено објаснуваат што работи обвинителството, а не содржината на самата предистрага бидејќи истата е тајна. Тој исто така истакна дека при давањето информации за предметите треба да се запази и презумцијата на невиност на лицето кое е во предистражна или истражна постапка. Тој објаснува дека кога се работи за поголеми обвиненија, за убиства или големи злоупотреби, тогаш ЈОПМ објавува соопштение или држи прес-конференција каде што ја објаснува предистражната постапка во врска со тие случаи без да посочи имиња.

6. (И.32, И.33, И.34) Дали судовите ја следат и усогласуваат судската пракса на повисоките судови и праксата на ЕСЧП особено дали се почитува истата воспоставена од повисоките судови?

Претставник на АСЈО посочи дека има невоједначеност на судската пракса и дека тоа е факт. Заради тоа имало повеќе идеи и иницијативи во рамките на АСЈО да се организираат семинари за судиите да комуницираат меѓу себе и да си ја усогласат праксата. Таа исто така забележа дека надлежноста е на Врховниот суд да ја воедначи судската пракса, меѓутоа прашање е колку Врховниот суд ја користи таа надлежност. Таа смета дека Врховниот суд треба почесто да ја користи оваа надлежност отколку што тоа сега го прави. Во однос на праксата на ЕСЧП, таа посочува дека сега веќе е и законска одредба следењето на праксата на овој суд. Сепак таа смета дека во пракса таа одредба тешко е да се спроведува затоа што има илјадници случаи пред ЕСЧП и невозможно е целата таа пракса доследно да се следи. Таа сугерира дека е подобро да се следи праксата воспоставена со водечките случаи на ЕСЧП. Според неа најсоодветно е да се даде предност на случаите кои се однесуваат на РМ и судиите тие случаи да ги имаат предвид во нивното судење, а државата да се потруди да ги коригира судските одлуки кои се однесуваат на тие случаи. Таа исто така посочува дека голем проблем во следењето на праксата на ЕСЧП е и јазикот. Неколку од случаите се преведени на македонски јазик меѓутоа голем број на водечките случаи не се преведени. Судиите во Македонија го користат државниот јазик во нивните пресуди и некои од нив немаат напредни сознанија на јазиците кои се користат во ЕСЧП што дополнително ја отежнува работата на следењето и спроведувањето на праксата на овој суд.

Претставникот на ОС Скопје 1 посочува дека не е воспоставен систем преку кој праксата на повисоките судови ќе биде достапна на судиите затоа што одделот за судска пракса што постои кај секој суд, не функционира. Таа посочува дека треба да има еден судија кој што ќе работи на таа материја, најдобро би било тоа да е некој искусен судија кој што е пред пензија и кој ги знае работите, истиот да не се занимава со судење на предметите туку исклучиво да се занимава со судската пракса и да биде ментор на помладите судии и на другите судии кои можат да го прашуваат него за дилемите околу праксата. Без такво консолидирање на судската пракса многу е тешко да се следат одлуките на повисоките судови, особено кога се работи за млади судии кои штотуку започнале со практикување на својата професија. Таа посочува пример во врска со кривичното дело телесна повреда која се

гони по приватна тужба и објаснува дека праксата на Апелациониот суд во Скопје е дека кај тие случаи како доказ мора да се достави лекарско уверение каде што повредата е опишана на латински и на македонски јазик и истото тоа да стои и во диспозитивот на пресудата. Таа посочува дека кај младите судии кои прв пат ќе добијат таков предмет многу често се случува пресудата да им биде укината од АС Скопје заради тоа што не ги има горенаведените елементи, а судијата нема начин како претходно да знае за таа пракса. Таа посочува дека има повеќе случаи каде ставот на АС Скопје е конзистентен, меѓутоа, во последно време исто така има случаи кај кои праксата на АС Скопје се разликува од совет до совет и истата е тешко да се следи. Таа истакнува дека е тоа голем проблем на невоедначување на судската пракса. Таа објаснува дека Врховниот суд има објавено практикум на судската пракса со добри одлуки, а особено е позитивен примерот на Апелациониот суд во Битола каде постои и електронска платформа на судската пракса која судиите на основните судови од тоа подрачје можат да ја користат. Таа истакнува дека апелационите судови држат редовни средби за усогласување на судската пракса меѓутоа резултатите на тие средби не се споделуваат со судиите за да тие знаат како праксата се усогласила. Таа објаснува дека кога била судија во одделот за правда за децата во врска со еден случај поднела барање за правно мислење до АС и ВС Скопје во однос на усогласената пракса во врска со таа ситуација и дека никогаш не добила одговор на таквото барање. Во однос на спроведувањето на праксата на ЕСЧП претставникот на ОС Скопје 1 посочува дека е тоа индивидуално прашање и дека секој судија се снаоѓа сам во таа насока. Така, има судии кои доследно ја применуваат праксата на ЕСЧП. Меѓутоа, таа истакнува дека заради постигнување на нормата многу често се случува судиите да немаат време да ја разгледаат судската пракса на ЕСЧП заради тоа што брзат да ги завршат предметите и тоа се одразува повеќе на квантитетот отколку на квалитетот на пресудата. Таа посочува дека судиите добиле книги со судската пракса на ЕСЧП меѓутоа немаат доволно време истите да ги прочитаат и употребат во својата работа. Таа посочува дека 70% од судиската работа е административна а само 30% е професионална.

Претставник на ОЈО Скопје смета дека во поранешниот период подобро беше усогласена судската пракса бидејќи се објавуваа збирки на судски одлуки во посебни материи. Тој посочува дека во поновиот период не се објавуваат веќе такви збирки кои беа многу корисни за судиите а и за обвинителите кои работат на случајот притоа од самиот почеток знаејќи го ставот на Врховниот суд по прашањето на кое тие работат. Во однос на примената на праксата на ЕСЧП тој смета дека истата се применува, меѓутоа според него примената е недоволна. Тој исто така смета дека во однос на праксата на ЕСЧП треба да се направи кодификација преку Министерството за правда која треба не само да ги направи збирките на пресуди на ЕСЧП туку истите и да ги популаризира повеќе меѓу практичарите.

7. (И.35, И.36) Дали сметате дека пресудите кои ги донесуваат судовите се добро структурирани, јасни, сеопфатни и добро образложени?

Претставник на АСЈО смета дека пресудите се разликуваат една од друга и дека некои се добро структурирани и образложени, а другите не се такви. Таа истакнува дека дури и во Уставниот суд некои пресуди се добро образложени, а другите се шутири. Таа смета дека кога судиите сакаат да се заштитат себеси пишуваат такви шутири и недоволно образложени пресуди со цел да избегнуваат напади токму во врска со деловите на нивното образложение на пресудата.

Претставникот на ОС Скопје 1 посочува дека ова прашање има различен одговор од случај во случај, има убаво напишани и не толку добро образложени пресуди. Таа посочува дека секој судија има свој стил на пишување на пресудите. Таа мисли дека треба да има одредена форма на пресудата која треба да се следи од сите судии во еден суд, а не секој судија различно да пишува ист документ.

Претставник на ОЈО Скопје смета дека одговорот на ова прашање не може да се генерализира бидејќи постојат одлични судии коишто во целост ги анализираат доказите за изведување на фактичката состојба и тоа не може да се оспори. Има повеќе такви одлични судии во сите степени на судовите. Меѓутоа, тој истакнува дека постои и друга категорија на судии кои се чиста спротивност на првоспоменатите. Тој посочува дека има пресуди кои кога се читаат не може да се разбере што се сакало да се каже, во кои само се кажуваат доказите и фактите без да има логична поврзаност и анализа на истите. Според него, пресудите не треба да личат на научни дисертации туку да се служат со правни аргументи со цел граѓаните да разберат на што се однесуваат. Тој истакнува дека пресудите не треба да бидат сфатливи само за правниците туку и за инволвираните странки во постапката кои не се правници, а пресудата се однесува на нив. Тој истакна дека во последниот период се забележува ерозија на правниот систем како во судството така и во обвинителството. Тој посочи повеќе причини за оваа состојба, кои во јавноста се познати како „Сваровски судство“, бирањето на судии и обвинители по тефтери итн. Затоа тој смета дека во АСЈО треба да се воспостават објективни критериуми за примање на нови кандидати кои ќе ги исполнуваат квалитативните услови да станат судии и јавни обвинители.

8. (И.49-И.51) Дали сметате дека изборот, разрешувањето и унапредувањето се заснова на објективни и транспарентни критериуми, како и дали сте забележале некаков надворешен или внатрешен притисок?

Претставник на АСЈО забележува дека менувањето на Законот за судиите во смисла на поставување на јасни критериуми за избор, разрешување и унапредување на судиите овозможи јасна законска рамка во однос на овој процес. Таа забележува дека досегашните критериуми беа проблематични и дека сега е направен важен чекор напред во однос на воспоставување на добри критериуми за овие процеси. Таа забележува дека имало и надворешен или внатрешен притисок во однос на тие процеси и дека не секогаш се дава можност најдобрите судии да напредуваат во својата професија. Таа забележува дека ваквите влијанија се видливи понатаму при однесувањето на судиите кога судат во предмети каде се инволвирани личности од политиката. Таа посочува дека секогаш правото може да се толкува помекко за одредени лица а посурово за други во однос на интересот и влијанието што тие лица го имаат врз судиите и во однос на тоа колку самиот судија тоа го дозволува.

Претставникот на ОС Скопје 1 посочува дека години наназад унапредувањето на судиите се вршеше според надворешни влијанија. Понекогаш во тој процес се унапредувале и добри и квалитетни судии меѓутоа се случувало да се унапредат судии кои не биле толку квалитетни и за тоа имало реакции од другите судии. Во време кога немало оценување со бодови се случувало да бидат унапредени судии кои според сегашниот систем на бодување се судии со многу ниски резултати кои биле унапредувани во својата работа најверојатно според надворешни влијанија. Таа очекува дека со измените на Законот на судови и воведувањето на образложено оценување на работата на судиите очекува дека во иднина ќе се оневозможат слични ситуации на несоодветно унапредување. Таа посочува дека проблемот на избор или унапредување на судиите врз основа на политички влијанија е видлив и кога се работи за судии кои припаѓаат на немнозинските етнички заедници, кога според партиско влијание се избираат или унапредуваат некавалитетни судии со образложение дека нема доволно кадар, а всушност, квалитетните судии остануваат неунапредени или неизбрани токму заради тие партиски влијанија.

Претставникот на ОЈО Скопје смета дека изборот, унапредувањето и разрешувањето на судиите и на јавните обвинители не се прави според објективни критериуми. Тој истакнува дека таквите критериуми треба да бидат јасни, прецизни и лесно проверливи. Тој посебно се осврнa на работењето на Советот на ЈО и истакна дека истиот нема воспоставени правила врз основа на кои обвинителите се унапредуваат. Додека првичниот избор на позиција основен јавен обвинител се врши преку Академијата, кога се зборува за унапредувањето на јавните обвинители, тој смета дека нема јасни критериуми за тој процес. Така, тој посочува дека кога нема јасни критериуми за унапредувањето

веднаш се раѓаат дилеми во однос на тоа како некој напредува. Може да стане збор за најдобриот обвинител кој напредува меѓутоа кога нема критериуми остануваат отворени прашања за начинот и причините за неговото унапредување.

Тој истакнува дека мора да се воспостават јасни вредносни критериуми за унапредувањето на јавните обвинители. Тој исто така посочи дека во одлуките на Советот на ЈО со кои се одлучува за унапредување на одреден јавен обвинител нема образложение кое ќе посочи според кои критериуми и оценување токму тој обвинител е унапреден. Тој објасни дека процесот на унапредување на јавните обвинители тече вака: се објавува оглас за работно место во вишото јавно обвинителство со законски определените објективни критериуми во врска со стажот, правосудниот испит, државјанството, неосудуваност итн. се пријавуваат неколку кандидати, од Советот на ЈО се основа комисија за интервјуирање на кандидатите, се прави интервјутото, комисијата дава забелешки во однос на интервјутото и потоа се закажува седница на Советот на ЈО. На таа седница се гласа за секој од кандидатите се гласа посебно, тој кој ќе добие поголем број на гласови тој се избира. Нема одредени критериуми во самиот Совет на ЈО туку само преку гласање се избира виш јавен обвинител. Во одлуката за изборот нема посебно образложение да се објасни според кои критериуми токму тој обвинител бил унапреден.

9. (И.43, И.44) Дали сметате дека Уставниот суд ефективно одлучува за уставноста на законите и другите акти и притоа овие одлуки се извршуваат?

Претставник на АСЈО која порано била и уставен судија смета дека Уставниот суд не одлучува ефективно за уставноста на законите и другите акти за тоа што уставните судии се чувствуваат комотни во нивната работа и не се преоптоваруваат со брзо, ефективно и ефикасно решавање на предметите. Така, таа посочува дека кога доаѓа иницијативата пред УС, ако не е некој посебно важен предмет, уставните судии тој предмет го решаваат за шест месеци. Доколку пак се работи за политички важен предмет, тогаш таа посочува дека судиите тактизираат и не го изнесуваат предметот на време на седница, како што се случува на пример со Законот за СЈО. Таа смета дека е тоа пропуст и на деловникот на УС бидејќи нема механизми кои би ги принудиле судиите да се изјаснат во разумен временски рок во врска со покренатите иницијативи. Таа забележува дека во последниот период за жал имало и политичко влијание не само на поставувањето на кадрите во УС туку и на самите одлуки на УС. Таа истакнува дека евидентно било дека има инструкција ништо да не помине на УС ниту пак да се покрене постапка кога е видно дека одредени прописи не се во согласност со Уставот. Тука се видливи тие штурти образложенија кои таа ги објаснува со фактот што и самите стручни службеници во УС интимно гледаат дека има противуставност на прописот, меѓутоа добиле инструкција истата да не ја посочат, па затоа и образложенијата на таквите одлуки се доста фалични. Таа посочува дека мнозинството на уставните судии конформистички се однесуваат спрема властите, минатата и сегашната, и дека тоа е нашата реалност. Во однос на извршувањето на одлуките на УС, таа смета дека тоа е комплексно прашање во врска со кое Деловникот на УС треба да се подобри. Според Деловникот, УС го следи извршувањето на своите одлуки и доколку забележи дека истите не се извршуваат има механизми да реагира, односно според Кривичниот законик непочитувањето на одлуките на УС е кривично дело. Таа посочува дека никогаш не се случило некој да одговара за неизвршување на одлука на УС меѓутоа овој суд го има тој механизам да реагира и да бара од државните органи објаснување за неспроведувањето на неговите одлуки. Има одредени одлуки кои не се извршуваат еднакво, како што се на пример одлуките да се враќаат на работа лица кои барале да продолжат да работат пред да излезат на пензија. Така, УС реагирал кога овие одлуки не биле извршувани.

Претставникот на ОС Скопје 1 не посочи посебни забелешки по ова прашање истакнувајќи дека не ја следи одблиску праксата на УС.

Претставникот на ОЈО Скопје посочи дека нема перцепција дека во последниот временски период Уставниот суд донел некоја крупна одлука за уставност или неуставност на некоја одредба која ги тангира граѓаните или институциите. Тој посочи дека нема сознанија за некоја покрупна таква одлука и дека во последниот период работата на УС не е многу видлива.

10. (И.62) Дали сметате дека платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место?

Претставникот на АСЈО смета дека во однос на обемот и значењето на работата платите на судиите и на обвинителите можат да се покачат, бидејќи тоа е одговорна и угледна работа. Исто така таа смета дека треба да се прави градација на судиите и нивните плати во однос на полесните или потешките предмети кои ги работат.

Претставникот на ОС Скопје 1 посочува дека досега платите на судиите не биле усогласени со задачите меѓутоа, со последните покачувања сега судиите се задоволни. Таа посочува дека судиската професија се поврзува и со честа и угледот на судијата и затоа платата треба да биде усогласена од тој аспект.

Претставникот на ОЈО Скопје смета дека платите на судиите и на јавните обвинители не се во согласност со нивните задачи и одговорности. Тој посочи дека има дискрепанција помеѓу работата на Јавното обвинителство и на Специјалното јавно обвинителство бидејќи во СЈО стручните соработници имаат примања слични на примањата на јавните обвинители во ЈО. Тој смета дека примерот на СЈО е многу позитивен и дека на тој начин треба да бидат одредени примањата и на другите јавни обвинителства во државата. Тој истакнува дека платата на обвинителите и на обвинителската стручна служба директно е поврзана со квалитетот на работењето и дека преку тоа може да се влијае обвинителите и судиите да бидат максимално посветени на правилно и законито решавање на предметите и да биде спречена корупцијата.

11. (И.67) Дали Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби?

Претставник на АСЈО посочува дека има многу идеи и иницијативи за обуки кои треба да се понудат во АСЈО и кои се планираат за следната година. АСЈО ќе биде отворена и за обуки кои се однесуваат на нови теми како на пример: Истанбулската конвенција, правата на детето, правото на азил итн. Таа посочува дека има дилеми во однос на тоа колку се добри предавачите и колку квалитетна била основната обука на судиите и јавните обвинители досега и дека потребна е добра проценка за оваа работа. Таа посочува дека квалитетот на обуката во последното време паднал и квалитетот на програмата, а и квалитетот на примените кандидати. Таа посочува дека АСЈО мора да се ослободи од обврската да се примат „нечии“ луѓе. Треба да се примаат само најквалитетните кадри кои ќе работат на судство и обвинителство.

Претставник на ОС Скопје 1 истакнува дека во последните три години многу е паднат квалитетот на обуките во АСЈО. Таа објаснува дека тоа се должи на измените на законот кои одредуваа дека предавачите во Академијата мора да го познаваат англискиот јазик заради што многу од добрите предавачи се повлекоа. Според неа познавањето на странските јазици не треба да биде критериум за предавачи во Академијата. Таа објасни дека во Управниот одбор на АСЈО сега веќе работат на план за подобрување на квалитетот на обуките и дека судиите треба да се распределат да следат обуки кои директно се поврзуваат со нивната работа, а не како во минатото кога судиите биле принудени да следат задолжителни обуки кои не биле поврзани воопшто со нивната работа.

Претставникот на ОЈО Скопје исто така е на мислење дека во последниот период падна нивото на обуките на АСЈО поради лошите законски решенија. Тој смета дека со измените на Законот за АСЈО се ставени превисоки критериуми за избор на едукатори во АСЈО како на пример посебни тестирања, високо познавање на странски јазик. Тој посочува дека постарите судии или обвинители кои имаат долго искуство во работата можеби немаат познавања на странски јазици меѓутоа тоа не е многу значајно кога се работи за искуството во примената на правото што тие го споделуваат со кандидатите во АСЈО како предавачи. Тој посочува дека заради овие причини се намали квалитетот на обуките и истите теми се повторуваат повеќе пати заради фактот што нема доволен број на предавачи. Тој посочи дека во тек е оглас за примање на нови предавачи и дека смета дека преку нив ќе се подобри сегашната состојба во АСЈО.

12. (И.69) Дали сметате дека правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на не мнозинските заедници?

Претставник на АСЈО посочува дека во законските решенија не се посочуваат јасни одредени за фер и правична застапеност на припадниците на немнозинските заедници за да не остане тоа само како општа уставна категорија. Таа посочува дека треба и во текстот на Законот за АСЈО да има формула според која ќе се гарантира фер и правична застапеност на немнозинските заедници. Во тој процес треба да се запази и квалитетот на кандидатите. Претставникот на ОС Скопје 1 смета дека иако правната рамка за фер и правична застапеност е уставна категорија и не е детално разработена во законската рамка, сепак секогаш постои договор во рамки на Судскиот совет и Советот на ЈО за запазување на правичната застапеност на немнозинските заедници во правосудните органи. Таа посочува дека актуелно е проблематично прашањето што Академијата не може да запише нов број на студенти, а бидејќи бројот на судии и на обвинители е паднат можеби се намалила и правичната застапеност во тој аспект, и таа бројка ќе треба да се надомести при распишувањето на идни конкурси во АСЈО. Таа посочува дека АСЈО планира да распише конкурс за 85 лица и дека таму може да излезе на површина квалитетот во една транспарентна постапка а истовремено да се запази и правичната застапеност на немнозинските заедници.

Претставникот на ОЈО Скопје посочи дека ова прашање е уставна категорија и дека таа уставна категорија е операционализирана во Законот за судовите и Законот за јавното обвинителство во кои постојат експлицитни одредби кои посочуваат на правична застапеност. Тој истакна дека АСЈО ова прашање го има регулирано во процесот на примање на нови кандидати за судии и јавни обвинители. Тој смета дека законската рамка постои и дека се почитува. Тој објасни дека многу зависи и од тоа колку од кандидатите од немнозинските заедници се заинтересирани да аплицираат на досегашните огласи на АСЈО и колку ќе аплицираат во идните огласи. Доколку има повеќе кандидати толку повеќе ќе има можности истите да бидат избрани во судии и јавни обвинители. Тој истакна дека бројот на судиите и јавните обвинители зависи од расположението на правниците да аплицираат за овие професии. Тој истакна дека во повисоките обвинителски инстанции (вишо ЈО и ЈОРМ) во целост е почитувано начелото на правична застапеност со тоа што во РМ има 4 виши ЈО од кои 2 се водат од јавни обвинители кои се Албанци (Скопје и Гостивар). Тој исто така истакна дека во Вишото ЈО Скопје од 10 јавни обвинители три се Албанци и еден е Србин. Тој истакна дека и во ЈОРМ е запазено начелото на правична застапеност. Во пониските инстанции прашањето на правична застапеност зависи од интересот на кандидатите да се пријават во АСЈО.

Дополнителни коментари

Претставникот на ОС Скопје 1 посочи дека е добро секој млад судија да оствари пракса во рамки на сите судски оддели за да успее да изгради искуство во својата работа. Истовремено, во Судскиот деловник пишува дека шеф на одделот треба да биде судијата од тој оддел кој има најдолго искуство во судот, а во пракса се случува за шеф на оддел да биде избрано лице кое е блиско до претседателот на судот и кое по изборот не покажува многу иницијатива туку се однесува послушно.

АНЕКС 4

ПРАВНА РАМКА
НА ОБЛАСТИТЕ НА ЕВАЛУАЦИЈА

ЕФИКАСНОСТ

ИЗВОРИ:

Европски суд за човекови права, *Boddaert v. Belgium*, бр. 65/1991/317/389, § 36, 12 октомври 1992 година.

Европски суд за човекови права, *Dobbartin v. France*, бр. 13089/87, § 44, 25 февруари, 1993 година.

Европски суд за човекови права, *König v. Germany*, бр. 6232/73, § 99, 28 јуни, 1978 година.

Европски суд за човекови права, *Neumeister v. Austria*, бр. 1936/63, § 21, 27 јуни 1968 година.

Европски суд за човекови права, *Ringeisen v. Austria*, бр. 2614/65, § 110, 16 јули 1971 година.

Европски суд за човекови права, *Pélissier and Sassi v. France* [GC], бр. 25444/94, § 67, 25 март 1999 година.

Европски суд за човекови права, *Kemmache v. France*, бр. 12325/86 и 14992/89, § 60, 21 март и 22 октомври 1991 година.

Европски суд за човекови права, *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, бр. 49017/99, § 45, 17 декември 2004 година.

Европски суд за човекови права, *Abdoella v. the Netherlands*, бр. 12728/87, § 24, 25 ноември 1992 година.

Став 25 и 26 од Мислење бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за принципите и правилата за професионално поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност.

Заклучоци и препораки од Мислење бр. 14 (2011) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за правдата и информациските технологии (ИТ).

Член 6(2), 7, 10(1), 36, 75, 76(1), 77, 82, 83, 96, 99, 100, 101, 102 и 103 од Закон за судовите (Службен весник на РМ бр. 58/06, 35/08, 150/10).

Член 2, 3, 4, 6, 7 и 22 од Закон за судска служба (Службен весник на РМ бр. 43/14, 33/15, 98/15, 6/16, 198/18, 246/18).

Член 31(а) од Закон за Судскиот совет на Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 60/06, 150/10, 100/11, 20/15, 61/15, 197/17 и 83/18).

Член 3 и 4 од Закон за управување со движењето на предметите во судовите (Службен весник на РМ бр. 171/10).

Судски совет на Република Македонија (2017) Извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година, страница 15-19 и 23. Достапно на <https://bit.ly/2GVBaAd>

Министерство за правда на Република Македонија, Извештај од извршен увид во функционалноста на информатичкиот систем и надзор над примената на одредбите од Судскиот деловник во судовите, декември 2017 година.

Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со Акциски план, стр. 18.

Министерство за правда (2018) Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 20.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ

ИЗВОРИ:

Совет на Европа, Европска конвенција за заштита на човековите права, согласно Протоколите број 11 и 14, со протоколите број 1, 4, 6, 7, 12 и 13 (http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf) член 6. Council of Europe, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, 2013 (http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf).

Европски суд за човекови права, Diennet v. France, бр. 18160/91, § 33, 26 септември 1995 година.

Европски суд за човекови права, Martinie v. France, [GC], бр. 58675/00, § 12 април 2006 година.

Европски суд за човекови права, Axen v. Germany, 8 December 1983, Series A no. 72.

Европски суд за човекови права, Fazliyski v. Bulgaria, бр. 40908/05, 16 април 2013 година.

Европски суд за човекови права, Pretto and Others v. Italy, 8 December 1983, Series A no. 71.

European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), страна 19, 20 и 33. Достапно на <https://bit.ly/2CFkN5q>.

Country Reports on Human Rights Practices for 2017, MACEDONIA 2017 HUMAN RIGHTS REPORT, страна 9. Достапно на <https://bit.ly/2AUiOd9>.

Член 102 од Устав на Република Македонија со Амандманите од I до XXXVI (Сл. весник на Р. Македонија бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09, 49/11, 6/19).

Член 10, 19, 20, 21, 44, 97 и 99 од Закон за судовите (Службен весник на РМ бр. 58/06, 150/10, 35/08, 150/10, 83/18, 198/18).

Член 33 и 35 од Закон за спречување на корупцијата (Службен весник на РМ бр. 28/02, 46/04, 126/06, 10/08, 161/08, 145/10, 97/15, 148/15).

Член 81, 82, 83, 84, 85, 86, 125, 126, 353, 354, 355, 356, и 405 од Закон за кривичната постапка (Службен весник на РМ бр. 150/10, 100/12, 142/16, 198/18).

Член 170, 171, 172, 173, 174, 292, 293, 294, 295, 296, 324, 325, 326, 342, 343, 372 и 375 од Закон за парничната постапка (Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09, 116/10, 124/15).

Член 30, 30-а, 33, 41, 42-г од Закон за управните спорови (Службен весник на РМ бр. 62/06, 150/10).

Член 28, 29 и 30 од Закон за општата управна постапка (Службен весник на РМ бр. 124/15).

Член 13 од Закон за управување со движењето на предметите во судовите (Службен весник на РМ бр. 171/10).

Член 33 од Закон за Судскиот совет на Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 60/06, 150/10, 100/11, 20/15, 61/15, 197/17, 83/18).

Член 84 и 85 од Деловник на Уставниот суд на Република Македонија, 7 Октомври 1992 година.

Член 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110 и 111 од Судски деловник (Службен весник на РМ бр. 66/13, 114/14).

Судски совет на Република Македонија (2017) Извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година, страница 30-39. Достапно на <https://bit.ly/2GVBaAd>.

Врховен суд на Република Македонија (2017) Извештај за работата на Врховниот суд на Република Македонија за 2017 година, страница 29, достапно на <https://bit.ly/2sCwc11>.

Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со Акциски план, стр. 20;

Министерство за правда (2018) Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 20.

КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА

ИЗВОРИ:

Совет на Европа, Европска конвенција за заштита на човековите права, согласно Протоколите број 11 и 14, со протоколите број 1, 4, 6, 7, 12 и 13 (http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf).

Совет на Европа (2013) Водич за примена на членот 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права. Линк: <https://goo.gl/D7qokc>

Европски суд за човекови права, *H. v. Belgium*, бр. 8950/80 § 53, 30 ноември 1987 година;

Европски суд за човекови права, *Suominen v. Finland*, бр. 37801/97 § 36, 1 јули 2003 година;

Европски суд за човекови права, *Hirvisaari v. Finland*, бр. 49684/99 § 30, 27 септември 2001 година;

Европски суд за човекови права, *Van de Hurk v. the Netherlands*, бр. 16034/90 § 61, 19 април 1994 година, Серија А бр.288;

Европски суд за човекови права, *García Ruiz v. Spain* [ГСС], бр. 30544/96 § 53, ECHR 1999-I;

Европски суд за човекови права, *Jahnke and Lenoble v. France*, (декември.), бр. 40490/98, ECHR 2000-IX;

Европски суд за човекови права, *Perez v. France* [ГСС], бр. 47287/99 § 81, 12 февруари 2004 година;

Европски суд за човекови права, *Buzescu v. Romania*, бр. 61302/00 §67, 24 мај 2005 година;

Европски суд за човекови права, *Donadzé v. Georgia*, бр. 74644/01 §35, 7 март 2006 година;

Европски суд за човекови права, *Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg*, бр. 76240/01 §96, 28 јуни 2007 година;

Европски суд за човекови права, *Beian v. Romania* (no. 1), бр. 30658/05 §37 и 39, 6 декември 2007 година;

Европски суд за човекови права, *Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* [ГСС], бр. 13279/05 §56-57 и §80, 20 октомври 2011 година.

Европски суд за човекови права, *Albu and Others v. Romania*, бр. 34796/09 §38, 10 мај 2012 година;

Европски суд за човекови права, *Stefănică and Others v. Romania*, бр. 38155/02 §35, 2 ноември 2010 година;

Европски суд за човекови права, *Stoilkovska v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia*, бр. 29784/07, §48, 18 јули 2013 година;

Европски суд за човекови права, *Stoimenov v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia*, бр. 17995/02, §40, §41, §42, 5 април 2007 година;

Европски суд за човекови права, *Demerdžieva and Others v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia* бр.19315/06, §33 и §34 од 10.6.2010 година.

Европски суд за човекови права, *Balažoski v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia* бр.45117/08, §32, §33 од 25.7.2013 година.

Точка 4 од Мислење бр. 17 (2014) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за улогата на судиите во врска со оценувањето на работата на судиите, квалитетот на судството и почитувањето на судската независност;

Главни заклучоци и препораки од Мислење бр. 11 (2008) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа во врска со квалитетот на судските одлуки;

Точки VI. и VII од Мислење бр. 13 (2010) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за улогата на судиите во извршувањето на судските одлуки;

Европска комисија (2015) Итни реформски приоритети за Република Македонија и препораки на Групата на високи експерти, точка 1, Владеење на правото и судството;

Европска комисија (2018) Извештај за Република Македонија за 2017 година (18 април 2018 година): Страница 18. Достапно: <https://goo.gl/F9WfZB>;

European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), страна 19, 20 и 33. Достапно на <https://bit.ly/2CFkN5q>.

Country Reports on Human Rights Practices for 2017, MACEDONIA 2017 HUMAN RIGHTS REPORT, страна 9. Достапно на <https://bit.ly/2AUiOd9>.

Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО- Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, стр. 7-15 ; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo>

Член 50, 98, 99, 100, 101, 103, 105, 110 и 112 од Устав на Република Македонија со Амандманите од I до XXXVI (Сл. весник на Р Македонија бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09, 49/11, 6/19).

Член 87, 97, 98, 99, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 145, 205, 218, 279, 285, 348 и 476. од Закон за кривичната постапка (Сл. весник на Р Македонија бр. 150/10, 51/11, 100/12, 142/16).

Член 106, 227, 242, 253, 269, 272, 436 и 446 од Закон за парничната постапка (Сл. весник на Р Македонија, бр. 7/11, 124/15).

Член 6, 13, 15, 16, 18 и 99 од Закон за судовите (Сл. весник на Р Македонија бр. 58/06, 150/10, 35/08).

Член 2, 3, 4, 5 и 6 од Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната (Сл. весник на Р Македонија, бр. 199/14).

Член 3, 5, 6, 34, 34-а, 35, 36, 37, 65, 66, 68, 69, 75, 76, 84 од Закон за судовите (Сл. весник на Р Македонија бр. 58/06, 150/10, 35/08).

Член 405, 407, 408, 410, 411, 439, 440, 446, 449, 457 и 463 од Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/2010, 100/2012, 142/2016 и 198/2018).

Член 324, 325, 326, 327, 337, 338, 368, 372 и 392 од Закон за парничната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 79/2005, 110/2008, 83/2009, 116/2010 и 124/2015).

Член 30-а, 41, 42, 42-е и 43 од Закон за управните спорови (Сл. весник на Р Македонија бр. 62/06, 27/08, 117/09, 150/10, 171/10);

Став 25 и 26 од Мислење бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за принципите и правилата за професионално поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност.

Заклучоци и препораки од Мислење бр. 14 (2011) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за правдата и информациските технологии (ИТ).

Член 3, 4, 10 и 13 од Закон за управување со движењето на предметите во судовите (Сл. весник на Р Македонија бр. 171/10).

Член 91, 92, 93, 94, 183, 187, 188, 189, 190, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221 и 222 од

Судски деловник (Сл. весник на Р Македонија бр. 66/13).

Член 10, 11, 12, 13, 14, 20, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 86 и 87 од Деловник на Уставниот суд на Република Македонија (Сл. весник на Р Македонија бр. 70/92).

Судски совет на Република Македонија (2017) Извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година, страница 15-19 и 23. Достапно на <https://bit.ly/2GVBaAd>;

Врховен суд на Република Македонија Улогата на Врховниот суд во обезбедување на единство во примената на законите. Достапно на: <https://goo.gl/m7KHs5>;

Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со акциски план, стр. 11;

Министерство за правда (2018) Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 19.

НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ

ИЗВОРИ:

Европски суд за човекови права, *Kleyn and Others v. the Netherlands* [GC], бр. 39343/98, 39651/98, 43147/98 and 46664/99, § 192 и 193, 9 април, 2003 година.

Европски суд за човекови права, *Agrokompleks v. Ukraine*, бр. 23465/03, § 136, 8 март 2013 година.

Европски суд за човекови права, *Beaumartin v. France*, бр. 15287/89, § 38, 24 ноември 1994 година.

Европски суд за човекови права, *Sramek v. Austria*, бр. 8790/79, § 42, 22 октомври 1984 година.

Европски суд за човекови права, *Findlay v. the United Kingdom*, бр. 22107/93, § 73, 25 февруари 1997 година.

Европски суд за човекови права, *Kyprianou v. Cyprus* [GC], бр. 73797/01, § 118, 15 декември 2005 година.

Европски суд за човекови права, *Micallef v. Malta* [GC], бр. 17056/06, § 93, 15 октомври 2009 година.

Европски суд за човекови права, *Piersack v. Belgium*, бр. 8692/79, § 30, 26 октомври 1984 година.

Европски суд за човекови права, *Grievies v. the United Kingdom* [GC], бр. 57067/00, § 69, 16 декември 2003 година.

Препорака бр. 2 (Став 73) од Мислење бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за стандардите кои се однесуваат на независноста на судството и неменливоста на судиите.

Резиме на препораки и заклучоци од Мислење бр. 10 (2007) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа по прашањето на Судскиот совет во служба на општеството.

Препорака бр. 10 (Став 73) од Мислење бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за стандардите кои се однесуваат на независноста на судството и неменливоста на судиите.

Став 77 од Мислење бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за принципите и правилата за професионално поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност.

Препорака бр. 8 (Став 73) од Мислење бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за стандардите кои се однесуваат на независноста на судството и неменливоста на судиите.

Став 2, 3, 4 и 5; Препорака (Став 14) од Мислење бр. 2 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за финансирање и управување на судовите со осврт кон судската ефикасност и членот 6 од Европската конвенција за човекови права:

Препорака бр. 2, 3 и 10 (Став 73) од Мислење бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за стандардите кои се однесуваат на независноста на судството и неменливоста на судиите.

Препораки (Став 49) од Мислење бр. 17 (2014) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за оценување на работата на судиите, квалитетот на судството и почитувањето на судската независност.

Став 21, 23, 27, 28, 30 и 37 од Мислење бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за принципите и правилата за професионално поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност.

Извештај за евалуација за Република Македонија - Четврт круг на евалуација ГРЕКО- Превенција на корупцијата во однос на судиите и јавните обвинители, стр. 7-15 ; Достапно на: <https://goo.gl/BSUSWo> .

European Commission, Commission staff working document, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (17th April 2018), страна 19, 20 и 33. Достапно на <https://bit.ly/2CFkN5q> .

Country Reports on Human Rights Practices for 2017, MACEDONIA 2017 HUMAN RIGHTS REPORT, страна 9. Достапно на <https://bit.ly/2AUiOd9> .

Член 98, 99 и 100 од Устав на РМ со Амандманите од I до XXXVI (Службен Весник на РМ бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09).

Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Службен весник на РМ бр.12/19)

Член 1(1), 1(2), 2(1), 2(2), 3, 6(2), 11(1), 11(2), 38, 38(1), 39, 45, 45-а, 46, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 60, 65, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, од Закон за судовите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/2006, 62/2006, 35/2008, 150/2010, 83/2018 и 198/2018).)

Член 2, 3, 6, 9, 10, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 52, 53, 54, 60, 61, 62, 60-6, 60-г, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 89, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106 и 133 од Закон за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 60/2006, 69/2006, 150/2010, 100/2011, 20/2015, 61/2015, 197/2017 и 83/2018).

Член 2, 3, 4, 5, 5-а, 6, 7, 7-а, 7-б, 10, 11, 12 од Закон за платите на судиите („Службен весник на Република Македонија“ бр.110/2007, 103/2008; 161/2008; 153/2009; 67/2010; 97/2010; 135/2011; 231/2015 и 248/2018).

Член 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14 и 15 од Закон за судски буџет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 60/03, 37/06, 103/08, 145/10).

Член 65, 66, 67, 69, 70 и 71 од Закон за судска служба („Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/2014, 33/2015, 98/2015, 6/2016, 198/2018 и 248/2018).

Препорака бр. 1, 7 и 9 (Став 73) од Мислење бр. 1 (2001) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за стандардите кои се однесуваат на независноста на судството и неменливоста на судиите.

Судски совет на Република Македонија (2017) Извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2017 година, страница 11-22. Достапно на <https://bit.ly/2GVBaAd>.

Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со акциски план, стр. 7;

Министерство за правда (2018) Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, стр. 20.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ

ИЗВОРИ:

Став 25 од Мислење бр. 3 (2002) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за принципите и правилата за професионално поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност:

Став 37 и 42 од Мислење бр. 4 (2003) на Консултативниот совет на европските судии при Совет на Европа за Комитетот на министри при Совет на Европа за принципите и правилата за соодветна почетна и континуирана обука на судии на национално и европско ниво.

Член 104 и 105 од Устав на Република Македонија со Амандманите од I до XXXVI (Сл. весник на Р Македонија бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09, 49/11, 6/19).

Член 43(1)(2), 54, 71 и 77 од Закон за судовите (Службен весник на РМ бр. 58/06, 35/08, 150/10).

Член 8, 9, 13, 39, 114(3), 115, 116 и 117 од Закон за Академијата за судии и јавни обвинители (Службен весник на РМ бр. 20 од 12.2.2015 година).

Член 6(1), 31-а, и 43 од Закон за Судскиот совет на Република Македонија (Сл. весник на РМ бр.60/06 од 15.5.2006).

Министерство за правда (2017) Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со акциски план, стр. 7.

АНЕКС 5

МАТРИЦА СО ИНДИКАТОРИ
ЗА МЕРЕЊЕ НА ПЕРФОРМАНСИТЕ
И РЕФОРМАТА НА ПРАВОСУДСТВОТО

1. ЕФИКАСНОСТ

- 1) Со која оцена ја оценувате ефикасноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите донесуваат навремени, квалитетни, законити пресуди во правична постапка“
- а) Човечки ресурси: Судска администрација и помошен персонал
 - 2) Судовите имаат доволно судски службеници за да ги извршуваат своите активности
 - 3) Судовите имаат соодветен персонал за вршење документирање и правно истражување
 - 4) Односот, професионалноста и стручноста на судската служба е на задоволително ниво
- б) Обем на работа на судот
 - 5) Судиите се справуваат со обемот на работа и навремено ги решаваат предметите
- в) Систем за поднесување и следење на предмети
 - 6) Автоматизираниот информационален систем за управување со судски предмети (АКМИС) ги распределува предметите без надворешни вмешувања
- г) Инфраструктура и модернизација
 - 7) Условите во судот, пристапот и судниците се соодветни и задоволителни
 - 8) Судовите работат со доволен број на компјутери и останата опрема
 - 9) Информатичката инфраструктура (електронска архива, систем за управување со податоци, интранет) е соодветна, брза, сигурна и лесно достапна

2. ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ОТЧЕТНОСТ

- 10) Со која оцена ја оценувате транспарентноста и отчетноста на судовите изразена преку изјавата „Судовите редовно и навремено ја информираат јавноста за својата работа“
- а) Пристап до судски одлуки
 - 11) Системот за слободен пристап до судски одлуки постои и редовно се дополнува
 - 12) Одлуките на Судскиот совет се објавуваат во целост
 - 13) Оцените од спроведуваното оценување на судиите треба да се објавуваат јавно
 - 14) Веб-страниците на судовите редовно се дополнуваат со точни и нови информации
- б) Отвореност на судството кон јавноста
 - 15) Планирањето и трошењето на судскиот буџет е јавно
 - 16) Постапките во судниците се отворени и имаат капацитет за сместување на јавноста и медиумите
 - 17) Судовите имаат назначено лице за комуникација со медиумите
 - 18) Постои редовен годишен јавен извештај за квалитетот и функционирањето на судскиот систем
- в) Чување на судски списи
 - 19) Записниците и тонските записи точно отсликуваат сè што се случува во судницата
 - 20) Опремата за тонско снимање задолжително се користи за снимање во текот на судењата
- г) Соработка со други органи и институции
 - 21) Комуникацијата меѓу повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд) и Судскиот совет е на задоволително ниво
 - 22) Министерството за внатрешни работи (полицијата) ја обезбедува неопходната поддршка кога е побарана од судот
 - 23) Соработката меѓу судовите и другите органи и институции е на задоволително ниво
 - 24) Нивото на соработка меѓу судовите и извршителите во поглед на ефикасното извршување на одлуките е на задоволително ниво

3. КВАЛИТЕТ НА СУДСКАТА ПРАВДА

25) Со која оцена го оценувате квалитетот на судската прада на судовите изразена преку изјавата „Пресудите и другите одлуки на судовите се јасни, сеопфатни и добро образложени“

а) Функционирање на судот

26) Судските покани се јасни и концизни

27) Судските покани ефикасно се доставуваат

28) Временскиот период помеѓу судска покана и закажано рочиште е соодветен и е во границите на законските рокови

29) Односот и професионалноста на судиите за време на рочиштата се на задоволително ниво

30) Судијата е подготвен за судските рочишта со добро познавање на околностите и деталите на предметот

31) Судијата ги почитува процесните закони и Судскиот деловник

б) Квалитет и ефект на судската одлука

32) Судовите ја следат воспоставената судска пракса на повисоките судови

33) Судовите ги следат начелните правни ставови и правни мислења на повисоките судови (Врховен суд и Виш управен суд)

34) Во своите одлуки, судиите се повикуваат и ја следат праксата на Европскиот суд за човекови права

35) Пресудите и другите судски одлуки се добро структурирани

36) Пресудите и другите одлуки се јасни, сеопфатни и добро образложени

37) Судот усно ги објавува пресудите и другите одлуки согласно законските рокови

38) Законските рокови за доставување на пишаната одлука се почитуваат

39) Законите предвидуваат доволно правни лекови и механизми за воедначена примена на правото

40) Спроведувањето на постапката во целина е непристрасно и објективно

41) Пресудите и одлуките се спроведуваат на ефикасен начин

в) Судски надлежности и заштитни мерки

42) Врховниот суд обезбедува воедначена примена на правото

43) Уставниот суд ефективно одлучува за уставноста на законите и другите акти и овие одлуки се извршуваат

44) Уставниот суд овозможува ефективна и ефикасна заштита на граѓанските права и слободи

45) Судовите овозможуваат ефективна и ефикасна заштита на човековите права и слободи

46) Судството мериторно одлучува во управна материја

47) Се почитува судскиот имунитет за дејствија преземени во рамките на вршењето на службените должности

4. НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ

48) Со која оцена ја оценувате независноста и непристрасноста на судовите изразена преку изјавата „Судиите во вршењето на својата функција се независни од какви било внатрешни и надворешни влијанија“

а) Процес на избор и разрешување

49) Изборот и разрешувањето на судиите не се предмет на притисоци и влијанија однадвор

50) Судиите се избираат на функција врз основа на објективни критериуми и преку транспарентна постапка

51) Процесот на разрешување на судии од функција е заснован на објективни и транспарентни критериуми

52) Одлуките за избор и разрешување на судиите се добро образложени

53) Судскиот совет е независен и транспарентен при донесувањето на одлуките

б) Дисциплински процес

54) Дисциплинските постапки се спроведуваат на објективен и транспарентен начин

в) Оцена и унапредување

55) Судиите се унапредени преку судски систем заснован на објективни критериуми

56) Критериумите за оцена на работата на судиите не влијаат на нивната обврска да судат во согласност со постоечките прописи

г) Надворешни и внатрешни влијанија во судството

57) Не постои појава или околности на притисок од други институции

58) Судските одлуки се базирани единствено на фактите и законот, без несоодветни влијанија на приватни интереси

59) Не постои појава или околности на внатрешен притисок и влијание од судството

60) Судскиот совет успешно се грижи за заштита на независноста на судството

д) Финансиски ресурси и судски надомест

61) Годишните судски буџети се доволни за покривање на реалните трошоци за спроведување на правдата

62) Платите на судиите се во согласност со задачите и одговорностите на работното место

63) Платите на судската служба се во согласност со задачите и одговорностите на работното место

ѓ) Судска непристрасност

64) Личните убедувања и субјективните ставови на судиите не се рефлектираат на нивната работа

65) Судиите се изземаат од случаите каде постојат околности за конфликт на интерес и пристрасност

5. ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ

66) Со која оцена ги оценувате професионалниот развој и соодветната застапеност во судовите изразена преку изјавата

„Во судството постои фер и правична застапеност на припадниците на сите заедници во РМ.“

а) Континуирана правна едукација

67) Академијата за судии и јавни обвинители обезбедува релевантни обуки за судиите врз основа на проценка на нивните потреби

68) Обуките ги следат промените во законодавството и судската пракса

б) Етничка и полова еднаквост

69) Правната рамка гарантира фер и правична застапеност во судството на припадниците на мнозинските заедници

70) Репрезентативноста (полова, старосна, етничка, и сл.) во судскиот систем се почитува и спроведува во целост

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ ■
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

contact@cpia.mk
www.cpia.mk